

MARIJA MOJCA PETERNEL

*»LJUBITELJEM
KRANJSKIH ALP!«*

*KRANJSKA PODRUŽNICA NEMŠKEGA IN
AVSTRIJSKEGA PLANINSKEGA DRUŠTVA*

*Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta*

»LJUBITELJEM KRANJSKIH ALP!«

Kranjska podružnica Nemškega in avstrijskega planinskega društva

Avtorica: *Marija Mojca Peternel*

Recenzenta: *Janez Mlinar, Jure Gašparič*

Lektorica: *Zala Mikeln*

Oblikovanje in prelom: *Irena Hvala*

Fotografija na naslovnici: *Wikipedia*

Citat na naslovnici: Sektion Krain, OeAV SE 252.101 Aufruf

Založila: Založba Univerze v Ljubljani

Za založbo: Gregor Majdič, rektor Univerze v Ljubljani

Izdala: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani

Za izdajatelja: Mojca Schlamberger Brezar, dekanja Filozofske fakultete

Ljubljana, 2023

Prva izdaja

Tisk: Birografika Bori, d. o. o.

Naklada: 200 izvodov

Cena: 26,90 EUR

Knjiga je izšla s podporo Javne agencije za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License. / To delo je ponujeno pod licenco Creative Commons Priznanje avtorstva-Deljenje pod enakimi pogoji 4.0 Mednarodna licenca

Prva e-izdaja. Publikacija je v digitalni obliki prosto dostopna na <https://e-knjige.ff.uni-lj.si/>
DOI: 10.4312/9789612971069 (PDF)

Katalogna zapisa o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

Tiskana knjiga
COBISS.SI-ID=146204163
ISBN 978-961-297-105-2

E-knjiga
COBISS.SI-ID=146204163
ISBN 978-961-297-106-9 (PDF)

KAZALO

KNJIGI NA POT	5
PREDGOVOR	9
UVOD	13
DEUTSCHER UND OESTERREICHISCHER ALPENVEREIN	19
<i>Ustanovitev, ustroj in delovanje društva v obdobju 1873–1914</i>	19
<i>Delovanje društva v obdobju 1914–1938 in njegov konec</i>	25
MITTEILUNGEN DES DEUTSCHEN UND OESTERREICHISCHEN ALPENVEREINS	27
<i>Zunanja podoba in zgradba</i>	29
<i>Uredništvo</i>	32
<i>Zaton glasila</i>	34
DRUŽBENOPOLITIČNE RAZMERE NA PRELOMU IZ 19. V 20. STOLETJE V SLOVENSKEM VZPETEM SVETU	37
PODRUŽNICE NEMŠKEGA IN AVSTRIJSKEGA PLANINSKEGA DRUŠTVA NA SLOVENSKEM	41
USTANOVITEV SECTION KRAIN IN NJENO DELOVANJE DO LETA 1878	47
PONOVA OŽIVITEV SECTION KRAIN	55
VODSTVO PODRUŽNICE	61
ČLANSTVO PODRUŽNICE	75
KONEC PODRUŽNICE	83
DEJAVNOSTI PODRUŽNICE	95
<i>Društvene aktivnosti</i>	95
<i>Gradnja prvih planinskih koč</i>	99
<i>Koče v lasti Section Krain</i>	104
<i>Odprtost in ponudba koč</i>	122
<i>Obiskovalci koč</i>	124
<i>Poti vzpetega sveta</i>	131
<i>Vodništvo</i>	140

NACIONALIZMI UZPETEGA SVETA NA PRELOMU IZ 19. V 20. STOLETJE NA SLOVENSKEM	157
<i>Oblike nacionalnih ostrenj</i>	157
<i>Odnos Kranjske podružnice do Slovenskega planinskega društva</i>	165
<i>Primer Johanne Stein</i>	173
SECTION KRAIN V TISKU	179
<i>Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins</i>	179
<i>Odmevi v drugih časopisih</i>	190
SKLEP	199
ZUSAMMENFASSUNG	203
PRILOGE	207
<i>Priloga 1: Popis gradiča za Section Krain (Archiv Alpenverein Innsbruck)</i>	208
<i>Priloga 2: Premožensko stanje Kranjske podružnice leta 1895</i>	223
<i>Priloga 3: Člani glavnega odbora Kranjske podružnice 1874–1918</i>	224
<i>Priloga 4: Društveni večeri in letne seje Kranjske podružnice (1881–1919)</i>	231
<i>Priloga 5: Obiskovalci koč po nacionalnih oznakah (1908–1913)</i>	239
<i>Priloga 6: Seznam poti in vodnikov za leto 1908</i>	242
VIRI IN LITERATURA	243
IMENSKO KAZALO	269

Kratice

DAV – *Deutscher Alpenverein*

DuOeAV – *Deutscher und Oesterreichischer Alpenverein*

KID – *Kranjska industrijska družba*

OeAV – *Oesterreichischer Alpenverein*

OeTC – *Oesterreichischer Touristen Club*

PZS – *Planinska zveza Slovenije*

SPD – *Slovensko planinsko društvo*

KNJIGI NA POT

V marcu 2023 je Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani izdala znanstveno monografijo z naslovom »Ljubiteljem kranjskih Alp!« Kranjska podružnica Nemškega in avstrijskega planinskega društva. Monografsko delo je nastalo izpod peresa dr. Marije Mojce Peternel, lektorice za nemški jezik na Oddelku za zgodovino na Filozofski fakulteti v Ljubljani, obenem pa tudi zgodovinarke, docentke za področje slovenske in obče zgodovine 19. stoletja.

Študija predstavlja najnovejše znanstvenoraziskovalne izsledke o Kranjski podružnici društva DuOeAV, ki je na Slovenskem pustila izjemno velik, a danes ne toliko znan pečat. Ponuja vpogled v bogato in temeljito obdelano zgodovino delovanja nemških planincev v Vzhodnih Alpah in posledično daje lep uvid v paradoks današnjega slovenskega dojemanja samih sebe, torej da smo to, kar smo – gorski narod (oz. da so slovenski narod gore na neki način zgradile) – prav zaradi delovanja podružnic DuOeAV na naših tleh. V desetletjih pred prvo svetovno vojno našega prvega narodnega nasprotnika.

Zakaj takšna misel? Dejstvo je, da je planinstvo danes del slovenske narodne identitete in tako rekoč slovenski nacionalni šport. Slovenske gore so poleti in pozimi zelo oblegane – obiskovalcev naštejemo že skoraj dva milijona, na vzponih in sestopih se lahko spočijemo in okrepcamo ali pa prespimo v več kot 180 kočah, bivakih in zavetiščih. Vsega skupaj imamo danes na voljo skoraj 2000 označenih planinskih poti s skupno dolžino več kot 10.000 kilometrov.

Zato, da sodi planinstvo v slovensko narodno identiteto in predstavlja neločljivi del naše kulture, je več razlogov: osnovni pogoj je ta, da je Slovenija alpska

dežela; da gore obiskujejo množice ljudi, da ima gorska motivika pomembno mesto tudi v slovenski kulturi in umetnosti, pa je ključno dejstvo, da je planinstvo odigralo pomembno zgodovinsko vlogo v narodnostnem (kulturnem) boju z Nemci. In prav tukaj pridemo do vloge Kranjske in drugih podružnic DuOeAV, ki so delovale na (današnjem) slovenskem ozemlju. V »slovenskih deželah« Avstrijskega cesarstva so se namreč v drugi polovici 19. stoletja najprej pojavila nemška planinska društva. Prvo izmed uradnih društev je bila Kranjska podružnica ustanovljena 30. marca 1874 v Ljubljani. DuOeAV je pri nas ustanovilo skupno osem podružnic, in sicer Kranjsko, Mariborsko, Celjsko, Beljaško, Goriško, Kočevsko, Primorsko in Slovenjegraško. Poleg DuOeAV so na Slovenskem delovala še druga nemška planinska združenja, kot je Avstrijski turistovski klub (*Oesterreichischer Touristen Club* – OeTC), ustanovljen leta 1869 na Dunaju. Tudi ta je ustanavljal podružnice v slovenskih deželah, a v nasprotju z DuOeAV predvsem v manjših krajih.

Ena od glavnih nalog v sklopu njihovega delovanja je bila urejanje in vzdrževanje poti po gorah ter gradnja koč in s tem posredno markiranje prostora kot nemškega.

Slovensko planinsko društvo (SPD) je bilo ustanovljeno šele leta 1893 in se je kmalu začelo v »boju za gore« upirati močnemu nemškemu vplivu z geslom »Ohranimo slovensko lice slovenskim goram«. Z gradnjo koč in poti, uporabo slovenskih imen vrhov in označevanjem teh v slovenščini, posebno v triglavskem pogorju, kjer so bila v tistem času narodnostna nasprotja največja, je želelo čim prej onemogočiti Nemce pri prisvajanju (slovenskega) gorskega sveta. Ti so za slovenske kočice upravičeno uporabljali izraz *Trutzhütte* – kljubovalne kočice, ker so bile marsikdaj postavljene iz čistega kljubovanja nemškemu delovanju, medtem ko so svoje imenovali *Schutzhütte* – kočice za zavetje. Slovenske planinske kočice so namreč marsikdaj stale v bližini nemških koč, kjer za to ni bilo nobene praktične potrebe. Do tja pa so nadelali in markirali še svojo »slovensko« pot.

Ko je po prvi svetovni vojni razpadla Avstro-Ogrska in je večji del slovenskega ozemlja postal del Kraljevine SHS, ki je delovanje tujih društev zakonsko prepovedala, je SPD prevzel lastništvo nad vsem premoženjem nemških planinskih organizacij na Slovenskem, tudi Kranjske podružnice. SPD se je v novi državi znašel v situaciji, ko je imel na razpolago izjemno infrastrukturo v obliki markiranih poti in koč za razvoj planinstva oz. gorskega turizma in je to vlogo tudi sprejel. Že takrat se je v novi večnarodni jugoslovanski državni tvorbi slovenska enota prepoznavala kot svoja entiteta z gorsko identiteto in

kot taka ji je pripadla vloga razvoja zimskih in gorskih športov ipd. Po drugi svetovni vojni se je ta vloga Slovencev kot naroda smučarjev in planincev le še stopnjevala.

Monografija *»Ljubiteljem kranjskih Alp!« Kranjska podružnica Nemškega in avstrijskega planinskega društva* avtorice dr. Marije Mojce Peternel ob vsem bogatem opisu delovanja Kranjske podružnice od ustanovitve do propada prinaša nov pogled na Nemško in avstrijsko planinsko društvo, ki je bilo do sedaj prevečkrat ovrednoteno kot neke vrste »temna zapuščina« slovenske (planinske) zgodovine, a je v slovenskem prostoru pustilo zelo močne in široke sledi, pomembne za današnje slovensko dožemanje gora.

Dr. Peter Mikša

PREDGOVOR

Deutscher und Oesterreichischer Alpenverein (DuOeAV) je v drugi polovici 19. stoletja imela na Slovenskem osem podružnic: Primorsko, Beljaško, Goriško, Kranjsko, Kočevsko, Mariborsko, Celjsko in Slovenjegraško. V pričujoči študiji smo želeli predstaviti Kranjsko, in sicer od ustanovitve do njenega konca leta 1919. Poseben poudarek je na obdobju, ko jo je vodil dolgoletni predsednik in eden izmed stebrov združenja dr. Rudolf Roschnik. Čeprav je podružnica uradno prenehala obstajati šele po koncu prve svetovne vojne leta 1919, je izbruh vojne že pomenil začetek njenega zatona. V življenje kranjskega *Alpenvereina* in vseh podružnic v takratnem slovenskem prostoru je krvava morija zarezala tako globoko rano, da si niso več opomogle. Znatno delež je k temu dodatno prispevala popolnoma nova politična stvarnost, ki se je pojavila po letu 1918.

V delu je orisan ustroj Kranjske podružnice, njeno članstvo, odnos do Slovenskega planinskega društva, zlasti pa široko polje njenega delovanja, ki ni segalo le v vzpeti svet takratnega slovenskega prostora. Za celovito predstavitev je (bila) na voljo lepa količina virov in gradiva, ki ga hrani *Archiv Alpenverein* v Innsbrucku. Na tem mestu bi se za pomoč in ves poslani material želela iskreno zahvaliti tamkajšnjemu zgodovinarju Martinu Achrainerju, ki je tudi avtor preglednega seznama bibliografskih del o društvu DuOeAV.¹ Mnogo materiala iz omenjenega arhiva je digitaliziranega in tako prosto dostopnega

1 *Archiv Alpenverein Innsbruck*, https://www.alpenverein.at/portal_wAssets/docs/museum-archiv/historisches-archiv/rechverzeichniserche/Veroeffentlichungen-zur-Alpenvereinsgeschichte.pdf, pridobljeno 21. 12. 2021.

na njegovi uradni spletni strani.² Celoten popis gradiva innsbruškega arhiva, povezanega s Kranjsko podružnico od začetka do konca njenega delovanja, je tudi priložen na koncu knjige (priloga 1).

Ker je iz časa predsedovanja Rudolfa Roschnika ohranjena precej obsežna korespondenca med podružnico in centralo društva, je v delu samo za vtis vključenih nekaj primerov transkripcij. Te v ozadju problemov v zvezi s planinskimi kočami, gradnjo in urejanjem planinskih poti ter postavljanjem smerokazov odražajo odnos podružnice oziroma njene tesne povezave s SPD.

Ključen vir pri pisanju zgodovine podružnice do leta 1900 je predstavljal slavnostni zbornik, ki je izšel ob 20-letnici delovanja Kranjske podružnice.³ V njem so številni statistični podatki in prispevki, ki sodobnemu raziskovalcu nudijo podroben uvid v začetke in temelje njenega delovanja. Za opis stanja v zvezi s podružničnim življenjem takoj po prvi svetovni vojni in ne nazadnje tudi večji del ohranjenega materiala v innsbruškem arhivu gre zahvala njemu takratnemu podpredsedniku Walterju Rizziju. V njegovih razmeroma čustvenih zapisih so precejšnje podrobnosti o zadnjih dneh življenja podružnice.

Za študijo so bili poleg innsbruškega gradiva pomembni še drugi, zlasti časopisni viri, med katerimi je bila na prvem mestu ena izmed društvenih publikacij DuOeAV, osrednje glasilo *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, ki je prav tako dosegljivo na spletnih straneh.⁴ V široki paleti takratnega tiska, ki je objavljal novice o Kranjski podružnici, je poleg omenjene publikacije mogoče najti številne časopise iz osrednjega slovenskega prostora in tudi od daleč onkraj Karavank. Zaradi obsega gradiva gre, podobno kot pri ohranjeni korespondenci, tudi v tem delu predvsem za vtis o dimenzijah geografskega prostora, v katerem je bilo védenja o južnem delu vzhodnih Alp razširjeno že v tistem času.

Morda za konec predgovora še nekaj glede pisave nemških imen:

- V virih se pojavljajo različne oblike imena društva, a pravilno in uradno zapisano ime društva je *Deutscher und Oesterreichischer Alpenverein*. Pri

2 *Deutscher Alpenverein*, http://www.dav-bibliothek.de/webOPAC/02_AV-Sektionsschriften/Sektion_Krain/, pridobljeno 21. 12. 2021.

3 *Festschrift zur Feier des zwanzigjährigen Bestehens seit der Neugründung im Jahre 1881* (Laibach: Selbstverl. der Section Krain des deutschen und österreichischen Alpenvereines in Laibach: Ig. V. Kleinmayr & Bamberg, 1901).

4 *Austrian literature online*, <http://www.literature.at>, in *Deutscher Alpenverein*, https://bibliothek.alpenverein.de/webOPAC/01_Alpenvereins-Publikationen/02_AV-Mitteilungen/Mitteilungen%20bis%201948/, pridobljeno 10. 10. 2021.

slovenjenju imena društva je bilo kar nekaj pomislekov, saj bi zaradi izrazito dualističnega koncepta društva, ki je obsegal dve različni politični enoti, tudi pridevnik avstrijski lahko povsem upravičeno pisali z veliko začetnico. Ker pa bi ime Nemško in Avstrijsko planinsko društvo bilo lahko razumeti, kot da gre za dve društvu, smo na koncu izbrali kompromisno rešitev, in sicer Nemško in avstrijsko planinsko društvo.

- Pri navajanju imena osrednjega glasila društva *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins* je v besedilu upoštevan modernejši zapis, ki se je uveljavil po letu 1902 namesto starega *Mittheilungen*, v opombi je oblika, ki je bila natisnjena na številki. Ker je bil datum v glavi omenjenega glasila naveden v različnih oblikah ali pa ga celo ni, je v sklicih zaradi poenotenja zapisana samo številka in ne datum, kakor je sicer običajno pri navajanju periodičnega tiska.
- Zapisi nemških osebnih imen so skladni z oblikami v virih, saj se slovenjenje zaradi možnih napak ni zdelo smiselno. Z gotovostjo si denimo nemške oblike imena Johann ne bi upali zapisati kot Janez, saj je bil lahko tudi Ivan.
- Zapisi nemških geografskih imen so v kurzivi in v večini primerov poslovenjeni.
- Zapisi imen nemških društev so v kurzivi in v večini primerov poslovenjeni.
- Iz virov je bila razvidna precejšnja neenotnost pisanja imen nemških koč, še zlasti kadar je šlo za kombinacijo imena s samostalnikom koča (*Hütte*) ali hiša (*Haus*). Tako se je na primer današnja Erjavčeva koča na Vršiču pojavljala v oblikah *Vosshütte* ali *Voss-Hütte*, današnji Dom Planika pod Triglavom pa kot *Deschmannhaus*, *Deschmannhütte* ali tudi kot *Deschmann-Hütte*. Da bi poenotili zapise, so v naslovih poglavij in v besedilu imena koč navedena v enotni obliki, torej *Voss-Hütte* ali *Deschmann-Hütte*, v sklicu pa je originalni zapis iz vira. V oklepaju so zapisana današnja, uradna slovenska imena koč, če objekti še obstajajo.

UVOD

Za lažje razumevanje razmer in razlogov, ki so pripeljali do ustanovitve društva *Deutscher und Oesterreichischer Alpenverein* in posledično njegovih podružnic, se zdi smiselno najprej na kratko osvetliti duha in družbeno ozadje časa njegove ustanovitve.

Alpski svet je že v razsvetljenstvu zanimal raziskovalce in polihistorje. Tako se je že v drugi polovici 17. stoletja predvsem Zahodnim Alpam posvečal švicarski zdravnik in raziskovalec Johan Jakob Scheuchzer.⁵

Dolgotrajna radovednost in občutno povečanje zanimanja za alpsko pokrajino je prišlo pozneje z razsvetljenstvom, ko so pri odkrivanju vzpetega sveta čustva nadomestila razum.⁶ Poseben vpliv na dojetje tega sveta je v začetku 18. stoletja vzbudila objava lirične mojstrovine *Alpe*⁷ švicarskega zdravnika Albrechta von Hallerja.⁸ Po njenem izidu je namreč vse več slikarjev, glasbenikov in naravoslovcev želelo spoznati čare tega območja.

Močno čustveno doživljanje alpske pokrajine se je pozneje odlično ujemalo z duhom romantike, ki je v 19. stoletju v vse širših družbenih krogih prebujala

5 Johan Jakob Scheuchzer (*2. 8. 1672, Zürich; †23. 6. 1733, Zürich), zdravnik. *Historisches Lexikon der Schweiz*, <https://hls-dhs-dss.ch/de/articles/014622/2012-11-20/>, pridobljeno 30. 11. 2021.

6 Borut Batagelj, »Odkritje gora: strukturne spremembe v dojetju gora na Slovenskem do začetka 20. stoletja«, *Ekonomski i ekohistografija*, 6 (2010), št. 1, str. 128.

7 Albrecht Haller, Die Alpen. 1729. *Projekt Gutenberg-de*, <https://www.projekt-gutenberg.org/haller/gedichte/alpen.html>, pridobljeno 10. 10. 2021.

8 Albrecht Viktor Haller (*16. 10. 1708, Bern; †12. 12. 1777, Bern), zdravnik, botanik, pesnik. *Historisches Lexikon der Schweiz*, <https://hls-dhs-dss.ch/de/articles/010656/2009-11-05/>, pridobljeno 30. 11. 2021.

hrepenenje po vzpetem svetu.⁹ Pomemben odraz dokumentiranega poznavanja celotnega alpskega prostora 19. stoletja je bilo tridelno delo Alpski vodnik (1863–1868) angleškega politika in alpinista Johna Balla.¹⁰ Ta je bil prvi predsednik leta 1857 ustanovljenega *Alpine Cluba*, ki velja za prvo ustanovljeno planinsko društvo nasploh.¹¹

Znanje o Vzhodnih Alpah, zlasti o visokogorju, je bilo do sredine 19. stoletja šibko. Številna gorska območja so bila neznana, in četudi se je sredi 19. stoletja začela doba železnic in so mesta podonavske monarhije že doživljala razcvet, so gore še vedno čakale na svoj razvoj.¹²

Prebivalci vzpetega sveta so njihovo območje obravnavali le kot prostor, v katerem so lahko opravljali svoj poklic lovca, pastirja ali lesnega delavca.¹³ Zanimanje zanj so pokazali samo, če so bili pašniki dobri za živino in gozdovi donosni, torej koristni vir za les, jagode, zelišča in smolo. Vse nad gozdno in alpsko pašniško mejo je veljalo za precej nepriljubljeno območje gamsov ter »grdih« sten.¹⁴ Kljub večjim prizadevanjem za intenzivnejši stik s tem prostorom je še celo leta 1912 veljalo, da je v višjih predelih zelo malo označenih poti.¹⁵ Prav tako ni bilo mogoče najti niti primerne osebe, ki bi gorohodcem služila kot vodnik, niti primernega prenočišča, kjer bi se lahko najedli ali odpočili.¹⁶

9 Helmut Tiefenhalter, »Wandern und Wanderwege in der Anfangszeit des Voralerberger Fremdenverkehrs.« *Sonderdruck aus Montfort, Vierteljahrsschrift für Geschichte und Gegenwart Vorarlbergs*, 55 (2003), zv. 1, str. 48.

10 Rudolf Werner Soukup, »... zum Frommen der Wissenschaft und zum genaueren Verständnis der Natur der Alpen. Bedeutende Naturwissenschaftler als Gründungsväter europäischer alpiner Vereine.« *Rudolf-Werner-Soukup*, www.rudolf-werner-soukup.at/Publikationen/Dokumente/Gruendungsvaeter_alpiner_Vereine.pdf, str. 5 pridobljeno 10. 10. 2021. John Ball (*20. 8. 1818, Dublin; †21. 10. 1889, London), politik, naravoslovec in alpinist. Suzanne Schär Pfister: *Ball, John. Historisches Lexikon der Schweiz*, <https://hls-dhs-dss.ch/de/articles/044468/2001-12-07/>, pridobljeno 2. 10. 2021. John Ball, *The Alpine Guide, Central Alps* (London: Longmans, Green & Co., 1866). Delo je dosegljivo na spletnem naslovu *Hathi Trust Digital Library*, <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=hvd.hn2cld&view=1up&seq=9&skin=2021>.

11 *Alpine club*, <http://www.alpine-club.org.uk/>, pridobljeno 24. 7. 2022.

12 DuOeAV, Section Austria, *Der Österreichische Alpenverein und die Sektion Austria des Deutschen u. Österreichischen Alpenvereins 1862–1912* (Wien: Verlag der Sektion ‚Austria‘, 1912), str. 3 in Anneliese Gidl, *Alpenverein. Die Städter entdecken die Alpen* (Wien, Köln, Weimar: Böhlau Verlag, 2007), str. 17.

13 DuOeAV, Section Austria, *Der Österreichische Alpenverein*, str. 3.

14 Gidl, *Alpenverein*, str. 17.

15 DuOeAV, Section Austria, *Der Österreichische Alpenverein*, 1912, str. 5.

16 Gidl, *Alpenverein*, str. 17 in DuOeAV, Section Austria, *Der Österreichische Alpenverein*, 1912, str. 26.

Navzlic temu so lepote Alp takratnega slovenskega prostora redki zanesenjaki občudovali in o njih pisali tudi že dosti pred tem.¹⁷ Slavni francoski naravoslovec Balthasar Hacquet¹⁸ je svoja znanstvena potovanja po tem območju opisal v posebnih publikacijah že konec 18. stoletja.¹⁹ V prvi polovici 19. stoletja so navdušenje nad tem delom narave odražala tudi poročila o vzponih na Triglav, ki jih je zbral in objavil zgodovinar, publicist in politik Henrik Costa.²⁰

Šele liberalizem je prinesel pomembne družbene spremembe, ki so posledično vplivale na poznavanje in obiskovanje alpskega sveta. Buržoazija je kot aktivna družbena komponenta postala nosilka novega razvoja. Družabno življenje državljanov je vse bolj prihajalo v ospredje in članstvo v društvih je postalo del državljske samoumevnosti.²¹ Močno se je povečalo število društev, ki so svoje dejavnosti širili tako rekoč v najmanjšo vas.²² V šestdesetih letih 19. stoletja se je zanimanje za vzpeti svet Srednje Evrope okrepilo do te mere, da so tudi v Švici, Italiji in Nemčiji pričeli ustanavljati planinska društva, v katerih so se sprva neformalno združevale majhne skupine planinskih navdušencev.²³

V opisanih okoliščinah je leta 1862 na Dunaju prišlo do ustanovitve Avstrijskega planinskega društva (*Oesterreichischer Alpenverein* – OeAV). Vabilo za včlanitev med drugim zrcali razloge za njegov nastanek in tudi takratni odnos do narave:

-
- 17 Janez Mlinar, »V senci gora. Oblikovanje Zgornjesavske doline kot turistične destinacije«, *Triglav 240* (Ljubljana: Založba ZRC, 2018), str. 180–181.
- 18 Belsazar de la Motte Hacquet, tudi *Balthasar* ali *Balthazar Hacquet* (*1739/1740 Le Conquet, Bretanja; †10. 1. 1815, Dunaj), naravoslovec, zdravnik, avtor. Wurzbach, *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*, 1861, zv. 7, str. 163–165 in *Slovenska biografija*, <https://www.slovenska-biografija.si>, pridobljeno 22. 7. 2019.
- 19 Baltazar Hacquet, *Physikalisch-politische Reise aus den Dinarischen durch die Julischen, Carnischen, Rhätischen in die Norischen Alpen, im Jahre 1781 und 1783 unternommen von Hacquet: mit Kupfern* (Leipzig: verlegt Adam Friedrich Böhme, 1785), Baltazar Hacquet, *Hacquet's mineralogisch-botanische Lustreise, von dem Berg Terglou in Krain, zu dem Berg Glokner in Tyrol, im Jahr 1779 und 81* (Wien: im Verlage der Johann Paul Krausischen Buchhandlung, 1784).
- 20 Henrik Costa, *Reiseerinnerungen aus Krain* (Laibach: Druck der Eger'schen Gubernial-Buchdruckerei, 1848). Henrik Costa (*28. 5. 1796, Ljubljana; †21. 4. 1870, Ljubljana), publicist, zgodovinar, politik, državni uradnik. *Slovenska biografija*, <https://www.slovenska-biografija.si>, pridobljeno 22. 8. 2022.
- 21 Ernst Bruckmüller, *Sozialgeschichte Österreichs* (Wien, München: Böhlau Verlag Wien, 2001), str. 327.
- 22 Franz Grieshofer, »Das Vereinswesen in Wien. Ein volkscundlicher Aufriss«, Verband Österreichischer Geschichtsvereine, *Bericht über den vierzehnten österreichischen Historikertag in Wien veranstaltet vom Verband Österreichischer Geschichtsvereine in der Zeit vom 3. bis 7. April 1978* (ur. Lorenz Mikoletzky) (Wien: Verband Österr. Geschichtsvereine, 1979), zv. 22, str. 223.
- 23 Gidl, *Alpenverein*, str. 67–76 in *Österreichischer Alpenverein*, <https://www.alpenverein.at/portal/der-verein/geschichte/>, pridobljeno 23. 10. 2021.

Náš čas ne zaznamujejo le izumi, odkritja na področju vseh naravoslovnih znanosti ter njihova uporaba v industriji in trgovini. V današnjem času je ljubezen do narave in njeno poznavanje postala last vse družbe. Od konca prejšnjega stoletja vsako leto Alpe obiše vse več ljubiteljev narave različnih narodov in družbenih slojev. Ob tej zunanji vzpodbudi so se tudi prebivalci alpskega sveta začeli zavedati lepote gora, pod katerimi živijo.²⁴

Da sta ljubezen do narave in hrepenenje do alpskega sveta prihajala vse bolj do izraza tudi širše v družbi, je na ustanovnem sestanku društva poudaril njegov predsednik, botanik dr. Eduard Fenzl.²⁵ Na dunajski Akademiji znanosti in umetnosti, kjer je potekalo zasedanje, je v uvodnem govoru 19. novembra 1862 med drugim potrdil, da je bilo dotlej poznavanje Alp samo po sebi precej nepopolno in omejeno skoraj zgolj na strokovnjake.²⁶

Že kmalu po ustanovitvi OeAV je bilo med člani najti tudi predstavnike iz Kranjske. Gibanje članstva do propada društva prikazuje spodnja tabela (tabela 1):²⁷

Tabela 1: Število članov s Kranjske v OeAV

Leto	Kranjska	Skupno
1863	/	643
1865	13	791
1867	36	965
1869	43	1228
1871	51	1425
1873	39	1414

Kot vidimo, v prvem letu obstoja OeAV članov s Kranjske ni bilo, pozneje pa je trend naraščanja in upadanja sledil gibanju skupnega števila članstva. Na začetku je število društvenikov s Kranjske predstavljalo 1,6 % članstva, leta 1871, ko je bilo število največje, pa že 3,6 %, kar gotovo ni zanemarljiv podatek. Leta

24 Gidl, *Alpenverein*, str. 18.

25 Eduard Fenzl (*15. 2. 1908, Krummnußbaum Spodnja Avstrija; †29. 9. 1879, Dunaj), botanik. Constantin von Wurzbach, »Fenzl, Eduard«, *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich* (Wien: L. C. Zamarski, C. Dittmarsch & Comp., 1858), zv. 4, str. 179–181.

26 Eduard Fenzl, »Erste (constituirende) Versammlung – Eröffnungsrede«, Paul Grohmann et al., *Verhandlungen des oesterreichischen Alpenvereins* (Wien: Wilhelm Braumüller, 1864), zv. 1, str. 14.

27 Gidl, *Alpenverein*, str. 37.

1873 je prišlo do upada članstva na Kranjskem, kar bi bilo sicer možno povežati s slabšim gospodarskim položajem po zlomu dunajske borze v začetku istega leta. Ta je namreč ostal v spominu kot rušilen in uničujoč pretres, ki je usodno zaznamoval slovenske gospodarske razmere in razvoj v zadnjih desetletjih 19. stoletja.²⁸ Verjetneje pa se vendarle zdi, da je upad članstva preprosto posledica zmanjšanja začetne zagnanosti in navdušenja nad novoustanovljenim društvom.

Drugo središče planinstva sredi 19. stoletja je bil München, kjer je živelo večje število premožnih meščanov in kjer je na splošno vladalo širše zanimanje za Alpe. To so bile ugodne razmere za delo krajinskih slikarjev, alpskih literatov, ljubiteljev narave in ne nazadnje tudi alpinistov. Primerna geografska lega do bližnjih gora ter ustrezni pravni in gospodarski pogoji so bili razlogi, da je bilo 9. maja 1869 ustanovljeno Nemško planinsko društvo (*Deutscher Alpenverein* – DAV), ki so ga večinoma sestavljali nezadovoljni člani OeAV. Fokus dejavnosti OeAV je bil namreč sprva skoraj izključno usmerjen v znanstveno raziskovanje alpskega sveta. V društvu je to v povezavi z očitnim nezanimanjem za gradnjo koč kmalu privedlo do notranjega trenja in nezadovoljstva nekaterih članov. Glavni razlog za ustanovitev DAV je bila v nasprotju z OeAV prav želja po množičnem obisku vzpetega sveta in gradnji koč v tem območju.²⁹ Ob ustanovitvi društva DAV je bilo zato jasno zapisano, da ne gre le za »društvo gorohodcev«, ampak za društvo »vseh ljubiteljev« alpskega sveta. Njegov osnovni namen je bil v prvi vrsti približati vzpeti svet čim širši javnosti, in to ne glede na politične meje.³⁰ DAV, ki ni bil centralno organiziran, je zaradi intenzivnega delovanja precej hitro pridobival člane in prav razvejana dejavnost in hitro širjenje društva je že nekaj let po njegovi ustanovitvi privedlo do združitve z OeAV.³¹

28 Več o tem gl. Stane Granda, »Viri akumulacije kapitala na Slovenskem v 19. stoletju«, *Prispevki za novejšo zgodovino* 34 (1994), št. 1, str. 20–22 in Peter Vodopivec, »Velika gospodarska kriza 1873 in Slovenci«, *Prispevki za novejšo zgodovino* 39 (1999), št. 2, str. 25–38.

29 Gidl, *Alpenverein*, str. 67–76; Martin Achrainner, Stefan Ritter, Florian Trojer, »Erschließung und Erhaltung. Fundamente für Hütten und Wege«, DAV, ÖAV und AVS, *Hoch hinaus! Wege und Hütten in den Alpen* (Köln, Weimar, Wien: Böhlau Verlag, 2016), str. 53.

30 »Zum Anfang«, *Zeitschrift des Deutschen Alpenvereins*, 1869, zv. 1, str. 2 in Gebhard Bendler, »by fair means! Wie sollen Routen erschlossen werden?« DAV, ÖAV und AVS, *Hoch hinaus!*, str. 309.

31 *Alpenverein Österreich*, <https://www.alpenverein.at/portal/der-verein/geschichte/index.php>, pridobljeno 21. 12. 2021.

DEUTSCHER UND OESTERREICHISCHER ALPENVEREIN

Ustanovitev, ustroj in delovanje društva v obdobju 1873–1914

V času združitve je bilo vzdušje v centrih obeh planinskih združenj precej različno. Če se je München v letih 1873 in 1874 boril z epidemijo kolere,³² je Dunaj od 1. maja do 2. novembra leta 1873 gostil svetovno razstavo³³ in se hkrati spopadal z borznim zlomom z začetka istega leta. V nekdanjem strelišču pri gradu Gayenhofen v Bludenzu je bila 23. avgusta 1873 izvedena združitve OeAV in DAV v Nemško in avstrijsko planinsko društvo (*Deutscher und Oesterreichischer Alpenverein*).³⁴ Že samo ime kaže na to, da je šlo za društvo, ki sta ga sestavljali dve enoti dveh različnih političnih prostorov, torej avstrijskega in nemškega. To je razvidno tudi iz statuta društva,

32 Več o tem gl. Frank Martell, *Die Cholera-Epidemie in München in dem Jahre 1873/74: nach amtlichen Quellen dargestellt* (München: Literarisch-artistische Anstalt, Th. Riedel, 1875).

33 Friedrich Bömches (ur.), *Bericht über die Weltausstellung im Jahre 1873*. Selbstverlag der Küstenländischen Ausstellungs-Commission (Triest: Buchdruckerei des Österreichisch-Ungarischen Lloyd, 1874).

34 Gidl, *Alpenverein*. str. 67–76 in *Alpenverein Österreich*, <https://www.alpenverein.at/portal/der-verein/geschichte>, pridobljeno 23. 10. 2021.

ki je v avstrijskem delu določal enotnejša določila kot v nemškem. V tem delu so se namreč formalnopravne zadeve razlikovale po deželah.³⁵

Osnovni namen društva DuOeAV je bilo širiti védenje o Alpah v takratni Nemčiji in Avstriji. Uresničitev cilja so želeli doseči z različnimi akcijami: založništvom literarnih in umetniških del, izgradnjo in izboljšanjem poti in nastanitvenih objektov v vzpetem svetu, organiziranjem vodništva, skrbjo za meteorologijo, organizacijo družabnih srečanj in predavanj ter podporo podjetjem, ki delujejo za uresničitev društvenih ciljev.³⁶

Društvo DuOeAV sicer ni zagotavljalo subvencij za podružnice v nealpskih regijah, a tudi ni bilo v nasprotju s statutom, če so podružnice zunaj tega območja na podlagi posebnega sporazuma za svoje člane prejemale društvene publikacije. Med drugim je to veljalo za podružnici v Angliji in Egiptu.³⁷ Tik pred prvo svetovno vojno je bilo v angleško podružnico vključenih 67, v egiptovsko pa 20 društvenikov.³⁸

Temelje društva DuOeAV so predstavljale podružnice, v katerih se je dejansko odvijalo društveno življenje. Takšna struktura naj bi na eni strani omogočala široko vključitev prebivalstva na geografsko čim širšem prostoru, na drugi pa zagotavljala precejšnjo avtonomijo. Podružnice so namreč imele svoja vodstva, ki so po svoje, vendar v skladu s smernicami DuOeAV gojile društveno življenje in odločale o nalogah ter oblikah dela.³⁹

Simbol društva DuOeAV je bila planika,⁴⁰ ki je bila zaradi prevelike priljubljenosti leta 1893 ponekod že prepovedana za trgovanje.⁴¹ Varovanje okolja je bilo v društvu pomembna tema, kar so med drugim odražali pogosto zapisi osrednjega glasila. Tako je denimo v zapisu o izvozu več kot 200.000 cvetov te alpske rastline, predvsem s koroških vrtov, šlo za umetno vzgojene »bele zvezde«, kar je vsaj deloma zagotovilo zaščito visokogorske planike.⁴² 28. maja 1898 je bil nato tudi

35 Johannes Emmer, *Verfassung und Verwaltung des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins* (Berlin: Verlag des DuOeAV, 1892), str. 41–44.

36 Prav tam, str. 3.

37 Prav tam, str. 4.

38 Gidl, *Alpenverein*. str. 331–332.

39 Prav tam, str. 87.

40 Prav tam, str. 95.

41 »Zum Schutze der Alpenpflanzen« in »Verbot des Edelweiss Handels in der Schweiz«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1893, št. 17, str. 214.

42 »Edelweissexport«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1893, št. 3, str. 38.

za Kranjsko sprejet *Zakon o varstvu planik in kraljeve rože*, ki je prepovedoval izkopavanje in prodajo planike (*Gnaphalium Leontopodiu*) in kraljeve rože (*Daphne Blagayna*). Izjemo so predstavljali le znanstveni nameni, a še za te so morali imeti dovoljenje političnega okrajnega oblastva. Zakon se je nanašal na rastline v naravnem okolju, ne pa na rastline, vzgojene v vrtovih, za kar je bilo prav tako potrebno uradno dovoljenje.⁴³ Društvo se je močno zavedalo krhkosti narave in je s številnimi objavami v osrednjem glasilu tako rekoč do konca svojega obstoja na ta način širilo tovrstno zavedanje in skrb.⁴⁴

Vodenje društva DuOeAV je, kljub maloštevilnim članom v vodstvenem odboru, potekalo precej gladko. Statut je v 13. členu določal desetčlanski centralni upravni odbor, v katerem so bili prvi in drugi predsednik, prvi in drugi zapisnikar, blagajnik, urednik društvenih publikacij ter štirje člani.⁴⁵ Predsednik društva je postal predsednik tiste podružnice, ki je za tri leta prevzela vodenje. Tako se je denimo do leta 1913 zvrstilo 13 predsednikov.⁴⁶ Zasedanje centrale društva DuOeAV je bilo enkrat letno, in sicer v drugi polovici avgusta ali prvi polovici septembra.⁴⁷ Skupščine so izmenično potekale v avstrijskem in nemškem delu. V letih 1874–1913 se je zvrstilo dvajset zasedanj v Nemčiji in prav toliko v Avstriji.⁴⁸ Najbližje Ljubljani je bilo v začetku avgusta 1897 v Celovcu. Celovško zasedanje je *Planinski vestnik* v skladu s proslovensko usmeritvijo pospremil v jedkem tonu: »Mesto je bilo okrašeno skoraj s samimi ‚frankfurčankami‘, govore je prešinjal večinoma nemški duh, in potem še trde, da se to društvo ne peča s politiko.«⁴⁹ Omenjena frankfurčanka je označevalo črno-rdeče-rumeno zastavo, očiten simbol nemštva, ki ga je opazil tudi neimenovani pisec. Privoščljiv ton je čutiti iz zapisa o koncu zasedanja, ko naj gostilničar v Vrbi ob Vrbskem jezeru, zadolžen za jedi, ne bi želel postreči udeležence. Slednji so se zato morali znajti sami in nekateri so hrano dobili tudi v slovenskih gostilnah.⁵⁰

43 »*Zakon o varstvu planik in kraljeve rože*« (25. 5. 1898), veljaven za vojvodino Kranjsko o varstvu planik in kraljeve rože. *Österreichische Nationalbibliothek, Alex, Historische Rechts- und Gesetzestexte*, <https://alex.onb.ac.at/>, pridobljeno 19. 6. 2022.

44 »Schutz dem Edelweis«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1902, št. 2, str. 22; »Schutz dem Edelweis«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1903, št. 24, str. 294.

45 Emmer, *Verfassung und Verwaltung*, str. 6.

46 Gidl, *Alpenverein*, str. 98.

47 Emmer, *Verfassung und Verwaltung*, str. 7.

48 Gidl, *Alpenverein*, str. 89–90.

49 »Glavno zborovanje Nemškega in avstrijskega planinskega društva«, *Planinski vestnik*, 25. 9. 1897, št. 9, str. 146.

50 Prav tam.

V okviru omenjene skupščine sta bila za udeležence zasedanja organizirana tudi dva izleta, in sicer na Kranjsko na vabilo Kranjske podružnice in na Kras, ki ga je organizirala Primorska podružnica.⁵¹ Na Kranjsko je odpotovalo 37 udeležencev, 14 se jih je povzpelo na Triglav, nekaj na Golico. Zvečer je sledilo slanje v Kazini, kjer pa je »žal« prišlo do nacionalnega izgreda. Kot je zapisano v poročilu, je nekemu udeležencu v roke priletel kamen, ki ga je odvrigel slovenski nezadovoljnej, »in to kljub temu, da društvo DuOeAV noče nič imeti opravka s politiko«.⁵² Kljub komentarjem o izraziti nemški usmeritvi društva DuOeAV v literaturi in nekaterih virih, pregledano gradivo za obdobje do prve svetovne vojne in nenazadnje tudi ta zapis tega ne potrujeta.

Društvo je 90 % prihodkov dobilo s članarinami, preostali denar pa je pritekal od prodaje različnih zemljevidov, publikacij itd. Največ denarja (tudi do 70 %) je bilo namenjeno publikacijama društva: *Zeitschrift des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins* in *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*. Izdatki za gradnjo koč tudi v najintenzivnejšem obdobju na začetku 20. stoletja niso predstavljali več kot 32 % celotnih izdatkov, pri čemer je večino denarja šlo iz podružničnih lastnih sredstev. Okoli 10 % je društvo porabilo za vodništvo, za administracijo pa je delež z začetnih 13 % padel na 7 %.⁵³

V počastitev pete obletnice delovanja je društvo izdalo 30 strani obsežno publikacijo, ki je odličen vir za opis delovanja društva v tem obdobju. V njej so poleg povzetka vseh preteklih dejavnosti društva tudi opisi oziroma načrti bodočih akcij.⁵⁴ Kot lahko preberemo v omenjeni knjižici, se je v prvih petih letih dejavnost društva precej okrepila in je segala skoraj v vse dele vzpetega sveta v monarhiji. Opazna je bila živahna aktivnost podružnic, ki jih je lokalno prebivalstvo večinoma toplo sprejelo in marsikje so se predstavniki vseh družbenih slojev, državni uradniki, zdravniki, učitelji, kmetje, že zavedali pristnosti in koristnosti delovanja društva. Njegove akcije so

51 »Ausflug nach Krain«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1897, št. 16. str. 194 in »Der Ausflug nach Triest«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1897, št. 16. str. 194, »Der Generalversammlungs-Ausflug nach Triest«, *Mitteilung des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1897, št. 17, str. 199–200.

52 »Ausflug nach Krain«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1897, št. 16. str. 194.

53 Gidl, *Alpenverein*, str. 101–103.

54 *Der Deutsche und Oesterreichische Alpenverein: ein Blick auf seine Ziele und bisherige Leistungen* (Graz: Verlag von Leuschner und Lubensky, k. k. Universitäts-Buchhandlung, 1879).

poleg ustanavljanja podružnic po celotnem alpskem območju obsegale še urejanje oziroma gradnje planinskih poti ter postavljanje koč in zavetišč – torej vse v duhu ustanovne naloge društva, približevanju alpskega sveta čim širšemu krogu ljudi. Ponovno torej lahko vidimo, da v ospredju delovanja niso bili niti nacionalni niti verski interesi, ki so v dolinah sicer postajali vse izrazitejši: »Če je bilo društvo kljub temu osumljeno političnih ali verskih nagnjenj, je šlo zgolj za zlonamerno obrekovanje s strani posameznikov. Društvo se ob tem le nasmehne, zdrava pamet prebivalcev Alp pa to enostavno prezre.«⁵⁵

Čeravno osrednja prizadevanja društva DuOeAV niso šla v smeri aktualne družbene problematike, je bilo pričakovano, da v takratnem političnem vzdušju v monarhiji, prežetem z vedno ostrejšimi nacionalnimi boji, društvo ni moglo ostati neobčutljivo. Še po prvi svetovni vojni, ko se je znašlo v povsem novi politični stvarnosti, je želelo in vsaj poskušalo slediti načelom, zaradi katerih je nastalo. Odločilen, predvsem pa jasen in dokončen obrat v njegovi politiki je povzročil *anšlus* leta 1938, ko je društvo postalo eno od orodij velikonemške politike.

Tik pred prvo svetovno vojno je društvo DuOeAV imelo precej utrjen položaj. Skupno število članov je preseglo 102.000, sestavljalo ga je 406 podružnic in tudi njegov finančni položaj je bil precej ugoden. Mreža podružnic je obsegala ves nemško govoreči srednjeevropski prostor. Med člani jih je 36 % prihajalo iz Severne Nemčije, 35 % iz južne Nemčije, 29 % iz avstrijskega prostora, 0,1 % pa sta zastopali dve podružnici v »tujini«, v Egiptu in Angliji.⁵⁶

Omenimo še to, da je v začetku leta 1909 centralni odbor društva v Münchnu za muzejske namene dobil v last impozantno stavbo z rokokojsko notranjostjo na *Praterinsel*,⁵⁷ v kateri je še danes Planinski muzej (*Alpines Museum*).⁵⁸

55 Prav tam, str. 4.

56 Gidl, *Alpenverein*, str. 331.

57 »Das Alpine Museum des DuOeAV«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1909, št. 4, str. 53.

58 *Alpines Museum*, <https://www.muenchen.de/sehenswuerdigkeiten/orte/119227.html>, pridobljeno 11. 4. 2022.

Zemljevid: Podružnice DuOeAV leta 1891 (Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins, 1891, št. 24, str. 312)

Delovanje društva v obdobju 1914–1938 in njegov konec

Prva svetovna vojna je v življenje društva DuOeAV zarezala globoko rano. V tem času so odpadla redna letna, generalna zasedanja društva. Prvo večje zasedanje je bilo sicer septembra 1918, a prvo generalno zasedanje društva šele leta 1919.⁵⁹

V zadnjih letih vojne se je društvo želelo notranje spremeniti in prevzeti aktivnejšo vlogo na področju planinstva. Zaradi tega je bilo treba okostenelo, z izrazito konservativnim duhom prežeto organizacijo društva prevetrirati in ji dati novega duha. Stare člane so tako zamenjali mlajši, polni elana in novih idej, člani torej, ki »so in ne ki so bili« alpinisti. V društvu so si prizadevali za večjo aktivnost žensk, delo funkcionarjev pa naj poslej ne bi bilo zgolj dodatna prostočasovna dejavnost.⁶⁰ Vse to kaže nov trend društva, katerega delovanje naj bi s profesionalizacijo vodstva postalo bolj strokovno in kvalitetno.

Kljub novi politični situaciji in vse očitnejšim nacionalističnim pojavom, je iz objav osrednjega glasila društva *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins* v obdobju med obema vojnama še vedno čutiti, da je društvo delovalo predvsem za alpsko stvar. Še tako velike želje in prizadevanje pa času in vse močnejšim političnim pritiskom niso mogle kljubovati. Po *anšlusu* so bile vse podružnice društva DuOeAV priključene k nemškemu rajhu in preimenovanje društva v *Deutscher Alpenverein* (DAV) je pomenilo konec DuOeAV.

Po vojni se je v avstrijskem delu 14. novembra 1945 na novo osnovalo *Oesterreichischer Alpenverein* (OeAV), ki je začelo izdajati glasilo *Mitteilungen des Oesterreichischen Alpenvereins*.⁶¹ V nemškem delu je bilo organiziranje tovrstnih društev pod istim ali podobnim imenom prepovedano. Šele po letu 1989 oz. 1990 je prišlo do ponovne ustanovitve vrste podružnic izpred leta 1945.⁶²

59 Gidl, *Alpenverein*, str. 335.

60 Prav tam.

61 *Mitteilungen des Oesterreichischen Alpenvereins*, št. 1, 1946, naslovnica in *Austria-Forum*, https://austria-forum.org/af/AEIOU/Alpenverein,_%C3%96sterreichischer,_%C3%96AV. pridobljeno 25. 10. 2021.

62 Nicholas Mailänder, »Deutscher Alpenverein e. V. (DAV)«, *Historisches Lexikon Bayerns*, [https://www.historisches-lexikon-bayerns.de/Lexikon/Deutscher_Alpenverein_e._V._\(DAV\)](https://www.historisches-lexikon-bayerns.de/Lexikon/Deutscher_Alpenverein_e._V._(DAV)). Pridobljeno 13. 3. 2022.

MITTEILUNGEN DES DEUTSCHEN UND OESTERREICHISCHEN ALPEN- VEREINS

Kot zapisano, sta v okviru društva DuOeAV izhajali dve publikaciji, poleg časopisa *Zeitschrift des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins* tudi uradno glasilo društva, ki je zapisano v naslovu poglavja (v nadaljevanju *Mitteilungen*). V njem so bile dokaj sprotno objavljene raznolike (aktualne) informacije, obvestila, poročila in različno dolgi strokovni ali znanstveni članki. Pestrost, še bolj pa ažurnost sta glavna razloga za njegovo analizo, saj zaradi svoje vsebine močno dopolnjuje sliko o delovanju in življenju društva oziroma njegovih podružnic, tudi Kranjske. Pri raziskovanju njenih aktivnosti in njenega položaja v okviru društva DuOeAV so zapisi iz osrednjega glasila igrali precej pomembno vlogo. Drugi razlog za podrobnejšo analizo društvene lista leži v pogostosti zapisov iz južnega prostora Vzhodnih Alp. Poleg informacij o delovanju tamkajšnjih podružnic se je z objavami v glasilu posredno širilo védenje o tem delu vzpetega sveta v geografsko precej velik prostor njegove ciljne publike. Glede na to, da so izvode dobivali vsi člani podružnic društva DuOeAV, torej tudi v Anglijo in Egipt, je to območje precej presegalo današnji skupni evropski prostor.

MITTHEILUNGEN

DES

DEUTSCHEN UND OESTERREICHISCHEN ALPENVEREINS.

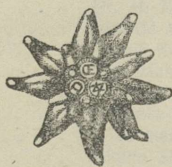
REDIGIRT

VON

DR. THEODOR PETERSEN.

BAND I.

JAHRGANG 1875.

FRANKFURT A. M. 1875.

VERLAG DES VEREINS.

IN COMMISSION DER ZIMMER'SCHEN BUCHHANDLUNG.

Slika 1: *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1875, naslovnica prve številke

Zunanja podoba in zgradba

Posamezne številke glasila *Mitteilungen* so po letnicah spete v zvezke, ki so dosegljivi na spletnih straneh.⁶³ Naslovnica prve številke je napovedovala izhajanje publikacije v Frankfurtu, in sicer šestkrat letno. Člani podružnice naj bi ga brezplačno dobivali pri njihovih vodstvih, sicer pa ga je bilo moč kupiti tudi v knjigarnah po ceni 4 mark oziroma 2 goldinarja (slika 1).⁶⁴ Če vemo, da je bila istega leta polletna naročnina z dostavo po pošti za osrednji *Laibacher Zeitung*⁶⁵ 7,50 goldinarjev,⁶⁶ četrtletna naročnina z dostavo po pošti za *Slovenski narod*⁶⁷ pa denimo 4 goldinarje,⁶⁸ potem vidimo, da cena glasila *Mitteilungen* vsekakor ni bila nizka. Visoka cena in dejstvo, da je bil pisan v nemščini, kažeta, da je bil v takratnem slovenskem prostoru namenjen ozkemu krogu bralcev, predvsem meščanstvu. Kmetje za te prostočasne dejavnosti niso imeli niti časa niti interesa, saj se je njihov položaj zlasti v drugi polovici sedemdesetih let 19. stoletja, ko je bil pritisk s strani nemških liberalcev in vlade precej hud, občutno poslabšal.⁶⁹

V obdobju od leta 1881 do leta 1885 je glasilo razen avgusta in septembra izhajalo 20. v mesecu.⁷⁰ Zaradi vse večjega števila novoustanovljenih podružnic in s tem naraščajočega obsega dejavnosti je bilo vedno več novic in poročil. Zato je z letom 1885 publikacija začela izhajati dvakrat mesečno, in sicer najprej 1. in 15. v mesecu, od leta 1889 pa 15. in zadnjega v mesecu. Leta 1910 je bila denimo celotna naklada glasila 90.000 izvodov, v glasilu pa so bila objavljena poročila iz skoraj 300 podružnic.⁷¹

63 *Austrian literature online*, <http://www.literature.at> in *Archiv Alpenverein Innsbruck*, https://bibliothek.alpenverein.de/webOPAC/01_Alpenvereins-Publikationen/02_AV-Mitteilungen/Mitteilungen%20bis%201948/, pridobljeno 11. 11. 2021.

64 *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1875, št. 1, naslovnica.

65 *Laibacher Zeitung* je izhajal v letih 1784–1918, njegov založnik je bil Ignaz Alois Edler v. Kleinmayr in je bil največji in najbolj vpliven časnik v Ljubljani v 18. in 19. stoletju. *Digitalna knjižnica Slovenije*, <https://www.dlib.si>, pridobljeno 8. 11. 2022.

66 *Laibacher Zeitung*, 5. 7. 1875, št. 149, naslovnica.

67 *Slovenski narod* je izhajal v letih 1868–1943, in sicer najprej trikrat na teden v Mariboru, po letu 1873 pa dnevno v Ljubljani. Bil je političen časopis, prvi slovenski dnevnik in vodilno slovensko liberalno glasilo pred 1. svetovno vojno. *Digitalna knjižnica Slovenije*, <https://www.dlib.si>, pridobljeno 8. 11. 2022.

68 *Slovenski narod*, 24. 4. 1875, št. 92, naslovnica.

69 Vasilij Melik, »Slovenska politika v drugi polovici sedemdesetih let 19. stoletja«, *Zgodovinski časopis*, 28 (1974), št. 3–4, str. 269–277.

70 »Circularé No. 59 des Central-Ausschusses«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1881, št. 10, str. 342.

71 »Inhaltsverzeichnis«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1910, str. VII.

V zadnjem delu obravnavanega obdobja je uradno glasilo izhajalo le še enkrat mesečno, in sicer v začetku meseca. Pogostnost izhajanja glasila je bila torej sorazmerna z aktivnostjo društva in je sovpadala z njegovo življenjsko linijo. Od skromnih začetkov je višek doživel pred prvo svetovno vojno, čemur je sledil počasen zaton, ki se je dopolnil tik pred izbruhom druge svetovne vojne.

Z vidika širšega konteksta bi bilo vsebino glasila mogoče razdeliti na tri obdobja, katerih ločnice bi predstavljali prelomni dogodki: začetek prve svetovne vojne, konec prve svetovne vojne, priključitev Avstrije k Nemčiji, torej obdobje med obema vojnama. Slednje sicer ne sodi več v čas delovanja Kranjske podružnice, a je za nas zanimivo zaradi posameznih daljših zapisov, povezanih s slovenskim delom Alp. To med drugim kaže, da tega prostora nekateri posamezniki niso pozabili in so z njim tudi v novem političnem prostoru (še) ohranili stike.

V prvem obdobju izhajanja glasila je bralna publika lahko izbirala med okrožnicami centralnega odbora DuOeAV, različnimi znanstvenimi in potopisnimi prispevki ali se poučevala o prehranjevanju, opremi ipd. Sorazmerno s povečano dejavnostjo podružnic v vzpetem svetu je glasilo vse pogostejše prinašalo poročila o gradnji koč, urejanju planinskih poti, markiranju in postavljanju smerokazov. V glasilu so bili poleg tega objavljeni še podatki o novih poteh, obvestila o nesrečah, spomini na preminule člane društva, zapisi, povezani z vodništvom, smučmi itd. Na koncu številke so bili navadno sezname planinske literature, kamor so sodile tiskane izdaje planinskih vodnikov, geografskih kart ipd.

Glasilo društva med prvo svetovno vojno ni prenehalo izhajati, saj je uredniški odbor menil, da »čim dlje traja vojna in čim dlje naši člani ne morejo biti aktivni v Alpah, tem bolj je potrebno, da se z društvenimi publikacijami krepí občutek skupne pripadnosti.«⁷² V tem obdobju je izhajanje hromilo povečanje stroškov izdaje in dela. Da bi dobili papir in druga sredstva, je bilo potrebno precej napora in iznajdljivosti. Mnogokrat je bilo to odvisno od podarjenega materiala, denimo žebeljev in vijakov za izdelavo transportnih škatel.⁷³ Prav tako je bila zaradi ponavljajoče se blokade pošte in tovora otežena dostava: »Zaradi pomanjkanja potrebne žice in nezmožnosti obnove rezil ‚Mitteilungen‘ v bližnji prihodnosti ne bo več mogoče dostavljati spete in razrezane.«⁷⁴

72 Gidl, *Alpenverein*, str. 337.

73 Prav tam, str. 338.

74 »Vereinsangelegenheiten«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1917, št. 17/18, str. 123.

Izdajanje glasila društva je dodatno oteževalo pomanjkanje usposobljenih delavcev, kar je vse skupaj privedlo do manjšanja pogostnosti izdaje.

Vsebina glasila je jasno odražala duh časa, obenem pa že tudi napovedovala resne spremembe v združenju, ki smo jih že omenili. V primerjavi s časom pred prvo svetovno vojno je prišlo do radikalizacije jezika, pogosta podvrženost cenzuri je močno omejevala poročanje in upočasnjevala produkcijo. Informacije o boju, življenju in dejavnostih vojakov v visokogorju, ki so jih zahtevali bralci, je bilo kljub koncesiji najvišjih vojaških oblasti mogoče posredovati le delno. Poleg tega se je spremenila tudi pisava, saj je glasilo *Mitteilungen* od začetka vojne do svojega zatona izhajalo v tiskani gotici.⁷⁵ V tej potezi se zagotovo že zrcali odmik od ustanovnih zahtev društva in usmeritev v izrazito nemško stran.

Poročila, običajno urednikova, so bila v obdobju prve svetovne vojne nemalokrat monotona in dolgočasna. Po uvodnem pregledu aktualnega dogajanja so sledili opisi posameznih odsekov. Viri informacij so bila avstrijska sporočila generalštaba, poročila različnih domačih časopisov in časopisov iz nevtralnih tujih držav (npr. *Neue Züricher Zeitung*). Uredništvo je prejelo tudi številna zasebna in italijanska poročila, katerih verodostojnost je bila vprašljiva.⁷⁶

V letih 1915–1918 je v glasilu *Mitteilungen* izšlo petindvajset podrobnih poročil o vojnih dogodkih na južni fronti. Cilj teh člankov, ki so imeli vedno enako strukturo, je bil predstaviti vojne dogodke v posameznih delih fronte. Sprva je bilo takšno poročilo v vsaki številki, od leta 1917 dalje le v vsaki drugi številki, v letu 1918 pa sta bili le dve poročili, saj so se namesto njih pričela pojavljati osebna poročila.⁷⁷ Glasilo društva je poleg objav padlih članov⁷⁸ pozivalo na pomoč bojujočim četam v vzpetem svetu s prostovoljnimi prispevki. Velika potreba je bila predvsem po uporabnih stvareh: gojzarjih, palicah, cepinih, vrvi, očalih, nahrbtnikih, svetilkah itd.⁷⁹

Med obema vojnama so se ob tradicionalnih rubrikah sicer začele pojavljati nove, ki so na primer nagovarjale mlade pohodnike, v glavnem pa je še vedno opaziti sledenje temeljnim smernicam društva DuOeAV. V glasilu tako še vedno najdemo poročila podružnic društva, spomine na pomembne pokojne

75 Gidl, *Alpenverein*, str. 338.

76 Prav tam, str. 352.

77 Prav tam, str. 351.

78 »Von unseren Mitgliedern fanden den Heldentod auf dem Felde der Ehre«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1917, št. 3 in 4, str. 27–28.

79 »Aufruf an die Mitglieder des DuOAV«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1915, št. 11 in 12, str. 128.

člane društva, zapise planinskih vsebin, o pomenu planinske opreme, varovanju okolja itd. Poleg člankov in poročil je v tem obdobju opaziti več slikovnega gradiva, oglasov s področja planinske opreme, gostinskih obratov, transportnih sredstev, zavarovalnic, fotografskih aparatov, sončnih krem, farmacevtskih firm ipd.

Uredništvo

Informacije o urednikih in njihovem delovanju je ob stoletnici *Mitteilungen* lepo povzel *Planinski vestnik* z dopisom nekega T. O.⁸⁰ Prvega urednika, nemškega kemika in alpinista dr. Theodorja Petersena iz Frankfurta,⁸¹ tudi prvega predsednika DuOeAV, je po dveh letih predsedovanja leta 1877 nadomestil nemški alpinist Theodor Trautwein.⁸² Ta je glasilo vtisnil bolj literarni pečat, ki ga je v naslednjem obdobju (1885–1889) nadaljeval novinar, že omenjeni Johannes Emmer.⁸³ Šele pod vodstvom dunajskega trgovca Heinricha Heßa,⁸⁴ ki je leta 1889 prevzel urejanje in vodil uredništvo do leta 1919, je publikacija začela »zavzemati stališče do slehernega pojava v planinstvu in alpinizmu. Glasilo je postalo planinska dokumentacija, ki je bila nepogrešljiva v sleherni planinski knjižnici.«⁸⁵ Heß je bil po srcu alpinist in znan po svojih alpinističnih vzponih. Tako je denimo leta 1877 brez vodnika osvojil Veliki Klek, pozneje tudi Matterhorn.⁸⁶ Heßova predanost visokemu turizmu, kot so takrat imenovali alpinizem, in širok pisateljski opus sta v središču tako rekoč vseh objavljenih spominov nanj. Kot alpinistični pisatelj je deloval 42 let in se je pri tem držal precej strogih zahtev glede jasnega izražanja in čistosti

80 T. O., »Stoletnica planinskega biltena«, *Planinski vestnik*, 1975, št. 10, str. 630.

81 Carl Theodor Petersen (*9. 4. 1836 Hamburg; †15. 12. 1918 Frankfurt am Main), kemik in alpinist. *Frankfurter Hauptfriedhof*, <https://frankfurter-hauptfriedhof.de/index.php/start/listen-2/401-petersen-a61>, pridobljeno 31. 12. 2021.

82 Theodor Trautwein (*19. 12. 1833 Stuttgart; †2. 7. 1894 München), alpinist. *Deutsche Biographie*, <https://www.deutsche-biographie.de/pnd101067402.html#adbcontent>, pridobljeno 31. 12. 2021.

83 Johannes Emmer (*18. 10. 1849 Dunaj; †20. 1. 1928 Innsbruck), novinar. *Oesterreichisches Biographisches Lexikon*, https://www.biographien.ac.at/oebl/oebl_E/Emmer_Johannes_1849_1928.xml;internal&action=hilite.action&Parameter=emmer*, pridobljeno 31. 12. 2021.

84 Heinrich Heß (*29. 12. 1857 Dunaj; †7. 3. 1944 Dunaj), alpinist. *Deutsche Biographie*, <https://www.deutsche-biographie.de/sfz31829.html>, pridobljeno 31. 12. 2021.

85 T. O., »Stoletnica planinskega biltena«, str. 630.

86 *Deutsche Biographie*, <https://www.deutsche-biographie.de/sfz31829.html>, pridobljeno 31. 12. 2021.

jezika. Imel je prirojen občutek za izbiro pravega prispevka med številnimi prispelimi, hkrati pa je znal spretno izpolnjevati pogosto skoraj neizpolnljive želje številnih članov DuOeAV.⁸⁷ Heß je lastne zapise bogatil tudi z osebnimi izkušnjami iz vzponov zunaj meja takratnega avstrijskega območja. Pisanju je namenil številne noči in po pričevanjih so ga jutra pišočega precej pogosto ujela za pisalno mizo.⁸⁸

Nekaj dodatnih zanimivosti o njem je bilo najti v *Planinskem vestniku*, ki je v okviru obvestil o novih publikacijah društva DuOeAV, dokaj kritično reagiral na Heßovo razpravo o Kamniški Alpah iz leta 1896 *Wandertage in den Steiner Alpen*. Neimenovani avtor slovenskega zapisa je precej kritično ugotavljal, da Heß »opisuje svoje potovanje natančno, zanimivo, vzneseno ter pikantno za Nemce; kajti, žal, v svoji nemški zloglasni nepristranosti in nahujskan po naših domačih nasprotnikih se ni mogel vzdržati, da ne bi bil pri vsaki priliki mahnil po Slovenskem planinskem društvu«. ⁸⁹ Po mnenju pisca gre sicer nedvomno za dobrega turista, »vendar se nam iz njegovega določevanja časa za posamezne ture dozdeva, da po planinah divja, zato njegovi podatki o času za večino hribolazcev niso prikladni«. ⁹⁰

Leta 1916 je bil Heßu podeljen naziv častni član društva DuOeAV.⁹¹ Čeprav je uredniško palico odložil leta 1919, ga uradno glasilo ob njegovi 80-letnici leta 1937 ni pozabilo. V obširnem zapisu se je bavarski učitelj in bibliotekar dr. Aloys Dreyer⁹² spomnil na vso Heßovo planinsko dejavnost, ki jo je začel že kot 10-letni deček. Od junija 1876 je veljal za pionirja na področju alpinizma, pri čemer je z enakomislečimi sopotniki, občasno tudi sam, plezal in osvajal vrhove.⁹³ Bil je velik zagovornik svobode alpinizma, kar z drugimi besedami

87 Dr. Karl Blodig, »Heinrich Heß und die Veröffentlichungen des DuOAV (Anlässlich seiner 31jährigen Tätigkeit als Schriftleiter und des Erschienenens des 50. Bandes der Zeitschrift)«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1920, št. 9–12, str. 22.

88 »Personalnachrichten«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1916, št. 13–16, str. 43.

89 »Zeitschrift des deutschen u. oesterreichischen Alpenvereins 1896«, *Planinski vestnik*, 25. 5. 1897, št. 5, str. 78.

90 Prav tam.

91 »Personalnachrichten«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1916, št. 13–16, str. 43.

92 Aloys Dreyer (*3. 9. 1861 Straubing; †17. 9. 1938 München), učitelj, bibliotekar. *Literaturportal – Bayern*, <https://www.literaturportal-bayern.de/autorinnen-autoren?task=lpbauthor.default&pnid=116220473>, pridobljeno 12. 2. 2022.

93 Dr. A. Dreyer, »Verschiedenes«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1937, št. 12, str. 322–323.

pomeni, da bi bilo treba alpinistom dovoliti vse, česar so sposobni in s čimer zaradi neodgovornega vedenja ne škodijo alpinizmu.⁹⁴

Leta 1920 je uredništvo osrednjega glasila društva prevzel Hans Barth in ga vodil do njegovega zatona.⁹⁵

Zaton glasila

Preimenovanje društva DuOeAV v DAV je povzročilo tudi preimenovanje osrednjega glasila. Tako je bil nov naslov *Mitteilungen des Deutschen Alpenvereins* natisnjen že na prvi številki po *anšlusu*, ki je to spremembo z navdušenjem sprejela. V precej stvarnem uvodu naslovnega članka so bili podatki o ustanovitvi Nemškega in avstrijskega planinskega društva in dejstva o preimenovanju oziroma poenotitvi društva v *Deutscher Alpenverein* kot posledici združitve obeh dežel.⁹⁶ V izrazito pronemškem nadaljevanju je čutiti radost ob združitvi in veselje nad vodjem, ki je bil zaslužen za uresničitev stoletnih sanj o enotni državi.

Sprememba imena je zahtevala tudi nov statut v 21 točkah in s številnimi prehodnimi določili, kar je bilo objavljeno v junijski številki leta 1938.⁹⁷ Da je glasilo poslej očitno stalo na strani uradne nacistične politike, kaže tudi precej jasen, predvsem pa viden poziv vsem podružnicam o izključitvi vsega judovskega članstva iz društva. Izključitev velja »b r e z i z j e m e (sic!)«⁹⁸ za vse, ne glede na različno stopnjo judovskega izvora.

Po preimenovanju je glasilo društva postalo izrazito politično glasilo nacistične oblasti, ki je ob planinskih vesteh razvijalo in širilo velikonemški duh. Tej jasno začrtani politiki lahko sledimo do prenehanja izhajanja glasila. Očitno podpiranje velikonemškega prodiranja na vzhod so odražali na primer pozivi, objavljeni na naslovnica, kot *Das Sudetenland deutsches Reichsgebiet!*⁹⁹ Ob tem vseeno ne gre prezreti rubrik o vodništvu, poročil o podružnicah, nesrečah v vzpeten svetu ipd., kot ostankov »starih« prizadevanj in načel, zaradi katerih je društvo DuOeAV nastalo.

94 Prav tam, str. 323.

95 T. O., »Stoletnica planinskega biltena«, str. 630.

96 *Mitteilungen des Deutschen Alpenvereins*, 1938, št. 4, naslovnica.

97 »Satzungsänderung«, *Mitteilungen des Deutschen Alpenvereins*, 1938, št. 6, str. 140–145.

98 »Aufruf!«, *Mitteilungen des Deutschen Alpenvereins*, 1938, št. 4, str. 93.

99 »Sudetenland deutsches Reichsgebiet«, *Mitteilungen des Deutschen Alpenvereins*, 1938, št. 10, nepaginirano.

Zaton glasila je pravzaprav že napovedoval začetek izhajanja revije *Der Bergfreund* septembra 1938. Mesečnik, s precej več slikovnega gradiva, je namreč želel širiti duha »starega« glasila: »V čudovitih, večinoma ilustriranih poročilih in dogodkih širi prizadevanja in cilje društva na področje doživljanja, opazovanja in uživanja narave.«¹⁰⁰

Zadnja številka *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Vereins* je izšla 5. decembra 1938. Njen konec je najavljalo suhoparno obvestilo na naslovnici, da mora glasilo »na podlagi zakonskih določil« prenehati izhajati.¹⁰¹

Osrednje glasilo je izhajalo v različnih nemških mestih, poleg Frankfurta še v Berlinu, Dunaju, Salzburgu in Münchnu. Po ustanovitvi OeAV leta 1946 je prva številka *Mitteilungen des Oesterreichischen Alpenvereins* izšla na Dunaju, v obdobju 1948–1981 pa je glasilo izhajalo v Innsbrucku.¹⁰²

100 »Aufwurf!«, *Mitteilungen des Deutschen Alpenvereins*, 1938, št. 9, nepaginirano.

101 *Mitteilungen des Deutschen Alpenvereins*, 1938, št. 12, naslovnica.

102 T. O., »Stoletnica planinskega biltena«, str. 630.

DRUŽBENOPOLITIČNE RAZMERE NA PRELOMU IZ 19. V 20. STOLETJE V SLOVENSKEM VZPETEM SVETU

Kakšen je bil odnos do gorohodcev v takratnem slovenskem prostoru, je v svojih spominih slikovito predstavil Janko Mlakar: »Ako se je kdo na ulici prikazal v planinski opremi, so gledali za njim, se smejali kratkim hlačam, ki so jih takrat nosili samo mestni otroci ter se čudili dolgi palici in nahrbtniku. Gorje pa ženski, ki bi se bila pokazala v javnosti v hlačah ali celo z golimi koleno! Hlače in njeno posestnico bi bili odpeljali na opazovalnico, gola kolena bi bila pa šla v Begunje pokoro delat za javno pohujšanje.«¹⁰³

Še konec leta 1893 se je na planinsko in plezalno družčino gledalo precej zviška in zasmehovalo njene klobuke, okrašene s šopki cvetja, ko se je vračala z vrhov.¹⁰⁴ Tudi ženske so bile v vzpetem svetu precejšnja redkost, a jih je bilo na planinskih poteh prav na prelomu stoletja mogoče vse pogosteje srečevati. Tako sta denimo 20. septembra 1886 prvič preplezali iz Logarske doline na Kamniško sedlo dve ženski, in sicer Maria Unterberger iz Steinbrucka ter Maria Bach iz Innsbrucka.¹⁰⁵

103 Janko Mlakar, *Iz mojega nahrbtnika* (Ljubljana: Mladinska knjiga, 1972), str. 19.

104 Peter Mikša in Maja Vehar, »Telovadba, šport in ženske na slovenskem: čas do 1. svetovne vojne.« *Retrospektive* 1 (2018), str. 16.

105 »Wege auf den Steinersattel«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1886, št. 19, str. 230.

Na prelomu iz 19. v 20. stoletje v vzpetem svetu niso bile v manjšini le ženske, tudi gorohodci niso bili prav pogosti. Turisti, kot so se obiskovalci vzpetega sveta po planinski turi tudi imenovali, so bili predvsem iz vrst meščanstva,¹⁰⁶ ki je imelo čas in sredstva za nakup opreme. Z današnjega vidika, ko je gornišstvo modno, je morda precej nenavadno, da je bila hoja v hribe kot rekreativna dejavnost včasih privilegij in še zdaleč ne samoumevna dejavnost malega človeka.

Glede na to, da je bil vsakdanjik konca 19. stoletja prežet z nacionalnimi boji, takratni gorohodci tega bremena pogosto niso mogli pustiti ob vznožju gora.¹⁰⁷ Posledično je to prispevalo k vedno pogostejšemu netenju nacionalnih strasti v vzpetem svetu, v katero so bili vključeni tako posamezniki kot planinske organizacije. Med njimi je na tem območju Alp poleg društva DuOeAV deloval še Avstrijski turistovski klub (*Oesterreichischer Touristenclub* – OeTC) z graško podružnico, v kateri je bil sprva aktiven avstrijski matematik, astronom in profesor dr. Johannes Frischauf,¹⁰⁸ čigar ime danes nosi dom na Okrešlju¹⁰⁹ in avtor številnih vodnikov.¹¹⁰ OeTc je bil ustanovljen na Dunaju leta 1869 z namenom poučnega in ne toliko znanstvenega raziskovanja avstrijskega gorskega sveta. V svojem programu je predvideval skupne izlete, družabna srečanja, uvajanje in vzdrževanje poti, gradnjo kažipotov, prenočišč in razgledišč, ureditev vodniškega sistema.¹¹¹ Klub je navsezadnje pomemben tudi za to, ker je Kranjska podružnica od njega leta 1903 dobila

106 O meščanstvu in meščanih v habsburški monarhiji gl. Ernest Bruckmüller, »Nove raziskave zgodovine avstrijskega meščanstva«, *Zgodovinski časopis* 3 (1991), str. 369–389. O političnem življenju na Slovenskem v drugi polovici 19. stoletja je na voljo številna literatura, naj omenim nekaj del: Dragotin Lončar, *Politično življenje Slovencev (Od 4. januarja 1797 do 6. januarja 1919)* (Ljubljana: Slovenska Matica, 1921), str. 26–91; Jože Dežman, *Slovensko meščanstvo: od vzpona nacije do nacionalizacije (1848–1948)* (Celovec: Mohorjeva, 2008); posebej za Štajersko: Janez Cvirn, *Trdnjavski trikotnik: politična orientacija Nemcev na Spodnjem Štajerskem (1861–1914)* (Maribor: Obzorja, 1997).

107 Marija Mojca Peternel, *Knjige za gorohodce: prvi planinski vodniki na Slovenskem* (Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2020), str. 9.

108 Olga Janša, »Zgodovina turizma na Slovenskem«, *Turistični vestnik: strokovni časopis za turizem in gostinstvo* (Ljubljana: Turistična zveza Slovenije, 1968), str. 115. Johannes Frischauf (*17. 9. 1837, Dunaj; †7. 1. 1924, Gradec), matematik, astronom, alpinist, profesor. *Österreichisches Biographisches Lexikon*, <https://www.biographien.ac.at>, pridobljeno 23. 7. 2019.

109 *Planinska zveza Slovenije*, <https://www.pzs.si>, pridobljeno 1. 10. 2019.

110 Johannes Frischauf, *Die Kreuzer-Alpe bei Stein (1837–1924)* (Laibach: Kleinmayr & Bamberg, Verfassers, med 1877 in 1900); Johannes Frischauf, *Die Sannthaler Alpen: mit einer Karte und einem Panorama* (Wien: Brockhausen & Bräuer, 1877); Johannes Frischauf, *J. Frischauf's Gebirgsführer. Steiermark, Kärnten, Krain und die angrenzenden Theile von Oesterreich, Salzburg, Tirol* (Graz: Leuschner & Lubensky, 1874).

111 »Vereins- und Volksversammlungen. Neuer Verein«, *Morgen-Post*, 26. 4. 1869, št. 115, str. 4.

današnje Kočo pri Triglavskih jezerih, Dom Planika pod Triglavom in Valvasorjev dom pod Stolom.¹¹²

112 »Südliche Ostalpen. Julische Alpen«, DAV, ÖAV und AVS, *Hoch hinaus! Wege und Hütten in den Alpen* (Köln, Weimar, Wien: Böhlau Verlag, 2016), str. 221–223.

PODRUŽNICE NEMŠKEGA IN AVSTRIJSKEGA PLANINSKEGA DRUŠTVA NA SLOVENSKEM

Društvo DuOeAV je na takratnem slovenskem območju imelo osem podružnic (tabela 2). Beljaška podružnica (*Section Villach*), ustanovljena že leta 1870, je bila v tem prostoru najstarejša in je bila hkrati najmlajša ustanovna podružnica nemškega DAV.¹¹³ V Trstu je bila leta 1873 ustanovljena Primorska podružnica (*Section Küstenland*) in po njenem zgledu je bila leta 1874 v Ljubljani osnovana Kranjska podružnica (*Section Kranin*). Obe sta sicer prvo svetovno vojno preživeli, a bili ukinjeni kmalu po njej, Kranjska leta 1919, Primorska leto pozneje.¹¹⁴

Leta 1884 je nastala Celjska podružnica (*Section Cilli*), ki je bila prvič razpuščena leta 1919. Z vdorom nemških oblasti je nato ponovno delovala štiri leta in bila dokončno razpuščena leta 1945.¹¹⁵

Podobno se je zgodilo z leta 1876 ustanovljeno Mariborsko podružnico (*Section Marburg an der Drau*), ki je bila prvič razpuščena leta 1919 in jo je vkorakanje nemške vojske v mesto leta 1941 za štiri leta ponovno obudilo. Dokončno

113 Klaus Dalmatiner, Helmut Lang, »Der Villacher Alpenverein und seine Geschichte 1870–2020«, *Sonderbeilage zum Magazin 01/2020 anlässlich 150-Jahr Bestandsjubiläum*, str. 2.

114 *Deutscher Alpenverein*, <https://www.alpenverein.de/geschichte/blog/portrait/sektion-kuestensland>, pridobljeno 10. 9. 2021.

115 *Deutscher Alpenverein*, <https://www.alpenverein.de/geschichte/blog/portrait/sektion-cilli>, pridobljeno 10. 9. 2021.

je bila razpuščena leta 1945.¹¹⁶ Ob tem gre zapisati, da je bilo verjetno nekaj štajerskih gorohodcev vključenih tudi v Graško podružnico (*Section Graz*), ki je bila ustanovljena že 1870.¹¹⁷

V obdobju od leta 1888 do leta 1901 je delovala Goriška podružnica (*Section Görz*),¹¹⁸ v letih 1894–1898 Kočevska podružnica (*Section Gotschee*),¹¹⁹ v letih 1906–1909 pa tudi Slovenjegraška podružnica (*Section Windischgraz*)¹²⁰.

Tabela 2: Podružnice DuOeAV v slovenskem prostoru v 19. in 20. stoletju.

Ime podružnice – sedež	Obdobje delovanja
Beljaška podružnica (<i>Section Villach</i> – Beljak)	od 1870
Primorska podružnica (<i>Section Küstenland</i> – Trst)	1873–1920
Kranjska podružnica (<i>Section Krain</i> – Ljubljana)	1874–1919
Celjska podružnica (<i>Section Cilli</i> – Celje)	1884–1919 1941–1945
Mariborska podružnica (<i>Section Marburg an der Drau</i> – Maribor)	1876–1919 1941–1945
Goriška podružnica (<i>Section Görz</i> – Gorica)	1888–1901
Kočevska podružnica (<i>Section Gotschee</i> – Kočevje)	1894–1898
Slovenjegraška podružnica (<i>Section Windischgraz</i> – Slovenj Gradec)	1906–1909

Imena podružnic kažejo na neenotno načelo pri njihovem poimenovanju. Pri Kranjski in Primorski podružnici gre morda za poimenovanje po državnih upravnih enotah na deželni ravni (Kranjska) ali naddeželni ravni (Primorska). Pri manjših podružnicah je verjetno imenovanje sledilo samo mestu (Celje, Maribor, Kočevje in Slovenj Gradec). Pri Goriški podružnici ni prav jasno, ali gre za deželo ali za mesto, a ker je sodila k manjšim, bi tako kot pri Celjski ali Mariborski lahko domnevali, da je ime dobila po mestu.

116 *Deutscher Alpenverein*, <https://www.alpenverein.de/geschichte/blog/portrait/sektion-marburg-a-d-drau>, pridobljeno 10. 9. 2021.

117 *Graz Museum*, <https://www.grazmuseum.at/ausstellung/stadt-sucht-berg>, pridobljeno 11. 4. 2022, pridobljeno 10. 9. 2021.

118 *Deutscher Alpenverein*, <https://www.alpenverein.de/geschichte/blog/portrait/sektion-goerz/>, pridobljeno 13. 4. 2022.

119 *Deutscher Alpenverein*, <https://www.alpenverein.de/geschichte/blog/portrait/sektion-gotschee/>, pridobljeno 10. 9. 2021.

120 *Deutscher Alpenverein*, <https://www.alpenverein.de/geschichte/blog/portrait/sektion-windischgraz/>, pridobljeno 14. 3. 2023.

Delovanje podružnic je s subvencijami finančno podpirala centrala DuOeAV. Uradna valuta društva je bila marka, tako da je bilo potrebno dnevno preračunavanje v avstrijske goldinarje.¹²¹ Da pa je bilo na finančnem področju vse skupaj še nekoliko bolj zapleteno, je k temu prispevala denarna reforma, ki se je zgodila prav na prelomu stoletij. Z njo so po letu 1900 forinte oziroma goldinarje (fl) in krajcarje (kr) zamenjale krone (K) in helerji (h) oziroma na Slovenskem vinarji (vin).¹²²

V obdobju od leta 1874 do leta 1909 sta Kranjska in Primorska podružnica skupno dobivali 3,65-odstotni delež vseh dotacij. Največji delež je v tem obdobju tako dobila Tirolska (48,50 %), najmanj Spodnja Avstrija (1,65 %). Za primerjavo navedimo še Koroško s 7,73- in Štajersko z 2,21-odstotnim deležem.¹²³

Osrednje glasilo društva *Mitteilungen* je objavljalo letne prihodke in izdatke društva. Med 26 podružnicami je denimo leta 1892 Kranjska za gradnjo poti in koč dobila 2160 mark, kar je bila četrta najvišja podpora v tistem letu. Celovška podružnica je v istem letu dobila le 400, Innsbruška pa 900 mark.¹²⁴ Če vemo, da je bilo za eno marko v tistem času moč dobiti 2 goldinarja (fl),¹²⁵ potem je Kranjska podružnica dobila približno 1080 fl. Naslednje leto ji je bilo iz centralne blagajne nakazano dvakrat toliko denarja, 5595 mark,¹²⁶ kar je 2797 fl. Visok znesek je verjetno odraz navdušenja centrale nad tem delom alpskega prostora, ki ga je z ustrežno infrastrukturo želela napraviti čim dostopnejšega.

V obdobju do leta 1896 je bilo tako s strani centrale sofinanciranih le nekaj poti: leta 1889 pot na Kokrsko sedlo, leta 1893 poti do slapa Savice in do vrha Golice, leta 1894 na Rudnico in do slapa Vintgar.¹²⁷

121 Gidl, *Alpenverein*, str. 100.

122 O tem gl. Vinko Rajšp, »Slovenski protestantizem, uraška tiskarna in cene«, *Zgodovina denarstva in bančništva na Slovenskem: posvetovanje ob štiridesetletnici Denarnega zavoda Slovenije, Ljubljana, 11. in 12. decembra 1984*, (ur. Peter Kos et al) (Ljubljana: Zveza zgodovinskih društev, 1987), str. 33–36. Za primerjavo cen posameznih artiklov gl. Vasilij Melik, »Nekaj o cenah, plačah in kulturi v predmarčni dobi: referat na posvetovanju o zgodovini denarstva in bančništva na Slovenskem. Ljubljana, 11. in 12. december 1984«, (Ljubljana: Zgodovinski časopis, 1985).

123 Gidl, *Alpenverein*, str. 114.

124 Jahres-Rechnung pro Jahr 1892, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1893, št. 2 str. 24.

125 Oesterreichische Nationalbank, *Oesterreichische Geldgeschichte. Vom Mittelalter bis Euro* (Wien: Geldmuseum der Oesterreichischen Nationalbank, 2000), str. 74.

126 »Ausgaben der Sektion bis Ende 1893«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1894, str. 384.

127 Rudolf Roschnik, »Die Hütten und Wege der Section ‚Krain‘ des deutschen und österreichischen Alpenvereines«, *Deutscher Kalender für Krain* (Laibach: Ig. von Kleinmayr & Fed. Bamberg, 1896), str. 108–109.

Poleg subvencij s strani centrale društva DuOeAV so Kranjsko podružnico financirale še deželna vlada, okrajno radovljiško glavarstvo, državna železniška uprava državne železnice,¹²⁸ Kranjska industrijska družba (KID-*Krainische Industriegesellschaft*)¹²⁹ in Kranjska banka (*Krainische Sparkasse*).¹³⁰ Slednja je tako poleti leta 1891, ko je vse kraje od Jesenic do Rateč prizadelo močno neurje, že v nekaj dneh nakazala precejšnjo vsoto denarja, s katerim so pomagali najbolj prizadetim.¹³¹ Podružnico so financirale še druge organizacije, denimo *Südmark* in *Schulverein*.¹³² Finančna podpora je prihajala tudi s strani lokalnih podjetnikov, med katerimi naj omenimo Henrika Mallnerja¹³³ z Javornika (Jesenice) in vodstvo cementarne v Mojstrani, ki je financiralo pešpot od železniške postaje na Dovjem do Mojstrane.¹³⁴ Poleg lokalnih so znani podporniki iz

128 Section ‚Krain‘ des DuOeAV, »Jahresbericht 1906« (14. 1. 1907).

129 Kranjska industrijska družba (*Krainische Industriegesellschaft*) je bila tretja delniška družba na Kranjskem, ustanovljena leta 1869. Več o tem gl. Andrej Pančur, »Kranjska industrijska družba«, *Slovenski veliki leksikon* (Ljubljana: Mladinska knjiga Založba, 2003–2005), zv. 2, str. 356.

130 Kranjska deželna banka (*Kraingerische Sparkasse*) je bila banka, ustanovljena za financiranje potreb gospodarstva v deželi Kranjski, in sicer 15. oktobra 1909 na podlagi sklepa deželnega zbora, delovati pa je začela 4. januarja 1912. Več o tem gl. Ivan Hribar, *Kranjska branilnica* (Ljubljana: Narodna Tiskarna, 1909) in Stane Granda, »Kranjska hranilnica«, *Slovenska kronika XLIX. stoletja*, 2001, zv. 1: 1800–1860, str. 146.

131 »Hochwasser in Oberkrain«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1891, št. 18 str. 248.

132 Peter Mikša in Kornelija Ajlec, *Slovensko planinstvo* (Ljubljana: Planinska zveza Slovenije, 2011), str. 27.

Nemški *Schulverein* (*Deutscher Schulverein*) je bil ustanovljen leta 1880 na Dunaju, leta 1884 so obstajale njegove podružnice v Celju, Mariboru, Vitanju, Kočevju, Ljubljani, Slovenski Bistrici, Slovenj Gradcu, na Ptujju, v Mežici, Laškem, Sevnici, Dravogradu in na Prevaljah. Več o tem gl. Werner Drobesh, »Deutscher Schulverein. njegova ideologija, notranja struktura in delovanje s posebnim ozirom na Slovenijo«, *Zgodovinski časopis*, 46 (1992), št. 2, str. 188 (opomba 6).

Društvo *Südmark* je bilo ustanovljeno 24. 11. 1889 v Gradcu z namenom, da z gospodarskimi ukrepi utrjuje nemštvo v tistih delih monarhije, kjer je bilo ogroženo, ter pospešuje nemško naseljevanje na Štajerskem. Koroškem, Kranjskem in Primorskem. Andrej Vovko, »Delovanje društva Südmark na slovenskem Štajerskem do leta 1914«, *Zbornik Janka Pleterskega* (ur. Otto Luther in Jurij Perovšek), Ljubljana: ZRC SAZU, 2003), str. 230.

133 Henrik Mallner (1844–1908) je bil na Javorniku upravitelj fužine, med letoma 1881 in 1891 pa gozdni inšpektor in vodja gozdnega urada *Kranjske industrijske družbe*. Z družino je živel v drugem nadstropju javorniške graščine. Po prodaji tržiških gozdov leta 1891 je postal upravitelj Bornovega posestva in oskrbnik gradu Sveta Katarina v Jelendolu. *Gornjesavski muzej Jesenice*, arhiv KID, t. e. 63, a. e. 511, Irena Lačen Benedičič et al., *Gozdovi Kranjske industrijske družbe* (Jesenice: Gornjesavski muzej Jesenice, 2014), str. 19 in Alojz Rizzoli, »Iz mojih spominov«, *Tovarniški vestnik*, 15. 8. 1937, št. 16–17, str. 4. Za posredovane podatke se iskreno zahvaljujem dr. Marku Mugerli.

134 »Lengenfeld-Mojstrana«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1895, št. 19, str. 241. Amannovi so bili lastniki cementarne v Mojstrani. *Gornjesavski muzej Jesenice*, arhiv KID, t. e. 60, a. e. 501.

osrednjega dela dežele. Tako je leta 1906 bankir Joseph Luckmann v spomin pokojnemu očetu podružnici podaril 100 K.¹³⁵

Denarno so si podružnice v okviru društva pomagale tudi med seboj. Podružnica Krummholz z Dunaja je Kranjski na primer leta 1890 podarila vpisno knjigo za Triglav.¹³⁶ Šlo je za »čedno« železno skrinjico (v obliki mizice) z vpisno knjigo.¹³⁷

Tabela 3: Predvideni stroški Kranjske podružnice v letu 1896 (*Archiv Alpenverein Innsbruck*, OeAV SE 252.101 S. Krain fol. 141–150)

Predvideni stroški Kranjske podružnice v letu 1896	Cene v goldinarjih (fl.)
centrala	800
predavanja	40
poština in drugo	100
knjižnica	100
nakup fotografskega aparata	150
nepredvideni stroški	100
poti	200
dela na Deschmannovi koči	800
posteljnina za kočo na Golici	400
poti na Triglav	600
pripravljalna dela za kočo v Kamniških Alpah	750
SKUPAJ	4040

Da bi si lažje predstavljali cene oziroma stroške, pogledjmo nekaj primerov denarne porabe za gradnjo koč. Za izgraditev Triglavске kočе je bilo porabljenih 600 fl, za kočo na Mangartskem sedlu, ki jo je zgradila Beljaška podružnica, pa 1260 fl.¹³⁸ Če vemo, da je Kranjska podružnica v prvem letu delovanja imela

135 Section ‚Krain‘ des DuOeAV, »Jahresbericht 1906« (14. 1. 1907). Joseph Luckmann (*7. 2. 1840, Ljubljana; †20. 3. 1906, Ljubljana), bankir, član Kranjske hranilnice, podpredsednik trgovske in industrijske zbornice. *Slovenska biografija*, <https://www.slovenska-biografija.si/rodbina/sbi335786/>, pridobljeno 25. 2. 2022.

136 »Krain«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1901, št. 4, str. 50–51.

137 Section ‚Krain‘ des DuOeAV, »Jahresbericht 1909« (14. 1. 1910).

138 *Der Deutsche und Oesterreichische Alpenverein: ein Blick auf seine Ziele und bisherige Leistungen*, str. 16.

skoraj 200 fl sredstev,¹³⁹ so torej za gradnjo Triglavske kočice potrebovali trikrat toliko. Za vtis o o denarnih razmerah podružnice je na koncu knjige priloženo premoženjsko stanje leta 1895 in predvideni stroški za leto 1896 (priloga 2), ki smo jih vpisali v tabelo 3.¹⁴⁰

Kot vidimo v tabeli 3, je največji izdatek podružnice za leto 1896 poleg plačila centrali društva DuOeAV pomenilo delo na Deschmannovi koči. V tem kontekstu je zanimiva namera Kranjske podružnice za nakup fotografskega aparata, ki je bil samo 50 fl cenejši od predvidenih stroškov za knjižnico ali poštnino. Angažiranje na področju urejevanja triglavskih poti odraža drugi najvišji izdatek, na tretjem mestu pa je notranja oprema za kočico na Golici. Kot je razvidno iz priloge 2, naj bi večino denarja (1075 fl) Kranjska podružnica dobila od članarine svojih 215 članov, stroške za urejanje triglavskih poti pa naj bi v celoti krila centrala društva DuOeAV.¹⁴¹

139 »Die Entwicklung der Sektion Krain«, *Festschrift zur Feier des zwanzigjährigen Bestehens seit der Neugründung im Jahre 1881* (Ljubljana: Selbstverl. der Section Krain des deutschen und österreichischen Alpenvereines; Ljubljana: Ig. V. Kleinmayr & Bamberg, 1901), str. 8.

140 *Archiv Alpenverein Innsbruck*, OeAV SE 252.101 S. Krain fol. 141–150 (Vermögens-Stand und Voranschlag).

141 Prav tam.

USTANOVITEV SECTION KRAIN IN NJENO DELOVANJE DO LETA 1878

Čeprav statut društva ni predvideval spodnje meje za ustanovitev podružnice, je bilo priporočljivo, da je namero za včlanitev v društvo izrazilo vsaj 15–20 gorohodcev. Na ustanovnem sestanku podružnice sprejet statut sta morala potrditi tako centralni odbor društva kot deželna vlada. Če slednja v roku štirih tednov ni podala negativnega mnenja, je podružnica smela začeti delovati, do takrat pa je morala mirovati.¹⁴²

Po zgledu Trsta, predvsem pa po prizadevanjih prijateljev gora v Ljubljani, zlasti poznejšega predsednika ljubljanskega tiskarja Ottomarja Bamberga,¹⁴³ je bila leta 1874 ustanovljena Kranjska podružnica DuOeAV.¹⁴⁴

Poziv s 1. marca 1874 (slika 2), pod katerega sta se poleg Bamberga podpisala še zdravnik dr. Alois Valenta¹⁴⁵ in pravnik Alfons Moschè,¹⁴⁶ je uvodoma

142 Emmer, *Verfassung und Verwaltung*, str. 41–43.

143 Ottomar Bamberg (*22. 1. 1848, Ljubljana; †1. 4. 1934, Arto – Impoljca), tiskar, založnik. *Slovenska biografija*, <https://www.slovenska-biografija.si>, pridobljeno 22. 9. 2020.

144 »Die Entwicklung der Sektion Krain«, *Festschrift*, str. 7.

145 Alois Valenta (*18. 6. 1830, Vyškov, Češka; †18. 12. 1918, Ljubljana), zdravnik, porodničar, avtor številnih medicinskih knjig. *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich* (Wien: Kaiserlich-königliche Hof- und Staatsdruckerei), 1884, zv. 49, str. 213 in *Slovenska biografija*, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi755618>, pridobljeno 22. 9. 2020.

146 Alfonz Moschè (*6. 7. 1839, Ljubljana; †15. 1. 1901, Ljubljana), pravnik in politik. *Slovenska biografija*, <https://www.slovenska-biografija.si>, pridobljeno 22. 9. 2020. O njem gl. Ervin Dolenc, »Turizem v slovenskih hribih in gorah«, *Razvoj turizma v Sloveniji: Zbornik referatov* (Ljubljana: Zveza zgodovinskih društev Slovenije, 1996), str. 137, opomba 9.

na kratko predstavil razloge za nastanek društva DuOeAV. Ker sta v sosesčini, v Beljaku in Trstu, že bili podružnici, se je tudi na Kranjskem izkazala potreba, če že ne nuja, po ustanovitvi podobnega združenja. Izvedba obsežnih del v vzpetem svetu, kot so bili gradnja koč, urejanje in gradnja poti ter postavljanje smerokazov, je bila namreč mogoča le v okviru močnega društva.¹⁴⁷ Smiselnost članstva v tako veliki organizaciji je na koncu poziva odražal rek slavnega nemškega pesnika, zgodovinarja in filozofa Friedricha Schillerja.¹⁴⁸ Temelj popolnosti in celovitosti je po njegovem sicer res v delovanju posameznikov, a je za javno dobro osebna stremjenja vendarle treba podrediti skupnemu cilju.¹⁴⁹

Pozivu je naslednji dan sledil posvetovalni, v nedeljo, 30. marca 1874, pa ustanovni sestanek, na katerem so bili v vodstveni odbor izvoljeni Ottomar Bamberg (predsednik), Christian Klauser (tajnik), dr. Alfons Moschè (blagajnik), Alois Valenta in dr. Julius Fränzel von Vesteneck (nadzornika).¹⁵⁰ Med člani glavnega odbora sta bila torej znani finančnik Julius Vesteneck¹⁵¹ ter Christian Klauser, o katerem podrobnejših biografskih podatkov ni bilo mogoče dobiti. Ustanovni sestanek se je začel ob 17. uri v poletni sobi gostilne Pri zlati zaponi (*Zur Goldenen Schnalle*) med današnjim Hotelom Slon in stavbo Kazine, ki je bila leta 1878 porušena.¹⁵²

V ljubljanski tiskarni Kleinmayr & Bamberg je bil že pred tem, 25. marca 1874, na štirih straneh natisnjen tudi statut društva (slika 3), ki je v desetih členih med drugim opredeljeval namen društva, članstvo, vodstvo, zборе podružnice in generalna zasedanja DuOeAV ter izstop iz društva.

147 *Archiv Alpenverein Innsbruck*, OeAV SE 252.101 Aufruf.

148 Friedrich Schiller (*10. 11. 1759, Marbach; †9. 5. 1805, Weimar), pesnik, zgodovinar, filozof. Hermann Fischer, *Johann Christoph Friedrich Schiller. Deutsche Biographie*, <https://www.deutsche-biographie.de/sfz45355.html#ndbcontent>, pridobljeno 10. 7. 2022.

149 Rekló »Pflicht für jeden« je iz zbirke *Tabulae Votivae. Deutsche Gedichtbibliothek*, https://gedichte.xbib.de/Schiller_gedicht_254.+Pflicht+f%FCr+jeden.htm, pridobljeno 10. 7. 2022.

150 O ustanovitvi gl. Mikša, Ajlec, *Slovensko planinstvo*, str. 27.

151 *Schematismus der k. k. Finanzbeamten des österr. Kaiserstaates. Als Beilage des Jahrbuches für den Gebrauch der k. k. Finanz- und Rechnungs-Kontrollbeamten, dann der k. k. Finanzwache, nach den neuesten Organismen und Personalständen zusammengestellt* (Graz: Joseph A. Kienreich, 1858), str. 1.

152 Mikša, Ajlec, *Slovensko planinstvo*, str. 27.

53

Laibach, am 1. März 1874.

3

An die geehrten Alpenfreunde Krains!

Es dürfte bereits allgemein bekannt sein, daß die Vereinigung der beiden mächtigen Alpenvereine, und zwar des ehemaligen deutschen Alpenvereines mit feinen 3000 Mitgliedern in 34 Sectionen und des ehemaligen österr. Alpenvereines mit feinen 1500 Mitgliedern zur Thatfache geworden ist, und daß durch diese glückliche Fusionirung ein neuer Alpenverein unter dem Titel „**deutscher und österreichischer Alpenverein**“ in's Leben getreten ist und mit 1. Jänner d. J. seine Tätigkeit begonnen hat.

Infolge dessen haben sich die Mitglieder des ehemaligen österr. Alpenvereines in unferen Nachbarländern bereits zu Sectionen des deutschen und österr. Alpenvereines konstituiert, und bestehen demnach schon die Section „Villach“ und die Section „Küstenland.“

Nur unfer schönes Alpenland steht noch unvermittelt dem mächtigen Alpenvereine gegenüber.

Wollen wir daher der Vorteile eines Anschlusses an diesen Verein theilhaftig werden und hiedurch in die Lage kommen, für das Führerwesen, für die Wege, für Unterkunft in unferen Alpen, sowie für das Bekanntwerden derselben Erpfriessliches wirken zu können, uns zur Freude, dem Lande zu Ehre und Vorteil, so müssen auch wir durch die Gründung einer Section des mächtigen Alpenvereines in unferer Stadt den ersten Schritt hiezu tun.

Wir schlagen Ihnen demnach die Gründung einer selbständigen Section des deutschen und österr. Alpenvereines für das Gebiet von Krain, dem Centralpunkte der julischen Alpen, mit dem Sitze in Laibach vor, und bitten Sie Ihre Zustimmungserklärung an eine der unten bezeichneten Adressen gelangen zu lassen.

Da der Wert der Sache, an deren Gründung wir gehen, bei jedem Alpenfreunde ohnehin für sich selbst spricht, so enthalten wir uns jeder weiteren Anempfehlung und schliessen mit den Dichterworten:

Immer strebe zum Ganzen, und kannst du selber kein Ganzes
Werden, als dienendes Glied schlies an ein Ganzes dich an.

Dr. Alois Valenta.

Dr. Alfons Mosché.

Ottomar Bamberg.

Mit Bezug auf vorstehende Mitteilung werden diejenigen Herren, welche sich an der zu gründenden Section „**Laibach**“ des deutschen und österr. Alpenvereines theilnehmen wollen, eingeladen, sich Samstag den 7. März 1874 Abends 7 Uhr im **Gartenzimmer der Restauration zur goldenen Schnelle** zur constituirenden Generalversammlung der Section „**Laibach**“ des deutschen und österr. Alpenvereines einfinden zu wollen.

Slika 2: Poziv (Arhiv Alpenverein Innsbruck, OeAV SE 252.101)

DEUTSCHER UND ÖSTERR. ALPENVEREIN.
SECTION KRAIN.

STATUTEN.

Zweck.

§ 1.

Zweck der Section ist: die Kenntniss der Alpen, mit besonderer Berücksichtigung der krainerischen, zu verbreiten und zu erweitern, die Liebe zu ihnen zu fördern und ihre Bereifung zu erleichtern.

Sitz und Leitung der Section ist in Laibach.

Mittel.

§ 2.

Die Mittel zur Erreichung dieses Zweckes sind: Herstellung und Verbesserung von Communications- und Unterkunftsmitteln, Regelung des Führerwesens und Unterstützung von Unternehmungen, welche den Sectionszwecken förderlich sind, ferner gefellige Zusammenkünfte, Vorträge, Anlage von Sammlungen und einer Bibliothek.

Mitglieder.

§ 3.

Jedermann kann über Anmeldung bei der Sectionsleitung Mitglied werden; über die Aufnahme entscheidet der Sectionsauschufs. — Jedes Sectionsmitglied ist zugleich Mitglied des deutschen und österreichischen Alpenvereines, hat also die Rechte und Pflichten eines solchen; außerdem hat es actives und passives Wahlrecht, Sitz

Slika 3: Statut Kranjske podružnice iz leta 1874 (*Archiv Alpenverein Innsbruck, OeAV SE 252.104 Krain Statuten 1874, prva stran*)

Centrala društva DuOeAV je bila o ustanovitvi Kranjske podružnice obveščena dan po ustanovnem sestanku, kajti Bamberg je že 31. marca pisal takratnemu predsedniku dr. Theodorju Petersenu v Frankfurt (slika 4).¹⁵³ Uvodoma se je najprej opravičil za svojo neažurnost, saj sta dva frankfurtska dopisa ostala namenoma neodgovorjena. Bamberg je namreč želel počakati na ustanovitev Kranjske podružnice in v odgovoru poročati tudi o tem. Podružnica je po njegovih besedah trenutno štela sicer 45 članov, a so zanesljivi viri napovedovali, da bo rednih članov podružnice že kmalu okoli 100. V pismu je navedel člane vodstvenega odbora podružnice in na kratko opisal njene načrte. Prva in glavna naloga podružnice je bilo pridobivanje čim več novih članov. V ta namen so želeli aktivirati zaupanja vredne ljudi, ki naj bi znali v pravi luči predstaviti društvo širšemu krogu. Za to je na seji že dobil zagotovila, za nasvet v zvezi s tem pa je zaprosil še predsednika DuOeAV. Hkrati ga je prosil še za razlago značaja povezave centralne skupščine z glavnim odborom podružnice in tega, kakšne dolžnosti ima podružnica, kdaj je treba nakazati članarino podružničnih članov glavni blagajni itd.¹⁵⁴ Bambergovo pismo poleg popolnoma konkretnih zadev v zvezi z delovanjem Kranjske podružnice kaže, da so že pred njeno ustanovitvijo obstajali stiki vodilnih iz Ljubljane z vodilnimi društva DuOeAV v Frankfurtu. Posledično nam ta korespondenca izpričuje, da se je podružnica verjetno bolj povezovala z nemškimi kot avstrijskimi delom društva.

Predsedniku Theodorju Petersenu Vzhodne Alpe niso bile neznane, saj se je poleti 1873, torej leto pred ustanovitvijo Kranjske podružnice, povzpел na Triglav.¹⁵⁵ Kot piše v svojih spominih na to, se je kljub krajši poti iz Mojstrane raje odločil za slikovitejšo pot iz Bohinja v spremstvu znanega bohinjskega vodnika Josepha Skantarja. Spričo slabega vremena je slednji precej trmasto nasprotoval Petersenovemu prigovarjanju h končnemu vzponu na Triglav. K sreči se je kmalu vreme razjasnilo, tako da sta se vendarle lahko povzpela na vrh ter se pri spustu nato usmerila v dolino Soče.¹⁵⁶

153 *Archiv Alpenverein Innsbruck*, OeAV SE 252.101, Bamberg Petersenu.

154 Prav tam.

155 Dr. Theodor Petersen, »Vom Triglav in das Isonzothal«, *Zeitschrift des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1874, str. 86–90.

156 Prav tam, str. 87–90.

Med člani novoustanovljene Kranjske podružnice je bilo najti številna slovenska imena, buditelja slovenske turisticke Franca Kadilnika,¹⁵⁷ organizatorja slovenskega gasilstva Franca Doberleta,¹⁵⁸ znanega montanista Marka Vincenca Lipolda¹⁵⁹ in druge.¹⁶⁰

Društveniki novoustanovljene podružnice so takoj pričeli živahno dejavnost na področju vodenja, organizacijo predavanj in izletov na Nanos, Javornik in Kum, od katerih je bil prvi uspešen zaradi aktivnega sodelovanja s Primorsko podružnico. Ob koncu prvega leta je Kranjska podružnica štela 85 članov.¹⁶¹ Kot vidimo, se Bambergove napovedi o 100 članih ob koncu leta niso povsem uresničile.

Nov odbor podružnice, ki je štela 72 članov, je bil izvoljen 2. junija 1876. Kljub temu je njeno nadaljnje življenje zaradi neugodnih finančnih razmer nazadovalo. Na poizvedbo centralnega odbora iz Münchna z 2. maja 1878 o tem, ali Kranjska podružnica še obstaja ali je bila tiho razpuščena, je bil odgovor, da je še delujoča. V tem obdobju, leta 1877, je bila dokončana Triglavska koča (*Maria Theresien Hütte*, današnji Dom Planika pod Triglavom), a je bila zaradi razpustitve podružnice leta 1880 prodana OeTC.¹⁶²

157 Franc Kadilnik (*21. 10. 1825, Krško – Stara vas; †12. 8. 1908, Ljubljana), turistični pisec. *Slovenska biografija*, <https://www.slovenska-biografija.si/iskanje>, pridobljeno 10. 10. 2021.

158 Franc Doberlet (*6. 4. 1832, Ljubljana; †5. 5. 1916, Ljubljana), obrtnik, organizator slovenskega gasilstva. *Slovenska biografija*, <https://www.slovenska-biografija.si/iskanje>, pridobljeno 10. 10. 2021.

159 Mark Vincenc Lipold (*19. 1. 1816, Mozirje; †22. 4. 1883, Idrija), montanist, rudarski inženir, geolog, strokovni pisec. *Slovenska biografija*, <https://www.slovenska-biografija.si/iskanje>, pridobljeno 10. 10. 2021.

160 Mikša, Ajlec, *Slovensko planinstvo*, str. 27.

161 »Die Entwicklung der Sektion Krain«, *Festschrift*, str. 8.

162 Prav tam in »Südliche Ostalpen. Julische Alpen«, DAV, ÖAV und AVS, *Hoch hinaus!*, str. 221.

**Der Deutsche und Oesterreichische Alpenverein
zählt Ende 1875 53 Sectionen mit über 5000 Mitgliedern.**

Sectionen.	Vorsitzende.
Algäu-Immenstadt	A. Wallenberger.
Algäu-Kempten	Gerichtsrath Dr. Oertel.
Angsburg	Director Th. Hassier.
Ansee	Dr. med. J. Schreiber.
Austria in Wien	Freiherr L. von Hofmann Exc. Sections-Canzlei: I. Bäckerstrasse 6.
Baden bei Wien	Professor Josef Schnell.
Berchtesgaden	Baron von Lurz.
Berlin	Dr. J. Scholz, Skalitzerstr. 141a.
Bozen	A. Wachtler.
Brixen am Eisack	Dr. F. Hechenberger, k. k. Notar.
Constanz	Rechtsanwalt Oehl.
Darmstadt	Professor Dr. Fischer.
Dresden	Gerichtsrath A. Munkel.
Erzgebirge-Voigtland in Zwickau .	Bruno Jahn, Advocat und Notar.
Frankfurt a. M.	Dr. Theodor Petersen.
Graz	Landtagsabgeordneter Dr. Schloffer.
Hamburg	Dr. med. F. Arning.
Heidelberg	Professor Dr. Eisenlohr.
Imst und Umgebung	v. Röggla, k. k. Bezirkshauptmann.
Inneröztthal in Sölden	Gemeindearzt J. J. Kneringer.
Innsbruck	Professor Dr. Adolf Hueber, Carlsstr. 9.
Karlsruhe	Professor Dr. Platz.
Klagenfurt	Marcus Freiherr v. Jabornegg-Gamsenegg.
Krain in Laibach	Ottomar Bamberg, Buchhändler.
Küstenland in Triest	Carl Freiherr von Czoernig.
Landshut	Professor J. Eilles.
Leipzig	Professor Dr. Plücker.
Lienz im Pusterthal	L. Rück.
Linz a. d. Donau	J. Pollak, Franz-Josef-Platz 6.
Memmingen	Pfarrer Dobel.
Meran	Dr. med. Mazegger jun.
Mittenwald	Dr. H. Noé.
Möllthal in Ober-Vellach	Leopold Wenger.
Mondsee	Rudolf Hinterhuber.
München	Stadtrichter K. Barth.
Nürnberg	Freiherr von Troeltsch.
Passau	Betriebs-Ingenieur v. Schmidt.
Pinzgau in Zell a. See	R. Riemann, Thumersbach b. Zell a. See.
Prag	Johann Stüdl.
Regensburg	Professor J. Langoth.
Reichenhall	Baron von Karg-Bebenburg.
Reutte	Dr. Isidor Müller, k. k. Notar.
Salzburg	Professor E. Richter.
Salzkammergut in Ischl	Dr. M. Egger von Möllwald.
Schwaben in Stuttgart	Freiherr von Gemmingen.
Steyr	Dr. med. Krakowizer.
Taufers	Dr. med. Josef Daimer.
Traunstein	C. von Lama.
Trostberg, Oberbaiern	M. Seelinger.
Villach, Kärnten	Dr. Seltari.
Vorarlberg in Bregenz	A. Madlener.
Waidhofen a. d. Ybbs	Professor Dr. J. Strobl.
Zillerthal in Zell am Ziller	F. Wallpach, k. k. Oberförster.

Als Vorort fungirt im siebenten Vereinsjahr (1876) die Section Frankfurt a. M.

Slika 5: Seznam podružnic DuOeAV konec leta 1875 (*Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1875, št. 1, nepaginirano)

PONOVA OŽIVITEV SECTION KRAIN

Kranjska podružnica je bila ponovno aktivirana 25. novembra 1881. Na sestanku, ki ga je sklical nekdanji predsednik Ottomar Bamberg, se je zbralo več kot 20 članov, ki so ostali zvesti združenju. Odločeno je bilo, da se bodo sestanki decembra nadaljevali dvakrat mesečno. Karl Deschmann, ki je bil izvoljen za predsednika, je ostal duša združenja vse do svoje smrti, pri vodenju pa mu je pomagal izkušeni blagajnik Ernst Stöckl.¹⁶³

V seznamu članov za leto 1881 najdemo društvenike različnih poklicev, med drugim podjetnike, uradnike, učitelje, obrtnike, deželne poslance, finančne svetovalce in hišne posestnike. Med njimi so bili leta 1881 najštevilčnejši trgovci, saj jih je bilo med 80 člani kar 12.¹⁶⁴ V seznamu članov je tudi ena ženska, baronica »Jenni von Gall«.¹⁶⁵

Podružnica je zato, da bi javnost kar najbolje obveščala o svojem delovanju in da bi privabila čim več ljudi v svoje vrste, uporabljala najsodobnejša sredstva: ilustracije, fotografije in razglednice. Kot je zapisano v jubilejnim zborniku, je bil leta 1896 kupljen fotografski aparat, s pomočjo katerega je glavni odbor

163 »Die Entwicklung der Sektion Krain«, *Festschrift*, str. 8–9.

164 *Erster Nachtrag zum Verzeichniss der Mitglieder des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins 1882* (Wien: Verlag des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins 1882), str. 20–21.

165 Baronica Johana Gall-Gallenstein (1844–1892). Johana oziroma Jenny Gall-Gallenstein je bila mrzla sestrična baronice Marije Ane Gall-Gallenstein (1752–1839) in hči očetovega bratranca barona Jožefa Gall-Gallensteina (1805–1869). Miha Preinfalk, »Grofica Marija Auersperg Attems in njena družina«, Ines Babnik, Jaki Barbara et al., *Presek ustvarjene krajine, arhitekture in likovne umetnosti: primer Marije Auersperg Attems: zbornik recenziranih prispevkov* (Volčji Potok: Arboretum, 2020), str. 15, opomba 33.

lahko pridobil »čudovite« fotografije v zvezi s svojim delovanjem, še zlasti slike svojih planinskih koč. Podružnica je velikokrat sporočala informacije o prometnih in nastanitvenih možnostih, posredovala številna strokovna mnenja, vlagala različne zahteve pristojnim organom in prometnim institucijam ter si med drugim prizadevala za uvedbo hitrih vlakov na gorenjski progi in za pridobitev ugodnosti pri plačilu vozovnic itd. Zaradi vse večjega števila gorohodcev se je povečalo število nesreč v gorah, zato je bilo nujno potrebno sprejeti ukrepe za njihovo preprečevanje. Podružnica je v vseh izhodiščih za ture na Kranjskem o tem organizirala posvetovanja z vodniki.¹⁶⁶ Poleg praktične dejavnosti in konkretnih akcij na terenu si je prizadevala izpolniti še druge cilje društva DuOeAV. V prvi vrsti je šlo za organizacijo strokovnih in znanstvenih predavanj. Na večerna druženja so bili po večini vabljeni strokovnjaki, ki so društvenikom in širši javnosti predavali o različnih, za društvo zanimivih temah.

Hidrografska služba, ki sta jo uvedli cesarska in kraljeva vlada, je Kranjski podružnici prav tako omogočila sodelovanje. Na njeno pobudo so bili v letih 1895 in 1896 na Triglavu in v Karavankah postavljeni merilniki snega, tako da so snežne karte hidrografskega urada, nudile podatke o snežnih razmerah na Gorenjskem. Podružnica je bila aktivno v stiku z Vojaškim geografskim inštitutom (*Militärgeographisches Institut*)¹⁶⁷ in je imela pogosto priložnost popravljati in dopolnjevati posebne zemljevide. Bilo ji je v čast, da je kartografskim oddelkom zagotovila brezplačno nastanitev v svojih kočah, najemodajalcem pa naročila, naj kartografskim ekipam v kočah nudijo čim večje udobje in jim tako olajšajo »zahtevno« delo na terenu.¹⁶⁸

Na zasedanjih društva DuOeAV sta Kranjsko podružnico največkrat zastopala blagajnik Rudolf Kirbisch in njen dolgoletni predsednik Rudolf Roschnik. To na eni strani dokazuje vpetost podružnice v življenje društva ter hkrati tudi medsebojnega poznanstva članov znotraj društva.

Kot že zapisano, je statut društva precej natančno opredeljeval odnos med podružnicami in centralnim odborom. Tako je bilo denimo tudi s

166 »Die Entwicklung der Sektion Krain«, *Festschrift*, str. 10–17.

167 *Vojaški geografski inštitut (Militärgeographisches Institut)* je bil iz Milana na Dunaj prestavljen leta 1839 in se je do leta 1888 imenoval *K. k. Militärgeographisches Institut*. Od leta 1888–1918 je bilo njegovo uradno ime *K. u. k. Militärgeographisches Institut*. Robert Messner, »Das Wiener Militärgeographische Institut. Ein Beitrag zur Geschichte seiner Entstehung aus dem Mailänder Militärgeographischen Institut«, *Jahrbuch des Vereins für Geschichte der Stadt Wien* (Wien: Verlag Ferdinand Berger & Söhne, OHG Horn, 1967/69), zv. 23/25, str. 206.

168 »Die Entwicklung der Sektion Krain«, *Festschrift*, str. 18.

korespondenco. Pisma centralnemu odboru niso smela biti naslovljena na posamezne člane, ampak na celoten odbor, vsebinsko pa so morala nago-varjati le eno tematiko.¹⁶⁹ V pristojnosti centralnega odbora DuOeAV so bili ključni koč, ki so jih dodelili glavnim odborom podružnic, te pa so jih razdelile po terenu.¹⁷⁰

Podružnice so bile centrali DuOeAV dolžne pošiljati poročila letnih zasedanj, finančna poročila, sezname vodilnih v podružnici skupaj s funkcijami. Finančna poročila so vsebovala natančne podatke o prispevkih iz centrale ter njihovi porabi pri gradnji koč, markiranju poti ter organizaciji vodništva. V zvezi z vodništvom so podružnice morale dostavljati centrali DuOeAV sezname kvalificiranih vodnikov ter datume začetka in konca opravljanja njihove dejavnosti.¹⁷¹

Tudi kar zadeva članstvo, so bile podružnice dolžne biti precej natančne in ažurne. Obstajali so formularji (slika 6), ki jih je bilo treba izpolniti ob vstopu v društvo (bele barve), ob spremembi bivališča (zelene barve) in ob izstopu iz društva (rdeče barve).¹⁷² Društveniki so iz centralne blagajne vsako leto dobili novo izkaznico, v javnosti pa so bili vedno dolžni nositi znak DuOeAV.¹⁷³

Naj dodamo še zanimivost v zvezi z organizacijo zasedanj podružnic. Podružnica v avstrijskem delu društva je morala lokalne politične oblasti o nameravani seji obvestiti 24 ur pred začetkom. V prijavi so bili zahtevani natančni podatki o kraju, času in naravi seje, torej ali bo šlo za odprto ali zaprto zasedanje.¹⁷⁴

169 Emmer, *Verfassung und Verwaltung*, str. 31.

170 Prav tam, str. 35.

171 Prav tam, str. 31–32.

172 Prav tam, str. 33.

173 Prav tam, str. 27.

174 Prav tam, str. 48.

Lauf. Nr. <input type="text"/>	Eingetreten.	Section: <input type="text"/>
<input type="text"/>		Neu eingetr. ist: Lauf.Nr. <input type="text"/>
Adresse: <input type="text"/>		<input type="text"/>
An den Central-Ausschuss gemeldet am <input type="text"/>		Adresse: <input type="text"/>
<hr/>		
Lauf. Nr. <input type="text"/>	Adressänderung.	Section: <input type="text"/>
<input type="text"/>		Die bisher. Adresse: Lauf.Nr. <input type="text"/>
<input type="text"/>		<input type="text"/>
An den Central-Ausschuss gemeldet am <input type="text"/>		ist abzuändern in: <input type="text"/>
<hr/>		
Lauf. Nr. <input type="text"/>	Ausgetreten.	Section: <input type="text"/>
<input type="text"/>		Ausgetr. (Gestorben) ist: Lauf.Nr. <input type="text"/>
<input type="text"/>		<input type="text"/>
An den Central-Ausschuss gemeldet am <input type="text"/>		in <input type="text"/>

3

Slika 6: Formularji za vpis v članstvo, spremembo bivališča ter izstop iz članstva (Johannes Emmer, *Verfassung und Verwaltung des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1892, str. 33)

Prijateljski odnosi s sosednjimi podružnicami (zlasti s Primorsko) in drugimi društvi so bili nadvse topli, kar se je še najlepše pokazalo ob velikem potresu, ki je leta 1895 prizadel Ljubljano. Organizirane so bile številne nabirke, katerih izkupiček (1674 fl 91 kr) je bil poslan Kranjski podružnici, ki ga je, kot je zapisano v slavnostnem zborniku, smotrno porabila. O denarnih nabirkah različnih podružnic za prebivalce Ljubljane in okolice leta 1895 lahko beremo tudi v osrednjem glasilu društva.¹⁷⁵ Sodelovanje je bilo vzajemno, saj je tudi Kranjska podružnica večkrat posredovala v javno dobro, da bi ublažila stisko, ki so jo povzročile različne naravne nesreče. Leta 1882 je prispevala k nabirki za prebivalce Koroške in Tirolske, ki so jih prizadele poplave, podobno leta 1885 ob velikih poplavah na Zgornjem Koroškem.¹⁷⁶ Leta 1894 je prispevala za gradnjo šole v Heiligenblutu, hkrati pa je ob

175 »Spenden«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1895, št. 14, str. 176.

176 »Die Entwicklung der Sektion Krain«, *Festschrift*, str. 12.

nesrečah vodnikov pogosto podpirala njihove družine,¹⁷⁷ o čemer je poročalo tudi društveno glasilo.¹⁷⁸

Oblik sodelovanja med podružnicami je bilo več, poleg omenjene denarne pomoči denimo organiziranje skupnih izletov. Tako je 20. avgusta 1885 Kranjska podružnica popeljala več kot 100 gostov Primorske podružnice po Gorenjski. Skupaj so si ogledali Blejsko jezero in Ljubljano, kjer je bil topel sprejem, vzpon na Ljubljanski grad in zvečer velik banket v igralnici. Vsi gostje so nočevali v zasebnih hišah, naslednjega dne so jih v Postojno pospremili številni člani. Po poročilih iz tistih dni je vse skupaj precej spominjalo na kakšno slavnostno procesijo. Izleti s Primorsko podružnico so bili kar pogosti, tako je bil 16. julija 1907 organiziran skupni izlet na Kepo.¹⁷⁹

Delovanje Kranjske podružnice je bilo v obdobju do prve svetovne vojne večplastno. Poleg prirejanja društvenih večerov, družabnih srečanj oziroma izletov ter znanstvenih in strokovnih predavanj so v ospredje vedno bolj prihajale aktivnosti v vzpetem svetu, in sicer gradnja koč, urejanje planinskih poti, postavljanje smerokazov itd. Članstvo v podružnici je bilo vsako leto večje in leta 1914 je štel 448 oseb, podružnica je imela v lasti osem koč:¹⁸⁰ *Deschmann-Hütte* (Dom Valentina Staniča pod Triglavom), *Valvasor-Hütte* (Valvasorjev dom pod Stolom), *Goliza-Hütte* oz. *Kablkogel-Hütte* (Koča na Golici), *Maria-Theresien-Hütte* (Dom Planika pod Triglavom), *Siebenseen-Hütte* (Koča pri Triglavskih jezerih), *Zois-Hütte* (Cojzova koča na Kokrskem sedlu), *Voss-Hütte* (Erjavčeva koča na Vršiču), *Hubertus-Hütte* (ne obstaja več).¹⁸¹

177 Prav tam, str. 18.

178 »Krain«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 2, str. 28.

179 Section ‚Krain‘ des DuOeAV, »Jahresbericht 1907« (16. 1. 1908).

180 Gidl, *Alpenverein*, str. 332.

181 »Südliche Ostalpen. Julische Alpen«, DAV, ÖAV und AVS, *Hoch hinaus!*, str. 221–223.

VODSTVO PODRUŽNICE

C eloten seznam društvenikov, ki so sestavljali gonilno silo podružnice v obdobju 1873–1914, je priložen na koncu knjige (priloga 3),¹⁸² zato si bomo v nadaljevanju podrobneje ogledali le nekaj imen. Njihove oblike pogosto kažejo na nemško poreklo, neredki nazivi pred njimi pa na (visoko) izobraženost, pogosto s šolskega področja. Oblike slovenskih imen v vodstvenem odboru so bile po ponovni oživitvi podružnice redke. Glavni razlog za podrobnejši ogled posameznih imen je njihova široka družbena angažiranost, saj so z aktivnim in pogosto tudi s sočasnim članstvom v drugih društvih močno zaznamovali javno življenje v Ljubljani in tudi širše.

Glavni odbor podružnice je bil sestavljen po zgledu centralnega odbora in se je sorazmerno z vse številčnejšimi in pestrejšimi akcijami društva, ki so zahtevale nove funkcije, z leti krepil. Tako se je s široko akcijo gradnje planinskih koč pozneje pojavila funkcija nadzornika koč in njihovih ključev.

Med člani glavnega odbora gre najprej omeniti tiskarja Ottomarja von Bambergarja, ki je leta 1871 skupaj s somišljeniki postavil prvo leseno planinsko kočico oziroma zavetišče na Prodih pod Triglavom.¹⁸³ Kot prvi predsednik Kranjske podružnice je na tem mestu ostal štiri leta (1874–1877), v glavnem odboru pa ga najdemo še po njenem ponovnem zagonu. Kot je ob njegovi smrti leta

182 »Die Sektionsausschüsse 1874–1901«, *Festschrift*, str. 8, str. 41–42 in letna poročila podružnice.

183 Tone Strojín, »Zgodba okrog prvega triglavskega zavetišča na Prodih«, *Planinski vestnik*, 103 (2003), št. 3, str. 12–15 in Peter Mikša in Matija Zorn, »Nacionalno markiranje slovenskih gora pred prvo svetovno vojno«, *Igra ustvarjalnosti: teorija in praksa urejanja prostora*. Ljubljana: Fakulteta za arhitekturo: Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo, 2018, št. 6, str. 22–29, <https://www.iu-cg.org/stevilka.php?vol=6&lang=si>, pridobljeno 11. 4. 2020.

1934 bilo zapisano v osrednjem glasilu društva, je v njem večkrat predaval. V trajen spomin na njegovo delovanje je bila današnja Pot čez Plemenice poimenovana Bambergova pot. V poslednjem zapisu o Bambergu lahko še preberemo, da je bil »zvest član in podpornik društva vse do leta 1919«, ko je bila Kranjska podružnica uradno razpuščena.¹⁸⁴

V prvih dveh letih obstoja podružnice (1874–1875) je bil član vodstvenega odbora Julius von Vesteneck, ki je v letu njene ustanovitve postal tudi član deželne vlade na Kranjskem. Od februarja 1876 do februarja 1879 in od maja 1880 do junija 1883 je bil poslanec v Kranjskem deželnem zboru kot predstavnik veleposestva.¹⁸⁵

O znanstveniku in politiku Karlu Deschmannu, ki je bil med ustanovitelji OeAV,¹⁸⁶ je napisanega mnogo.¹⁸⁷ Zato le poudarimo, da je njegovo večletno predsedovanje podružnici (1881–1889) močno opečatilo njeno delovanje in je postalo zgled za bodoče podružnične aktivnosti. Med širokim poljem delovanja v društvu naj omenimo predavanja, ki sta jih napovedovala *Lai-bacher Wochenblatt*¹⁸⁸ in *Laibacher Zeitung*.¹⁸⁹ Deschmannovo angažiranje v Kranjski podružnici je bilo znano in cenjeno tudi v okviru društvu DuOeAV, na kar kaže tri strani dolg članek, objavljen ob njegovi smrti v osrednjem glasilu. Zdravnik in politik Friedrich Keesbacher¹⁹⁰ je poleg širokega spektra

184 »†Ottomar Bamberg«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1934, št. 5, str. 118.

185 Damir Globočnik, »Julij Fränzl vitez Vesteneck«, *Zgodovinski časopis*, 72 (2018), št. 1–2, str. 148.

186 Mikša, Ajlec, *Slovensko planinstvo*, str. 29.

187 Karel Dežman (*3. 1. 1821, Idrija; †11. 3. 1889, Ljubljana), znanstvenik in politik. *Slovenska biografija*, <https://www.slovenska-biografija.si>, pridobljeno 22. 7. 2020. O njem še: »Kdor te sreča, naj te sune, če ti more, v zobe plune: Dragotin Dežman in slovenstvo«, *Zgodovina za vse*, 14 (2007), št. 2, str. 38–56 in Janez Cvirn, »Vražji Dežman, kaj si storil«, *Slovenska kronika XLIX. stoletja* (Ljubljana: Nova revija, 2001–2003), zv. 2, str. 36–38.

188 »Die Entwicklung der Sektion Krain«, *Festschrift*, str. 9. *Laibacher Wochenblatt zum Nutzen und Vergnügen* je bil časopis, ki je v letih 1804–1810 in 1814–1818 izhajal v Ljubljani pri tiskarni Kleinmayr, kot priloga časnika *Laibacher Zeitung*. Bil je bolj znanstvene kot razvedrilno-beletristične narave, saj je vseboval članke z zgodovinsko in topografsko tematiko, pesmi, življenjepise in še kaj. Tanja Žigon, »Laibacher Wochenblatt – ljubljanski tednik za korist in zabavo (1804–1810 in 1814–1818)«, *Zgodovinski časopis*, 55 (2001), št. 1, str. 67–91.

189 Med drugim: »Alpenverein«, *Laibacher Zeitung*, 12. 12. 1881, št. 282, str. 2394, »Die Section ‚Krain‘ des deutschen und oesterreichischen Alpenvereins«, *Laibacher Zeitung*, 31. 1. 1882, št. 24, str. 218. »Die Section ‚Krain‘ des deutschen und oesterreichischen Alpenvereins«, *Laibacher Zeitung*, 12. 3. 1883, št. 58, str. 496 itd.

190 Friedrich Keesbacher (*9. 7. 1831, Schwaz (Avstrija); †8. 8. 1901, Ljubljana), politik, zdravnik. *Slovenska biografija*, <https://www.slovenska-biografija.si>, pridobljeno 22. 7. 2020.

Deschmannovega delovanja poudaril njegove osebnostne lastnosti, iskrenost, odprtost, humornost, empatičnost in sposobnost vplivanja na ljudi.¹⁹¹

Avstrijski botanik Wilhelm Voss,¹⁹² po katerem je *Voss-Hütte* (današnja Erjavčeva koča na Vršiču) dobila ime, je vodil podružnico le leta 1889. Ostal je zvest Deschmannovi tradiciji, predvsem kar zadeva vsebino predavanj, za katero ni bil nihče bolj usposobljen. Z odličnim znanstvenim delom o Kranjski si je namreč pridobil sloves kranjskega učenjaka. Bil je član nemškega Muzejskega društva za Kranjsko¹⁹³ in je večkrat predaval o glivah in mineralih. Je avtor številnih mineraloških prispevkov, znanega herbarija ter obsežne botanično-zgodovinske razprave *Versuch einer Geschichte der Botanik in Krain*, v kateri je z mnogimi podrobnostmi prikazal delovanje domačih in tujih botanikov 18. in 19. stoletja na Kranjskem.¹⁹⁴ Vodstvo društva je v njegovem času v Podkorenju postavilo spominsko ploščo angleškemu kemiku in fiziku Humphryju Davyju,¹⁹⁵ ki je izredno rad potoval po Slovenskem in v začetku 19. stoletja večkrat v omenjenem kraju tudi bival.¹⁹⁶ Omenjeno dejanje Kranjske podružnice kaže njeno široko polje delovanja kot vpetost takratnega slovenskega prostora daleč zunaj meja monarhije.

Na skupščini 2. aprila 1889 je bil spremenjen statut podružnice, v skladu s katerim predsednika ni volil sam odbor, kot je bilo to prej, temveč skupščina; hkrati se je odbor okrepil s petih na sedem članov. V povezavi s tem in s spremembo v vodenju društva se je spremenilo vodenje zadev društva, ki je vse bolj pripadalo odboru.¹⁹⁷

191 Friedrich Keesbacher, »Karl Deschmann†«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1889, št. 7, str. 85–87.

192 Wilhelm Voss (*31. 12. 1849, Dunaj; †30. 3. 1895, Dunaj), botanik, mikolog, mineralog. *Slovenska biografija*, <https://www.slovenska-biografija.si>, pridobljeno 21. 12. 2020. O njem gl. Jernej Jogan, »Flora Ljubljanskega gradu stoletja po Vossu«, *Hladnikia* (Ljubljana: Botanična sekcija Društva Biologov Slovenije, 2013), št. 32, str. 53–66.

193 Društvo Kranjskega deželnega muzeja je bilo ustanovljeno leta 1839, leta 1865 se je preimenovalo v Muzejsko društvo za Kranjsko. Več o njem gl. Olga Janša - Zorn, Tone Wraber, »Muzejsko društvo za Kranjsko«, *Enciklopedija Slovenije* (Ljubljana: Mladinska knjiga, 1993), str. 256.

194 *Slovenska biografija*, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi812512>, pridobljeno 21. 2. 2022.

195 Humphry Davy (*17. 12. 1778, Penzance, grofija Cornwall, Anglija; †29. 5. 1829, Ženeva), kemik in fizik. *Platforma za odprte podatke*, https://data.bnf.fr/en/12459774/humphry_davy, pridobljeno 21. 2. 2022.

196 »Die Entwicklung der Sektion Krain«, *Festschrift*, str. 13.

197 Prav tam.

Tako kot Wilhelm Voss je tudi njegov naslednik Anton Ritter von Gariboldi svoje vodenje združenja zaradi kratkosti ocenil za prehodno obdobje. Podružnico je vodil leta 1890, a je bil v društvu aktiven že pred tem. Ugled podružnice se je v njegovem enoletnem vodenju povečal z večjo raznolikostjo predavanj in ekskurzijami.¹⁹⁸ V tem času se je vodstveni odbor sestajal vsak drugi ponedeljek v Kazinski dvorani.¹⁹⁹ Kot mnogi drugi člani glavnega odbora je bil tudi Gariboldi aktiven član takratnega družbenega življenja v Ljubljani, saj ga na primer najdemo med ustanovitelji Slovenske matice.²⁰⁰

Življenje društva je dobilo nov zagon v obdobju 1891–1894, ko je podružnico vodil oftamolog dr. Emil Bock.²⁰¹ Njene dotakratne dejavnosti na področju gojenja družabnosti zunaj svojega območja delovanja so nadomestili različni nemški klubi (Nemško telovadno društvo – *Laibacher deutscher Turnverein*,²⁰² Ljubljanski kolesarski klub – *Laibacher Bicycle-Club*).²⁰³ Podružnica se je izrazito osredotočila na delo v alpskem prostoru. Glavni del delovanja je bil v tem obdobju namenjen gradnji poti in koč ter organizaciji vodništva. Tudi notranje vodenje, predvsem tiho delo za pisalno mizo, je postalo pomembnejše kot prej. Pozornost, ki jo je Bock, tudi po zaslugi njegovega predhodnika Antona Gariboldija, posvečal vodenju arhiva in natančnemu, jasnemu zapisovanju vseh dogodkov društva, je prinesla lepe uspehe. Vsa aktivnost podružnice je doživela vzpon, predvsem zaradi aktivnejšega in raznovrstnejšega delovanja odbora in njegove usposobljenosti za obravnavanje najrazličnejših vprašanj in zadev, pomembnih za planinsko stroko.²⁰⁴ Bock je bil podobno kot drugi predsedniki precej aktiven član takratnega javnega življenja v Ljubljani. V članstvu

198 Prav tam.

199 »Bestandverzeichniss des DUOAV 1890«, *Beilage zur Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1890, št. 8, str. 113.

200 Andrej Vovko, »Članstvo Slovenske matice v Ljubljani do prve svetovne vojne«, *Otorepčev zbornik* (Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2005), str. 460.

201 Emil Bock (*19. 8. 1857, Wadowicah (Galicija); †17. 12. 1916, Ljubljana), zdravnik okulist, član direkcije FD. *Österreichisches Biographisches Lexikon*, <https://www.biographien.ac.at>, pridobljeno 5. 2. 2020 in *Slovenska biografija*, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi144781>, pridobljeno 5. 2. 2020.

202 Nemško telovadno društvo (*Laibacher deutscher Turnverein*) je bilo ustanovljeno leta 1863. »Dopisi: iz Ljubljane«, *Novice gospodarske, obertnijske in narodske*, 21. 10. 1863, št. 42, str. 342.

203 Ljubljanski kolesarski klub (*Laibacher Bicycle-Club*) je bil ustanovljen leta 1884, predsednik J. Krisper. Club Ausschusse des Laibacher Bicycle (ur.), *Club Gedenkblatt, aus Anlass des Feiers seines fünfjährigen Jubileums* (Laibach: Buchdruckerei R. Millitz, 1890), nepaginirano. O klubu gl. Drago Stepišnik, *Kolesarstvo na Slovenskem: ob devetdesetletnici* (Ljubljana: Kolesarska zveza Slovenije, 1979).

204 »Die Entwicklung der Sektion Krain«, *Festschrift*, str. 13–14.

direkcije Filharmonične družbe²⁰⁵ se je zavzemal za večjo zaposlenost moškega in ženskega zbora ter si prizadeval, da bi bile prireditve družbe v veliki meri posnemanje telovadnih pevskih večerov.²⁰⁶ Žalostno je, da ga je prav ob branju govora na žalnem zboru omenjene družbe 17. decembra 1916 zadela srčna kap. V kratkih spominih nanj izpod peresa dr. R. R. (po vsej verjetnosti Rudolfa Roschnika) je najti vse, kar je Bock bil:

*Primarij dr. Bock je več kot 26 let kot dober oče vodil in skrbel za ocesni oddelek Kranjske bolnišnice, imel vedno odprto srce za bolnike in se je od začetka vojne pogosto žrtvoval za zdravljenje vojakov z ocesnimi boleznimi. Za Kranjsko podružnico je bil dr. Bock vzor zvestobe in pripravljenosti za delo, kjer je bilo potrebno, je bil vedno pripravljen pomagati.*²⁰⁷

Avtor je poudaril Bockova prizadevanja pri gradnji koče na Golici ter še posebej pri organizaciji vodništva na Kranjskem. Tudi po prenehanju predsedniške funkcije je ostal zvest združenju in je bil članom vedno pripravljen pomagati ter svetovati.²⁰⁸

Dr. Fritz Suppan je podružnico vodil le nekaj mesecev, saj je 28. aprila 1894 umrl. V tem kratkem času je deloval v duhu svojega predhodnika. V podružnici si je zagotovil časten spomin zaradi izvedbe vodniškega tečaja v Mojstrani ter zaradi sodelovanja v alpskem delu razstave o prehrani ljudi, ki je bila leta 1894 na Dunaju.²⁰⁹

Med zanimivimi predstavniki vodilnega odbora naj omenimo upravnika Auerpergovih posesti Wilhelma Linharta,²¹⁰ ki je bil dve leti (1875–1877) njegov član. Leta 1894 je postal deželni šolski nadzornik za Štajersko, bil je tudi okrajni šolski nadzornik za Kočevje in leta 1893 začasni vodja ljubljanskega učiteljsišča. Nasploh se je živahno udeleževal pri organizaciji nemštva na Slovenskem. Skupaj z Johannom Simo sta leta 1872 ustanovila Učiteljsko društvo (*Krainischer*

205 Filharmonična družba (*Philharmonische Gesellschaft*) je bila ustanovljena leta 1794. O družbi gl. Primož Kuret, *Ljubljanska filharmonična družba: 1794–1919: kronika ljubljanskega glasbenega življenja v stoletju meščanov in revolucij* (Ljubljana: Nova revija, 2006).

206 Primož Kuret, »Kronika Ljubljanske filharmonične družbe 1899/1907«, *Muzikološki zbornik* 51 (2015), št. 1, str. 118.

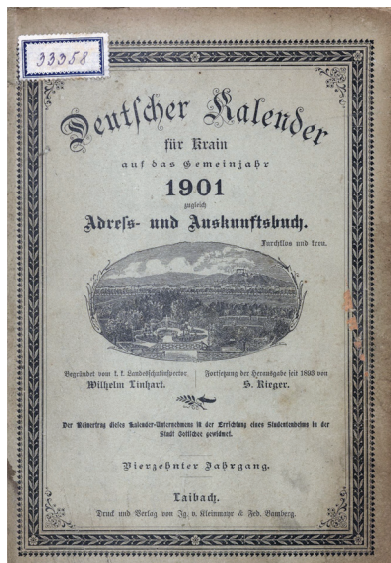
207 »Dr. Emil Bock†«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1917, št. 1 in 2, str. 10–11.

208 Prav tam.

209 »Die Entwicklung der Sektion Krain«, *Festschrift*, str. 16.

210 Wilhelm Linhart (*18. 5. 1846, Wolfers, Avstrija; †10. 1. 1932, Gradec), šolnik, upravnik, organizator nemštva. *Slovenska biografija*, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi331430>, pridobljeno 20. 1. 2022.

Lehrerverein) in Linhart je bil njegov prvi predsednik. Zaslužen je tudi za izdajanje glasil *Laibacher Schulzeitung* ter *Deutscher Kalender* (slika 7).²¹¹

Slika 7: *Deutscher Kalender für Krain* 1901 (Laibach: Ig. von Kleinmayr & Fed. Bamberg, 1901, naslovnica)

brazbo si je pridobil v Gradcu, v Ljubljani na Mestnem trgu 4 pa je po bratovi smrti prevzel lekarno, ki jo je oglaševal po vsem takratnem slovenskem prostoru (slika 8).²¹⁶ Kot pristaš Narodno napredne stranke je bil v letih 1901–1922 še član občinskega sveta.²¹⁷ V podružnici se je Trnkóczy angažiral s precej

Blagajniško funkcijo je v odboru tri leta (1874–1877) imel pravnik Alfons Moschè,²¹² sicer tudi protagonista romana Avgusta Šenoa Nagelj s pesnikovega groba.²¹³ Sicer je šlo za politika, ki je bil leta 1883 izvoljen za deželnega poslanca v Ljubljani in je imel velike zasluge za uveljavitev slovenskega jezika na sodiščih.²¹⁴ Morda je bila njegova proslovenska usmeritev tudi razlog, da je po treh letih prekinil sodelovanje z vodilnimi v Kranjski podružnici. Po letu 1877 ga namreč med člani glavnega odbora ne zasledimo več.

Kot drugi blagajnik je dve leti (1892–1894) v odboru sodeloval lekarnar Ubald von Trnkóczy,²¹⁵ hkrati prvi predsednik Deželne zveze za pospeševanje prometa tujcev na Kranjskem (*Landesverein zur Förderung des Fremdenverkehrs in Krain*). Njegova družina izvira iz Moravske, izo-

211 Prav tam.

212 Alfons Moschè (*6. 7. 1839 Ljubljana; †15. 1. 1901, Ljubljana), pravnik, politik. *Slovenska biografija*, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi376277>, pridobljeno 21. 12. 2021.

213 Egon Mosche. *Locuto – prva slovenska literarna on-line revija*, <https://www.locutio.si/avtorji.php?ID=1360>, pridobljeno 21. 12. 2021.

214 *Slovenska biografija*, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi376277/>, pridobljeno 21. 12. 2021.

215 Ubald v. Trnkóczy (*18. 7. 1856, Stražnice, Češka; †16. 10. 1924, Ljubljana), komunalni politik in gospodarstvenik. *Slovenska biografija*, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi723665>, pridobljeno 21. 12. 2021.

216 Oglasi na Goriškem v časopisih *Soča*, 13. 4. 1888, št. 15, nepaginirano, *Primorski list*, 6. 9. 1894, št. 17, str. 146 in *Deutscher Kalender für Krain 1901*, str. 284.

217 Olga Janša Zorn, »Odnos slovenske politike do turističnih organizacij«, *Zbornik Janka Pleterškega* (Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2003), str. 219.

konkretnimi akcijami. Leta 1892 je Deschmannovo kočo oskrbel z zabojem prve pomoči in povojem za primer nenadne bolezni ali poškodbe.²¹⁸

Med člani glavnega odbora Kranjske podružnice najdemo tudi slovenska imena. Na kratko omenimo trgovca Antona Jerčmineka. Ko je bila julija 1899 v Ljubljani ustanovljena Kranjska planinska reševalna postaja (*Alpine Rettungsstation für Krain*), ki je bila članica *Rettungsgesellschaft* v Innsbrucku, je postal njen vodja.²¹⁹

Med slovenskimi imeni si vsekakor večjo pozornost zasluži seizmolog in naravoslovec dr. Albin Belar.²²⁰ Dvakratni doktor znanosti je bil zlasti na prelomu stoletij (1898–1901) precej aktiven v glavnem odboru podružnice. V tem času je bil nadzornik koč, zapisnikar in leta 1900 tudi njen podpredsednik. V javnem življenju je bil najprej imenovan za okrajnega, leta 1908 pa za deželnega šolskega nadzornika ljudskih in meščanskih šol z nemškimi učnim jezikom v Ljubljani in na Kranjskem. Leta 1897 je v stavbi Višje realke (današnja Elektrotehniško-računalniška strokovna šola in gimnazija Ljubljana na Vegovi ulici) ustanovil potresno opazovalnico, prvo v Sloveniji in Avstro-Ogrski, s katero je postavil temelje seizmologije v monarhiji ter Ljubljano dvignil na raven pomembnega središča svetovne seizmološke znanosti. Sočasno je znanstveno deloval na mnogih področjih, od katerih so najpogosteje omenjeni radiofonija, meteorologija in varstvo narave.²²¹ Zlasti s prizadevanji na vremenoslovskem področju je

Slika 8: Oglas za lekarnarja Ubalda v. Trnkóczya (*Deutscher Kalender für Krain* 1901, str. 284)

218 »Deschmannhütte«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1892, št. 14, str. 165.
 219 »Die Entwicklung der Sektion Krain«, *Festschrift*, str. 18 in »Alpine Rettungsstation für Krain«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1899, št. 13, str. 163.
 220 Albin Belar (*21. 2. 1864, Ljubljana; †1. 1. 1939, Polom), naravoslovec, seizmolog, učitelj in idejni oče triglavskega narodnega parka. *Slovenska biografija*, <https://www.slovenska-biografija.si>, pridobljeno 21. 2. 2020.
 221 Prav tam.

pomagal uresničevati nalogo društva DuOeAV, ki se je nanašala na skrb za meteorološke postaje.²²²

Skoraj deset let (1891–1900) je bil v vodstvenem odboru učitelj Josef Vesel. V tem času je imel kar nekaj funkcij: zapisnikar, nadzornik koč, blagajnik, štiri leta (1895–1899) pa tudi predsedniški namestnik. Podrobnejših biografskih podatkov ni bilo mogoče dobiti, bil pa je precej dejaven v podružnici in je bil poleg Johanna Sime tudi sodelavec osrednjega glasila društva.²²³

Za konec poglavja o članih upravnega odbora društva smo pustili osebi, ki sta predstavljali stebra Kranjske podružnice in sta v njej imeli najdaljši staž delovanja. Rudolf Kirbisch je kot prvi blagajnik v vodstvenem odboru sodeloval deset let (1890–1901). Bil je izrazito aktiven na številnih področjih takratnega družbenega življenja v Ljubljani. Najdemo ga med člani moškega zbora Filharmonične družbe²²⁴ in Slovenske matice,²²⁵ dve leti (1888–1889) je bil še predsednik Ljubljanskega kolesarskega kluba.²²⁶ Bil je hišni posestnik in v njegovi hiši na Kongresnem trgu je bila tudi slaščičarna, v kateri ni bilo mogoče kupiti samo slaščic, ampak tudi »konzerve za lovce in turiste« (slika 9).²²⁷

V društvu njegova aktivnost ni bilo le pobiranje prijavnine za udeležence večdnevnega zborovanja centrale društva DuOeAV.²²⁸ Sestanki, seje ter predavanja Kranjske podružnice, ki so se sprva odvijali v klubske sobi Kazinske restavracije,²²⁹ so se po letu 1899 preselili v Kirbischevo hišo. Tam je poslej društvo imelo svoj prostor, kar je prispevalo k izboljšanju njegovega notranjega življenja. Soba je bila prijetna, opremljena z borovim lesom, v njej je bila bogata knjižnica, arhiv in ogromen zemljevid Kamniških Alp. V knjižnici je bilo uporabnikom na voljo 400 knjig alpinistične in znanstvene vsebine. Podružnica je bila še posebej ponosna na zgledno urejen arhiv, ki je med drugim hranil knjige o planinskih poteh in kočah.²³⁰

222 Emmer, *Verfassung und Verwaltung*, str. 25.

223 »Mitarbeiter«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1893, str. VIII.

224 Kuret, »Kronika Ljubljanske filharmonične družbe 1899/1907«, str. 123.

225 Andrej Vovko, »Članstvo Slovenske matice v Ljubljani do prve svetovne vojne«, str. 455.

226 Club Ausschusse, *Gedenblatt des Laibacher Bicycle Club, aus Anlass des Feiers seines fünfjährigen Jubilaeums* (Laibach: Buchdruckerei R. Millitz, 1890), nepaginirano.

227 *Deutscher Kalender für Krain* (Laibach: Ig. von Kleinmayr & Fed. Bamberg, 1896), nepaginirano in Ivan Vrhovnik, *Gostilne v stari Ljubljani* (Ljubljana: Jutro, 1926), str. 33.

228 »Deutscher und österreichischer Alpenverein«, *Laibacher Zeitung*, 15. 7. 1895, št. 159, str. 1390.

229 »Alpenverein«, *Laibacher Zeitung*, 12. 12. 1881, št. 282, str. 2394.

230 »Die Entwicklung der Sektion Krain«, *Festschrift*, str. 19.

Slika 9: Oglas za Kirbishevo slašičarno (*Deutscher Kalender für Krain*, 1896, nepaginirano)

Kirbisheva smrt leta 1901, ki je nastopila po dolgotrajni bolezni, je odmevala v tisku²³¹ in glede na njegove zasluge prav tako v osrednjem glasilu društva: »Gospod Kirbisch, energičen in hkrati vedno vesel človek, je bil neutruden delavec, ki je v glavnem odboru Kranjske podružnice storil zares zelo veliko. Kot zvest obiskovalec občnega zbora centralnega združenja je pogumni mož zagotovo postal znan širšemu krogu ljudi.«²³² Besede neznanega pisca označujejo Kirbishevo zagnanost ne samo na regionalni ravni v okviru Kranjske podružnice, ampak tudi na ravni društva DuOeAV.

S Kirbishevo smrtjo je podružnica morala poiskati nov prostor za sestanke, kar izpričujejo sezname stroškov. Od leta 1902 dalje se je namreč med izdatki društva začela pojavljati rubrika »Prostor društva« (*Vereinszimmer*), ki je vedno

231 »Rudolf Kirbisch«, *Deutsche Stimmen, Beilage zu Nr. 213 des Grätzer »Tagblattes*«, 4. 8. 1901, št. 64, nepaginirano.

232 »R. Kirbisch«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1901, št. 15, str. 185.

znašala nekaj nad 100 K. Kje točno so bili poslej prostori društva, ni bilo zapisano. Znano je le, da je podružnica še nadalje skrbela za knjižnico, ki so jo dopolnjevali tudi s podarjenimi knjigami pokojnih članov.²³³ Leta 1902 je bil opravljen popis knjig, zaloga je bila dopolnjena z aktualno periodiko, stare knjige Deschmannove koč in koč na Golici pa je glavni odbor poslal v centralno knjižnico v München.²³⁴

Drugi steber Kranjske podružnice predstavlja finančnik Rudolf Roschnik, ki je bil hkrati njen predsednik z najdaljšim stažem. Vodstvenemu odboru se je pridružil leta 1892 in bil v različnih funkcijah njegov član do svojega dokončnega odstopa. Najprej je bil prvi zapisnikar, leta 1893 je za dve leti prevzel vlogo predsedniškega namestnika in z enoletnim premorom skoraj petnajst let (1895–1910) bil predsednik podružnice. V nasprotju s prej omenjenimi člani glavnega odbora pri njem ni opaziti široke družbene aktivnosti. Očitno je v prostem času raje obiskoval alpski svet in o tem pisal. Znan je namreč kot avtor planinskih vodnikov²³⁵ in publikacij s svojega poklicnega področja, to je strokovnih knjig s področja financ.²³⁶ Slednja so bila zaradi svoje natančnosti v monarhiji precej cenjena.²³⁷ Med njegovimi objavami naj omenimo še separat iz *Deutscher Kalender* o kočah in poteh Kranjske podružnice z naslovom *Die Hütten und Wege der Section »Krain« des Deutschen und österreichischen Alpenvereines* iz leta 1896.²³⁸ Zahvaljujoč osebni energiji, neutrudnemu navdušenju za delo ter ciljnemu vodenju, je Kranjska podružnica v njegovem času doživela razcvet.²³⁹ Zakaj je Roschnik poleti leta 1901 podal odstopno izjavo, ni znano. Je pa bila zabeležena tudi v letnem poročilu za leto 1902:

233 Section ‚Krain‘ des DuOeAV, »Jahresbericht 1901« (15. 1. 1902).

234 Section ‚Krain‘ des DuOeAV, »Jahresbericht 1903« (31. 1. 1904).

235 Rudolf Roschnik, *Der Triglav: mit 17 Abbildungen, 2 Karten und 1 Umrisszeichnung* (Stuttgart; Leipzig: Deutsche Verlags-Anstalt, 1906); Rudolf Roschnik, *Führer durch die Julischen Alpen: mit fünfzehn Vollbildern, einer Rundschau, sieben Einzel und eine Übersichtskarte und mehreren Handrissen* (Klagenfurt: Joh. Heyn, 1914).

236 Rudolf Roschnik, *Die österreichischen Stempel- und Gebührenvorschriften* (Wien: k. k. Hof- und Staatsdruckerei, 1917).

237 »Dr. Rudolf Roschnik. Gebührengesetzte«, *Die Arbeit*, 26. 7. 1916, št. 1442, str. 2.

238 »Die Hütten und Wege der Section ‚Krain‘ des deutschen und österreichischen Alpenvereines«, separat iz *Deutscher Kalender für Krain*, 1896, str. 96–109 s prilogo.

239 »Die Entwicklung der Sektion Krain«, *Festschrift*, str. 16–17.

*Dr. Roschnik, naš dolgoletni in zaslužni predsednik, je v pismu z dne 15. julija, sporočil svoj odstop in vodenje poslov podružnice prenesel na namestnika predsednika. Prepričani smo, da bo ta novica vzbudila iskreno obžalovanje, saj so uspehi in sedanji položaj podružnice v veliki meri plod njegovih neutrudnih prizadevanj ter njegovega načrtnega vodenja.*²⁴⁰

Njegov odstop je obeležila priloga graškega časopisa *Deutsche Stimmen*, ki je tudi sicer redno poročal o delovanju podružnice. Glede na to, da je novica posredovana z istimi besedami, ter dejstvo, da je bila objava že konec januarja, torej dobra dva tedna po zasedanju skupščine,²⁴¹ bi lahko celo domnevali, da je imel časopis vpogled v letna poročila. Morda jih je na redakcijo pošiljal celo sam Roschnik. Kje so razlogi za njegov nenadni odstop, ne vemo. Morda je k tej odločitvi botrovala Kirbischeva smrt, morda je bilo to povezano z novo funkcijo na profesionalnem področju. Poleti 1900 je bil s sklepom finančnega ministra namreč imenovan za višjega finančnega komisarja v finančni direkciji v Ljubljani.²⁴² Morda bi mu lahko sprememba službenega mesta prinesla preveč dela in bi predsedniško funkcijo v podružnici kot perfekcionista težje opravljal. Glede na ohranjeno korespondenco s centralo DuOeAV in domnevno avtorstvo številnih člankov v osrednjem glasilu, bi ga namreč lahko označili tudi za deloholika. Morda se je bal, da bo sprememba delovnega mesta in okolja s seboj povečalo obveznosti, ki jih ne bi mogel opraviti brez napak.

Podatke o Roschnikovem osebnem in poslovnem življenju smo v razpoložljivih biografskih leksikonih iskali zaman. Vse informacije, zlasti v zvezi s poslovnim življenjem, je bilo najti le v takratnem tisku. Med drugim vest, da mu je bilo aprila leta 1914 za izredne zasluge na področju civilnega delovanja podeljeno posebno priznanje, viteški križec reda Franca Jožefa.²⁴³

Tako kot niso znani razlogi za odstop, tako tudi niso znani razlogi, zakaj si je Roschnik dobro leto pozneje premislil. Poročila društva pričajo, da je leta 1903 ponovno prevzel vodenje in na tem mestu ostal do leta 1910.

Prav v času Roschnikovega predsedovanja je v osrednjem društvenem glasilu zaslediti največ objav iz takratnega slovenskega prostora, vendar skoraj vedno

240 Section ‚Krain‘ des DuOeAV, »Jahresbericht 1901« (15. 1. 1902).

241 »Section Krain des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins«, *Deutsche Stimmen, Beilage zu Nr. 29 des »Gratzer Tagblattes*«, 30. 1. 1902, št. 8, nepaginirano.

242 »Personalien«, *Österreichische Zeitschrift für Verwaltung*, 28. 6. 1900, št. 26, str. 18.

243 »Personalien«, *Österreichische Zeitschrift für Verwaltung*, 2. 4. 1914, št. 14, str. 60.

brez navedenega avtorja. Roschnikovo avtorstvo je jasno izpričano samo pri poročilu o prvem vodniškem tečaju v Mojstrani leta 1894²⁴⁴ in domnevno v že omenjenih spominskih besedah ob Bockovi smrti leta 1917.²⁴⁵ Morda je bil še avtor daljšega dopisa z naslovom *Zur Frage der Erbauung einer Alpenvereins-Hütte an der Südseite der Steiner Alpe*.²⁴⁶ Kranjska podružnica je namreč z izgradnjo nove kočje južno od Grintovca in Skute želela ta del alpskega sveta približati širšemu krogu gorohodcev. Pri uresničitvi te namere je imela precej težav. Čeprav so od lokalnih oblasti leta 1891 sicer dobili dovoljenje in so bila dela za gradnjo kočje na Podih že v teku, je veto na gradnjo kočje vložil tamkajšnji lovec (*Pachtjäger*). Po njegovi smrti leta 1893 si je Kranjska podružnica ponovno prizadevala pridobiti dovoljenje, a so se lokalne oblasti že pogodile z novo lovsko pogodbo, tako da do rešitve spora sploh ni prišlo. Nasploh so bile aktivnosti Kranjske podružnice v času Roschnikovega vodenja tako intenzivne, da je navdušenje nad njenim živahnim delovanjem obeležilo tudi letno poročilo centrale DuOeAV.²⁴⁷

Arhiv *Alpenverein* v Innsbrucku prav iz tega obdobja hrani številna, v pisani gotici napisana pisma, ki jih je Roschnik pošiljal centrali ali »sestrski« Avstrijski podružnici (*Section Austria*). Dejstvo namreč je, da je prav njegovo predstojanje sovpadalo z vse hujšimi ostrenji s SPD, intenzivno gradnjo planinskih poti in drugimi nacionalnimi nagajanji z obeh strani. Na kakšen način se je Kranjska podružnica smela spopadati s tem, bomo pogledali v nadaljevanju, je pa zanimivo, da se ni ukvarjala samo z alpskim svetom. Omenjeni arhiv hrani tudi korespondenco s Kočevjem iz časa, ko Kočevska podružnica ni bila več aktivna. Gre za začetek leta 1899 in kaže namero nekega ljubljanskega profesorja, sicer nečlana DuOeAV, ki naj bi s predavanji o Kočevju kot turističnemu cilju poleg reklame za to področje z zbranim denarjem od vstopnine sofinanciral gradnjo doma tamkajšnjim »študentom«, kot so v tistem času imenovali dijake.²⁴⁸ Pobuda s strani centralnega odbora DuOeAV ni bila sprejeta, pomislike pa je imela tudi Kranjska podružnica.²⁴⁹

244 Rudolf Roschnik, »Führerlehkurs in Mojstrana«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1894, št. 7, str. 83–84.

245 »Dr. Emil Bock†«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1917, št. 1 in 2, str. 10–11.

246 »Zur Frage der Erbauung einer Alpenvereins-Hütte an der Südseite der Steiner Alpen«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1894, št. 2, str. 18.

247 »Jahresbericht 1«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1899, št. 16, str. 196–198.

248 *Archiv Alpenverein Innsbruck*, OeAV SE 252.102_10 S. Krain Gottschee.

249 Prav tam.

V tem kontekstu gre omeniti še nepodpisan in nedatiran dopis, ki neznanemu naslovniku navaja razloge, zakaj Kočevje ne more postati turistična točka. V prvi vrsti gre za območje, ki razen težko dostopnega gričevja obiskovalcem nima kaj ponuditi. Poleg tega je ta s Slovenci obdan nemški jezikovni otok tudi zaradi neugodnih prometnih povezav precej težko dosegljiv. Kljub tem oviram pa se je avtor strinjal z načrtovano gradnjo doma za dijake. V Kočevju so namreč nameravali ustanoviti višjo gimnazijo, kar bi lahko dosegli le, če bi se zvišalo število dijakov. Nov dijaški dom bi k temu zagotovo močno pripomogel.²⁵⁰

Leta 1910 se je Roschnik dokončno poslovil od funkcije predsednika Kranjske podružnice,²⁵¹ njegovo vlogo je prevzel učitelj Heinrich Ludwig, ki jo je vodil do njenega konca. V podružnici je imel eno leto funkcijo nadzornika koč, potem jo je vodil do njenega zatona. Ker je kmalu po vojni zapustil Ljubljano, je, kot bomo videli, agonijo konca društva bolj kot on doživljal njegov namestnik Walter Rizzi. Podrobnih podatkov o slednjem ni bilo mogoče najti, gotovo pa ni bil brat Slovincem morda bolj znanega koroško-nemškega pesnika in časnikarja Vincenca Rizzija.²⁵² Walterja Rizzija z Ludwigom ni povezoval le upravni odbor društva, oba sta bila tudi učitelja in sta v Ljubljani živela na istem naslovu, na Bleiweisovi ulici 15,²⁵³ ki je potekala ob Narodnem domu.²⁵⁴

Med člani vodilnega odbora Kranjske podružnice najdemo torej znana imena takratnega družbenega življenja v Ljubljani. Bili so različnih profilov in večinoma precej izobraženi, lahko bi celo zapisali elita takratne družbe na Slovenskem. Skupna značilnost večine članov vodstva je bila široka družbena angažiranost. Pogosto so delovali na področju šolstva, bodisi kot učitelji ali kot organizatorji učiteljstva na Slovenskem. Mnogi so bili hkrati aktivni člani tudi v drugih takratnih ljubljanskih nemških društvih, posamezniki celo v več različnih.

250 *Zweiter Jahresbericht des k. k. Staats-Untergymnasium zu Gotschee, veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1897/1898* (Gotschee, Laibach: Verlag des k.k. Staatss-Untergymnasiums Buchdruckerei Ig. V. Kleinmayr & Fed. Bamberg, 1898), str. 32.

251 »Sektion Krain des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins«, *Deutsche Stimmen*, 3. 2. 1910, *Beilage zu Nr. 30 des »Grazer Tagblattes«*, št. 10, nepaginirano.

252 Vincenc Rizzi (*22. 1. 1816, Špital ob Dravi, Avstrija; †25. 2. 1856 Celovec, Avstrija), koroško-nemški pesnik, časnikar, duhovnik. *Slovenska biografija*, <https://www.slovenska-biografija.si>, pridobljeno 22. 7. 2019.

253 *Archiv Alpenverein Innsbruck*, OeAV SE 252.103 (19. 4. 1919).

254 Vlado Valenčič, *Zgodovina ljubljanskih uličnih imen* (Ljubljana: Zgodovinski arhiv, 1989), str. 112–113.

Oblike imen članov glavnega odbora v prvem poglavju življenja društva, torej do leta 1878, kažejo na to, da je bilo društvo v tem času v prvi vrsti kranjsko društvo. Društvo torej, ki je v slogaškem duhu zastopalo deželo in se v njenem okviru angažiralo za alpsko stvar. Razen redkih posameznikov v vodstvu in med članstvom ni izrazitih protislovencev in tudi ni znanih poskusov slovenizacije društva. Zdi se, da jih je resnično najbolj družilo alpinstvo in jih ni motil obstoječi položaj slovenskega jezika v društvu. Kljub temu pa so v tem obdobju med njimi bili aktivni posamezniki, ki so se angažirali za slovenski položaj v družbi. Na prvem mestu gre omeniti predsednika Ottomarja Bamberga, ki je sicer sprva tiskal samo nemške knjige in časopise, od osemdesetih let 19. stoletja pa tudi vse več slovenskih učbenikov in literarnih del, med drugim prvo izdajo *Erotike* Ivana Cankarja leta 1899. Ne le, da je imel prijateljske odnose s predstavniki slovenske literarne moderne in slovenskimi likovnimi umetniki, pogosto jih je kot kulturni mecen podpiral.²⁵⁵ Nadalje naj ponovno omenimo prizadevanja blagajničarja podružnice Alfonsa Moschèja za uveljavitev slovenščine na sodiščih, a je njegovo angažiranost v smeri slovenstva odražalo še nekaj njegovih akcij. Bil je soustanovitelj Mestne hranilnice, za katero je deloma sestavil pravila. Poleg tega je ponovno prebudil misel na zidanje Narodnega doma v Ljubljani in bil leta 1883 izvoljen za deželnega poslanca v Ljubljani.²⁵⁶

Od ponovne ustanovitve leta 1881 v vodstvenem odboru društva skoraj ne zasledimo več slovenskih imen. Nasploh se zdi, da podružnica po ponovnem zagonu ni več nastopala v smislu dežele Kranjske. Res je sicer, da v ospredju prizadevanj podružnice niso bile politične agitacije, ampak alpska stvar, a so poteze podružnice z vidika širšega, nacionalno vedno bolj nabitega družbenega konteksta vse pogosteje izhajale iz precejšnje naklonjenosti nemštvu. Zgolj zaradi politične konservativnosti in nemškega nacionalizma je vse bolj tonila v trdno nemštvo in se v bistvu odtujevala teritoriju, zaradi katerega je nastala.

255 *Slovenska biografija*, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi133737/>, pridobljeno 20. 12. 2021.

256 *Slovenska biografija*, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi376277/>, pridobljeno 20. 12. 2021.

ČLANSTVO PODRUŽNICE

Narščanje članstva Kranjske podružnice prikazuje spodnja tabela (tabela 4). Podatki do leta 1900 so povzeti po slavnostnem zborniku (*Festschrift*),²⁵⁷ po tem letu pa iz letnih poročil društva.²⁵⁸ Izvor podatkov do leta 1900 v zborniku ni naveden, verjetno pa številke izhajajo iz letnih poročil podružnice.

Ob pogledu na število članov podružnice je treba opozoriti na nenatančnost podatkov, ki so posledica različnih navedb v virih. Do razlik pride že v prvem letu obstoja podružnice, leta 1874. Kot smo videli, je Bamberg v pismu glavnemu predsedniku zapisal, da je število članov 45,²⁵⁹ medtem ko slavnostni zbornik navaja številko 55,²⁶⁰ obstaja pa še seznam, v katerem jih je brez vodstvenega odbora 80.²⁶¹ Tudi v že omenjenih finančnih napovedih za leto 1896 se predvideva dohodek iz članarine 215 članov,²⁶² v zgornji tabeli pa je razvidno, da je bilo tega leta članov 228. Številčni podatki se prav tako razlikujejo v letnih poročilih podružnice. Običajno je v letnem poročilu za preteklo leto naveden trenutni, torej januarski podatek števila članov. Ta številka se pogosto razlikuje od podatka v naslednjem letnem poročilu za preteklo leto. Za leto 1904, ko je bilo v *Mitteilungen* navedenih 308

257 »Mitgliederschaft«, *Festschrift*, str. 47.

258 Podatki med leti 1900-1918 so iz letnih poročil podružnice, dostopni na *Archiv Alpenverein Innsbruck*, bibliothek.alpenverein.de - /webOPAC/02_AV-Sektionsschriften/Sektion_Krain/Jahresberichte/, pridobljeno 12. 3. 2022.

259 *Archiv Alpenverein Innsbruck*, OeAV SE 252.101 Bamberg Petersenu.

260 »Mitgliederschaft«, *Festschrift*, str. 47.

261 *Erster Nachtrag zum Verzeichniss der Mitglieder des Deutschen und oesterreichischen Alpenvereins 1882*, str. 20-21.

262 *Archiv Alpenverein Innsbruck*, OeAV SE 252.101 S. Krain fol. 141-150 (Vermögens-Stand und Voranschlag).

članov Kranjske podružnice,²⁶³ letno poročilo za isto leto navaja številko 313.²⁶⁴ Prav tako je osrednje glasilo društva za leto 1905 sporočalo 303 članov Kranjske podružnice,²⁶⁵ v letnem poročilu za tisto leto pa je podatek 305.²⁶⁶

Tabela 4: Članstvo Kranjske podružnice DuOeAV 1873–1918

1874: 50	1887: 166	1898: 240	1909: ²⁶⁷ 301
1875: 85	1888: 160	1899: 240	1910: ²⁶⁸ 304
1876: 72	1889: 146	1900: 233	1911: ²⁶⁹ 370
1877: ?	1890: 144	1901: ²⁷⁰ 247	1912: ²⁷¹ 427
1878: ?	1891: 154	1902: ²⁷² 284	1913: ²⁷³ 439
1881: 55	1892: 196	1903: ²⁷⁴ 308	1914: ²⁷⁵ 467
1882: 102	1893: 217	1904: ²⁷⁶ 313	1915: ²⁷⁷ 433
1883: 99	1894: 204	1905: ²⁷⁸ 305	1916: ²⁷⁹ 423
1884: 130	1895: 216	1906: ²⁸⁰ 296	1917: ²⁸¹ 425
1885: 147	1896: 228	1907: ²⁸² 310	1918: ²⁸³ 496
1886: 155	1897: 240	1908: ²⁸⁴ 317	

263 »Krain«, *Mittheilung des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1904, št. 6, str. 75.

264 Section 'Krain' des DuOeAV, »Jahresbericht 1904« (18. 1. 1905).

265 »Krain«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1905, št. 12, str. 147.

266 Section 'Krain' des DuOeAV, »Jahresbericht 1905« (17. 1. 1906).

267 Section 'Krain' des DuOeAV, »Jahresbericht 1909« (14. 1. 1910).

268 Section 'Krain' des DuOeAV, »Jahresbericht 1910« (10. 2. 1911).

269 Section 'Krain' des DuOeAV, »Jahresbericht 1911« (13. 3. 1912), str. 7.

270 Section 'Krain' des DuOeAV, »Jahresbericht 1901« (15. 1. 1902).

271 Section 'Krain' des DuOeAV, »Jahresbericht 1912« (13. 2. 1913).

272 Section 'Krain' des DuOeAV, »Jahresbericht 1902« (31. 1. 1904).

273 Section 'Krain' des DuOeAV, »Jahresbericht über das 32. (39) Vereinsjahr,« (26. 2. 1913), str. 7.

274 Prav tam.

275 Section 'Krain' des DuOeAV, »Jahresbericht 1914« (13. 3. 1915).

276 Section 'Krain' des DuOeAV, »Jahresbericht 1903« (31. 1. 1904).

277 Section 'Krain' des DuOeAV, »Jahresbericht 1916« (23. 2. 1917).

278 Section 'Krain' des DuOeAV, »Jahresbericht 1905« (17. 1. 1906).

279 Prav tam.

280 Section 'Krain' des DuOeAV, »Jahresbericht 1906« (14. 1. 1907).

281 Section 'Krain' des DuOeAV, »Jahresbericht 1917« (april. 1917).

282 Section 'Krain' des DuOeAV, »Jahresbericht 1907« (16. 1. 1908).

283 Section 'Krain' des DuOeAV, »Jahresbericht 1918« (23. 3. 1919).

284 Section 'Krain' des DuOeAV, »Jahresbericht 1908« (21. 1. 1909).

Do razlik pride na eni strani zaradi umrljivosti članov, na drugi pa so društva žive skupnosti, v katere se člani zaradi različnih razlogov svobodno vključujejo in tudi izstopajo. Izstop iz društva je bilo sicer treba napovedati vsaj do novembra tekočega leta, a je v primeru neplačane članarine do njega prišlo samodejno.²⁸⁵

Podatki iz tabele kažejo konstantno rast članstva skoraj ves čas delovanja Kranjske podružnice do prve svetovne vojne: od 50 članov v prvem letu obstoja do več kot 400, kolikor jih je bilo v združenju pred začetkom prve svetovne vojne. Občutnemu porastu članstva lahko sledimo v prvih letih po ponovnem zagonu podružnice. Tako se je v njenem drugem letu število članov povečalo za skoraj 100 %. Počasnemu naraščanju števila članov sledimo do leta 1887, ko je prišlo do rahlega, triletnega upada. Ker v tem času ni bilo večjih gospodarskih ali političnih pretresov, bi razlog za to morda lahko iskali v zgodnjih začetkih razslojevanja družbe v takratnem slovenskem prostoru. V družbi se je namreč vse globlje politično zavračalo nemštvo in postavljanje na nacionalne in politične okope je postajalo vedno očitnejše. Od leta 1891 in vse do začetka prve svetovne vojne pa je število članov v Kranjski podružnici stalno naraščalo.

Kljub deloma nepopolnim podatkom smo želeli ugotoviti velikost Kranjske podružnice v primerjavi z drugimi podružnicami DuOeAV in s takratnimi ljubljanskimi društvi. Kolikšno je bilo članstvo Kranjske podružnice v primerjavi z drugimi podružnicami DuOeAV v takratnem slovenskem prostoru, nam kaže tabela 5. V njej so podatki povprečnega števila članstva od ustanovitve do konca prve svetovne vojne.

Iz tabele je razvidno, da je bila tik pred prvo svetovno vojno Kranjska podružnica druga največja podružnica DuOeAV v takratnem slovenskem prostoru. Njeno članstvo je bilo takrat sicer precej podobno kot v Beljaški podružnici, a je bilo tam večinoma vendarle precej višje. Leta 1882 je namreč s 170 člani²⁸⁶ Beljaška podružnica za več ko 60 članov preseгла Kranjsko, leta 1896 pa s 348 člani²⁸⁷ že za 120.

285 *Archiv Alpenverein Innsbruck*, OeAV SE 252.104 Krain Statuten 1874, str. 4.

286 Prav tam, str. 5.

287 Prav tam, str. 7.

Tabela 5: Število članov podružnic DuOeAV v takratnem slovenskem prostoru

Podružnica DuOeAV	Število članov
Primorska podružnica (Trst)	300–500 ²⁸⁸
Kranjska podružnica (Ljubljana)	50–496
Celjska podružnica (Celje)	okoli 100 (po letu 1900) ²⁸⁹
Mariborska podružnica (Maribor)	> 100 (ves čas delovanja)
Goriška podružnica (Gorica)	> 100 (ves čas delovanja) ²⁹⁰
Kočevska podružnica (Kočevje)	20–40 ²⁹¹
Slovenjegraška podružnica (Slovenj Gradec)	20–40 ²⁹²
Beljaška podružnica (Beljak)	57–428 ²⁹³

Da Kranjska podružnica ni bila majhno združenje, dokazujejo tudi primerjave z nekaterimi podružnicami DuOeAV zunaj meja današnjega slovenskega prostora. Akademsko podružnica v Gradcu (*Akademische Section Graz des DuOeAV*) je imela leta 1900 denimo 100 članov,²⁹⁴ kar je za več kot 100 članov manj kot Kranjska. Leta 1912, ko je imela Kranjska podružnica 427 članov, so jih najmanjše podružnice DuOeAV imele le okoli deset: podružnica Schladming 8 članov, podružnica Arco 11 članov in podružnica Hofgastein 12 članov.²⁹⁵ Primerjavo članstva s tremi najmočnejšimi podružnicami DuOeAV nam kaže tabela 6.²⁹⁶

288 *Deutscher Alpenverein*, <https://www.alpenverein.de/geschichte/blog/portrait/sektion-kuestensland>, pridobljeno 10. 12. 2021.

289 *Deutscher Alpenverein*, <https://www.alpenverein.de/geschichte/blog/portrait/sektion-cilli>, pridobljeno 10. 12. 2021.

290 *Deutscher Alpenverein*, <https://www.alpenverein.de/geschichte/blog/portrait/sektion-goerz>, pridobljeno 10. 12. 2021.

291 *Deutscher Alpenverein*, <https://www.alpenverein.de/geschichte/blog/portrait/sektion-gottschee>, pridobljeno 10. 12. 2021.

292 *Deutscher Alpenverein*, <https://www.alpenverein.de/geschichte/blog/portrait/sektion-windischgraz/>, pridobljeno 14. 3. 2023.

293 Klaus Dalmatiner, Helmut Lang, »Der Villacher Alpenverein und seine Geschichte 1870–2020«, *Sonderbeilage zum Magazin 01/2020 anlässlich 150-Jahr Bestandsjubiläum*, str. 4–7.

294 Akademischen Sektion Graz des DOUAV-V, *Die akademische Sektion Graz DUOAV-V 1896–1901* (Graz: Im Verlage des Deutschen und Oesterreichischen Vereins-Druckerei Graz, 1901), str. 16.

295 Gidl, *Alpenverein*, str. 85.

296 Prav tam.

Tabela 6: Primerjava števila članstva Kranjske podružnice s tremi najmočnejšimi podružnicami DuOeAV

Leto	Najšte- vilčnejša podružnica	Št.	Druga najšte- vilčnejša podružnica	Št.	Tretja najš- tevilčnejša podružnica	Št.	Kranjska podruž- nica
1875	Avstrija	823	München	352	Frankfurt (M)	152	85
1878	Avstrija	1168	München	731	Salzburg	278	/
1888	München	1801	Avstrija	1779	Leipzig	1735	160
1897	München	2913	Avstrija	1883	Berlin	2840	240
1912	München	4825	Avstrija	4717	Berlin	3394	427

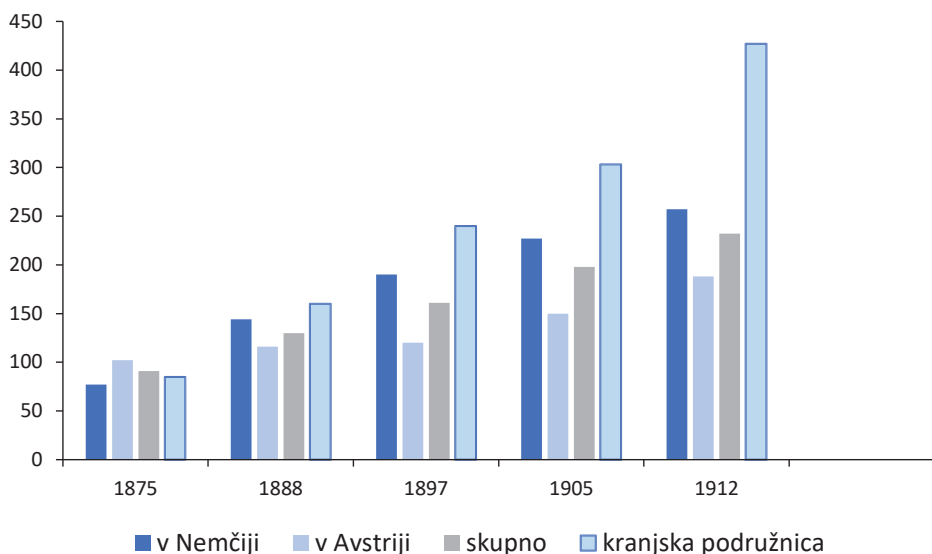
Po podatkih iz tabele je razvidno, da sta bili na prvih dveh mestih po pričakovanih podružnica Avstrija in München, na tretjem mestu pa so se menjavale podružnice večjih mest: Frankfurt, Salzburg in Berlin. Gotovo primerjave Kranjske podružnice z velikimi zaradi precejšnjih razlik v številu prebivalstva in velikosti mest niso povsem primerne, a so za vtis o njeni velikosti vendarle lahko uporabne. Številke namreč že na prvi pogled kažejo, da je Kranjska podružnica sodila med srednje velike znotraj DuOeAV. To potrjuje tako velika razlika v številu članov v primerjavi z najmanjšimi podružnicami, v katerih se je število gibalo okoli številke 10. Hkrati pa njeno velikost odraža tudi dejstvo, da je imela leta 1875 le 67 članov manj kot podružnica Frankfurt, ki je tega leta veljala za tretjo največjo podružnico.

Podobno sliko dobimo, če primerjamo število članov s povprečnim številom članov celotnega društva DuOeAV.²⁹⁷ Podatek bomo najprej predstavili v obliki tabele (tabela 7) in za še boljši prikaz v obliki grafikona (grafikon 1).

Tabela 7: Primerjava med povprečnim številom članov DuOeAV in številom članov Kranjske podružnice v letih 1875–1912

Leto	V Nemčiji	V Avstriji	Skupno	Kranjska podružnica
1875	77	102	91	85
1888	144	116	130	160
1897	190	120	161	240
1905	227	150	198	308
1912	257	188	232	427

297 Gidl, *Alpenverein*, str. 85.

Grafikon 1: Primerjava med povprečnim številom članov DuOeAV in številom članov Kranjske podružnice v letih 1875–1912

Že bežen pogled na grafikon kaže izrazito odstopanje števila članstva Kranjske podružnice od povprečnega članstva v Nemčiji, Avstriji in tudi od skupnega števila članstva. Gre torej za še eno potrditev, da znotraj društva DuOeAV Kranjska podružnica ni bila med manjšimi, ampak bi jo lahko uvrstili med srednje velike.

Poglejmo še velikost Kranjske podružnice z drugimi takratnimi društvi na Kranjskem: bila je malenkost večja od Kranjskega, od leta 1875 dalje Slovenskega društva za umno čebelarstvo, v katerem se je članstvo ves čas gibalo okoli številke 200.²⁹⁸ Leta 1881 je bila s 55 člani precej manjša od Glasbene matice, ki je takrat štela 174 članov.²⁹⁹ Leta 1913 je bila za dobrih 100 članov večja od Muzejskega društva za Kranjsko, ki je takrat imelo 329 članov.³⁰⁰

298 Janez Poklukar, »Zgodovina«, *Čebelarstva zveza Slovenije*, <https://www.czs.si/content/A2>, pridobljeno 20. 5. 2022.

299 Nataša Cigoj Krstulovič, *Zgodovina, spomin, dediščina: ljubljanska Glasbena matica do konca druge svetovne vojne* (Ljubljana: Založba ZRC, 2015), str. 40.

300 »Občni zbor Muzejskega društva za Kranjsko«, *Carniola: Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko*, 5 (1914), št. 3, str. 188.

Primerjava števila članov Kranjske podružnice s konkurenčnim SPD je pokazala, da je bilo leta 1893 v Ljubljani 157 članov SPD,³⁰¹ medtem ko je istega leta imela Kranjska podružnica DuOeAV že 217 članov. Razmerje v njeno korist je bilo pričakovano, saj je bil SPD šele ustanovljen, medtem ko je nemška podružnica do takrat imela za seboj že kar nekaj let delovanja. Hkrati tudi vidimo, da je bilo prvo leto obstoja v Ljubljani vključenih precej več članov v SPD kot v istem obdobju v Kranjsko podružnico. Podobno velja tudi za skupno članstvo v društvu SPD, ki je v prvem letu obstoja štel že 225 članov,³⁰² torej precej več kot v istem obdobju delovanja nemška podružnica.

Primerjave lahko torej sklenemo z ugotovitvijo, da se je Kranjska podružnica po številu svojih članov znotraj društva DuOeAV uvrščala med srednje velike podružnice, pred prvo svetovno vojno pa bi jo tudi na Kranjskem lahko uvrstili med srednje velika društva.

301 Mikša, Ajlec, *Slovensko planinstvo*, str. 35.

302 Peter Mikša, *Matica planinstva. Ob 120-letnici Planinskega društva Ljubljana – Matica* (Ljubljana: Planinskega društva Ljubljana – Matica, 2013), str. 49.

KONEC PODRUŽNICE

Začetek prve svetovne vojne je pomenil tudi začetek konca Kranjske podružnice DuOeAV. Krvava morija je poleg številnih človeških žrtev, bede in boleznih dodobra pretresla, predvsem pa povsem predugačila politično sliko takratnega evropskega prostora.³⁰³ Položaj Kranjske se je v tem pogledu precej spremenil, saj je postala del druge države: najprej Države Slovencev Hrvatov in Srbov³⁰⁴ in 1. decembra 1918 z združitvijo Države Slovencev, Hrvatov in Srbov ter Kraljevine Srbije del Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev.³⁰⁵ S Kranjske se je bilo poslej treba v center države namesto čez Karavanke ozirati v popolnoma drugo smer, v Beograd, kar gotovo ni bila majhna sprememba.

Društvo DuOeAV se je skupaj s podružnicami znašlo v prostoru, razdrobljenem med številne povsem nove politične ločnice. Delovanje vseh podružnic društva v takratnem slovenskem prostoru je najprej prizadela uredba nove vlade, ki je prevzela nadzor na vsem premičnim in nepremičnim premoženjem podjetij, združenj in društev, ki svojega sedeža niso imele znotraj njene oblasti. Uredba o Nadzoru nad podjetji in nepremičninami (*Verordnung der Nationalregelung der SHA Zl. 232 über die Aufsicht über die Unternehmen und Liegenschaften*) je v 15 točkah natančno določala prihodnost »tujega«

303 Več o prvi svetovni vojni gl. Petra Svoljšak in Gregor Antoličič, *Leta strahote: Slovenci in prva svetovna vojna* (Ljubljana: Cankarjeva založba, 2018).

304 Več o tem gl. Jurij Perovšek, *Slovenska osamosvojitev v letu 1918: študija o slovenski državnosti v Državi Slovencev, Hrvatov in Srbov* (Ljubljana: Modrijan, 1998).

305 Več o tem gl. Andrej Rahten et al., *Velikih pet in nastanek Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev = Les cinq grands et la création du Royaume des Serbes, Croates et Slovènes* (Loka pri Mengšu: Center za evropsko prihodnost; Ljubljana: ZRC SAZU, 2011).

premoženja. Njegovo usodo je zapečatil že njen 1. člen, zoper katerega pritožba ni bila možna: »Slovenska deželna vlada lahko postavi pod nadzor vsako podjetje ali podružnico podjetja na območju SHS, katerega celotni dohodek ali del dohodka se steka v tujino ali za katerega obstajajo razlogi za sum, da se v območju SHS namerava na kakršenkoli način izogniti obdavčitvi.«³⁰⁶ 14. člen omenjenega predpisa je vse organizacije, združenja itd., torej tudi Kranjsko podružnico, ki so imeli sedež zunaj nove države, opozarjal, da morajo na podlagi odredbe deželne vlade (slika 10) prenesti svoj sedež iz tujine v Ljubljano.³⁰⁷

Za delovanje Kranjske podružnice je bila pomlad leta 1919 tako kot za vsa druga nemška društva v mestu vse prej kot lahka. Kako boleče so jo doživljali, je razvidno iz ohranjenih pisem, ki bodo v nadaljevanju navedena kronološko.

SPD je »z glasom odredbe predsedništva deželne vlade za Slovenijo od 15. aprila 1919 št. 3240 pooblastilo za nadzorstvo vsega premičnega in nepremičnega premoženja D. Oe. A. V., kolikor spada v področje Kranjske podružnice.«³⁰⁸ V njenem imenu je ljubljanski advokat dr. Denis Švigelj predsednika Ludwiga že 17. aprila 1919 (slika 11) prosil, da mu določi čas, kdaj si bo mogel pogledati knjige in spise ter blagajniško stanje društva, ter dodal: »Nadalje Vas prosim, da mi izvolite izročiti prepis inventarja vseh v oskrbi Kranjske podružnice nahajajočih se planinskih koč i.t.d.«³⁰⁹

Kranjska podružnica oziroma njen namestnik Walter Rizzi je o tem 18. aprila 1919 obvestil centralni odbor društva DuOeAV. Precej vizionarsko je že v prvem stavku naznanil, da je usoda podružnice tako rekoč zapečaten. Navajal je odloke, ki so premoženje podružnice postavile pod nadzor SPD, ter naslovnika seznanjal o pravicah novega upravitelja. Iz opisov takratnih razmer v deželi je čutiti pristen Rizzijev strah in razočaranje. Položaj podružnice je bil po njegovem v vseh pogledih »obupen«, saj je z vsem svojim premoženjem ležala na »sovražnikovem« ozemlju. Kranjske Nemce se je brez razlik (torej tudi »domačine«) štelo za sovražnike in njihovo že tako majhno število je bilo po njegovih besedah zaradi nacionalnega terorizma in imperializma iz dneva v dan manjše. Kot je ugotavljal, so bili popolnoma brez obrambe in pravic in zato ni bilo nobenega razloga več, da bi kot

306 *Archiv Alpenverein Innsbruck*, OeAV SE 252.103 Krain Rizzi.

307 Prav tam.

308 Prav tam.

309 Prav tam.

društvo v teh krajih še spodbujali turizem in na ta način še naprej omogočali, da bi se v državo stekal nemški denar. Obstoj društva se mu zaradi izrazito neugodnih pogojev ni zdel več možen, saj v takih razmerah niti ne bi bilo mogoče sestaviti glavnega odbora. Mnogo starih članov ni bilo več v mestu in tudi sam bo kot gimnazijski učitelj odšel iz mesta konec šolskega leta. Avtor je v drugem delu pisma z žalostjo ugotavljal, da je kulturno življenje Nemcev bilo uničeno z enim udarcem. Ob tem se je spraševal, kakšne protiukrepe je sprejela avstrijska vlada. V mislih je imel državni nadzor nad slovenskimi društvi v Avstriji in nad slovenskimi napisi, kajti nemški so bili na Kranjskem odstranjeni tako rekoč v enem dnevu. Ob koncu se je potožil še nad cenzuro, ki da je nad Nemci bila še posebej močna. Odrezani so bili namreč od vseh časopisov in pošte, pisma so v Avstrijo občasno odnesli tisti, ki so zapuščali Ljubljano.³¹⁰

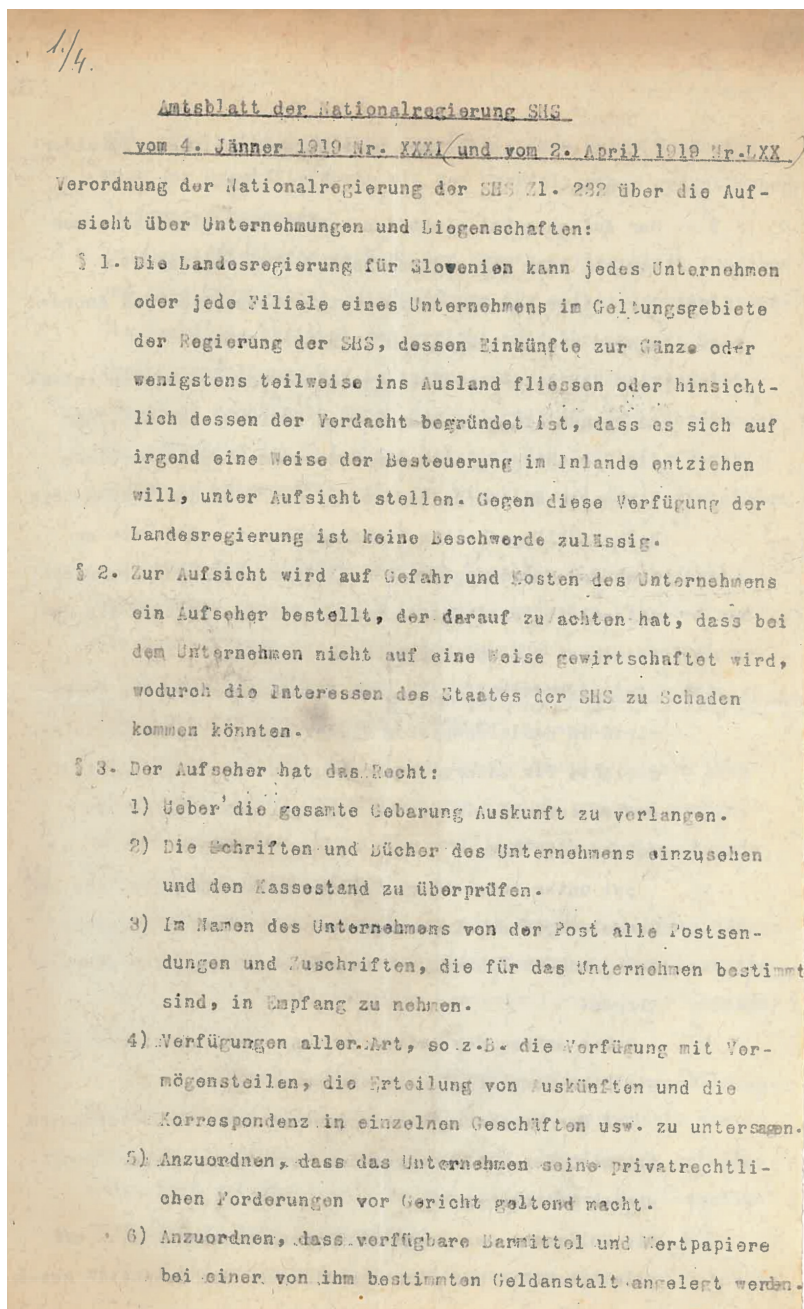
Odvetnik Švigelj se je še istega dne, ko je bila izdana odredba, torej 17. aprila 1919, oglasil pri predsedniku podružnice z vabilom na sestanek, ki naj bi bil naslednjega dne, 18. aprila, ob 8. uri zvečer. Iz kasnejšega vira izvemo, da je advokat Švigelj obenem vzel tudi ključke pisarne Kranjske podružnice.³¹¹

Kot je zapisano v prošnji podružnice, naslovljeni na slovensko deželno predsedstvo dne 19. aprila, sta se ob dogovorjenem času v odvetniški pisarni zglasila Walter Rizzi kot namestnik predsednika in blagajnik Karl Tschech. Odvetnik jih je presenetil z novico, da bo po nalogu deželne vlade prevzel ne samo nadzor, ki ga je narekoval dekret, ampak tudi upravljanje nad vsemi posli in vsem premoženjem Kranjske podružnice. Ker je bilo to v nasprotju z uredbo, sta oba člana takoj vložila ugovor, saj je bil napovedani prenos sredstev podružnice v upravljanje SPD podoben konfiskaciji. Da bi zaščitila svoje pravice in pravni položaj, se je podružnica s pritožbo obrnila na najvišjo instanco v državi.³¹² Pod protest sta bila sicer podpisana predsednik Ludwig in njegov namestnik Rizzi, a ker Ludwiga takrat ni bilo več v Ljubljani, ga je verjetno podpisal kar Rizzi.

310 Prav tam (18. 4. 1919).

311 *Archiv Alpenverein Innsbruck*, OeAV SE 252.103 Rizzijevo pismo (10. 3. 1920).

312 Prav tam (19. 4. 1919).

Slika 10: Uredba narodne vlade (*Archiv Alpenverein Innsbruck, OeAV SE 252.103 Krain Rizzi, prva stran*)

ADVOKAT
 DR. ANTON ŠVIGELJ
 LJUBLJANA
 DALMATINOVA UL. 24

V Ljubljani, dne 17. aprila 1919.

Velečeni gospod
 gospod Henrik Ludvik, učitelj v pok.
 inštru. mejarstvo načelnik D. Oe. A. V. Sektion Krain

v Ljubljani.

 Bleiweisova cesta 13.

" Slovensko planinsko društvo " me je glasom
 odredbe predsedništva deželne vlade za Slovenijo od
 15. aprila 1919 št. 3248 pooblastilo za nadzorstvo
 vsega premičnega in nepremičnega premoženja D. Oe. A. V.,
 kolikor spada v področje krajske sekcije.

Glede na to Vas kot načelnika krajske
 sekcije D. Oe. A. V. prosim, da mi določite čas, kdaj mi
 boste mogli dati pojčnila o vsem gospodarstvu, kdaj
 bom mogel vpogledati knjige in spise ter ulagajnično
 stanje.

Nadalje Vas prosim, da mi izvolite izročiti
 prepis inventara vseh v oskrbi krajske sekcije na -
 hajajočih se planinskih koč i. t. d. O vsej stvari bo
 najboljše, da se osebno razgovoriva. Vseje zadevi bo le
 koristilo, ako bi čimpreje sklicali odborovo sejo in me
 k le - tej pozvali, da se podrobneje pomenimo o n -

Slika 11: Pismo advokata dr. Denisa Šviglja predsedniku Kranjske podružnice
 Henriku Ludwigu (Archiv Alpenverein Innsbruck, OeAV SE 252.103 Krain
 Rizzi - 17. 4. 1919, prva stran)

Še istega dne, 19. aprila 1919, je podružnica v »nujnem« in »strogo zaupnem« pismu centralo društva DuOeAV obvestila o nameravani konfiskaciji in poslanem protestu deželni vladi. Hkrati je zapisala željo po ostrih protiukrepih z avstrijske strani ter zaprosila, da pisma v Ljubljano pošiljajo samo preko zanesljivih kurirjev, in sicer izključno na osebne naslove Ludwiga in Rizzija, ki sta, kot vemo, živela na istem naslovu, ter Tschechu na Nunsko ulico 8.³¹³ Ta ulica se je vila od samostana uršulink do Dunajske ceste. Gre za poznejšo Šelenburgovo ulico, današnje Slovensko cesto.³¹⁴

Sklep deželne vlade (Oddelek za trgovino in obrt) s 24. maja 1919 je določal, »da se vsa imetja društva ‚Deutscher Oesterreichischer Alpenverein‘ v območju Slovenije stavi pod posebno nadzorstvo in sekvester. Sekvestrom se imenuje g. Makso Hrovatin, tiskar v Ljubljani, kateremu je naročeno, da ima takoj popisati sekvestrirano imetje in popis z okroglo cenitvijo vrednosti semkaj doposlati.«³¹⁵ Omenjeni tiskar je bil tudi sicer sekvester, torej upravitelj vseh drugih nemških planinskih društev v Sloveniji (1918–1919) in je izvršil njihove likvidacije v prid SPD.³¹⁶

Kranjska podružnica je pri slovenski vladi 29. maja 1919 spet vložila protest proti odločbi v zvezi z nadzorom nad delovanjem in nepremičninami, ki so ga izvajale oblasti SHS.³¹⁷

Dopis vodje policijskega ravnateljstva z dne 10. junija 1919 je seznanil predsednika Ludwiga, da je bil 26. maja 1919 izdan odlok, po katerem se »do nadaljnjega ustavi vsako delovanje naslovljenega društva in se istega obenem pozivlja, da tekom treh dneh predloži policijskemu ravnateljstvu izkaz o društvenem premoženju.«³¹⁸

Dne 8. septembra 1919 je bila Kranjska podružnica z odlokom dokončno razpuščena, njeno delovanje prepovedano, upravitelj društvenega premoženja pa je še naprej ostal Makso Hrovatin (slika 12).³¹⁹

313 Prav tam.

314 Vlado Valenčič, »Oblikovanje Ljubljane v prvi polovici 19. stoletja«, *Kronika: časopis za slovensko krajevno zgodovino*, 14 (1966), zv. 3, str. 148 in »Slovenska cesta skozi čas«, *Arhitektov bilten: AB: mednarodna revija za teorijo arhitekture*, 43 (2013), št. 197–198, str. 11–28.

315 *Archiv Alpenverein Innsbruck*, OeAV SE 252.103 (24. 5. 1919).

316 Makso Hrovatin (*19. 7. 1883, Sodražica; †27. 9. 1967), tiskar, sekvester. *Slovenska biografija*, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi241013>, pridobljeno 20. 5. 2022.

317 *Archiv Alpenverein Innsbruck*, OeAV SE 252.103 (29. 5. 1919).

318 Prav tam (10. 6. 1919).

319 Prav tam (18. 9. 1919).

Odvetnik Franz Poje,³²⁰ od leta 1917 tudi član glavnega odbora podružnice, se je v imenu Kranjske podružnice sicer že 17. septembra 1919 pritožil in prosil za razveljavitev razpusta, a je bila 15. novembra 1919 pritožba s strani Poverjeništvu za notranje zadeve brez utemeljitve zavržena.³²¹

Ludwig je v pismu centrali še 29. marca 1920 (slika 13) denimo pisal, da še vedno čaka na odgovor s strani slovenske vlade. Hkrati je zaprosil, naj se Kranjske podružnice ne izbriše iz popisa društva, dokler se zadeva s protestom dokončno ne uredi.³²²

Za opis razmer v letu po prvi svetovni vojni, predvsem pa vzdušja v podružnici in okoli nje je pomemben ohranjen dopis Walterja Rizzija, ki ga je 10. marca 1920 napisal centralnemu odboru DuOeAV.³²³ Vsebina odraža osebno stisko človeka, ki se je po koncu vojne morije znašel sicer v istem geografskem prostoru, vendar v popolnoma drugačnih političnih razmerah. Mesto, v katerem je živel in deloval kar nekaj let, je moral zapustiti sredi avgusta leta 1919. Po njegovem je bilo življenje Kranjske podružnice že v miru precej težavno, pa čeprav nikoli ni bila člen nemškega mostu na Kranjsko. Po njegovem bi tak položaj ohranila tudi v prihodnje, če se vojna ne bi tako končala. Prvi trenutki po zlomu države za društvo po njegovem še niso bili tako kritični in prva izredno liberalna načela slovenske vlade ga niso skrbela. Že kmalu pa se je izkazalo, da ta načela ne veljajo za nemška društva, saj so bila podvržena sili in preganjanju. Ob vseh pritiskih na takratne Nemce v državi je poudaril antinemško medij-sko propagando, zlasti časopisa *Slovenski narod*.³²⁴

Potem ko Rizzija ni bilo več v Ljubljani, mu je o tamkajšnjem dogajanju poročal namestnik in blagajnik Karl Tschech. Vse pritožbe in ugovori, ki jih je podružnica ob zaplembi premoženja vložila pri slovenski vladi, so ostali brez odgovora.³²⁵

320 Odvetnik Franc Poje, rojen leta 1886, vpisan v seznam odvetniške zbornice Slovenije 1918–2018 (3. 7. 1919–30. 4. 1943). *Seznam odvetnikov odvetniške zbornice slovenije 1918–2018*, <http://www.odv-zb.si/upload/Imenik/Seznam%20odvetniške%20zbornice%20od%20leta%201918%20do%202018-kon%C4%8Dni.pdf>, pridobljeno 21. 2. 2022.

321 *Archiv Alpenverein Innsbruck*, OeAV SE 252.103 (15. 11. 1919).

322 Prav tam (29. 3. 1920).

323 *Archiv Alpenverein Innsbruck*, OeAV SE 252.103 Rizzijevo pismo (10. 3. 1920).

324 Prav tam.

325 Prav tam.

Jaš yanzoten Jaužt Auzpšpš!

Auf Ihre gütig. Zuschrift d. 22. S. M. betreffend
den Austritt aus der Sektion in der bestanden-
gen Zeit bespre ich mich mitzuteilen, dass der
Austritt der Sektion Krain, so weit mit den
angegebenen Mitgliedern geschehen kann werden
kann, den Abtritt hat, den Sitz der Sektion
Krain man möglich nach Villach zu verlegen,
was sehr, die Sektion im Landrücken in ganz
sicher ist. Ich bitte daher die Sektion Krain
vorläufig nicht aus dem Bestandenzeitpunkt d. A. V.
auszutreten zu lassen, sondern eine Zulassung des
Abtritts gegen die Auflösung der Sektion
von Seite der S.M. Regierung noch nicht erfolgt
ist. Sobald die Zulassung erfolgt ist, wird ich mich
um eine günstige Lösung vorantreiben kann, wenn man
es mir gestattet, Bericht zu geben.

Ludwig

Slika 13: Pismo Ludwiga glavnemu odboru društva (Archiv Alpenverein
Innsbruck, OeAV SE 252.103 – 29. 3. 1920)

Zadnja seja glavnega odbora Kranjske podružnice je bila 23. marca 1919, na njej so navkljub slabim družbenim razmeram razpravljali celo še o predlogu, da bi podružnico preoblikovali v samostojno planinsko društvo, vendar so to misel na koncu opustili.³²⁶

Rizzijevo pisanje se izpoje v grenkih občutkih pri opisovanju rušilnih akcij nad nemškimi dosežki v Ljubljani. Slovenci, ki Nemcem po njegovem mnenju dolgujejo vse, kar imajo, so namreč želeli izbrisati tudi najmanjši spomin na nemško preteklost Kranjske. V ta namen naj bi uporabljali »najzlobnejša in najpodlejša« sredstva. Po njegovem je bil cvetoči, samoustvarjeni šolski in društveni sistem Kranjcev oropan svojih kulturnih institucij.

Pismo je zaključil v želji po povračilnem dnevu, dnevu maščevanja, ne le nad Slovenci, temveč tudi nad tistimi, »ki so naš narod spravili ob čast in ga naredili tako nemočnega«.³²⁷ Rizzi je tipičen predstavnik nemočnega človeka, ki se je zaradi poraza svoje države naenkrat znašel v popolnoma drugačnem političnem okolju. Njegovo pisanje je nastalo iz globoke osebne prizadetosti nad takratnim stanjem v državi, kar se zrcali v izrazu nacionalne zagrenjenosti in maščevalnem duhu. Rizzijeva bolečina se je razkrila v močnem protislovenskem nastopu, kar pa je bilo glede na razmere razumljivo.

Ob Rizzijevem pisanju je še vrsta majhnih podrobnosti, ki dopolnjujejo sliko zadnjih dni Kranjske podružnice. Med drugim najdemo podatek, da je Švigelj v pismu 24. aprila 1919 po navodilih vlade zahteval vso dokumentacijo in računske knjige ter dostavo vsega materiala Goriške podružnice iz Gorice v Ljubljano, na kar Rizzi ni pristal.³²⁸ Ker je bila v tistem času Gorica že pod Italijani, gre pri tem za očitno nagajanje s slovenske strani.

Nadalje izvemo, da so jeseni leta 1918 perilo iz triglavskih koč v hrambo poslali v Mojstrano oziroma v Staro Fužino. V tem dejanju bi morda že lahko videli slutnjo dokončnega propada podružnice. Ker je bilo v marcu 1919 že vprašljivo delovanje podružnice, se je omenjeno perilo formalno prodalo nekaterim članom, pri čemer so se morali pisno obvezati, da ga bodo ob morebitni potrebi dali na voljo podružnici. Datum 24. maj 1919 pa je na dopisu, po katerem je morala podružnica med drugim vrniti že prodane lanene rjuhe.³²⁹

326 Prav tam.

327 Prav tam.

328 Prav tam.

329 Prav tam.

V sklopu Rizzijevega pisanja je ohranjen dopis policijske direkcije z dne 4. junija 1919, ki je bil naslovljen na SPD in njegovega zastopnika, pravnik dr. Frana Tomiška,³³⁰ s katerim so ga obvestili, da mu pošiljajo račune in druge dokumente Kranjske podružnice, ki so jih zasegli pri predsedniku Ludwigu. Štirinajst strani dolg dopis o zadnjih trenutkih obstoja Kranjske podružnice ter o preganjanju nemštva in nemškega v takratnem slovenskem prostoru Rizzi konča z željo po njegovi tiskani objavi.³³¹

Prva svetovna vojna je torej končala delovanje Kranjske podružnice. Vse, kar je bilo nemško, ni bilo zaželeno, zato so številni člani glavnega odbora nemškega društva zapustili mesto. Obstoj podružnice po koncu vojne zaradi prevelikih družbenopolitičnih sprememb preprosto ni bil več mogoč.

Kranjska podružnica je bila že aprila 1919 prisiljena predati vse imetje SPD, ne le v nadzor, ampak že kar tudi v upravljanje. Vse pritožbe v zvezi s tem so bile s strani slovenske vlade zavržene ali spregledane. Odlok z začetka septembra 1919, ki je pomenil konec delovanja Kranjske podružnice, je bil zato samo logična posledica vsega dogajanja zadnjih let vojne, ko je avstrijsko nemštvo prešlo vse okvire dotedanjega sobivanja.

Nemcem v Ljubljani in na Kranjskem so spremenjena politična stvarnost ter strahotne posledice vojne precej otežile pomlad leta 1919. Zaradi pritiskov so doživljali težke osebne usode, pa čeprav so že vse življenje bivali v Ljubljani in četudi so se imeli za Kranjce. Iz Ljubljane so se umikali ljudje, ki so se tako čutili navezani na nekdanjo državo in nemški kulturni prostor, da v novi državi niso bili pripravljeni živeti. V stiski so se znašli številni, ne glede na položaj in znanje. Med njimi gre omeniti idejnega očeta triglavskega parka, znanstvenika Albina Belarja. Bil je žalostno odpuščen in onemogočen, čeprav je bilo njegovo znanje izkoriščano v SHS, a k njegovi rehabilitaciji ni pripomogel niti trud kralja Aleksandra, ki ga je večkrat obiskal.³³²

Razmišljanje in prizadetost Walterja Rizzija sta rezultat časa, ki ga je doživljal takrat in tudi še pred tem na fronti. Njegova jeza, a tudi žalost sta se izrazili v

330 Fran Tomišek (*26. 11. 1868 Bočna – Slatina; †23. 3. 1943), pravnik, organizator planinstva. *Slovenska biografija*, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi708490>, pridobljeno 2. 2. 2022.

331 Prav tam.

332 Več o njem gl. Renato Vidrih, Jože Mihelič, *Albin Belar: pozabljen slovenski naravoslovec* (Radovljica: Didakta, 2010); Jože Mihelič, »Albin Belar v Julijskih Alpah: idejni oče našega edinega narodnega parka«, *Planinski vestnik*, 102 (2002), št. 7-8, str. 56-59; Peter Skoberne, »Predlog Albina Belarja za zavarovanje Doline Triglavskih jezer (1908)«, *Triglav 240* (Ljubljana: Založba ZRC, 2018), str. 167-177.

maščevalnih občutkih, ki jih je zlil na papir in ki so hkrati odličen vir za prikaz in hkrati za razumevanje stisk takratnih Nemcev na Kranjskem.

Ob vsem tem ne gre pozabiti še na Rizzijevo dejanje, brez katerega danes ne bi bilo zgornjih besed. Društvo DuOeAV je skrbno pazilo na knjige podružničnih koč, ki jih je glavni odbor podružnice pošiljal centralni knjižnici v München, ki se je odprla 1. oktobra 1902.³³³ Kaj se je zgodilo z drugim knjižnim materialom, ne vemo. Iz pisma odvetnika Šviglja je razvidno, da je Kranjska podružnica že decembra 1918 ves arhiv prenesla v Gradec. Od Walterja Rizzija je Švigelj nato 24. aprila 1919 zahteval, naj poskrbi za vrnitev gradiva, »ker ni nobenega povoda, da bi ne bil shranjen v Ljubljani«. ³³⁴ V istem dopisu je zahteval še inventarje vseh koč, vpisne knjige, tajniške spise, blagajniške poslovne knjige in vse drugo, »ker moram po zmislu naloga deželne vlade vse spise sprejeti v svojo shrambo«. ³³⁵ Kaj točno se je dogajalo z arhivom podružnice po prenosu v Gradec, ne vemo. Morda je ostal v Gradcu, morda je bil uničen, a prav po Rizzijevi zaslugi se je vsaj del gradiva ohranil. V pismu Planinskemu društvu Innsbruck (*Alpenverein Innsbruck*) iz leta 1941 je namreč zapisal, da mu je poslal »velik paket z najpomembnejšimi dokumenti in listinami Kranjske podružnice«. ³³⁶ Zahvala za gradivo, ki ga hrani innsbruški arhiv in ki je bilo v veliki meri podlaga pričujočega dela, gre torej prav Walterju Rizziju.

Za konec poglavja bi želeli zapisati še razmišljanje našega velikega poznavalca planinske zgodovine ter avtorja številnih prispevkov in knjig gospoda Dušana Škodiča: »Rizzijevo klicanje maščevanja je skorajda preroško, saj se ravno on skupaj z ‚rešenim‘ arhivom pojavi 20 let pozneje in verjetno doživi kratko katarzo zadoščenja, ko vse nekdanje podružnične kočice skupaj s slovenskimi postanejo nemška last, čeprav ne ravno od Kranjske podružnice, ki je že zdavnaj ni več. Na podlagi dokumentov smo spoznali pot arhiva podružnice in razloge, zakaj je v hrambi ravno v Innsbrucku. Ohranjen material je dejansko rešil Rizzi, kajti vemo, da če bi ostal pri nas, bi skupaj z vsemi dokumenti iz časa SPD zgorel v požaru leta 1958.« ³³⁷

333 »Zentralbibliothek«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1902, št. 20, str. 245.

334 *Archiv Alpenverein Innsbruck*, OeAV SE 252.103 Krain Rizzi (24. 4. 1919).

335 Prav tam.

336 Prav tam (10. 7. 1941).

337 Dušan Škodič, ustni vir (19. 2. 2022).

DEJAVNOSTI PODRUŽNICE

Društvene aktivnosti

Poleg akcij na terenu je bilo za Kranjsko podružnico pomembno društveno življenje, se pravi organizacija znanstvenih in strokovnih predavanj ter družabnega življenja, denimo v obliki skupnih izletov.

Društvena dejavnost Kranjske podružnice je bila precej razvejana, kar dokazuje štiristranski seznam 127 aktivnosti, ki so se zgodile v obdobju 1881–1900.³³⁸ Tako popolnega seznama društvenih dejavnosti po tem letu ni bilo več najti, zato je za vtis angažiranosti društva ključnega pomena in je priložen na koncu knjige (priloga 4). Seznam je bil po letu 1900 dopolnjen z informacijami, najdenimi v letnih poročilih društva, a glede na njihovo skromno število se zdi, da v njih niso bili zabeleženi vsi dogodki.

Razlog za široko društveno dejavnost podružnice ni le v nalogi društva kot takega, marveč predvsem v značaju in univerzalnosti njenega prvega predsednika. Vsestranskost ter izostren občutek za lokalno zgodovino Karla Deschmanna namreč najnatančneje označujeta življenje podružnice pod njegovim vodstvom, kar je, kot že zapisano, dalo njenemu prihodnjemu delovanju neizbrisen pečat. Znanstvene dejavnosti so se skupaj z gojenjem družabnih dogodkov začele že takoj po ustanovitvi. Iz seznama društvenih aktivnosti je poleg številčnosti jasna predvsem raznolikost in kakovost znanstvenih razprav. Čeravno se je število predavanj v tretjem letu zmanjšalo in so pod Deschmannovimi nasledniki v ospredje vedno bolj prihajale praktične dejavnosti

338 »Die Vereinsabende der Section Krain 1881 bis 1900«, *Festschrift*, str. 42–46.

podružnice, predavanja niso zamrla. Vsebinsko se je v Deschmannovem času vse bolj ali manj vrtelo okoli Kranjske, njenih naravnih, kulturnih in zgodovinskih posebnosti ter velikih kranjskih naravoslovcev Hacqueta in drugih, katerih vrsto je tako rekoč zaključil sam. Na predavanjih so razpravljali o najpomembnejših literarnih pojavih, izletih in klubskih zadevah vseh vrst, neredko pa so se gradili tudi »gradovi v oblakih«, ki jih ni bilo mogoče uresničiti. Prvi večer, 12. decembra 1881, je bil zgled bodočim tovrstnim dogodkom. Po branju pozdravnega pisma, ki ga je poslala centrala DuOeAV, je sledilo branje reportaže o Obirju, zvrstilo se je nekaj pogovorov o novih alpskih pojavih, nato pa je sledilo Deschmannovo predavanje o slavnem Baltazarju Hacquetu in njegovih delih.³³⁹

Laibacher Wochenblatt je o teh dogodkih pogosto objavljala poročila, večinoma izpod Deschmannovega peresa, večkrat pa tudi popolne ponatise predavanj. Predavanje dr. Friedricha Keesbacherja³⁴⁰ o »Alpski dietetiki« je bilo objavljeno v posebni brošuri,³⁴¹ predavanje Karla Deschmanna »O polhanju na Kranjskem« pa v *Jahrbuch des Alpenvereins*, v katerem je bilo tudi sicer objavljenih več Deschmannovih esejev.³⁴² Dobri oče podružnice, kot so ga upravičeno imenovali, je umrl 11. marca 1889 in v njegov spomin je bil dobra dva tedna pozneje v Ljubljani organiziran poseben društveni večer.³⁴³ Dejansko so se po Deschmannovi smrti leta 1889 društveni večeri spremenili v predavalne večere in so vsebinsko močno preseglji ozke okvire Kranjske.³⁴⁴ Tako so bila na primer pod Bockovim predsedovanjem v začetku leta 1892 organizirana predavanja Juliusa Kugyja³⁴⁵ o vzponu na Mont Blanc.³⁴⁶ Še zlasti pod Roschnikovim vodenjem pa je podružnica organizirala predavanja, ki so po vsebini in po predavateljih segla daleč zunaj okvirov takratnega slovenskega prostora. Predavatelji so bili pogosto ugledni strokovnjaki onkraj Karavank, kot denimo znani graški

339 »Die Entwicklung der Sektion Krain«, *Festschrift*, str. 9.

340 Friedrich Keesbacher (*9. 7. 1831 Schwaz, Avstrija; †6. 8. 1901, Ljubljana), zdravnik, politik. *Slovenska biografija*, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi269718>, pridobljeno 10. 7. 2022.

341 Friedrich Keesbacher, *Alpine Diätetik. Ein Vortrag, gehalten den 20. März 1882 am siebenten Vereinsabende der »Section Krain« des deutschen und österreichischen Alpenvereins zu Laibach* (Laibach: Ign. V. Kleinmayr & Fed. Bamberg, 1882).

342 »Die Entwicklung der Sektion Krain«, *Festschrift*, str. 16.

343 Prav tam, str. 9–12.

344 Prav tam, str. 13.

345 Julius Kugy (*19. 7. 1858, Gorica; †5. 2. 1944, Trst), pravnik, alpinist, častnik humanist. *Slovenska biografija*, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi308558>, pridobljeno 10. 7. 2022.

346 Dr. J. Kugy, Eine Besteigung des Montblanc von der italienischen Seite. »Die Vereinsabende der Section Krain von 1881–1901«, *Festschrift*, str. 43.

alpinist dr. Camillo Baumgartner³⁴⁷ s predavanjem *Aus den Julischen Alpen*. Še slavnejši je bil dunajski oficir, kartograf ter raziskovalec Alp in severnega tečaja dr. Julius Johannes Ludovicus Payer.³⁴⁸ Payer (slika 14) se je v Ljubljani s predavanjem *Die neue Nordpolexpedition*³⁴⁹ mudil dvakrat, in sicer 21. marca 1895 in v prvi polovici leta 1902,³⁵⁰ kar je obeležilo tudi glasilo društva DuOeAV.³⁵¹ Svoja doživetja pri odkrivanju severnega tečaja je sicer opisal v posebni knjigi.³⁵² Leta 1876 je dobil viteški naziv, naslednjega leta je bil imenovan tudi za častnega člana Italijanskega planinskega kluba (*Club alpine Italiano*).³⁵³ Koča pod Ortlerjem (ital. *Ortles*, 3905 m), najvišjem vrhu italijanske province Južna Tirolska, denimo še danes nosi njegovo ime.³⁵⁴ Sicer pa ga s slovenskim prostorom ne povezujejo le predavanja, ampak tudi njegovo grob na Bledu.

V Roschnikovem času se je med predavatelji kar trikrat pojavila Alba Hintner:³⁵⁵ 10. maja 1898 z naslovom *Eine vergessene Ecke der Julischen Alpen*, 25. aprila in 9. maja 1900 pa s predavanjem z naslovom *Berggänge an der kärntisch-krainischen und krainisch-steirischen Länderscheide*, v katerih so bile dostojno opisane slikovite lepote Kamniških Alp in Karavank.³⁵⁶ Ta prispevek je v več nadaljevanjih objavil *Laibacher Zeitung*.³⁵⁷

347 Dr. Camilio Baumgartner je bil znan alpinist in smučarski pionir, predaval je tudi v Akademski podružnici Gradec. Akademischen Sektion Graz des DUOAV-V, *Die akademische Sektion Graz DUOAV-V 1896-1901* (Graz: Im Verlage der Deutsche Vereins-Druckerei Graz, 1901), str. 14.

348 Julius Johannes Ludovicus Payer, od leta 1876 vitez von Payer (*2. 9. 1841 Teplitz-Schönau, Češka; †29. 8. 1915, Bled), oficir, kartograf, raziskovalec. Constantin von Wurzbach, *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich* (Wien: Kaiserlich-königliche Hof- und Staatsdruckerei, 1870), zv. 22, str. 155-157.

349 »Die Vereinsabende der Section Krain 1881 bis 1900«, *Festschrift*, str. 46.

350 Section ‚Krain‘ des DuOeAV, »Jahresbericht 1902« (31. 1. 1903).

351 »Krain«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1903, št. 9, str. 115.

352 Julius Payer, *Die österreichisch-ungarische Nordpol-Expedition in den Jahren 1872-1874, nebst einer Skizze der zweiten deutschen Nordpol-Expedition 1869-1870 und der Polar-Expedition von 1871* (Wien: Alfred Hölder, 1876).

353 »Personalien«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1877, št. 1, str. 20.

354 Več o tem gl. Peter Holl, *Alpenvereinsführer Ortleralpen. Ein Führer durch Täler, Hütten und Berge* (München: Bergverlag Rother, 2003), str. 196-227.

355 Albina Hintner, psevdonim Alba Hintner (*4. 12. 1871, Ljubljana; †22. 11. 1952, Gradec). Več o njej gl. Milena Mileva Blažič, »Dva modela ženskega pravljicarstva na Slovenskem – pisateljice in pripovedovalke«, *Studia mythologica slavica*, 2016, št. 19, str. 240.

356 »Die Entwicklung der Sektion Krain«, *Festschrift*, str. 16.

357 Alba Hintner, »Berggänge an der kärntisch-krainischen und krainisch-steirischen Länderscheide«, *Laibacher Zeitung*, 4. 5. 1900, št. 102, str. 831 in *Laibacher Zeitung* od 5. 5.-15. 5. 1900, št. 103-111.

Slika 14: *Illustriertes Wiener Extrablatt*, 25. 9. 1874, št. 263, naslovnica – levo Payer

življenje podružnice je, zahvaljujoč velikemu angažiranju prvega predsednika, živelo tako rekoč do konca njenega delovanja. Vsebinsko so predavanja predvsem po zaslugi priznanih »tujih« predavateljev vse bolj širila obzorja publike. Teme predavanj skoraj gotovo niso zanimale preprostega človeka, zato je bila publika tako kot članstvo podružnice predvsem iz vrst (izobraženega) meščanstva. To ne nazadnje izpričujejo še javne objave o Kranjski podružnici v osrednjem *Laibacher Zeitung*, ki so ga brali meščani.

Notranje življenje društva je glede na znane podatke po letu 1900 počasi usihalo. Do začetka prve svetovne vojne gre omeniti le še dva dogodka. Prvi se nanaša na v začetku leta 1909 ustanovljeno »informacijsko točko« (*Auskunftstelle*) v knjigarni Kleinmayr & Bamberg na Kongresnem trgu, ki je bila precej dobro obiskana.³⁵⁸ Drugi je povezan z velikim planinskim praznovanjem v kazinski dvorani 1. februarja 1911, ki ga je dopolnilo veliko slavlje ob odprtju koč *Maria Theresien-Hütte* (Dom Planika pod Triglavom) poleti leta 1911.³⁵⁹

358 Section ‚Krain‘ des DuOeAV, »Jahresbericht 1909« (14. 1. 1910).

359 Section ‚Krain‘ des DuOeAV, »Jahresbericht 1911« (13. 3. 1912).

Poleg predavanj so bili v času Deschman-novega predsedovanja organizirani trije humoristični večeri (leta 1884, 1885 in 1886). Družabnost, ki jo je gojila podružnica in ki je posledično vplivala tudi na življenje v mestu, je bila sredstvo, s katerim je vodstvo krepilo razumevanje za alpski svet in s tem za cilje samega združenja. V ta namen in v tem duhu je bilo organiziranih več izletov, kot smo videli, tudi v sodelovanju z drugimi podružnicami.

Kranjska podružnica si je torej poleg praktične dejavnosti v vzpetem svetu tudi na terenu močno prizadevala gojiti notranje življenje društva in izobraževati svoje člane in širšo publiko s strokovnimi ter znanstvenimi vsebinami s področij, ki so se dotikali njenega delovanja. Društveno

Gradnja prvih planinskih koč

Da bi vse številčnejšim odpravam v vzpeti svet olajšali vzpone, so se ob koncu 18. stoletja pojavljale težnje po vzpostavitvi zavetišč (*Schutzbütte*) na višjih nadmorskih višinah, stran od človeških bivališč, namenjenim izključno opazovanju in raziskovanju Alp ter kot pomoč pri osvajanju najvišjih vrhov.³⁶⁰ V Zahodnih Alpah je bila denimo prva taka kočica postavljena na območju Velikega Kleka.³⁶¹ Na pobudo nadvojvode Janeza³⁶² je v prvi polovici 19. stoletja tako že nastalo nekaj koč na področju Pastiric (*Pasterze*) v bližini današnje najvišje avstrijske gore. Ker so prve kočice večinoma gradili zasebniki in ker je bilo sodelovanje z lokalnimi gorskimi vodniki nemalokdaj neuspešno, jih je večina kmalu propadla.³⁶³ Šele z ustanovitvijo planinskih društev, ki so največkrat prevzele že obstoječe objekte vzpetega sveta, je gradnja koč v tem območju zares doživela razcvet.³⁶⁴ Če je bilo v okviru društva DuOeAV v obdobju med 1874 in 1885 na leto zgrajenih v povprečju 5 do 6 koč, se je tempo gradenj od poznih osemdesetih let stopnjeval in je vrhunec dosegel tik pred prvo svetovno vojno, ki je gradnjo koč zaustavila. Samo leta 1912 je bilo odprtih 22 koč in leta 1914 je društvo DuOeAV v Vzhodnih Alpah skupno imelo že 345 koč.³⁶⁵ Gostota koč na zahodu je bila večja kot na vzhodnem delu Alp, saj so bili zahodni vrhovi zanimivejši in privlačnejši takratnim gorohodcem.³⁶⁶

Prvi projekti koč so predvidevali majhne, preproste enosobne stavbe. Zgrajene naj bi bile iz zglajenih kamnov, saj je bilo v gorah lažje dobiti kamenje kot les.³⁶⁷ Že takrat so opozarjali na škodljivost odplak in smeti, ki jih ni bilo dovoljeno raztresati po koči, ampak so se morale zbirati v ločenih jamah za

360 Martin Scharfe, »Wege ins Behauste, Wege ins Offene. Das große Erschließungsprojekt des Alpenvereins, seine Geschichte und seine Probleme«, DAV, ÖAV und AVS, *Hoch hinaus!*, zv. 1, str. 14.

361 Prav tam in Michael Guggenberger, »Die Hütten, Biwaks und Aussichtswarten des Alpenvereins. Zentrale Ostalpen«, DAV, ÖAV und AVS, *Hoch hinaus!*, zv. 2, str. 168.

362 Erzherzog Johann Baptist Josef Fabian Sebastian von Österreich (*20. 1. 1782, Firenze; †11. 5. 1859, Gradec), brat cesarja Franca I., avstrijski feldmaršal in v revolucionarnem letu 1848/1849 nemški Reichsverweser. Constantin Wurzbach, *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*, 1860, zv. 6, str. 280–287.

363 Achrainger, Ritter, Trojer, »Erschließung und Erhaltung, str. 49–53; Doris Hallama, »Hüttenbauen im Hochalpen. Zur Architektur der Schutzhütten«, DAV, ÖAV und AVS, *Hoch hinaus!*, str. 121, 128.

364 Peter Grupp, *Faszination Berg. Die Geschichte des Alpinismus* (Wien-Köln-Weimar: Böhlau Verlag Köln, Wimar, 2008), str. 176.

365 Gidl, *Alpenverein*, str. 109–115.

366 Hallama, »Hüttenbauen im Hochalpen«, str. 165.

367 Prav tam, str. 129–135.

odpadke. Ker gorohodci tega niso vedno upoštevali, so se že kmalu začele pojavljati težave z onesnaževanjem.³⁶⁸

S časoma so se zahteve gorohodcev povečale in nastanitev je postajala vse udobnejša. Dejstvo, da so bili graditelji koč večinoma meščani, se je odražalo tako v zunanjih mestnih elementih in terasah kot v notranji razdelitvi prostorov.³⁶⁹

Glede na obliko koč se je razlikovalo med preprostimi zavetišči (*Schirnbütte*), neoskrbovanimi, oskrbovanimi kočami in pozneje še smučarskimi kočami. Najpreprostejša so bila seveda zavetišča, ki so bila namenjena zgolj zaščiti v primeru nenadnega poslabšanja vremena in so bila postavljena na vrhu ali tik pod vrhom gore.³⁷⁰

V kočah, ki niso bile pod nadzorom, so pa nudile zavetje in tudi nekaj hrane, so se zaradi vse številčnejših obiskovalcev kmalu pojavili problemi. Nemogoče je bilo namreč vzpostaviti ustrezen način plačevanja, problem je predstavljalo tudi čiščenje in oskrbovanje z živili. Prav zato so se ob koncu 19. stoletja tovrstni objekti počasi začeli spreminjati v urejene koč z oskrbnikom.³⁷¹

Leta 1877 je v Pragi rojeni trgovec Johann Stüdl³⁷² pripravil osnutek splošnega pravilnika o kočah, ki je predvideval sprejem vseh, ki so iskali zatočišče. Če je le bilo mogoče, je bilo za ohranjanje morale ženskam treba dodeliti ločeno spalnico.³⁷³

Na splošno so koč od osemdesetih let 19. stoletja postajale vedno večje zaradi zagotovitve udobnega bivanja. Do te spremembe je prišlo tudi zaradi generacijske menjave gostov. Nova vrsta gorohodcev se je namreč le redko povzpela na vrh gore, saj je bil njen cilj največkrat dosežen že z vstopom v koč.³⁷⁴ Gradnja velikih koč in sprehajalnih poti z varovali za turiste se je pozneje pojavila v skladu s takratnim duhom časa, ki je želel naravo spremeniti v nadzorovano okolje, podobno alpskim muzejem.³⁷⁵

368 Gidl, *Alpenverein*, str. 129, 141.

369 Hallama, »Hüttenbauen im Hochalpinen«, str. 146, 158.

370 Gidl, *Alpenverein*, str. 125.

371 Grupp, *Faszination Berg. Die Geschichte des Alpinismus*, str. 176–178.

372 Johann Stüdl (*27. 6. 1839, Praga; †29. 1. 1925, Salzburg), trgovec in aktiven član DuOeAV. Ch. Kanzler, »Stüdl Johann«, *Österreichisches Biographisches Lexikon 1815–1950* (Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2010), zv. 13, str. 442.

373 Achrainer, Ritter, Trojer, »Erschließung und Erhaltung«, str. 62.

374 Vera Bedin, »Von Hüttenwanzen, Proviantkörben und Rosshaarmatratzen. Alltag auf alpinen Schutzhütten«, DAV, ÖAV und AVS, *Hoch hinaus!*, zv. 1, str. 214 in Gidl, *Alpenverein*, str. 142.

375 Ben Anderson, »The construction of an alpine landscape. Building, representing and affecting the Eastern Alps«, *Journal of Cultural Geography* 29 (2012), št. 2, str. 155–183.

V skladu z opisanimi trendi je prišlo še do spremembe notranjih prostorov. Kuhinje so postajale večje, precej preproste spalnice s senom so vse bolj nadomeščale spalnice s skupnimi ležišči ali ločenimi sobami s posteljami. Od preloma stoletij dalje so ponekod zgradili vodovode in male hidroelektrarne, ki so kočam omogočale oskrbo z električno energijo, vključno s telefonskim priključkom in električnim ogrevanjem. Planinske kočice so se ponekod razvile v majhne vasi ali celo v konglomerate stavb, ki so bolj spominjale na hotelski kompleks kot na planinsko kočico.³⁷⁶

Opisane smernice so se odražale tudi v številnih zapisih osrednjega glasila društva DuOeAV. Čeprav so bili tovrstni prispevki vsebinsko zelo pestri, bi jih morda bilo vendarle mogoče lahko razdeliti v dve večji skupini. K prvi bi sodili prispevki, ki so obravnavali splošne teme o gradnji koč, denimo tehniko in obliko gradnje koč ter njihovo oskrbo. V drugo skupino bi uvrstili izrazito lokalne objave, kot so poročila o slovesnostih ob novoodprtih kočah, informacije o času odprtosti, oskrbnikih, napadih na kočice in druge nesreče.³⁷⁷

V zvezi z njihovo gradnjo lahko spremljamo polemike o načinu oziroma tehniki gradnje koč, v kateri je bil precej angažiran tudi sicer precej aktiven dopisnik *Mitteilungen* dr. Emil Pott.³⁷⁸ Zaradi obsežnosti se v podrobnosti na tem mestu ne bi spuščali, zapišemo naj le, da je njegova ideja o enotni gradnji koč v vsem alpskem svetu doživela ostre kritike še zlasti s strani inženirja Helmuta Steinacha.³⁷⁹ Ta je menil, da je gradnjo treba prepustiti podružnicam, saj najbolj poznajo teren in razmere njihovega vzpetega sveta. Predlagal je nekaj rešitev v zvezi z izolacijo, gradnjo streh, lokacijo stranišč itd. Pri bodočem načrtovanju koč je poudaril nujnost upoštevanja dosedanjih izkušenj.³⁸⁰ Polemike v zvezi z gradnjo koč je bilo v glasilu najti večkrat,³⁸¹ in to ne le samo

376 Gidl, *Alpenverein*, str. 142; Grupp, *Faszination Berg*, str. 179; Michael Guggenberger, »150 Jahre Hüttengeschichte«, *Hoch hinaus!*, zv. 2, str. 16–18.

377 »Koroschitsca-Hütte«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1881, št. 9, str. 259, Dr. Josef Rosenthal, »Die Schützhütten im Jahre 1897«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1898, št. 2, str. 16–18.

378 Emil Pott (*27. 8. 1851, Oldenburg; †22. 5. 1913, Wendelstein), živinorejec. *Deutsche Biographie*, <https://www.deutsche-biographie.de/sfzP5087.html>, pridobljeno 20. 12. 2021.

379 Ingenieur H. Steinach, »Unsere Schützhütten«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1892, št. 23, str. 269–270.

380 Prav tam.

381 Helmut Steinach, »Über Hüttenbau«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 23, str. 283–286 in Helmut Steinach, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 24, str. 295–297.

zaradi zunanje oblike koč, ampak tudi zaradi (preveč vnetljivega) materiala.³⁸² Mimogrede naj omenimo, da je tudi v takratnem slovenskem prostoru v tistem času bilo možno brati daljša besedila na to temo. Tako je v *Planinskem vestniku* o gradnji objektov v vzpetem svetu³⁸³ in o njihovi opremljenosti³⁸⁴ pisal znani avtor Fran Kocbek.³⁸⁵

Statut društva DuOeAV je v obširnem poglavju obravnaval koče z različnih zornih kotov.³⁸⁶ Med kočami je razlikoval dve veliki skupini. V prvo so sodile koče pod vrhom ali na vrhu gore (*Gipfelhütte*) in t. i. prehodne koče. Prve so bile namenjene obiskovalcem na koncu ture, biti so morale lahko dostopne, po možnosti oskrbovane, z odličnim razgledom, v bližini pomembnih prometnih poti in hkrati ne več kot pol ure oddaljene od vrha gore. Po določitih statuta je šlo za koče, ki so bile namenjene neizkušenim gorohodcem, zato so morale biti zgrajene pod vrhovi, ki jih je bilo moč doseči na lahek način, tudi brez vodnika. V to skupino so sodila še zavetišča (*Schirmhütte*), ki so nudila preprosto zaščito – predvsem streho v primeru nenadnega pojava slabega vremena.

Pomembnejše so se zdele koče, ki so bile gorohodcem namenjene za vmesni postanek pred končnim ciljem. Te od zadnje postaje v dolini niso smele biti oddaljene več kot 4–5 ur, po pravilu največ dve uri oziroma dve uri in četrt. Najbližji vrh je moral biti od koče dosegljiv v treh urah, pot do naslednje koče pa ni smela trajati več kot 6–7 ur hoje. Ker so bile te koče pogosto bolj množično obiskane, je bilo v njih treba razmišljati tudi o oskrbi.³⁸⁷ Statut je nadalje podrobno določal potrebna administrativna dovoljenja za gradnjo, gradbeni material, položaj postavitve koče, streho, notranjo opremo, proviant, obveznosti v zvezi z zemljiškoknjižnim vpisom, pristojbinami itd.

382 »Schutz der Hütten gegen Brände«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 5, str. 61–62.

383 Fran Kocbek, »O stavbi planinskih koč«, *Planinski vestnik*, 25. 9. 1896, št. 9, str. 148–150; *Planinski vestnik*, 25. 10. 1896, str. 164–166.

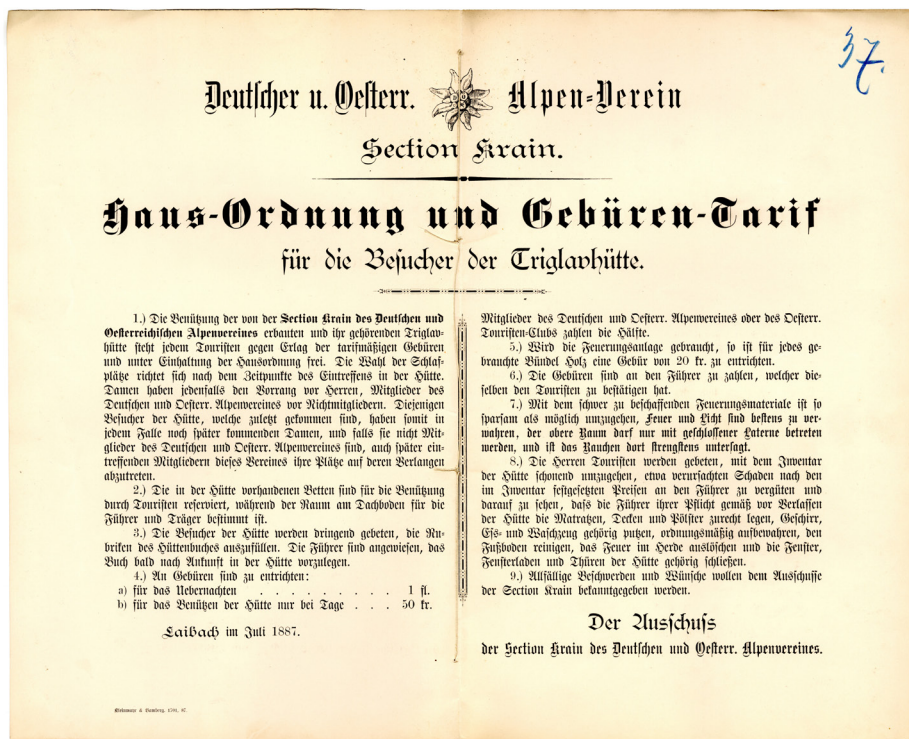
384 Fran Kocbek, »O opravi planinskih koč«, *Planinski vestnik*, 25. 6. 1897, št. 6, str. 91–92; *Planinski vestnik* 25. 7. 1897, str. 99–100.

385 Fran Kocbek (*26. 1. 1863, Ločki Vrh/Lenart; †7. 8. 1930, Gornji Grad), učitelj, pisatelj, planinski pisec, organizator planinstva. *Slovenska biografija*, <https://www.slovenska-biografija.si>, pridobljeno 22. 12. 2020.

386 Emmer, *Verfassung und Verwaltung*, str. 71–89.

387 Prav tam, str. 71–73.

S kočami so seveda povezani tudi obiskovalci, natančneje njihovo obnašanje, za kar so obstajala pravila (slika 15).³⁸⁸ Glede na zapise v osrednjem glasilu vidimo, da obnašanje v kočah včasih ni bilo povsem primerno, saj kljub sprejetim pravilom poročila o nočnem razgrajanju niso bila redka.³⁸⁹

Slika 15: Hišni red za Triglavsko kočo iz leta 1887 (*Archiv Alpenverein Innsbruck, OeAV SE 252.401, naslovnica*)

388 *Archiv Alpenverein Innsbruck, OeAV SE 252.401*, hišni red in pristojbine za obiskovalce Triglavsko koč (julij 1887). *OeAV SE 252.402*, hišni red in pristojbine za obiskovalce koč na Golici (avgust 1892), *OeAV SE 252.404*, hišni red Vossove koč (marec 1900).

389 »Ein Engländer über Tiroler Schützhütte und Berge,« *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereines*, 1893, št. 4, str. 49 ali »Über einen Akt sonderbaren Benehmens«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereines*, 1903, št. 19, str. 237.

Koče v lasti Section Krain

Pri obravnavanju te teme smo poleg osrednjega glasila društva DuOeAV podatke dobili tudi v literaturi.³⁹⁰ Pri tem gre izpostaviti »Triglavsko kroniko« izpod peresa naše slavne alpinistke Mire Marko Debelak - Deržaj,³⁹¹ ki je več let izhajala v *Planinskem vestniku*.³⁹² Avtorica je pri pisanju uporabljala raznovrstne vire in v besedilu lahko najdemo številne podrobnosti iz zgodovine triglavskega območja, tudi o kočah v lasti Kranjske podružnice.

Podobno kot v Zahodnih Alpah je tudi v alpskem svetu takratnega slovenskega prostora potekala vse živahnejša dejavnost gradnje gorskih zavetišč oziroma koč, za leti 1884 in 1885 je to navdušenje izražalo celo letno poročilo društva DuOeAV.³⁹³

Izhodišče za nadaljnje pisanje o kočah Kranjske podružnice nam je bil pet strani dolg seznam koč v Alpah, ki je bil objavljen na začetku zvezka *Mitteilungen* leta 1897 (slika 16).³⁹⁴ V njem so zabeležene koče, zavetišča, gostišča in celo gloriote, majhne odprte stavbe na vrtovih, v parkih ali na vzpetinah na celotnem območju Alp, ki so bila v lasti takratnih planinskih društev, torej tudi OeTC in SPD. Seznam je na podlagi zemljevidov tistega časa izdelal član centralnega odbora društva DuOeAV, polkovnik von Prybila, o katerem podrobnejših biografskih podatkov v razpoložljivi literaturi ni bilo najti. Imenik je napravljen pregledno in glede na navedene vire domnevamo, da tudi natančno. Objekti v lasti DuOeAV so bili tiskani odebeljeno in so izstopali že na prvi pogled. Številka ob oznaki stavbe je označevala lastnika, torej društvo, poseben znak je sporočal oskrbovanost koče in čas odprtosti (poleti ali vse leto),

390 Peter Mikša, »Nemška ali slovenska – planinske koče v slovenskih gorah«, *LC tim: interni časopis skupine*, 2016, št. 6, str. 26–32.

391 Mira Marko Debelak - Deržaj (*26. 12. 1904, Sarajevo; †27. 9. 1948, Ljubljana), alpinistka. Borut Batagelj, »Mira Marko Debeljak«, Alenka Šelih et al., *Pozabljena polovica: portreti žensk 19. in 20. stoletja na Slovenskem* (Ljubljana: Tuma: SAZU, 2007), str. 396–399.

392 Mira Marko Debelak - Deržaj, »Triglavsko kronika«, *Planinski vestnik*, 1947, št. 6–8, str. 165–171, *Planinski vestnik*, 1947, št. 9–10, str. 219–221, *Planinski vestnik*, 1947, št. 11–12, str. 269–227, *Planinski vestnik*, 1948, št. 5–7, str. 164–170, *Planinski vestnik*, 1948, št. 3–4, str. 104–112, *Planinski vestnik*, 1948, št. 8–9, str. 230–245, *Planinski vestnik*, 1948, št. 10, str. 299–304, *Planinski vestnik*, 1948, št. 11–12, str. 336–345, *Planinski vestnik*, 1949, št. 2, str. 45–54, *Planinski vestnik*, 1949, št. 3, str. 80–84, *Planinski vestnik*, 1949, št. 4, str. 114–118, *Planinski vestnik*, 1949, št. 5–7, str. 152–159, *Planinski vestnik*, 1949, št. 8–9, str. 197–209, *Planinski vestnik*, 1949, št. 10–12, str. 225–242. Navedeni časopisi niso bili datirani.

393 »Jahresbericht für 1884–85«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1885, št. 20, str. 236–239, omemba Triglava na str. 237.

394 K. u. k Oberst Prybila, »Verzeichniss der Hütten des DuOeAV, anderer Vereine, der Alpen-Wirtshäuser und Warten«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1897, str. 1–5.

s posebnim zaznamkom pa je bilo dodatno označeno, ali je bil za vstop v kočo potreben ključ. V oklepaju je bila običajno, ne pa vedno, navedena nadmorska višina. V primeru še ne povsem jasnega podatka je bila številka zapisana kurzivno, kar je bilo tudi vodilo pri našem prepisu.

V Prybilovem seznamu bo podrobnejši pogled namenjen območju Julijskih Alp, v katerem je bilo osem objektov, ki so si jih lastila različna planinska društva:

- SPD: Aljažev stolp, Triglavski dom na Kredarici, Vodnikov dom na Vellem polju (2865 m);
- OeTC: *Maria Theresien-Hütte* (2404 m – Dom Planika pod Triglavom); *Erzherzog Franz Ferdinand Hütte* (1752 m – Koča pri Triglavskih jezerih);
- DuOeAV: *Mangart-Hütte* (2000 m – Koča na Mangartu), v lasti Beljaške podružnice;³⁹⁵ *Baumbach-Hütte* (600 m), v Logu v Trenti, last Primorske podružnice, danes ne obstaja več;³⁹⁶ *Deschmann-Hütte* (2323 m – Dom Valentina Staniča pod Triglavom).

Razen *Baumbach-Hütte*, ki je bila sicer oskrbovana, a so bili za vstop potrebni ključi društva, so bile druge kočice v lasti DuOeAV oskrbovane in odprte poleti. Razlog, da *Baumbach-Hütte* nismo slovenili, je v tem, da je ime dobila po pesniku Rudolfu Baumbachu.³⁹⁷ Glede na seznam so si torej leta 1897 v Julijskih Alpah tri različna društva lastila različno število objektov: SPD in DuOeAV po tri in OeTC dva. Kot vidimo je število kurzivno napisanih podatkov o njihovi nadmorski višini razmeroma veliko, kar odraža na eni strani natančnost pri navajanju podatkov, na drugi pa težave pri ugotavljanju točne nadmorske višine, kar se zrcali tudi v zapisih osrednjega glasila društva.

V Karavankah je bilo v Prybilovem seznamu navedenih 10 objektov. *Valvasor-Hütte* (1300 m – Valvasorjev dom pod Stolom) je bil takrat še v lasti OeAC. V lasti DuOeAV sta bila dva objekta. Pod Celovško podružnico je sodil *Stou Haus* (967 m). Gre za objekt, ki danes ne spada k planinskemu društvu, je pa bil oskrbovan in je ležal ob vznožju Stola onstran Karavank, na koncu Medvedjega dola (*Bärental*) ob Bistrici.³⁹⁸ Drugi, za nas zanimivejši objekt v lasti društva DuOeAV oziroma Kranjske podružnice je bila *Golica-Hütte* (1560 m – Koča na Golici), oskrbovana in odprta poleti.

395 »Südliche Ostalpen. Julische Alpen«, DAV, ÖAV und AVS, *Hoch hinaus!*, str. 221.

396 Prav tam.

397 Rudolf Baumbach (*28. 9. 1840, Kranichfeld, Turingija; †21. 9. 1905, Meiningen), pesnik. *Slovenska biografija*, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi1001730>, pridobljeno, 12. 11. 2022.

398 Prav tam, str. 223.

Special- kartenbl. Zone Col.	Bereich- nung	Name	Höhe in Meter	Special- kartenbl. Zone Col.	Bereich- nung	Name	Höhe in Meter	Special- kartenbl. Zone Col.	Bereich- nung	Name	Höhe in Meter
<i>Ortler Alpen.</i>											
20/III	☞	Schaubach-II.	2571	20/IX	☞	Ricovero Nevèa	1204	21/IV	☞	Rifugio di Tosa	2428
"	☞	Zufall-II.	2273	"	☞	Ricovero Sella	1930	"	☞	Capanna Spinale	2020
"	☞	Halle-II.	3133	"	☞	Capanna Canin	2008	<i>Cima d'Asta Gruppe.</i>			
"	☞	Rifugio di Ceredalo	2907	<i>Julische Alpen.</i>				21/V	☞	Ostera del Broccone	1617
"	☞	Capanna Milano	2877	20, IX	☞	Mangart-II.	2000	"	☞	" al Cenone	1451
"	☞	Capanna Cedei	2500	"	☞	Baumbach-II.	600	"	☞	Castigo	1109
"	☞	Locatori-Whs.	1849	"	☞	Erzh. Fr. Ferdinand-II.	1752	"	☞	Crucollo	1097
"	☞	Cantoniera-Whs.	1779	20/X	☞	Deschmann-II.	2322	"	☞	Pontarso	925
"	☞	Ösp. Bartolomeo		"	☞	Maria Theresien-H.	2404	<i>Pala Gruppe.</i>			
<i>Etschbuchtgebirge.</i>											
20/IV	☞	Monte Roën-H.	2110	"	☞	Vodnik-II.		21/VI	☞	Ostera al passo di Cereda	1317
"	☞	Monte Roën Alp-Whs.	1769	"	☞	Kredorča-H.		"	☞	Miss	1310
"	☞	Penegal-II.	1738	"	☞	Aljaz-Aussichtsturm	2865	"	☞	" al passo le Aurine	1318
"	☞	Penegalhôtél		"	☞	Wochein-Touristen-Hs.	532	"	☞	Dresdner-II. (im Bau)	
"	☞	Adler-Whs. a. d. Mendel	1320	<i>Karawanken.</i>							
"	☞	Mendelhof	1360	20/X	☞	Golica-II.	1500	21/X	☞	Mallner-H.	1380
<i>Fassaner Dolomiten.</i>											
20/V	☞	Grasleiten-II.	2165	"	☞	Bodner-Whs.	1027	<i>Adamello Gruppe.</i>			
"	☞	Nirnberger-II. (im Bau)		"	☞	Matschacher-Whs.	1520	22/III	☞	Ostera di Campolaro	1443
"	☞	Leipziger-II. (im Bau)		"	☞	Stou-Hs.	967	"	☞	Capanna Lago di Lajone	2346
"	☞	Rifugio Rosetta	2000	"	☞	Valvasor-H.	1300	<i>Monte Baldo Gruppe.</i>			
"	☞	Virgiharte	1103	"	☞	Stou-II.	2339	22/IV	☞	Rifugio al Mte. Baldo	2079
"	☞	Titschenwarte	1420	"	☞	Deutscher Peter-Whs.	730	"	☞	Mte. Baldohôtél	2070
"	☞	Pordojoch-II.	2242	"	☞	Ridouz-Whs.	917	"	☞	Ostera S. Giacomo	1190
"	☞	Alpenrose-Whs.	1660	"	☞	Jura-Whs.	900	<i>Monti Lessini Gruppe.</i>			
"	☞	Karrerseehôtél	1670	"	☞	Asslinghôtél, St. H.	585	22/IV	☞	Ostera Mte. Rovere	1264
"	☞	Kaditsch-(Grimmjoch)- Whs.	1997	<i>Steiner Alpen.</i>							
"	☞	Jochgrimm-Whs.	1854	20/XI	☞	Koreschitza-H.	1807	"	☞	Fiorentini	1495
"	☞	Zimmerhof-Whs. (Radein)	1562	"	☞	Okreschel-H.	1377	"	☞	barricata	1320
"	☞	Neuhütte-Whs.	1801	"	☞	Frischanf-H.	1474	"	☞	Vezena	1402
"	☞	Rolle-Whs.	1894	"	☞	Logarthal-Hs.	807	"	☞	Termine	1312
"	☞	Pellegrino-Whs.	1910	"	☞	Koebeck-H.	1775	"	☞	Manazzo	1757
"	☞	S. Martino-Whs.	1444	"	☞	Grintonz-II.	2650	"	☞	Gheretele	1130
"	☞	Hôt. Rizzi, Vigo di Fassa	1390	"	☞	Petzen-Whs.	1373	"	☞	Marcesina	1370
"	☞	Campitello-Whs.	1442	"	☞	Planinschegg-Whs.	1087	"	☞	del forecletto	1892
"	☞	Canazei-Whs.	1463	20/XII	☞	Ursulaberg-Whs.	1043	<i>Monte Baldo Gruppe.</i>			
"	☞	Paneveggi-Whs.	1541	<i>Presanella Gruppe.</i>							
20/VI	☞	Finazzer-Whs. i. colle San Lucia	1453	21/III	☞	Rifugio Presanella	2204	23/IV	☞	Malga Trambari	1490
<i>Ampezzaner Dolomiten.</i>											
20/VI	☞	Sachsendank-H.	2573	<i>Adamello Gruppe.</i>							
"	☞	Fedaja-H. (Verra)	2029	21/III	☞	Leipziger-(Mandron)-II.	2441	"	☞	Podesteria	1659
"	☞	Valentini-Whs.	2040	"	☞	Rif. Venezia (Bolognini)	1070	"	☞	Ostera di Rivolto	1340
"	☞	Rifugio S. Marco	1900	"	☞	Casa Bedole	1569	"	☞	" della Lora	1275
"	☞	Rifugio di Venezia	1944	"	☞	Rifugio di Lares	2078	"	☞	Sega-Whs.	1283
"	☞			"	☞	Rifugio Garibaldi	2437	<i>Kürst.</i>			
"	☞			"	☞	Rifugio di Salarno	2255	23/IX	☞	Opëinalhôtél	346
"	☞			"	☞	Capanna Baitone	2440	"	☞	Opëina-Aussichtswarte	397
<i>Brenta Gruppe.</i>											
21/III	☞	Rifugio Sabione	2100	"	☞	Capanna Baitone	2440	23/X	☞	Canziangrotte	426
"	☞	Madonna di Campiglio- Whs.	1515	"	☞			"	☞	Kronprinz Rudolf-Gr.	
21/IV	☞	Rifugio A. Stopani	2440	"	☞			23/XI	☞	Lescova dolina	801
"	☞			"	☞			"	☞	Nova Grašina-II.	1460
"	☞			"	☞			24/IX	☞	Aussichtswarte Cuzilbregli	430
"	☞			"	☞			24/X	☞	Stephanie-H.	923
"	☞			"	☞			"	☞	M. Maggiore-H.	1350
"	☞			"	☞			"	☞	Rifugio al Planik	1273

Slika 16: Seznam koč leta 1897 (K. u. k Oberst Prybila, »Verzeichniss der Hütten des DuOeAV, anderer Vereine, der Alpen-Wirtshäuser und Warten«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenverein, 1897, str. 5.*)

Iz »Štajerskih Alp«, kot je zapisano v seznamu, so nas, tako kot v Karavankah, zanimalo samo kočje v lasti DuOeAV oziroma Celjske podružnice: *Koroschitz-a-Hütte* (1807 m – Kocbekov dom na Korošici), *Okreschel-Hütte* (1377 m – Frischaufov dom na Okrešlju), odprti in oskrbovani poleti. V seznamu je bila navedena še zaprta *Logarthal Haus* (807 m),³⁹⁹ ki danes ne obstaja več oziroma bi glede na netočno nadmorsko višino (807 m) morebiti šlo za Piskernikovo zavetišče (837 m). Glede na spomine po Logarski dolini nekega Savana je šlo namreč za nemško trdnjavo celjskih Nemcev in nemčurjev, ki so jo za več tednov nemške družbe zasedle tako, da so slovenski turisti le poredkoma dobili prenočišče.⁴⁰⁰ V njegovi bližini je bilo pozneje zgrajenih še nekaj objektov, ki so bili med drugo svetovno vojno požgani. Na tem mestu je bila pozneje zgrajena kočja, ki se danes imenuje Dom planincev v Logarski dolini.⁴⁰¹ Ob navajanju imen iz Prybilovega seznama se poraja občutek, da so imela kočje na Štajerskem bolj slovenska imena kot imena koč v Julijskih Alpah.

Maria Theresien-Hütte (Dom Planika pod Triglavom)

Prvotno ime kočje, ki jo je Kranjska podružnica zgradila na triglavskem območju, je bilo *Triglav-Hütte*. Triglavsko kočjo je podružnica zgradila leta 1871, popravljena in slavnostno odprta pa je bila 8. septembra 1877. V poročilu o dogodku se je v ta namen v Srednji vasi zbralo šest oseb, trije iz Ljubljane, dva iz Gradca, eden iz Trsta. Dva turista iz Koroške in eden iz Gradca pa so se zbrali v Mojstrani, in ker s strani Kranjske podružnice niso dobili nobenega vodnika, so se naslednji dan sami odpravili proti vrhu. Neznani avtor je poudaril dober obisk kočje, med obiskovalci je omenil tudi cenjenega Frischaufa, ki je pohvalil položaj in gradnjo kočje. Postavitev kočje je močno olajšala vzpon na Triglav, saj od nje pot do vrha ni trajala več kot 1,5 ure.⁴⁰²

Kot smo že zapisali, je zaradi nedelovanja Kranjske podružnice stavbo 1. avgusta 1880 prevzel OeTC. Klub je izvedel obnovitvena dela in objekt 3. avgusta 1880 odprl pod imenom *Maria Theresien-Hütte*.⁴⁰³ Koča, ki je stala ne-

399 K. u. k Oberst Prybila, »Verzeichniss der Hütten des DuOeAV, anderer Vereine, der Alpen-Wirtshäuser und Warten«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1897, str. 5 in »Südliche Ostalpen. Julische Alpen«, DAV, ÖAV und AVS, *Hoch hinaus!*, str. 225.

400 Savan, »Potni spomini na Logarsko dolino«, *Nova doba*, 17. 7. 1920, št. 85, str. 1.

401 *Planinska zveza Slovenije*, <https://www.pzs.si/koce.php?pid=92>, pridobljeno 30. 6. 2022.

402 »Triglav-Hütte«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1877, št. 5, str. 197–198.

403 »Die Hütten und Wege der Sektion Krain«, *Festschrift*, str. 27–28.

posredno ob vznožju Triglava, je bila dolga 4,98 m in široka 3,90 m. Za člane OeTC in DuOeAV je bila nočitev po polovični ceni.⁴⁰⁴ Med redkimi zapisi o koči je v osrednjem glasilu morda zanimiv zapis o njenem precej zanemarnjenem stanju iz leta 1888:⁴⁰⁵ »Koča Marije Terezije je bila odprta, ključavnica je bila odlomljena, odeje in vzmetnice so bile prekrte s plesnijo, vse železo je bilo zarjavelo. Zdi se, da Bohinjci hišo povsem zanemarjajo [...].«⁴⁰⁶ Tako sta notranjost koče videla avstrijski geograf, zgodovinar in alpinist dr. Eduard Richter⁴⁰⁷ ter pravnik dr. Moriz Zeppezauer,⁴⁰⁸ ki sta poleg tega opazila tudi precejšnjo neurejenost poti na Triglav. Kugyjeva pot je bila po njunih besedah namreč popolnoma neprehodna.⁴⁰⁹

Objekt je junija 1903 Kranjska podružnica odkupila nazaj.⁴¹⁰ Poleg prvotne koče iz leta 1877 je bila osem let pozneje zgrajena nova, dvonadstropna, kamnita *Maria Theresien-Hütte*, ki so jo slovesno odprli 13. avgusta 1911.⁴¹¹ Stara koča je bila poslej prenočišče vodnikom in nosačem, nova, sodobno opremljena stavba pa je gorohodcem omogočala daljše bivanje. V sobah nove koče je lahko prespalo 28 ljudi, na podstrešju v skupnih ležiščih pa še 30. Slavje ob otvoritvi nove pridobitve se je začelo nekaj dni pred uradnim odprtjem, na katerem so sodelovali vsi pomembnejši predstavniki Kranjske in Avstrijske podružnice.⁴¹²

404 »Vereinshütten und Unterkunftshäuser. Wegbauten«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1880, št. 5, str. 171–172.

405 »Touren, Triglav«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1888, št. 16, str. 190.

406 Prav tam.

407 Eduard Richter (*3. 10. 1847, Mannersdorf, Spodnja Avstrija; †6. 2. 1905, Gradec), geograf, zgodovinar, alpinist. *Österreichisches Biographisches Lexikon 1815–1950* (Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1988), zv. 9, str. 122–123.

408 Moriz Zeppezauer (*23. 8. 1849, Dunaj; †23. 12. 1917, Maxglan), pravnik in alpinist. Totenbuch der Pfarre Salzburg-Maxglan, 1. 1. 1916–31. 12. 1929, (Pfarramt Maxglan: 1916), zv. 2, str. 44.

409 »Touren, Triglav«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1888, št. 16, str. 190.

410 »Südliche Ostalpen. Julische Alpen«, DAV, ÖAV und AVS, *Hoch hinaus!*, str. 221.

411 *Planinska zveza Slovenije*, <https://www.pzs.si/koce.php?pid=32>, pridobljeno 2. 2. 2022.

412 Section ‚Krain‘ des DuOeAV, »Jahresbericht 1911« (13. 3. 1912), str. 11–21.

Slika 17: Razglednica *Maria Theresien-Hütte*, današnji Dom na Planiki, 1905
(Gorenjski muzej, Zbirka starih razglednic)

Deschmann-Hütte (Dom Valentina Staniča pod Triglavom)

Po Deschmannovi zaslugi in po aktivnem angažiranju takratnega blagajnika Ernsta Stöckla je bila pod Triglavom leta 1886 zgrajena in 31. julija 1887 slovesno odprta *Triglav-Hütte*. Med novicami o kočah osrednjega glasila društva je bila poslej redno in od vseh koč iz takratnega slovenskega prostora največkrat omenjena. Vabilo z natančnim načrtom slovesnosti, za katero je podružnica sprejemala prijave do 25. julija, je bilo objavljeno že kmalu v začetku leta 1887.⁴¹³ Več kot sto udeležencev, med njimi tudi Deschmann, se je udeležilo slavlja, ki se je zavleklo pozno v noč.⁴¹⁴ Odprtje koč pod Triglavom je obeležil tudi takratni tisk osrednjega slovenskega prostora. Poleg objav v *Laibacher Zeitung*⁴¹⁵ in *Laibacher Wochenblatt*⁴¹⁶ je precej kratko novico najti v *Slovenskem*

413 »Triglav-Hütte«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1887, št. 14, str. 170.

414 »Die Hütten und Wege der Sektion Krain«, *Festschrift*, str. 28.

415 »Die Eröffnung der Triglavhütte ober dem Kotthale am 31. Juli 1887«, *Laibacher Zeitung*, 3. 8.1887, št. 174, str. 1.

416 »Ein Volksfest auf den Triglavhöhen«, *Laibacher Wochenblatt*, 6. 8. 1887, št. 365, str. 1–2.

narodu, ki kočē v novici niti ni poimenoval,⁴¹⁷ ter v *Slovencu*,⁴¹⁸ ki je dogodku namenil zapis v dveh delih. V središču prvega dela je bil opis slovesnosti:

Vdeležencev iz turistovskih krogov od blizo inu daleč je bilo okoli 100, razun teh pa še vodnikov, nosačev, pa tudi domačih radovednežev iz Mojstrane od 30 do 40. Vreme je bilo zelo ugodno, in Triglav je bil v nedeljo jutro nenavadno čist. Pa tudi še nikdar ni imel toliko obiskovalcev, kakor ta dan. [...] Lepo z rododendronom (ravšeljnom) in edelweisom (očincem) okinčano kočo je odprl in tablo nad vratmi je odgrnil po daljšem nemškem, proti koncu slovenskem govoru gosp. Karol Dežman. Govorili so še nek turist iz Monakovega, podružnični turistiški načelnik iz Beljaka in okrajni sodnik iz Kranjske gore. Govorniki so vsi poudarjali in občudovali velikanski vtis divje krasne narave in okolice v sredi med strašanskimi pečinami in daleč razprostrtem snežnim poljem v bližini snežnikov kranjskih sivoga poglavarja! Hvalili so tudi prijaznost, olikanost, pripravnost in žilavost tukajšnjih prebivalcev, posebno vodnikov, nosačev in delavcev, ki so kočo postavili in stezo v mali Triglav izsekali, pa tudi zvezo (sedlo) med malim in velikim Triglavom tako popravili, da zdaj ni nobene posebne težave. [...] Brez kake nesreče in tudi brez vsake nerodnosti se je slovesnost končala, in večerna vlaka sta večino vdeležencev odpeljala, eden proti Ljubljani, eden proti Koroškemu.⁴¹⁹

Po opisu slovesnosti je sledilo nestrinjanje neimenovanega avtorja v več pogledih. Najprej ga je motil dan odprtja kočē, to je nedelja, ki naj bi bila vendarle za katoličane rezervirana za obisk cerkve in ne česa drugega. Prav tako se ni strinjal z rabo nemškega jezika, ki »se vsled tega po naših krajih šopiri in prodira celo do zadnjega kota naše dežele in na najvišji vrh naših gor«. Dopis pa se vendarle zaključi v spravljivejšem tonu zaradi opisa poti na Triglav, ki »ni nič več kaj posebnega, ker jih je bilo zadnjo nedeljo toliko skupaj gori in ker že ženske brez skrbi po njem hodijo«. Pisec je kljub izrazito slovenski usmerjenosti slovesnost ob odprtju kočē opisal precej stvarno. Morda bi celo lahko zapisali, da je v njem čutiti rahlo naklonjenost, ki se je razblinila ob očitkih glede časa prireditve in predvsem rabe nemškega jezika.

417 »Domače stvari«, *Slovenski narod*, 1. 8. 1887, št. 172, nepaginirano.

418 »Od Triglavskega podnožja«, *Slovenec*, 4. 8. 1887, št. 175, nepaginirano in *Slovenec*, 5. 8. 1887, št. 176, nepaginirano.

419 »Od Triglavskega podnožja«, *Slovenec*, 4. 8. 1877, nepaginirano.

Do preimenovanja kočje je prišlo leto pozneje, leta 1888, in sicer se je v spomin na dolgotrajnega predsednika Kranjske podružnice preimenovala v *Deschmann-Hütte*.⁴²⁰

Vsebinsko je bila paleta novic o tej kočji v osrednjem glasilu društva precej peštra. Med drugim so bralci izvedeli o novi izolaciji kočje,⁴²¹ o njeni urejenosti po Pottovih načelih⁴²² in tudi vest, da je bila kočja od 1. julija 1898 stalno odprta.⁴²³ Stavba je bila v začetku devetdesetih let ponovno obnovljena,⁴²⁴ o čemer pričajo skice in gradbeni načrt iz leta 1894, ki so v hrambi innsbruškega arhiva.⁴²⁵ Leta 1895 je osrednje glasilo objavilo zapis, da je kočja pozimi utrpela precej škode, ker je veter poškodoval vrata in je sneg v veliki meri namočil njeno notranjost. To slabo stanje sta javno kritizirala dva gorohodca, ki sta jo tisto sezono obiskala prva, pri čemer sta v kočjo vstopila brez vodnika in se poleg tega tudi nista vpisala v vpisno knjigo. Neimenovani avtor dopisa je bil precej nejevoljen ob tovrstnih obsodbah. Menil je namreč, da je o stanju kočje potrebno najprej obvestiti podružnico in šele nato javnost. Poleg tega je bil proti dejstvu, da so do ključev kočje upravičeni vsi, torej tudi nečlani društva DuOeAV.⁴²⁶

Dve leti pozneje, 16. avgusta 1896, se je kljub slabemu vremenu odvijalo slovesno odprtje adaptirane kočje. Na slovesnosti so bili pomembnejši predstavniki glavnega odbora podružnice: Josef Vesel, Florian Hintner, Rudolf Kirbisch in njen predsednik, Rudolf Roschnik. Okoli 100 gostov, med njimi tudi ženske, je zaradi neurja moralo pobegniti v kočjo, kjer so lahko uživali dobrote izpod kuharske žlice Rudolfa Kirbische. Neurje se je poleglo šele ponoči, zjutraj je gosta megla preprečevala pogled na Triglav, zato so nanj splezali le najpogumnejši. Svečanost

420 »Deschmann-Hütte«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1888, št. 2, str. 22.

421 »Deschmannhaus«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1889, št. 3, str. 17–19.

422 »Weg und Hüttenbau«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1897, št. 12, str. 143.

423 »Deschmannhaus«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1898, št. 11, str. 168.

424 »Deschmannhütte«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1895, št. 16, str. 199–200 in »Südliche Ostalpen. Julische Alpen«, DAV, ÖAV und AVS, *Hoch hinaus!*, str. 222.

425 *Archiv Alpenverein*, OeAV SE 252.401, Sektion Krain, 4. Hüttenakten: Deschmann-Hütte, 1884–1906 (45–46: gradbeni načrt, 76: skica načrta razširitve, načrt v merilu 1 : 100 iz leta 1894).

426 »Die Deschmannhütte«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1895, št. 13, str. 161.

je ob 9. uri odprl predsednik podružnice, Rudolf Roschnik, slavnostni govorec je bil bivši predsednik podružnice, Emil Bock. Zahvale za finančno podporo so bili deležni tako predstavniki centralnega odbora kot Kranjska hranilnica.⁴²⁷ Zapis o tej slovesnosti najdemo še v *Laibacher Zeitung*, in sicer 18. avgusta samo v obliki kratkega obvestila o dogodku,⁴²⁸ 22. avgusta pa je bilo o njem objavljeno precej dolgo poročilo.⁴²⁹ Glede na začetnice avtorjevega podpisa domnevamo, da ga je napisal Rudolf Roschnik. Poleg že znanih dejstev je besedilo ponudilo še nekaj zanimivosti. Tako še izvemo, da je pivo donirala ljubljanska pivovarna Kozler, da so v koči poslušali citrarskega mojstra in da je ognjemet pripravil Ubald v Trnkóczy. Zaradi dežja se je večina udeležencev dogodka vračala skozi dolino Kot, pred dokončnim slovesom pa so se nato še enkrat zbrali v gostišču Šmerc v Mojstrani.⁴³⁰

Istega leta so obiskovalci Deschmannove koče lahko dobili štampiljko iz kavčuka z napisom *Grüss Gott von der Triglavspitze*.⁴³¹

Med objavami v zvezi s kočo so zanimivi prispevki povezani z njeno nadmorsko višino. Iz Prybilovega seznama koč iz leta 1897 je bilo že iz kurzivno zapisane številke razvidno, da pri Deschmannovi koči nadmorska višina še ni bila točna (2323 m). Razprave o tem pa so v osrednjem glasilu potekale že dve leti prej. Leta 1895 je neznani avtor dokaj ostro reagiral na poročilo s predavanja o Triglavu, objavljeno v *Oesterreichische Touristenzeitung*. Poudarjeni sta bili predvsem dve zadevi. Najprej navedbe, da je bil vrh Triglava od koče *Maria Theresien-Hütte* (Dom Planika pod Triglavom – takrat še v lasti OeTC) dosegljiv v uri in četrt l a h k e (sic!) hoje, medtem ko naj bi bili do vrha od 300 m nižje ležeče Deschmannove koče (Dom Valentina Staniča pod Triglavom) potrebni kar dve uri in četrt. Izhajajoč iz rezultatov novih merjenj nadmorske višine Deschmannove koče (2360 m – danes 2332 m), ki so dokazovala, da razlika ne znaša več 300 m, temveč samo 200 m, je pisec tako veliko časovno razliko odločno zavrnil. Po njegovem mnenju naj ta razlika ne bi smela biti

427 »Eröffnung des erweiterten Deschmannhauses und des neuen Urataweges am Triglau«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 16, str. 201–202.

428 »Das Triglav-Fest«, *Laibacher Zeitung*, 18. 8. 1896, št. 188, str. 1624.

429 Dr. R. R., »Die Eröffnung des erweiterten Deschmann-Schutzhüttes und des neuen Brata-Weges zu derselben«, *Laibacher Zeitung*, 22. 8. 1896, št. 192, str. 1655–1658.

430 Prav tam, str. 1658. Peter Kozler (*16. 2. 1824, Koče; †16. 4. 1879, Ljubljana), pravnik, politik, gospodarstvenik. *Slovenska biografija*, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi297498/>, pridobljeno, 11. 12. 2022. Več o pivovarni bratov Kozler gl. »Domača obrtnija«, *Slovenski narod*, 27. 8. 1878, št. 195, nepaginirano.

431 »Deschmannhütte«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 19, str. 242.

večja kot četrte ure.⁴³² V nadaljevanju so avtorja zmotili napačni opisi o stanju poti od Deschmannove kočice na Veliki Triglav. Neznani pisec ostro nasprotuje zapisom, da je bilo v okviru OeTC na poti od Malega na Veliki Triglav storjenih precej zglednih izboljšav, ki naj bi tako povsod drugod zagotavljale varen korak. Po mnenju avtorja je namreč za to na svoje stroške večkrat poskrbela Kranjska podružnica.⁴³³

Tudi še leto po objavi Prybilovega seznama koč polemik o nadmorski višini Deschmannove kočice ni bilo konec. Leta 1898 je v osrednjem glasilu društva izšel članek nekega R. (morda Roschnika), v katerem so uvodoma navedene razlage nadmorske višine kočice ter kratek pregled preteklih in aktualnih dilem v zvezi s tem.⁴³⁴

Slika 18: *Deschmann-Hütte*, današnji Dom Valentina Staniča pod Veliko Vrbanovo špico, 1917 (*Gorenjski muzej*, Zbirka starih razglednic)

432 »Über die Weg- und Hüttenverhältnisse am Triglav«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1895, št. 8, str. 96.

433 Prav tam.

434 R., »Die Höhe des Deschmannhauses«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1898, št. 1, str. 8.

Triglavseen-Hütte (Koča pri Triglavskih jezerih)

Dne 1. avgusta 1880 je bila slovesno odprta koča *Erzherzog Franz Ferdinand-Hütte*, ki je bila v lasti OeTC.⁴³⁵ Po poročanju osrednjega glasila je bila zgrajena iz macesnovega lesa, obložena z oblogami ter opremljena z izjemno praktičnim sistemom ogrevanja, dolga 5,70 m ter široka 4,58 m. Za člane OeTC in DuOeAV je bila nočitev po polovični ceni.⁴³⁶

Kočo Franca Ferdinanda v Zajezerski dolini so od leta dalje 1893 imenovali *Schutzhütte bei den Triglav-Seen*. Ime je OeTC spremenil zaradi tega, ker je na *Zirbitzkoglu* – najvišji gori Seetalskih Alp (*Seetaler Alpe*) in tudi celotnih Labotniških Alp (*Lavantaler Alpe*)⁴³⁷ – zgradil dom, ki je nosil ime avstrijskega nadvojvode Ferdinanda.⁴³⁸

Slika 19: Dolina Triglavskih sedmerih jezer, 1922 (*Gorenjski muzej*, Zbirka starih razglednic)

435 Mira Marko Debelak-Deržaj, »Triglavska kronika«, *Planinski vestnik*, 1948, št. 11-12, str. 338.

436 »Vereinshütten und Unterkunfthäuser. Wegbauten«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1880, št. 5, str. 171-172.

437 *Hribi.net*, https://www.hribi.net/gora/zirbitzkogel_seetaler_alpe/28/624, pridobljeno 6. 7. 2022

438 Mira Marko Debelak - Deržaj, »Triglavska kronika«, *Planinski vestnik*, 1948, št. 2, str. 50.

Leta 1903 je objekt odkupilo društvo DuOeAV in ga dalo v upravljanje Kranjski podružnici, ki ga je leta 1914 obnovila.⁴³⁹ Slovesnost, napovedana za 15. avgust 1914, so zaradi izbruha prve svetovne vojne preložili za nedoločen čas. Koča je bila sicer v celoti končana, manjkala je le še notranja oprema. V danih razmerah je bilo opremljanje nemogoče, saj je bila večina nosačev vpoklicanih, zamenjave za njih pa v kratkem času niso bile možne. Hkrati se je zaradi divjanja vojne pojavilo tudi vprašanje primernosti tovrstnih dogodkov.⁴⁴⁰

Golica-Hütte (Koča na Golici)

Slavnostno odprtje koč na Golice (imenovane tudi Kahlkogel-Hütte) leta 1892 je osrednje glasilo društva DuOeAV zabeležilo kar dvakrat, najprej samo z napovedjo slovesnega odprtja⁴⁴¹ in nato še v podrobnem opisu tega dogodka.⁴⁴² Prireditev je bila ob prekrasnem vremenu 28. avgusta ob prisotnosti 70 turistov. Slavnostni govorci je bil Emil Bock, ki se je zahvalil predvsem centrali in podružnici DuOeAV, kranjski *Sparkasse* in še posebno podjetniku Mallnerju iz Slovenskega Javornika za finančno podporo. Med govorniki se med drugim omenjata še predsednik Primorske podružnice Peter August Pazze in predstavnik centrale društva DuOeAV. Koča je imela kuhinjo ter dve sobi s skupno 10 posteljami, na podstrešju so bila skupna ležišča za vsaj 50 turistov. Ključne so hranili vodnik na Jesenicah in triglavski vodniki v Mojstrani.⁴⁴³ Tako kot Deschmannova koča je bila tudi koča na Golici oskrbljena po Pottovih smernicah.⁴⁴⁴

V dopisu *Die Goliča in Krain*⁴⁴⁵ iz leta 1893 je Josef Vesel izrazil navdušenje ne samo nad lahko potjo, ki vodi na vrh, in nad vrhom, ki razkriva čudovit pogled na sosednje vrhove, ampak tudi nad kočjo: »Sama koča, lesena brunarica, nam ponuja veliko kuhinjo, opremljeno z vsem potrebnim, dve sobi s petimi ležišči, prostorno podstrešje, kjer lahko v nujnih primerih spi petdeset ljudi, in balkon

439 »Südliche Ostalpen. Julische Alpen«, DAV, ÖAV und AVS, *Hoch hinaus!*, str. 222–223.

440 »Die Eröffnung der Triglavseen-Hütte«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1914, št. 15, str. 208.

441 »Eröffnung der Golica Hütte«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1892, št. 15, str. 177.

442 »Eröffnung der Golica Hütte«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1892, št. 16, str. 209.

443 Prav tam.

444 »Arbeiten in der S. Krain«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1895, št. 3, str. 30.

445 Josef Vesel, »Die Goliča in Krain«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1893, št. 7, str. 88–89.

pred vrati koč, s katerega lahko zvečer v prijetnem miru opazujemo sončni zahod in njegove barve na Triglavu.«⁴⁴⁶

Slika 20: *Golica-Hütte*, današnja Koča na Golici (Johannes Emmer, »Geschichte des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins«, *Zeitschrift des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1894, str. 344)

Kočo so leta 1895 podzidali in naslednjega leta na novo opremili.⁴⁴⁷ Popolnoma na novo so bile urejene spalnice s po 10 ležišči. Dopolnjena je bila še druga oprema v koči, npr. hišna lekarna, nosila za poškodovane itd.⁴⁴⁸ Kočo so od takrat po malem ves čas prenavljali in praznično odprtje koč je bilo ponovno leta 1902. Kljub slabemu vremenu se je na predvečer slovesnosti zbralo 40 pohodnikov. Glavni govornik je bil tokrat pravnik dr. August Plachki,⁴⁴⁹ ki se je uvodoma najprej zahvalil vsem podpornikom, Kranjski hranilnici, KID in seveda centrali DuOeAV. Neimenovani pisec poročila v glasilu društva je povzel zgodovino obnove koč, opeval njeno lego in precej natanko opisal notranjost.⁴⁵⁰ O odprtju koč na binokostno nedeljo in urejeni oskrbi so izvedeli tudi bralci *Laibacher Zeitung*.⁴⁵¹

446 Prav tam.

447 »Die Hütten und Wege der Sektion Krain«, *Festschrift*, str. 31. *Golicahütte*, *Laibacher Zeitung*, 2. 7. 1895, št. 148, str. 1293.

448 »Weg und Hüttenbau, Golicahütte«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 10, str. 124.

449 Dr. August Plachki je bil jurist in tudi avtor dela *Die Deutschen in Untersteiermark. Geschichte und Schicksal des steirischen Unterlandes* (Graz: Verlag der Alpenland-Buchhandlung Südmark, 1928).

450 »Golicahütte«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1902, št. 19, str. 235.

451 »Eröffnung der Golica-Hütte«, *Laibacher Zeitung*, 31. 5. 1895, št. 124, str. 1071.

Zois-Hütte (Cojzova kočā na Kokrskem sedlu)

Osrednje glasilo društva je precej podrobno spremljalo gradnjo Cojzove kočē, pri čemer je bilo nemalo težav, saj je bila pomlad leta 1897 vremensko precej neugodna. Gradnjo je oteževal veter, poleg tega pa je bila tudi snežna odeja še sredi marca kar visoka. Do velike noči so delali iz kamniške, po njej pa s kokrske strani. Mizarji so s svojim delom začeli v začetku julija, na objektu je delalo 30 ljudi.⁴⁵² Koča je bila velika, 10 m dolga in 7 m široka, z veliko sobo za goste, kuhinjo in dvema sobama. V zgornjem nadstropju je bila soba za vodnike, velika spalnica in gospodarski prostor. V koči je lahko prespalo 16 turistov, v sili pa še enkrat toliko, torej 32.⁴⁵³ Cojzova kočā je začela obratovati 19. junija 1898.⁴⁵⁴

Valvasor-Hütte (Valvasorjev dom pod Stolom)

Leta 1903 je društvo DuOeAV poleg *Maria Theresien-Hütte* in *Triglawseen-Hütte* odkupilo tudi *Valvasor-Hütte*. Kot poročā glasilo društva, je šlo za staro, 24 m dolgo in 10 m široko prostorno gorsko hišo, ki jo je uporabljal KID za izvajanje rudarskih dejavnosti. Leta 1883 jo je kupil OeTC in jo uporabljal kot zavetišče. Hiša je bila ob potresu leta 1895 precej poškodovana; stene so imele razpoke in leseni deli, zlasti strešna kritina, so bili večinoma gnili. Kranjska podružnica je temeljito popravila zidove, lesene dele zamenjala z novimi, povečan je bil tudi vzhodni del hiše. V njem je že več let živela gospodinja, rudarjeva vdova, katere sin je bil gorski vodnik in je ob nedeljah prav tako bival v koči, med tednom pa zaradi dela v dolini. Po obnovi so bile v hiši kuhinja in tri manjše ter ena večja soba. Neimenovani avtor je poudaril posebne prednosti kočē, kot sta dobra pitna voda in »očarljiva lokacija v zelenju« s čudovitim razgledom na dolino. Ker so h koči spadala tudi drevesa (med drugim češnje in kostanj) ter zelenjavni vrt, se je celoten objekt precej razlikoval od običajnih koč oziroma zavetišč.⁴⁵⁵

452 »Wege der S. Krain«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1897, št. 14, str. 168.

453 »Zoishütte«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1897, št. 15, str. 180.

454 »Zoishütte«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1898, št. 11, str. 141.

455 »Die Valvasorhütte auf dem Hochstuhl«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1904, št. 19, str. 230.

Voss-Hütte (Erjavčeva koča na Vršiču)

Kranjska podružnica je pod predsedovanjem Rudolfa Roschnika imela leta 1901 štiri urejena zavetišča in obsežno mrežo planinskih poti ter je povsem konkurirala večjim planinskim podružnicam. Konec Roschnikovega obdobja sta zagotovo zaznamovala izgradnja in odprtje *Voss-Hütte*. Roschnik jo je obeležil v že navedenem prispevku osrednjega glasila,⁴⁵⁶ v katerem je bila sicer omenjena že tudi prej.⁴⁵⁷ Slovesnost ob odprtju, predvidena za 9. september 1900, je bila zaradi številnih drugih slavij preložena.⁴⁵⁸ Objekt je bil zgrajen po zgledu koče na Golici, namenjen pa predvsem poletnemu turizmu. Služil naj bi za izhodišče bodočih novih poti, ki jih je podružnica načrtovala na tem območju.⁴⁵⁹

Slika 21: Razglednica *Voss-Hütte*, današnje Erjavčeve koče na Vršiču, 1903
(Gorenjski muzej, Zbirka starih razglednic)

456 Rudolf Roschnik, »Bergfahrten zu und von der Voss-Hütte«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1901, št. 15, str. 177–179.

457 »Krain«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1901, št. 4, str. 51.

458 »Die Mojstrokahütte«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1900, št. 17, str. 203.

459 »Die Hütten und Wege der Sektion Krain«, *Festschrift*, str. 33.

Hubertus-Hütte

Kočo v Vratih je Kranjska podružnica dobila leta 1914.⁴⁶⁰ Odprtje koč, ki danes ne obstaja več, je bilo predvideno za 21. junij, a je bilo zaradi slabega vremena preloženo na 28. junij 1914.⁴⁶¹ Po poročanju *Mitteilungen* je društvo pridobilo novo kočo z velikodušno koncesijo »nemških lovskih gospodov« v prelepi dolini Vrat. Ottomar Bamberg in Johann Kosler sta podružnici podarila lovsko kočo z imenom *Hubertus*. Koča na 953 m nadmorske višine je imela 15–18 postelj v treh sobah, pri čemer je bila ena soba rezervirana in namenjena izključno za »lovške gospode«. V 50 korakov oddaljeni brunarici so nameravali postaviti dodatnih 12 ležišč. Objekt, ki naj bi bil odprt do konca septembra, naj bi »nemškimi« planincem nudil preprosto, vendar dobro in udobno nastanitev. Koča je stala na velikem travniku, ki so ga obkrožala drevesa, od tod pa se je nudil prelep pogled na vrhove Triglava, Cmirja in Stenarja.⁴⁶² Pet številčk pozneje je bila v *Mitteilungen* objavljena vest, da so zaradi vpoklica oskrbnika kočo morali zapreti.⁴⁶³

Po prvi svetovni vojni je vse planinske kočice DuOeAV in OeTC prevzel SPD. Za odvzete kočice sta obe nemški društvi s slovenski strani dobili malenkostno odškodnino. Sprememba lastništva je prinesla tudi preimenovanje koč, tako so vsa imena koč dobila slovenska imena. *Maria Theresien-Hütte* se je preimenovala v Aleksandrov dom, *Deschmann-Hütte* v Staničev dom in *Triglavseen-Hütte* v Kočo pri Triglavskih jezerih.⁴⁶⁴ V zvezi z njihovimi bodočimi obiskovalci se je v uvodnem govoru na občnem zboru SPD 27. decembra 1919 v Narodnem domu v Ljubljani lepo izrazil njegov načelnik dr. Fran Tomišek. Poudaril je namreč, da nikomur od članov nekdanjih društev vstop v kočice ne bo onemogočen, se pa v njih ne bo trpelo nestrpnosti in netaktnosti nemških obiskovalcev.⁴⁶⁵

460 »Südliche Ostalpen. Julische Alpen«, DAV, ÖAV und AVS, *Hoch hinaus!*, str. 223.

461 »Neue Schutzhütte im Triglavgebiet«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1914, št. 10, str. 143; »Hubertushütte der S. Krain«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1914, št. 11, str. 160.

462 »Neue Schutzhütte im Triglavgebiet«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1914, št. 10, str. 143.

463 »Hütten und Wege«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1914, št. 15, str. 208.

464 Mira Marko Debelak - Deržaj, »Triglavska kronika«, *Planinski vestnik*, 1948, št. 8-9, str. 207.

465 Peter Mikša, »Kako so nemške planinske kočice postale slovenske in kako so jim spremenili imena«, *Zgodovina.si*, <http://zgodovina.si/kako-so-nemske-planinske-koce-postale-slovenske-in-kako-so-jim-spremenili-imena/?fbclid=IwAR2ACsECmkjmxG9IPjIvFev5tcTG CY9-XZvMAswizD9Emkt9zsJEW0ALQhk>, pridobljeno 2. 1. 2022.

Tabela 8: Koče v lasti Kranjske podružnice

leto / današnje ime koč	1871	1880	1883	1887	1888	1892	1893	1898	1900	1903	1914	1919
Dom Pla- nika pod Triglavom	<i>Triglav- Hütte</i> (DOeAV)	<i>Maria Theresien- Hütte</i> (OeTC)								<i>Maria Theresien- Hütte</i> (Du- OeAV)		Aleksan- drov dom
Dom Valentina Staniča pod Triglavom				<i>Tri- glav-Hütte</i> (DuOeAV)	<i>Desch- mann-Hütte</i> (DuOeAV)							Staničev dom
Koča pri Triglav- skih jezerih		<i>Erz- herzog Franz Ferdin- and- Hütte</i> (OeTC)					<i>Schutz- hütte bei den Triglav- Seen</i> (OeTC)			<i>Triglav- seen-Hütte</i> (1.1903- DuOe- AV)		Koča pri Triglav- skih jezerih
Koča na Golici						<i>Golica- Hütte</i> (DuOeA)						

letno / današnje ime kočje	1871	1880	1883	1887	1888	1892	1893	1898	1900	1903	1914	1919
Cojzova koča na Kokrskem sedlu								Zois-Hüt- te (Du- OeAV)				
Valvasor- jev dom pod Sto- lom			Val- vasor- Hütte (OeTC)							Valvasor- Hütte (Du- OeAV)		
Erjavčeva koča na Vršču									Voss-Hütte (Du- OeAV)			
/											Huber- tis-Hütte (Du- OeAV)	

Odprtost in ponudba koč

Za gorohodce pomembne objave v osrednjem glasilu društva so bile zagotovo informacije o letni odprtosti koč in oskrbnikih. Leta 1887 je bila Frischaufova koča odprta od 1. julija do 20. septembra.⁴⁶⁶ Deset let pozneje, v letu 1897, so se koč v glavnem odpirale junija, Deschmannova 28. junija, koča na Golici dva tedna prej, 5. junija.⁴⁶⁷ Slednjo so morali že po mesecu in pol zapreti, saj je bil njen oskrbnik Andreas Kovačič 1. avgusta zaradi neprimerne vodenja koč odpuščen. Kršitve so bile tako hude, da je bila proti njemu vložena celo ovadba.⁴⁶⁸ Koča na Golici so nato odprli šele 15. maja naslednjega leta, oskrbnik pa je bil ponovno »vrli« Mojstrančan Anton Klančnik.⁴⁶⁹ Koča je bila tudi pozneje pod skrbno roko Agnes Schenk odlično oskrbovana.⁴⁷⁰ Deschmannovo koč pa je že takoj na začetku prevzela v oskrbo tirolska vodniška družina Widmoser, ki je po zapisu iz *Mitteilung* že pred tem dobro oskrbovala druge koč.⁴⁷¹

Po odkupu koč od OeTC leta 1903 je bilo obvestil o odprtosti koč v lasti Kranjske podružnice seveda več. Poleti leta 1904 se je najprej odprla koča na Golici (12. junija), nato koča na Stolu (18. junija), Vossova in Deschmannova koča pa 1. julija.⁴⁷²

Drugo, a za utrujene gorohodce morda še pomembnejše vprašanje pa je bila ponudba koč, s čimer se je v veliki meri ukvarjal že omenjeni Emil Pott, avtor številnih in vsebinsko precej pestrih člankov v *Mitteilungen*. Poleg zapisov o kočah, med katerimi je najti podrobne opise novih koč,⁴⁷³ je denimo pisal še o izobraževanju, ki naj bi prispevalo k večji športni aktivnosti ljudi.⁴⁷⁴ Pottovi

466 »Frischauf Haus«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1887, št. 14, str. 171.

467 »Weg und Hüttenbau«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1897, št. 12, str. 143.

468 »Golicahütte«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1897, št. 15, str. 180.

469 »Golicahütte«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1898, št. 10, str. 128.

470 »Hütten und Wege der S. Krain 1903«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1904, št. 3, str. 34.

471 »Die Schutzhütten der S. Krain«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1907, št. 13, str. 164.

472 »Die Hütten der S. Krain«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1904, št. 12, str. 147.

473 Prof. dr. Emil Pott, »Neue Schutzhüttenbauten«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1903, št. 4, str. 41–43.

474 Dr. Emil Pott, »Ausbildung zum Sport«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1899, št. 22, str. 269–270.

zapisi o kočah so se pogosto navezovali na »provijant«, hrano, ki je bila tam na voljo.⁴⁷⁵ V zvezi s tem je ocenjeval podjetja, ki so izdelovala konzervirano hrano in najboljšo bralcem priporočal v uporabo.⁴⁷⁶ Bolj kot po ocenjevanju živil v pločevinastih posodah je bil znan po zelo podrobno izdelanem načrtu organizacije hrane v kočah. Njegove ideje se je na terenu zelo upoštevalo, saj je bila, kot smo videli, večina koč opremljena po njegovih načrtih. Razlog za to gre verjetno iskati tudi v statutu društva, v katerem so bile precej izčrpne informacije o hrani in cenah zbrane v poglavju *Proviant-Depot*.⁴⁷⁷ Za živila je bilo v kočah predvidenih pet zabojev. V prvem zaboju je bila hrana za zajtrk, med drugim čaj, kava, kakav, čokolada pa tudi konzerva sardin, rum, konjak in cimet. V drugem zaboju je bila hrana za opoldansko in večerno prehranjevanje, na primer različne vrste juh, konzerve mesa, klobas, golaža, graha ter sol in poper. Tretji zaboj je bil namenjen vinu in žganim pijačam, v četrtem je bilo pivo in v petem voda.⁴⁷⁸ Kot redni profesor na kmetijskem oddelku Tehnične univerze v Münchnu, kjer je objavljajl članke o gojenju hmelja in pivovarskega ječmena,⁴⁷⁹ je dobre lastnosti te pijače gotovo poznal in prav pivo je Potta povezovalo s takratnim slovenskim prostorom. Potreba po tej osvežilni pijači v kočah je bila vedno večja, ker pa so težke steklenice podražile transport do koč in posledično tudi prodajo pijače, so za dostavo poskušali najti druge rešitve. Transport piva v manjših sodih je bil sicer cenejši, vendar je zahteval takojšnjo porabo, saj dolgotrajno hranjenje piva v njih ni bilo uspešno. Za izboljšanje skladiščenja je bilo napravljenih mnogo rešitev. Pott se je navduševal nad patentom Jakoba Debelaka s Kranjske, čigar prototip je nastal pri Albinu Carlu

475 Med drugim: Emil Pott, »Zur Verproviantierung unserer Schützhütten im Jahre 1900«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1900, št. 14, str. 164–165; Emil Pott, »Zur Verproviantierung unserer Schützhütten im Jahre 1901«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1901, št. 14, str. 87–89; Emil Pott, »Zur Verproviantierung unserer Schützhütten und Errichtung von Proviantdepots im Jahre 1901«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1901, št. 10, str. 121–122; Emil Pott, »Zur Verproviantierung unserer Schützhütten im Jahre 1903«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1903, št. 7, str. 88–89; Emil Pott, »Zur Verproviantierung unserer Schützhütten im Jahre 1903«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1903, št. 10, str. 133–134.

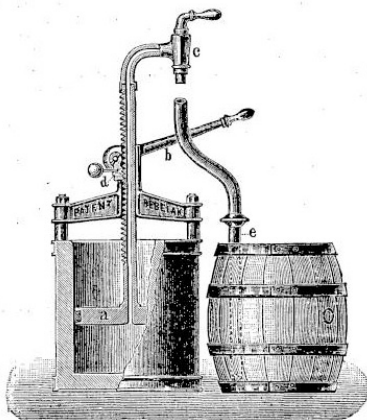
476 Emil Pott, »Zur Verproviantierung unserer Schützhütten im Jahre 1903«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1903, št. 10, str. 133–134.

477 Emmer, *Verfassung und Verwaltung*, str. 85–88.

478 Emil Pott, »Unsere Schützhütten«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1892, št. 21, str. 241–245.

479 Emil Pott, *Die Biertreber als Futtermittel und deren Conservirung. Für Bierbrauer und Landwirthe* (München: Verlag Theodor Ackermann, 1882). Emil Pott, *Die Braugerste* (München: Verlag Theodor Ackermann, 1883).

Achtschinu iz Ljubljane (slika 22). Točilni aparat je bil lahek za uporabo in čiščenje, hkrati pa ni zahteval dodatnih konzervansov, ki bi pivo ohranili sveže.⁴⁸⁰ Napravo so izdelali v delavnici ključavničarja Achtschina, ki je bil leta 1896 gasilski inšpektor in blagajnik Kranjske gasilske deželne zveze,⁴⁸¹ v kateri je pozneje dobil vlogo namestnika predsednika.⁴⁸² Leta 1890 je bil tudi predse-

Bierausschankapparat für Schutzhütten und Alpenwirthshäuser. Von A. C. Achtschin sen. in Laibach.

Slika 22: Točilni aparat
Albina Carla Achtschina
(*Mittheilungen des Deutschen
und Oesterreichischen
Alpenvereins*, 1896, št. 12,
str. 146)

dnik Kolesarskega kluba.⁴⁸³ Vsestranskost in širšo družbeno angažiranost ključavničarskega mojstra poleg omenjenih funkcij dokazuje še avtorstvo priročnika vadbenih predpisov za gasilce⁴⁸⁴ in tiskanega vodnika kolesarskih poti.⁴⁸⁵

Obiskovalci koč

Na podlagi celovitega prikaza obiska koč do leta 1900, objavljenega v slavnostnem zborniku,⁴⁸⁶ ter podatkov iz letnih poročil Kranjske podružnice v obdobju od 1900 do 1914⁴⁸⁷ je nastala spodnja tabela (tabela 9), ki prikazuje število obiskovalcev po posameznih kočah. Razlog, zakaj so v pregled vključeni podatki samo do začetka prve svetovne vojne, je v prvi vrsti dejstvo, da letnega poročila podružnice za leto

480 Emil Pott, »Bierausschank in den Schatzhäusern und in den Alpenwirthshäusern«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 12, str. 146.

481 »Feuerwehr in Laibach«, *Deutscher Kalender für Krain*, 1896, str. 43.

482 Reginald Czermack, *Oesterreichs Feuerwehr- und Rettungswesen am Anfang des 20. Jahrhunderts* (Teplitz-Schönau: Verlag des ständigen österreichischen Feuerwehr-Ausschusses, Druck von C. Weigend, 1903), str. 72.

483 Club Ausschuss, *Gedenkblatt des Laibacher Bicycle Club, aus Anlass des Feiers seines fünfjährigen Jubiläums. Herausgegeben von Club Ausschuss*. (Laibach: Buchdruckerei R. Millit, 1890), nepaginirano.

484 Albin Carl Achtschin, *Dienstes-Ordnung und Uebungs-Vorschriften für die krainischen Verbands-Feuerwehren* (Ljubljana: Kranjska deželna zveza gasilnih društev, 1894).

485 Albin Carl Achtschin, (avtor) Gustav Kastner, (kartograf), *Wegweiser durch Krain u. Küstenland für Radfahrer: mit 82 Bildern und einer Strassenkarte* (Laibach: Laibacher Bicycle-Club, 1895).

486 »Besuch der Schutzhütten der Sektion Krain«, *Festschrift*, str. 47.

487 *Deutscher Alpenverein*, <https://bibliothek.alpenverein.de/webOPAC>, pridobljeno 10. 1. 2022.

1915 ni bilo najti, drugi razlog pa je povezan z letnim poročilom za leto 1917, ki je datirano z aprilom 1917. Nastalo je namreč slaba dva meseca po zasedanju glavnega odbora podružnice, ki je bilo 23. februarja 1917 in na katerem je bilo sprejeto letno poročilo za leto 1916. V nasprotju z dotedanjimi poročili je bil podpisnik odbor in ne predsednik ali njegov namestnik kot običajno. Verjetno gre za odraz časa, predvsem posledic vojne vihre, ki je vase potegnila tudi posamezne člane upravnega odbora podružnice.

Tabela 9: Število obiskovalcev v kočah

Koča \ Leto	<i>Deschmann-Hütte</i>	<i>Golica-Hütte</i>	<i>Zois-Hütte</i>	<i>Voss-Hütte</i>	<i>Siebensen-Hütte</i>	<i>Maria Theresien-Hütte</i>	<i>Valvasor-Hütte</i>
1887	108						
1888	68						
1889	82						
1890	94						
1891	106						
1892	105	137					
1893	99	303					
1894	145	243					
1895	241	235					
1896	258	218					
1897	224	214	67				
1898	228	220	135				
1899	192	300	134				
1900	156	317	173				
Skupno	2106	2187	509				
1901 ⁴⁸⁸	177	320	129	302			
1902 ⁴⁸⁹	283	387	213	304			
1903 ⁴⁹⁰	251	515	191	368			
1904 ⁴⁹¹	243	428	179	284			
1905 ⁴⁹²	346	371	186	396	24	68	147

488 Tätigkeit des Ausschusses über das Vereinsjahr 1901. 15. 1. 1902.

489 Tätigkeit des Ausschusses über das Vereinsjahr 1902. 31. 1. 1903.

490 Section 'Krain' des DuOeAV, »Jahresbericht 1903« (31. 1. 1904).

491 Section 'Krain' des DuOeAV, »Jahresbericht 1904« (18. 1. 1905).

492 Section 'Krain' des DuOeAV, »Jahresbericht 1905« (17. 1. 1906).

Koča \ Leto	<i>Deschmann-Hütte</i>	<i>Golica-Hütte</i>	<i>Zois-Hütte</i>	<i>Voss-Hütte</i>	<i>Siebense-en-Hütte</i>	<i>Maria Theresien-Hütte</i>	<i>Valvasor-Hütte</i>
1906 ⁴⁹³	441	425	175	485	125	266	102
1907 ⁴⁹⁴	490	504	224	588	193	271	153
1908 ⁴⁹⁵	568	668	238	700	179	327	131
1909 ⁴⁹⁶	492	757	*	700	143	349	122
1910 ⁴⁹⁷	629	787	210	608	161	378	162
1911 ⁴⁹⁸	718	868	261	884	293	715 (stara in nova)	120
1912 ⁴⁹⁹	492	888	254	818	233	439	197
1913 ⁵⁰⁰	687	1147	293	987	354	614	166

Že na prvi pogled je razvidno, da je bila najbolj obiskana koča na Golici, ki je po odprtju Vossove koč na Vršiču številne obiskovalce izgubila. Razlog za visok obisk obeh koč je bil gotovo v lažjih izhodiščih, lahki dostopnosti in ne nazadnje v dobro urejenih poteh. Množični obisk koč pri Triglavskih jezerih bi prav tako lahko utemeljevali z vedno bolj urejenimi potmi, lahkim dostopom, predvsem pa z atraktivnim položajem koč. Ta je namreč še dandanes izredno priljubljena točka pohodnikov vseh starosti.

Zapisi smo že, da so ženske od druge polovice 19. stoletja vedno pogosteje zahajale v vzpeti svet. Leta 1888 je Deschmannovo koč po podatkih osrednjega glasila do vključno 16. septembra obiskalo 64 obiskovalcev, od tega 10 žensk.⁵⁰¹ Tudi *Laibacher Zeitung* je natančno poročal o vrsti gorohodcev vzpetega sveta, a ker bi obdelava teh podatkov močno preseгла okvirje naše študije, naj samo za vtis o deležu obiskovalk pogledamo kratek časovni interval na prelomu stoletij (tabela 10).

493 Section 'Krain' des DuOeAV, »Jahresbericht 1906« (14. 1. 1907).

494 Section 'Krain' des DuOeAV, »Jahresbericht 1907« (16. 1. 1908).

495 Section 'Krain' des DuOeAV, »Jahresbericht 1908« (21. 1. 1909).

496 Section 'Krain' des DuOeAV, »Jahresbericht 1909« (14. 1. 1910).

497 Section 'Krain' des DuOeAV, »Jahresberich 1910« (10. 2. 1911).

498 Prav tam.

499 Section 'Krain' des DuOeAV, »Jahresbericht 1912« (13. 2. 1913).

500 Section 'Krain' des DuOeAV, »Jahresbericht über das 32. (39) Vereinsjahr«, (26. 2. 1913), str. 7.

501 »Deschmann-Hütte«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1888, št. 19, str. 231.

Tabela 10: Število obiskovalk v kočah

Leto	Koča	Ženske	Skupno
1.-7. 8. 1898 ⁵⁰²	<i>Zois-Hütte</i>	6	39
	<i>Deschmann-Hütte</i>	3	25
	<i>Golica-Hütte</i>	2	29
23.-29. 7. 1900 ⁵⁰³	<i>Zois-Hütte</i>	3	42
	<i>Golica-Hütte</i>	5	16

Čeprav navedeni podatki potrjujejo prevlado moških gorohodcev, je opaziti že tudi znaten delež žensk, kar že kaže, da turizem v obravnavanem času in prostoru le ni bil več samo moška domena.

Od leta 1908 dalje se je v letnih poročilih podružnice poleg števila obiskovalcev začelo precej natančno beležiti obiskovalce po nacionalnosti. Tabele obiskovalcev za obdobje 1908–1913 so priložene na koncu knjige (priloga 5), kot primer pa pogledjmo podatke za leto 1908⁵⁰⁴ (tabela 11). Podatki se zdijo zanimivi ne zgolj zaradi števil, ampak tudi zaradi nacionalnih oznak, ki jih včasih ne znamo oziroma ne moremo razložiti: Kdo se skriva za oznako »Slovani« in kdo za »člani društva DuOeAV«? Kaj je s Slovenci, ki so bili člani društva DuOeAV? Nacionalne oznake prikrivajo ljudi, ki se niso šteli ne za Nemce ne Slované, bili pa so Kranjci, Štajerci, Korošci. Nekako se že v imenu društva DuOeAV nakazuje, da so Nemce imeli za eno enoto, vse druge pa so šteli za avstrijske pripadnike. Kaj se torej skriva pod oznako nemško (*deutsche*) in kaj pod avstrijsko (*österreichische*)? V zvezi s tem naj spomnimo na oznako Kugyjeve življenjske poti kot nemške, kar kaže absurd te delitve. Kugy ni bil samo sin slovenskih staršev in vnuk pesnika Janeza Vesela Koseskega,⁵⁰⁵ ampak predvsem človek, ki se je zaradi družbenega položaja in izobrazbe razglašal za pripadnika nemške kulture in je sam o svoji vzgoji zapisal tako: »Vzgojeni smo bili v domoljubnem smislu kot dobri Staroavstrijci, a brez šovinističnih pretiravanj, brez vika in krika.«⁵⁰⁶

502 »Section ‚Krain‘ des deutschen und österreichischen Alpenvereines«, *Laibacher Zeitung*, 9. 8. 1898, št. 179, str. 1456.

503 »Section ‚Krain‘ des deutschen und österreichischen Alpenvereines«, *Laibacher Zeitung*, 26. 7. 1900, št. 196, str. 1405.

504 Section ‚Krain‘ des DuOeAV, »Jahresbericht 1908« (21. 1. 1909).

505 Janez Vesel Koseski (*12. 9. 1798, Koseze pri Moravčah; †26. 3. 1884, Trst), pesnik, prevajalec in pravnik. *Slovenska biografija*, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi778833/>, pridobljeno, 11. 11. 2022.

506 *Slovenska biografija*, 2, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi308558/>, pridobljeno 9. 9. 2021.

Tabela 11: Število obiskovalcev koč po nacionalnosti za leto 1908

Ime koč	Člani Du-OeAV	Drugi Nemci	Slovani*	Italijani	Drugi	Skupno	Nočitve
<i>Deschmann.</i>	258	206	56	23	25	568	374
<i>Maria Ther.</i>	163	95	44	16	9	327	102
<i>Siebenseen.</i>	77	45	54	-	3	179	45
<i>Voss.</i>	302	204	116	35	43	700	223
<i>Zois.</i>	62	55	113	7	1	238	107
<i>Golica</i>	268	283	34	47	36	668	215
<i>Valvas.</i>	47	35	20	25	4	131	61
Skupno	1177	923	437	153	121	2811	1127

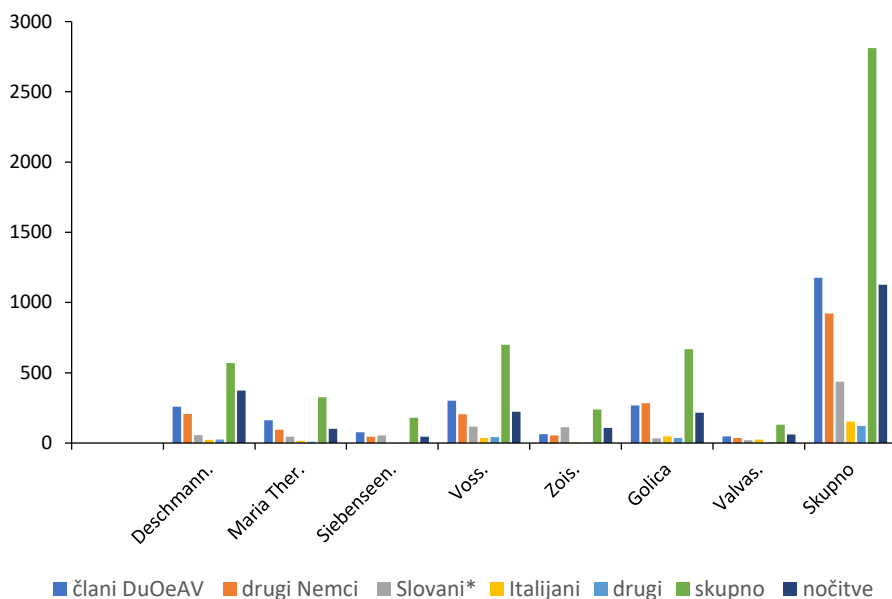
*pretežno dnevni gostje

Slika 23: *Deschmann-Hütte*, današnji Dom Valentina Staniča pod Triglavom (Johannes Emmer, »Geschichte des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins«, *Zeitschrift des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1894, str. 346/1)

Iz podatkov v tabelah o obiskovalcih koč od leta 1908 do leta 1913 je že na prvi pogled precej očitna slika, koga je bilo najpogosteje najti med gorohodci. Največ se jih je označevalo za Nemce, najmanj z oznako Italijani. Obiskovalci z oznako Slovani, ki so bili leta 1908 pretežno le dnevni gostje, so bili po številu nekje vmes. V letih 1908–1913 so ti v vseh kočah skupno predstavljali med 13 in 15 % vseh obiskovalcev.

Če za omenjeni časovni interval pogledamo samo obiskovalce Deschmannove koč, vidimo, da so v letu 1908 tam Slovani predstavljali 9 %, v letu 1909 11 % in v letu 1910 samo 5 % vseh obiskovalcev. Upadanje deleža je zagotovo posledica vse večjih in uspešnejših rezultatov delovanja slovenskega SPD.

Grafikon 2: Obiskovalci Deschmannove koč 1908–1913 po nacionalnosti

Navedene številke potrjujejo že znana dejstva o tem, da so bili večinski gorohodci druge polovice 19. stoletja in začetka 20. stoletja Neslovenci. Enako velja za večinske obiskovalce koč DuOeAV, kar sovпада z vse številčnejšimi kočami v lasti SPD. Pogosto, če že ne po pravilu, so bili obiski koč pogojeni z lastništvom koč in zato v koč SPD niso zahajali Neslovenci.

Poleg nacionalnosti je bilo zanimivo pogledati podatke o deželah, iz katerih so v ta del alpskega sveta prihajali takratni gorohodci. Pogosto podatke o tem

prav tako najdemo v omenjenih poročilih *Laibacher Zeitung*a, a tudi v tem kontekstu bi bila njihova celovita obdelava za našo študijo preobširna. Za vtis si iz poročil ljubljanskega časopisa pogledjmo le izvor obiskovalcev Deschmannove kočice in Koče na Golici (tabela 12).

Tabela 12: Izvor obiskovalcev Deschmannove kočice in Koče na Golici

<i>Deschmann-Hütte</i> 1.–7. 8. 1898 ⁵⁰⁷	<i>Golica-Hütte</i> 23.–29. 7. 1900 ⁵⁰⁸
Nemčija (5)	Dunaj (6)
Anglija (2)	Gradec (1)
Dunaj (2)	Praga (2)
Gradec (1)	Saška (1)
Hrvaška (1)	Severna Nemčija (2)

Spekter obiskovalcev je kljub majhnemu številu podatkov in kratkemu časovnemu intervalu precej raznolik in širših geografskih dimenzij. To posredno ponovno kaže in hkrati potrjuje širino prostora, v katerem so poznali vzpeti svet takratnega slovenskega sveta. Poleg večinskih gorohodcev iz nemško govorečega okolja, so bili tu še predstavniki iz Anglije, Hrvaške in današnje Češke. Gorohodci iz Londona ali Liverpoola, ki so se povzpeli na Triglav,⁵⁰⁹ nas ne smejo presenečati, saj je bila v Angliji planinska tradicija tudi po zaslugi njenega prvega predsednika *Alpine cluba* Johna Balla še posebno živa.

Kot omenjeno, je bila izbira o obisku določene kočice lahko odvisna od lastnika kočice oziroma članstva v društvu. V zvezi s tem je v društvu DuOeAV obstajala želja, če že ne zahteva, do članstva. Samoumevno je namreč bilo, da društveniki obiskujejo kočice društva, ki mu pripadajo. Nekatero podružnico, denimo Podružnica Bozen je to zapisala med obveze svojih članov. Po njenem zgledu je podobno nameravala napraviti tudi Kranjska podružnica. V pismu centrali DuOeAV poleti leta 1907 je izrazila željo, da bi v statutu v razdelku o »splošnih predpisih« zapisali še posebno opozorilo članom. Poleg obveznega nošenja društvenega znaka, najema društvenih nosačev in vodnikov ter obvezne navedbe imena društva v vpisnih knjigah

507 »Section ‚Krain‘ des deutschen und österreichischen Alpenvereines«, *Laibacher Zeitung*, 9. 8. 1898, št. 179, str. 1456.

508 »Section ‚Krain‘ des deutschen und österreichischen Alpenvereines«, *Laibacher Zeitung*, 26. 7. 1900, št. 196, str. 1405.

509 »Der Triglav«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereines*, 1895, št. 13, str. 164; »Triglav-Besteigung«, *Laibacher Zeitung*, 28. 6. 1895, št. 146, str. 1274.

je predlagala še zahtevo v zvezi z obiski koč: »Poleg tega velja za častno dolžnost vseh članov društva, da dajo prednost zavetiščem svojega kluba na območjih, kjer nastanitev ponujajo tudi drugi ponudniki, zlasti na jezi- kovni meji na Štajerskem, Koroškem, Kranjskem in Južnem Tirolskem.«⁵¹⁰ Na dopisu so tudi žigi drugih podružnic takratnega slovenskega prostora. Centrala je prošnjo podružnic zavrnila, saj se ji tovrstna pravila še zlasti na obrob- nih, nacionalno mešanih področjih niso zdela primerna. V odgovo- ru centrale Kranjski podružnici lahko začutimo na eni strani pomirjujočo (nacionalno) politiko, na drugi izogibanje. Okolje njenega delovanja je bilo nacionalno precej enotno in tovrstnih razprtij ni bilo, zato jih je centrala društva težko razumela.

Poti vzpetega sveta

Gradnja poti

Da bi vzpeti svet postal dostopen širšemu krogu gorohodcev, so planinska dru- štva poleg koč morala ustrezno poskrbeti tudi za poti. Primerni dostopi bi olajšali osvajanje vrhov, povečalo bi se število turistov, kar bi se odrazilo v bolj naklonjenem odnosu do narave, zlasti do vzpetega sveta. Pozornost društva DuOeAV, ki je bila sprva usmerjena le h končnemu cilju, osvajanju vrhov, se je torej že kmalu morala usmeriti v reševanje problema o načinu pristopa, v urejanje in gradnjo planinskih poti.⁵¹¹

Ob tem se je pojavil pravni problem, saj hoja po gozdu in po poteh vzpetega sveta v preteklosti še zdaleč ni bila samoumevna. Tako je še leta 1852 gozdni zakon v 55. členu omogočal zapriseženemu gozdnemu tehniku, da je odstranil vsakega sumljivega pohodnika, ki bi v gozdu lahko povzročil škodo.⁵¹² Gozdne poti so bile tudi še konec 19. stoletja predmet lovskih pravnih zakonov. Zakon o napravljanju in vzdrževanju javnih neerarskih cest in potij iz leta 1889 je na

510 *Archiv Alpenverein Innsbruck*, OeAV SE 252.102_84 S. Krain. Hüttenbesuch 1907.

511 Gebhard Bendler, »by fair means‘ Wie sollen Routen erschlossen werden?«, DAV, ÖAV und AVS, *Hoch hinaus!*, str. 309.

512 *Kaiserliches Patent, wirksam für die Kronländer Oesterreich unter und ob der Enns, Salzburg, Steiermark, Kärnthen, Krain, Görz, Gradiska, Istrien, Triest, Tirol und Vorarlberg, Böhmen, Mähren, Schlesien, Galizien mit Krakau und die Bukowina, wodurch für diese Kronländer ein neues Forstgesetz erlassen, und vom 1. Jänner 1853 angefangen, in Wirksamkeit gesetzt wird.* (Österreichische Nationalbibliothek, Alex, *Historische Rechts- und Gesetzestexte*, <https://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=rgb&datum=18520004&seite=00001053>, pridobljeno 20. 6. 2022.

primer ločeval le med deželnimi, okrajnimi in občinskimi cestami in potmi ter železniškimi dovoznimi cestami.⁵¹³

Kdaj se je gorohodcu izrekla kazen oziroma prepoved uporabe poti, je bilo odvisno od številnih dejavnikov, ki bi verjetno bili lahko zanimivi za raziskovalce pravne zgodovine. Za našo študijo povsem zadostuje zaznamek, da o samoumevnem svobodnem gibanju po gozdnih poteh v obravnavanem času ne moremo govoriti. O tem problemu so javnost že takrat seznanjali posamezniki, kot je na primer dunajski profesor in ustavni sodnik Arthur Lenhoff (Löwy).⁵¹⁴ Leta 1909 je v dopisu *Der verbotene Weg. Ein juristischer Versuch*,⁵¹⁵ ki je v dveh nadaljevanjih izšel v uradnem glasilu dunajskega turističnega društva *Der Naturfreund*, s pravnega vidika precej izčrpno razložil rabo zasebnih in javnih poti. Po njegovem mnenju je na področju zasebnih poti še vedno vladala precejšnja zmeda, saj zakonodaja, ki bi dajala prednost pravici do uživanja narave pred pravico do lova, še ni bila sprejeta.⁵¹⁶ S tem je opozoril ne le na kompleksnost vprašanja, ampak tudi na možne pravne nejasnosti in spore na tem področju. Uporabo poti je poskušal razložiti s stališča javnega interesa na eni strani ter zasebnega na drugi. Besedilo, podkrepljeno s številnimi razlagami pravnih strokovnjakov, s sklici na veljavne zakone ter z izčrpnimi pravnimi razlagami in konkretnimi primeri, ki so jih v različnih delih monarhije razrešili na povsem različen način, za pravno nepodkovane bralce zagotovo ni bilo (in še danes ni) lahko razumljivo. Kajti tudi v sedanjem času sta na tem področju še vedno pogosto v navzkrižju javni interes in zasebna lastnina.

Tudi društvo DuOeAV se je kompleksnosti vprašanja poti s pravnega stališča dobro zavedalo in je tematiko predstavilo v svojem osrednjem glasilu. Izčrpna

513 »Zakon o napravljanju in vzdrževanju javnih neeararskih cest in potij,« (28. 7. 1889), člen 1. *Österreichische Nationalbibliothek, Alex, Historische Rechts- und Gesetzestexte*, <https://alex.onb.ac.at/>, pridobljeno 20. 6. 2022. O cestah gl. Eva Holz, *Razvoj cestnega omrežja na Slovenskem ob koncu 18. in v 19. stoletju*, predelana doktorska disertacija (Ljubljana: ZRC SAZU, 1994).

514 Arthur Lenhoff (Löwy) (*25. 10. 1885, Teplitz; †20. 6. 1965, New York City), pravnik, ustavni sodnik. *Universität Wien*, https://gedenkbuch.univie.ac.at/index.php?id=435&no_cache=1&person_single_id=33430&person_name=&person_geburtagstag_tag=not_selected&person_geburtagstag_monat=not_selected&person_geburtagstag_jahr=not_selected&person_fakultaet=not_selected&person_kategorie=&person_volltextsuche=&search_person.x=1&result_page=77, pridobljeno 19. 6. 2022.

515 Arthur Lenhoff, »Der verbotene Weg: ein juristischer Versuch / von Arthur Löwy«, *Der Naturfreund: Mitteilungen des Touristen-Vereines »Die Naturfreunde« in Wien*, 13 (1909), zv. 7, str. 144–151; *Der Naturfreund: Mitteilungen des Touristen-Vereines »Die Naturfreunde« in Wien*, 13 (1909), zv. 8, str. 177–182.

516 Arthur Lenhoff, »Der verbotene Weg: ein juristischer Versuch / von Arthur Löwy«, *Der Naturfreund: Mitteilungen des Touristen-Vereines »Die Naturfreunde« in Wien*, 13 (1909), zv. 8, str. 178.

Lenhoffova študija je bila tu povzeta precej na kratko in dokaj razumljivo. V ospredju je bila poudarjena vloga lokalnih oblasti, ki naj bi, ne nazadnje tudi zaradi lastnih interesov, pospeševale gradnjo javnih poti. Slednje bi zaradi svojega pravnega položaja ščitile turiste pred morebitnimi tožbami, pred katerimi sicer niso bili varni na drugih (privatnih) poteh. Prav varnost pa je bila izhodišče oziroma podlaga za množični obisk vzpetega sveta, kar je bil osnovni cilj prizadevanj društva DuOeAV.⁵¹⁷

Zlasti v avstrijskem delu društva DuOeAV, v katerem je bilo sicer največ poti, si niso prizadevali za čim širšo pridobitev statusa javnih poti zgolj zaradi brezplačnosti in pravne zaščite gorohodcev. Takšen pravni status poti bi hkrati prav tako lahko preprečeval njihovo samovoljno zapiranje in uničevanje.⁵¹⁸

Po vsem zapisanem gre verjetno lažje razumeti, zakaj je bilo v statutu društva DuOeAV tej temi namenjeno precej obsežno poglavje. Gradnjo poti v okviru društva je statut določal le, če drugi dejavniki (občine, zasebniki) za to niso izkazovali interesa. V nasprotnem primeru jim je bilo gradnjo poti obvezno prepustiti. Povezovalne poti v obdelanih dolinah in na poseljenih pobočjih ter nove promenadne in sprehajalne poti za poletne obiskovalce zato niso spadale k nalogam društva. Statut je prednostno nalogo videl v gradnji treh vrst poti: poti, ki so vodile h kočam, poti, ki so prečkale sedla, in poti, ki so vodile na bolj obiskane vrhove. Šele zatem je prišlo na vrsto urejanje bližnjic in poti, ki so vodile do naravnih znamenitosti, denimo k slapovom. Statut je predvideval dobro utrjene poti do koč. Posebno je bilo pri gradnji poti do oskrbovanih koč treba upoštevati tudi potrebe morebitnih transportnih sredstev. Poti, ki so vodile čez sedla, so zahtevale še več premisleka. Poleg utrjenosti je bilo treba pozornost nameniti širini poti in paziti, da na njih ni bilo večjih sestopov. Vzdržljive, primerno široke, predvsem pa varne so morale biti tudi poti do bolj obiskanih vrhov. Urejanje bližnjic je bilo priporočljivo povsod tam, kjer so časovno (in energetsko) močno olajšale in skrajšale napore gorohodcev. Gradnje poti do naravnih znamenitosti so postale naloge društva samo, če je bilo zanje izkazano veliko zanimanje.⁵¹⁹

Statut društva je natančno opredeljeval dimenzije poti. Dobro prehodna pot naj bi bila široka 80 cm in imela 15-, največ 20-odstotni naklon. Če strme poti ni bilo mogoče speljati v obliki serpentin, je bilo nujno napraviti stopnice. Za

517 »Verbotenen Wege für Touristen«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1909, str. 267–268.

518 Emmer, *Verfassung und Verwaltung*, str. 66.

519 Prav tam, str. 61.

večjo varnost in lažjo prehodnost je bilo treba na izpostavljenih mestih namestiti jeklenice, stope in/ali skobe.⁵²⁰

Intenzivna gradnja poti je v okviru društva potekala od leta 1870 dalje. Leta 1879 je centrala v Pravilih o izgradnji koč in poti (*Hütten- und Wegbauordnung*) prvič objavila kriterije za dodelovanje subvencij pri izgradnji poti, ki sicer niso zadevali tehničnih standardov, a je z njimi na neki način vplivala na njihovo izgradnjo.⁵²¹

Na občnem zboru Kranjske podružnice 7. maja 1875 je bil ustanovljen odbor (Ottomar Bamberg, Christian Klauser, Alfons Moschè, prof. Wilhelm Linhart in Julius R. v. Vesteneck), ki je bil zadolžen za pripravo smernih tabel in za izdajo vodnika po Kranjski. V zvezi z drugo nalogo je nastal le skromen turistični potopis za pot od Ljubljane do Trbiža.⁵²²

V času Deschmannovega predsedovanja do leta 1887 je Kranjska podružnica urejala poti predvsem do vrha Triglava iz doline Kot, Mojstrane, Vrat, Krme in Srednje vasi.⁵²³

Zanimiv je zapis o poteh na Kokrško sedlo od kmetije Suhadolnik do Cojzove kočice.⁵²⁴ Tamkajšnji vodnik Franz Kremser, o katerem bomo še pisali, je bil leta 1899 precej aktiven pri vzpostavitvi plezalne poti med Skuto in Grintovcem (Pode–Mlinarsko sedlo). To pot sta 10. oktobra 1899 preplezala člana glavnega odbora podružnice Anton Ječminek in Rudolf Roschnik.⁵²⁵

Ker je število objav in vesti o gradnji poti Kranjske podružnice v osrednjem glasilu precejšnje, smo izbrali le nekatere: gradnja poti na Triglav leta 1895⁵²⁶ in leta 1896,⁵²⁷ poročilo o grebenski poti v Karavankah,⁵²⁸ izboljšanje poti v

520 Prav tam, str. 62–63.

521 Florian Ritter, »Wegbau der Alpenvereine im Wandel der Zeit«, DAV, ÖAV und AVS, *Hoch hinaus!*, str. 289.

522 »Die Entwicklung der Sektion Krain«, *Festschrift*, str. 8.

523 »Die Hütten und Wege der Sektion Krain«, *Festschrift*, str. 28.

524 »Zoishütte«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1898, št. 11, str. 141.

525 »Grintovc-Skutogradsteig in den Steiner Alpen«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1899, št. 20, str. 245.

526 »Wegbauten auf dem Triglav«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1895, št. 15, str. 189.

527 »Wegarbeiten in der S. Krain«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 2, str. 24.

528 »Wegarbeiten der S. Krain auf der Golica (Karawanken)«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 13, str. 163.

Kamniških Alpah leta 1896⁵²⁹ in leta 1900.⁵³⁰ Istega leta so bile obnovljene poti tudi v Karavankah ter Julijskih Alpah (Mojstrana-*Deschmann-Hütte-Kredarica*), na Mangart ter do Belopeških jezer itd.⁵³¹ Prav tako istega leta je društvo DuOeAV od OeTC prevzelo poti v Savinjskih Alpah.⁵³² Po odkupu koč od OeTC leta 1903 je društvo urejalo še poti na Stol, do Triglavskih jezer ter v območju pod Triglavom.⁵³³

Ob tem le omenimo, da novice o gradnji poti Kranjske podružnice najdemo tudi v slovenskem *Planinskem vestniku*. V njem je bila tako poleti leta 1896 z naklonjenostjo objavljena vest o izgradnji poti na Triglav iz doline Vrat po strmem severnem triglavskem pobočju do Begunjskega vrha: »S to zanimivo potjo je hoja na Triglav jako okrajšana, pripravna pa je samo za izurjene, nevrtohladne turiste.«⁵³⁴

Celovit pregled poti v oskrbi društva DuOeAV v Julijskih Alpah je izšel v Roschnikovem vodniku po Julijskih Alpah leta 1914.⁵³⁵ Seznam poti in koč je pregleden in je bil za takratne turiste zagotovo precej uporaben.

Podobno kot kočice so bile tudi poti pogosto predmet sporov med SPD in nemškimi društvi. V izogib temu je društvo DuOeAV izdalo seznam (priloga 6), v katerem so bile ločeno naštetje poti, kočice in vodniki za obe društvi, torej DuOeAV in »konkurenčen« slovenski SPD. Za leto 1908 so bili podatki v zvezi s potmi jasno izraženi na naslednji način (tabela 13).⁵³⁶

529 »Steiner Alpen«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 5, str. 59–60.

530 »Krain in den Steiner Alpen«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1900, št. 18, str. 218.

531 »Wege der S. Krain«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1900, št. 20, str. 238.

532 »Aus den Steiner Alpen«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1900, št. 13, str. 153.

533 »Hütten und Wege der S. Krain 1903«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1904, št. 3, str. 34.

534 »Skozi Vrata na Triglav«, *Planinski vestnik*, 25. 8. 1896, št. 8, str. 137.

535 Roschnik, *Führer durch die Julischen Alpen*.

536 »Winke für die Besucher der Julischen Alpen, Karawanken und Steiner Alpen«, Section ‚Krain‘ des DuOeAV, »Jahresbericht 1907« (16. 1. 1908).

Tabela 13: Poti DuOeAV in SPD leta 1908

Poti v lasti DuOeAV	Konkurenčne slovenske poti
Vrata–Triglav do Deschmannove koč	Tominškova pot
Deschmannova koč–sedlo na Kredarici	paralelno – zgornja pot
Dolina Vrat–Luknja, južni, starejši del	severnejša pot
Luknja–planina Zajavor–Zadnjica	južnejša pot
Kugyjeva pot	pot čez Komar
Slap Rinka–Okrešelj	leva pot od slapa Rinka do Okrešlja

Označevanje poti

Za označevanje poti je bilo treba dobiti ustrezno dovoljenje, in sicer »od lastnikov dotičnih zemljišč, oziroma od najemnikov lova po tistih zemljiščih«. ⁵³⁷ Statut društva DuOeAV je za označevanje poti določal barvne oznake in table. Glavno vodilo pri označevanju poti je izhajalo iz pravila, da se markiranje začne na zadnji železniški ali poštni postaji, saj je bilo prav začetek poti pogosto precej težko najti. Smerne table (slika 24) so bile podružnicam na voljo brezplačno, morale pa so jih opremiti z napisi. ⁵³⁸ Kot je vidno iz Roschnikovega zapisa, je v obdobju 1882–1895 vsa finančna sredstva za to markiranje in postavljanje tabel financirala Kranjska podružnica. ⁵³⁹

Postopek postavljanja smerokazov je bil v statutu društva prav tako natančno opisan. Pri postavljanju sta morali sodelovati dve osebi. Prva, po možnosti domačin oziroma nekdo, ki je teren poznal, naj bi 20 korakov pred drugo osebo, ki tega območja ni poznala, postavljala table na pot. Šlo je za kontrolo morebitno zavajajoče postavljenih smerokazov. Če so bile table postavljene napačno, bi se namreč druga oseba izgubila. ⁵⁴⁰

537 »Določila o zaznamovanji potov ‚Slov. plan. društva‘«, *Planinski vestnik*, 25. 4. 1895, št. 4, str. 58–60.

538 Emmer, *Verfassung und Verwaltung*, str. 63.

539 Roschnik, »Die Hütten und Wege der Section ‚Krain‘ des deutschen und österreichischen Alpenvereines«, *Deutscher Kalender für Krain*, 1896, str. 108–109.

540 Emmer, *Verfassung und Verwaltung*, str. 64.

Slika 24: Table z napisi koč Kranjske podružnice
(*Zgodovina.si*, <http://zgodovina.si/triglavski-kralj/>, pridobljeno 15. 3. 2023)

Za označevanje poti sta bili v društvu DuOeAV predpisani dve barvi, bela in (svetlo) rdeča, pri čemer je bilo treba prednostno uporabljati rdečo. Bela je bila namreč slabše kvalitete, hitreje se je prala, predvsem pa na skalah ni bila vidna. Belo črto je bilo torej smiselno napraviti le na rdeči podlagi, denimo na rdečem apnencu. Rdeča črta je bila bolj vidna na skalah in deblih dreves, tudi v snegu je prišla bolj do izraza.⁵⁴¹

541 Prav tam, str. 64–65.

Ker je bilo urejanje poti vsaj tako pomembno kot gradnja koč, so bile večinoma te akcije vseh podružnic društva DuOeAV zabeležene v osrednjem glasilu.⁵⁴² Krajše ali daljše tovrstne informacije v območju delovanja Kranjske podružnice so bile v obliki samostojnih besedil ali pa so bile umeščene v širši kontekst, denimo v poročila o kočah⁵⁴³ ali v letna poročila društva DuOeAV.⁵⁴⁴

Podobno kot pri gradnji poti smo tudi pri zapisih o označevanju poti iz osrednjega glasila po subjektivni presoji izbrali le nekatere. V letih 1892 in 1893 je v triglavskem območju poti intenzivno označeval znani Albin Belar.⁵⁴⁵ Leta 1893 so bile označene poti na Kokrško sedlo, poti v Karavankah in poti v Polhograjskih dolomitih,⁵⁴⁶ leta 1895 pa v okolici Belopeških jezer in Mangarta.⁵⁴⁷

Na železniških postajah na Dovjem in v Lescah so bile leta 1896 postavljene velike usmerjevalne table za potnike. Cesarska in kraljeva direkcija za pošto in telegraf v Trstu je leta 1894 na predlog podružnice izdala vozni red vseh poštnih potovanj na Kranjskem in v primorski regiji, cesarska in kraljeva železniška uprava pa je leta 1895 dala zgraditi novo pešpot od železniške postaje na Dovjem do Mojstrane. Pomemben uspeh je bil tudi, da je podružnica v letu 1898 lahko napovedala uvedbo rednih poštnih storitev na poti Kranj–Kokra. S tem se ni le izpolnila dolgoletna želja prebivalcev, temveč je bil narejen tudi velik korak k lažjemu obiskovanju in raziskovanju malo znanih in cenjenih Kamniških Alp.⁵⁴⁸ Zaradi prenovljenih koč in izboljšanja njihove opremljenosti so v letu 1903 zgoraj omenjene table na železniški postaji Dovje zamenjali, na železniški postaji Kranjska Gora pa na novo postavili.⁵⁴⁹

542 »Weg und Hüttenbau der S. Cilli«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1895, št. 2, str. 20.

543 »Hütte und Wege, Arbeiten der S. Krain«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 12, str. 147 ali »Hütten der S. Krain«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1902, št. 11, str. 135.

544 »Jahresbericht für 1892/1893«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1893, št. 14, str. 173; »Jahresbericht 1«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1899, št. 16, str. 196–198.

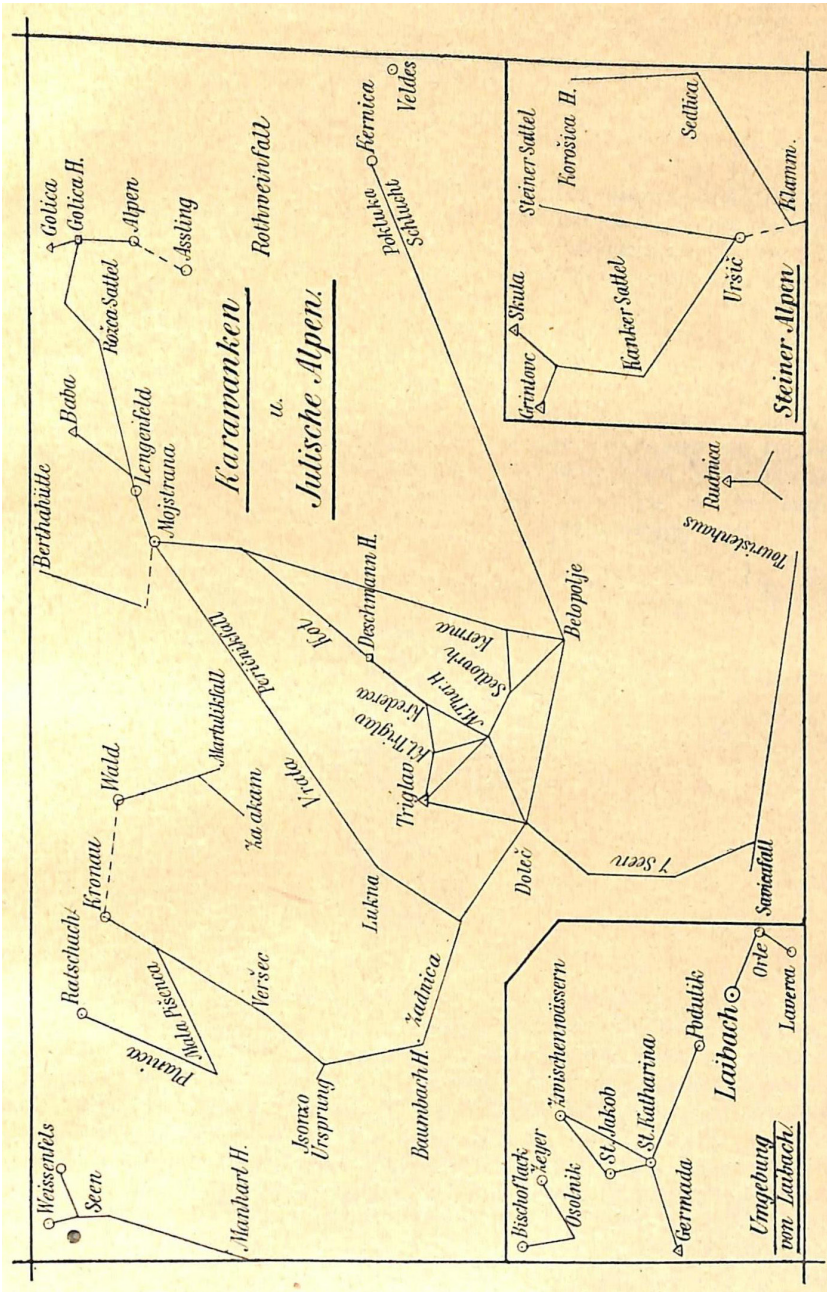
545 Roschnik, »Die Hütten und Wege der Section ‚Krain‘ des deutschen und österreichischen Alpenvereines«, *Deutscher Kalender für Krain*, 1896, str. 99.

546 »Wegmarkierungen der S. Krain«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1893, št. 3, str. 36–37.

547 »Weissenfelsser Seen und Manhart«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1895, št. 15, str. 189.

548 »Die Entwicklung der Sektion Krain«, *Festschrift*, str. 16–17.

549 »Hütten und Wege der S. Krain 1903«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1904, št. 3, str. 34.

Slika 25: Poti in koč Kranjske podružnice leta 1896 (Roschnik, »Die Hütten und Wege der Section ‚Krain‘ des deutschen und österreichischen Alpenvereines«, *Deutscher Kalender für Krain*, 1896, str. 96)

Tako smerokazi kot markacije so v času vseostrejših nacionalnih zaostrovanj prav lahko postale predmet spora s SPD. Po poročilih osrednjega glasila je bilo v letu 1899 narejeno veliko škode, saj je bilo uničenih precej tabel. V dveh primerih je oblastem storilce celo uspelo ujeti. Tako je bil na 21 ur aresta na radovljiškem sodišču obsojen Valentin Mencinger. V drugem primeru pa je bil neimenovani mladoletni mladenič kaznovan s tem, da je moral v dolini Planica nadomestil vse odstranjene table.⁵⁵⁰

Številne objave v osrednjem glasilu društva DuOeAV in ohranjena letna poročila podružnice pričajo o njenem aktivnem delovanju na področju gradnje, označevanja in urejanja poti alpskega sveta. Podružnica je na ta način uresničevala temeljno zahtevo društva DuOeAV, saj so le utrjene javne poti omogočale množični dostop do vzpetega sveta in osvajanje vrhov. Glede na to, da so sledi takratnih prizadevanj Kranjske podružnice v tem območju vidne in z nekaterimi izboljšavami uporabne še danes, lahko zapišemo, da so bile akcije ne samo uspešne, ampak tudi kvalitetne. Sploh če vemo, da današnji Zakon o planinskih poteh načeloma prepoveduje gradnjo novih planinskih poti. Izjemo predstavljajo deli, ki jih je zaradi slabega stanja starih poti in zaradi varnosti uporabnikov potrebno zgraditi popolnoma na novo.⁵⁵¹

Vodništvo

Besedi vodnik in vodič v planinskem terminološkem slovarju označujeta brošuro s podatki, slikami, zemljevidi o krajih in znamenitostih in tudi tistega, ki vodi koga po gorskem svetu, plezanju itd.⁵⁵² Čeprav je v tem pomenu v splošni rabi pogostejša beseda vodič,⁵⁵³ je za spremljevalca po gorskem svetu običajnejša raba vodnik, kar potrjuje tudi poklic gorski vodnik in ne gorski vodič.

»Da hodi človek z vodnikom najbolje, ni dvomiti, in kdor je v hribolastvu premalo izurjen, ali komur ni gledati na stroške, naj gre na visoke gore vsekakor vsaj z enim vodnikom, to pa zaradi varnosti in tudi zaradi tega, da

550 »Wegarbeiten in der S. Krain«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1899, št. 20, str. 245.

551 Zakon o planinskih poteh, *Uradni list Republike Slovenije*, št. 61/07 in 92/21.

552 Bine Mlač (ur.), *Planinski terminološki slovar* (Ljubljana: ZRC SAZU, 2002), str. 253.

553 *Slovarji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU*, <https://fran.si>, pridobljeno 22. 4. 2020.

zve v neznanem si kraju imena vrhov po okolici, ker so vodniki v tej stvari zvedeni,«⁵⁵⁴ je leta 1895 zapisal odbornik SPD Ljudevit Wölfing, vendar je bila pot do »zvedenosti« vodnikov še dolga.

Spremnost vodnika je bilo samoumevno za tako rekoč vse pisce prvih pisanih planinskih vodnikov. Peter Radics⁵⁵⁵ je denimo pri opisu ture na Triglav vodniško spremitvo označil tako, da je bila nujnost vidna že na prvi pogled: »Vzpon na Triglav svetujemo le najbolj izkušenim turistom in le v spremitvi z e l o z a n e s l j i v i h (sic!) vodnikov.«⁵⁵⁶ Tudi Baedekerjev vodnik po Alpah je za vzpon na najvišji vrh Kranjskih Alp predvideval vodnika: »Vzpona na Triglav, najvišji vrh Kranjskih Alp se lahko lotijo le zanesljivi gorniki brez vrtoglavice in v spremitvi izkušenega vodnika.«⁵⁵⁷

Zavedanje o praktičnosti, predvsem pa o varnosti tur gorohodcev ob spremitvi izkušenega vodnika pa v 19. stoletju ni bilo novo. Že slovitemu zdravniku, naravoslovcu in etnologu Baltazarju Hacquetu, avtorju prvega vira o pristopu na Triglav iz let 1778–1784,⁵⁵⁸ se je zdelo samo po sebi umevno, da so turisti vzpetega sveta le domačini, ki to območje dobro poznajo. Po njegovem je tujim gorohodcem obisk tega sveta dovoljen samo v spremitvi vodnikov. V odnosu do teh je prepovedoval samovoljnost, hkrati pa zahteval popolno zaupanje in natančno sledenje vodnikovih navodil.⁵⁵⁹ Hacquetovo delo z nasveti za gorohodce *Wie man am zweckmäßigsten Gebürge bereist* iz leta 1775 je kljub časovni distanci še vedno aktualno. Ne le, da ga je skoraj 100 let kasneje citiral Radics v članku *Ein Katechismus für Bergsteiger aus den Tagen Kaiser Josephs*, objavljenem v *Oesterreichische Touristenzeitung*⁵⁶⁰

554 Ljudevit Wölfing, »Nekaj o turistiki«, *Planinski vestnik*, 25. 10. 1895, št. 10, str. 151.

555 Peter Radics (*26. 9. 1836, Postojna; †24. 9. 1912, Ljubljana), zgodovinar in časnikar. *Slovenska biografija*, <https://www.slovenska-biografija.si>, pridobljeno 2. 10. 2019.

556 Peter Radics, *Führer durch Krain. Die Landeshauptstadt Laibach und die schönsten Touren in Oberkrain, Innerkrain und Unterkrain für Reisende und Einheimische*. (Laibach: J. Giontini, 1885), str. 69.

557 Karl Baedeker, *Südbaiern, Tirol und Salzburg: Österreich, Steiermark, Kärnten, Krain und Küstenland; Handbuch für Reisende* (Leipzig: Baedeker, 1878), str. 392.

558 Evgen Lovšin, *Gorski vodniki v Julijskih Alpah* (Ljubljana: Planinska založba, 1961), str. 107. O pristopih in prvopristopih na Triglav gl. Peter Mikša, »Prvi raziskovalci slovenskih gora in prvi dokumentirani pristopi nanje«, *Zgodovinski časopis* 67 (2013), št. 3–4, str. 390–405.

559 Peter Radics, »Katechismus für Bergsteiger aus den Tagen Kaiser Josef II«, *Bergfahrten in Österreich, Eins und Jetzt 1363–1887* (Augsburg und Leipzig: Amthor'sche Verlagsbuchhandlung, 1888), str. 58.

560 Peter Radics, »Ein Katechismus für Bergsteiger aus den Tagen Kaiser Josephs«, *Österreichische Touristenzeitung*, 1883, št. 3, str. 61–66.

in v vodniku iz leta 1874,⁵⁶¹ brezčasnost zapisa francoskega zdravnika še danes dokazujejo citati sodobnih avtorjev planinske literature.⁵⁶²

Razmere na področju vodništva v drugi polovici 19. stol.

Razmere na področju vodništva v drugi polovici 19. stoletja v takratnem slovenskem prostoru nam v eni povedi upodobi že večkrat omenjeni Johannes Frischauf: »V hribih lahko ure dolgo ni mogoče srečati nobenega človeka, če pa že, potem od njega ne dobiš informacije.«⁵⁶³

V sedemdesetih letih 19. stoletja so bile torej okoliščine v zvezi z gorskimi vodniki precej slabe. Vodniki so bili po večini nosači, od katerih prav veliko védenja o gorskih vrhovih ni bilo pričakovati. Še najboljši so se Frischaufu zdeli lovci, ki so bili, če jim je to dopuščala služba, pripravljene voditi turiste.⁵⁶⁴

Čeprav je bilo v primerjavi z drugimi športnimi aktivnostmi nesreč v vzpetem svetu manj, je bila v ospredju prizadevanj društva DuOeAV varnost na tamkajšnjih poteh. Zavedali so se, da bi k temu poleg dobro utrjenih poti pripomogli tudi šolani vodniki.⁵⁶⁵ Obširno poglavje v statutu društva DuOeAV dokazuje pomembnost izobraževanja,⁵⁶⁶ pri čemer je bila pozornost usmerjena v izvedbo tečaja, za katerega je bila zadolžena in odgovorna podružnica. Tečaj je bilo potrebno organizirati jeseni (novembra, decembra) ali spomladi (februarja, marca), v času torej, ko tečajniki niso bili preveč zaposleni drugod. Finančna plat izvedbe je bila popolnoma v rokah podružnice, ki pa je v ta namen tudi od centrale DuOeAV dobila nekaj sredstev. Zaželeno je bilo, da so tečajniki živeli blizu kraja, kjer se je odvijal tečaj. Zanimivo je, da statut ni poudarjal samo telesne narave bodočih vodnikov, ampak tudi njihove osebnostne lastnosti, kot sta na primer marljivost in prizadevnost. Tečaj naj bi trajal 9–12 dni v obsegu 50 ur, ki so vključevala predavanja, ure za ponavljanje ter izpitne ure.⁵⁶⁷

561 Radics, »Katechismus für Bergsteiger aus den Tagen Kaiser Josef II«, str. 45–63.

562 Andreas Lesti, *Das ist doch der Gipfel: Geschichten von den Bergen der Welt* (Benevento: Bergwelten Verlag, 2020).

563 Frischauf, *J. Frischauf's Gebirgsführer*, str. 5.

564 Prav tam, str. 4.

565 »Jahresbericht 1895/1896«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 17, str. 208–210.

566 Emmer, *Verfassung und Verwaltung*, str. 93–111.

567 Prav tam, str. 99–100.

Prvi koraki pri urejanju vodniškega poklica na Slovenskem

Avtorji prvih tiskanih planinskih vodnikov so na podlagi svojih izkušenj za uporabnike na koncu poleg seznamov tur,⁵⁶⁸ markiranih poti,⁵⁶⁹ za nemško govoreče uporabnike celo preglednic z nemškimi in slovenskimi imeni ter fonetičnimi zapisi dodajali še podatke o poteh in ceno, ki jo je bilo treba plačati vodniku za vodenje.⁵⁷⁰ Očitno je bilo to kar pogosto predmet spora, saj so pisci večkrat opozarjali, da se je za ceno vodniške ture treba pogoditi vnaprej.⁵⁷¹

Prav cene vodniških tur so bile dolgo časa predmet usklajevanja med vodstvom Kranjske podružnice DuOeAV ter lokalnimi vodniki. Pri tem so bili precej glasni bohinjski vodniki, ki so se prizadevanjem Karla Deschmanna in njegovih naslednikov precej zoperstavljali. Razlog za odločna nestrinjanja z bohinjskega konca je tičal v prenizkih cenah.⁵⁷²

*Ker ustrezen sistem gorskih vodnikov ne bi smel biti zanemarljivo sredstvo za povečanje števila obiskovalcev naše z naravnimi lepotami bogate dežele in za materialno blaginjo zadevnih regij, se okrožnim in občinskim oblastem naloži, da v zvezi s tem ustrezno ukrepajo; še toliko bolj, ker dejstvo, da gorohodci v Avstrijo pogosto pripeljejo vodnike iz sosednjih držav, kaže, kako nujno je dvigniti naš sistem gorskih vodnikov na višjo raven.*⁵⁷³

S temi besedami se je končal odlok Kranjskih deželnih oblasti, datiran s 1. junijem 1865, s katerim je bil narejen prvi korak k organiziranemu in urejenemu vodništvu. Veljal je namreč za podlago Vodniškemu redu (*Bergführerordnung*), ki je v veljavo stopil skoraj deset let pozneje, 27. junija 1874.⁵⁷⁴ Sklep odraža nujnost ureditve na tem področju, ne nazadnje tudi zato, ker so gorohodci sosednjih dežel s seboj pogosto pripeljali tuje vodnike in lokalnih niso upoštevali. Ob tem je bila škoda še toliko večja, saj so na ta način domači vodniki ostali brez zaslužka.

568 Frischauf, J. *Frischauf's Gebirgsführer*, 1874.

569 Johann Sima, *Im Billichgrazer Gebirge. Berg- und Thalwanderungen von Johann Sima mit einer Uebersichtskarte von Laibach mit markierten Wegen* (Bamberg, Laibach: Verlag der Section »Krain« des deutschen und österreichischen Alpenvereins, In Commission bei Ig. V. Kleinmayr & Bbg., 1892), str. 62–63.

570 Roschnik, *Führer durch die Julischen Alpen*, str. 191–204.

571 Frischauf, J. *Frischauf's Gebirgsführer*, str. 4.

572 »Die Hütten und Wege der Sektion Krain«, *Festschrift*, str. 21–23.

573 Prav tam, str. 21.

574 Prav tam.

Gorsko vodništvo je spadalo pod pristojnost državnih uradov, to je okrajnih glavarstev, ki so bila dolžna kandidate zaslišati in o tem poročati centrali DuOeAV. Vodniku se je izdala posebna knjižica, ki jo je bilo treba pokazati turistu pred začetkom in na koncu ture. Od vodnikov se je pričakoval dostojen in prijazen odnos do gorohodcev. Na poti so morali preprečevati nesreče ter nuditi vso pomoč, pri čemer niso smeli ogroziti lastnega življenja. Vodnik je bil Kranjski podružnici dolžan poročati o stanju poti, mostovih, prenočiščih itd. V življenjsko ogrožujočih situacijah je storitev tudi smel odkloniti. V primeru neprimerne obnašanja, pijanosti ali neizpolnjevanja dolžnosti je bil kaznovan oziroma lahko tudi odpuščen. Za kršitve je bilo pristojno okrajno sodišče, ki mu je lahko odvzelo vodniško dovoljenje.⁵⁷⁵

Leta 1891 je pri urejanju vodništva prišlo do napredka, saj je iz dunajske centrale prišla pobuda za organiziranje tečaja za vodnike. Nastala so Vodniška navodila (*Führer-Instructionsbuches*), ki so jih dobili vsi vodniki. Leta 1892 je bilo zaradi spremembe Pravilnika o ključih (*Ordnung des Schlüsselwesens*) izdelano večje število oštevilčenih ključev za gorske kočje. Prvi vodniki na Kranjskem, ki so te ključje dobili, so bili štirje vodniki iz Mojstrane. S tem dejanjem je bil položen temelj za zagon centra bodočih triglavskih vodnikov.⁵⁷⁶ Ni čudno torej, da je Rudolf Roschnik v svojem vodniku o Triglavu večino dobrih (nemško govorečih) vodnikov našel prav v Mojstrani in le redke na Bledu, v Bohinju in Trenti.⁵⁷⁷ Opis enega izmed izkušenejših mojstranskih vodnikov se zdi še posebej zanimiv:

*Pojava priporočenega vodnika [...] je kaj malo pričala v njegovo dobro. Zdelo se je, da komaj obvladuje izrazito dolge okončine in izraz zaspane melanholije je počival na širokem, dobrodušnem obrazu, ki ga je ob odsotnosti prednjih zob, nenehno krasil skrajno preprost nasmeh. Sprednje zobe si je bil namreč izbil zato, da bi bil oproščen vojaščine, preizkušen in zanesljiv način tistega časa, ko je bilo patrone potrebno odgrizniti še z zobmi [...]*⁵⁷⁸

Ko je po večletnih usklajevanjih v zvezi s tarifami leta 1893 končno prišlo do soglasja, se je izoblikoval učni načrt za tečaj bodočih vodnikov, ki naj bi ga izvedli naslednje leto.⁵⁷⁹

575 Prav tam.

576 Prav tam, 23–24.

577 Roschnik, *Der Triglav*, str. 27.

578 D. Welter, »Aus den Julischen Alpen«, *Der Alpenfreund*, 1876, št. 9, str. 202.

579 »Die Entwicklung der Sektion Krain«, *Festschrift*, str. 23.

Prvi vodniški tečaj na Slovenskem

Predsednik Kranjske podružnice Rudolf Roschnik je prevzel skrb za vodništvo in spomladi leta 1894 je bil v Mojstrani organiziran prvi tečaj za vodnike, ki sta ga obeležila tudi takratni tisk in uradno glasilo društva.⁵⁸⁰

Tečajniki so prihajali iz Mojstrane, z Bleda, Belega polja, iz Kranjske Gore, s Koroške Bele in z Dovjega.⁵⁸¹ *Laibacher Zeitung* je navedel tudi njihova imena, ki bodo izpisana v originalni obliki: Josef in Clemens Hlebajna, Peter Kovac, Johann Rabic, Franz Skumavc, Franz Urbas, Johann Klančnik ml. iz Mojstrane, Johann Rogar iz Kranjske Gore, Johann Eichletter in Johann Juvan z Belega polja, Johann Legat z Dovjega, Valentin Pleml z Bleda in Franz Außenech iz Koroške Bele.⁵⁸² Kot je razvidno, pri pisavi osebnih imen ni bilo nekega enotnega pravila. Nekatera imena so v celoti nemška, druga v celoti slovenska, nekatera imena pa so deloma napisana nemško, deloma slovensko.

Na vabilo Kranjske podružnice se je od 14 vabljenih 13 kandidatov odzvalo vabilu. Trije od njih niso znali brati, a le eden ni znal nemško. Vsak udeleženec in predavatelj je imel plačane nočitve ter povrnjene potne stroške. Po izkušnjah iz preteklih tovrstnih tečajev se je izkazalo, da je bilo v program boljše vključiti predvsem praktične vsebine, teorijo pa omejiti le na najnujnejše informacije.

Tečajnike, ki so se prvič zbrali 11. februarja in nato še pet koncev tedna, je gostilo gostišče Šmerc v Mojstrani. Vsako srečanje je trajalo sedem ur, skupno torej 35. Sobota zvečer je bila namenjena ponavljanju že obravnavane snovi, ob nedeljah so udeleženci spoznavali nove vsebine: organizacija društva DuOeAV (1 ura; Emil Bock), geografske vsebine (2 uri; Josef Vesel), planinska oprema in oskrba (2 uri; Josef Vesel), kartografsko znanje (10 ur; Rudolf Roschnik), splošno vedenje vodnika (2 uri; Rudolf Roschnik), vodništvo, vodenje, tarife, dolžnosti in pravice vodnikov, vodniška društva (2 uri; Rudolf Roschnik), vodniška pravila, lov, turistika (2 uri; dr. Fritz Suppan), pomoč pri reševanju (12 ur; Emil Bock), nevarnosti pri hoji v hribe in preprečevanje teh (2 uri; Moritz Roschnik). Poleg obveznih učnih ur so tečajniki pod vodstvom Rudolfa Kirbischa pridobivali tudi kuharska znanja. Kot je zapisano v

580 Rudolf Roschnik, »Führerlehkurs in Mojstrana«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1894, št. 7, str. 83–84.

581 »Die Entwicklung der Sektion Krain«, *Festschrift*, str. 23.

582 »Section Krain des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins«, *Laibacher Zeitung*, 21. 3. 1894, št. 65, str. 543.

poročilu, so udeleženci precej zavzeto in resno pristopili k usposabljanju, še posebno zanimanje in navdušenost so pokazali pri predavanju o kartografiji in pri reševanju v gorah.⁵⁸³

Predavatelji so bili iz vrst vodilnih Kranjske podružnice. Med njimi najdemo takratnega predsednika Fritza Suppana, njegovega namestnika Rudolfa Roschnika, prvega blagajničarja Rudolfa Kirbischa, prvega zapisnikarja Moritza Roschnika in tudi bivšega predsednika Emila Bocka.

Po Roschnikovem mnenju je bila izbira kraja in razporeditev na več tednov odlična odločitev in bi lahko bila zgled pri organiziranju tovrstnih tečajev tudi v bodoče. V Mojstrani so se namreč tečajniki bolj kot v katerem koli večjem naselju v miru in v celoti lahko posvetili samo vsebinam tečaja. Tudi časovni intervali so se zdeli smiselni, saj so udeleženci med tednom lahko ponavljali in utrjevali predavano snov. Slednje morda tudi pomeni, da so imeli na voljo celo tiskano gradivo.

Bodoči vodniki so 17. marca 1894 v prisotnosti predsednika Primorske podružnice⁵⁸⁴ in soavtorja knjige o Škocjanskih jamah,⁵⁸⁵ Petra Augusta Pazze opravljali izpit. Po uspešnem zaključku je v gostišču sledila zabava. Še slovesneje pa je bilo naslednjega dne v Ljubljani. Novi vodniki so bili po maši in ogledu mestnih znamenitosti pospremljeni v Švicerijo, kjer je ob zvokih vojaške kapele sledila pogostitev. Zabave so se udeležili številni člani društva DuOeAV, zunanji gostje in seveda vseh 13 novih vodnikov. Vsak izmed njih je dobil diplomu (slika 26), cepin ali vrv, paketek povojev, zemljevid, kompas ter skupinsko sliko s tečaja. Vse stroške, to je povprečno 30 fl na udeleženca, je kril centralni odbor Kranjske podružnice DuOeAV.⁵⁸⁶ To kaže, da je podružnica razpolagala s kar nekaj sredstvi, kot bomo videli, je v tistem času omenjeni znesek predstavljal skoraj letno rento upokojenega vodnika.

583 Roschnik, »Führerlehkurs in Mojstrana«, str. 83.

584 Peter August Pazze, *Chronik der Section Küstenland des deutschen und österreichischen Alpenvereins. Fest-Publication zur Vollendung des XX Vereinjahres* (Triest: Selbstverlag der Section Küstenland, 1893).

585 Peter August Pazze in Friedrich Müller, *Neuer kleiner Wegweiser für die Besucher der St. Kanzianer Grotten* (Triest: Selbstverlag der Sektion Küstenland, 1907).

586 »Die Entwicklung der Sektion Krain«, *Festschrift*, str. 23–24.

Deutscher und Oesterreichischer Alpenverein.

D I P L O M

für

durch welches bestätigt wird, dass derselbe den von der

Section

abgehaltenen **Instructions-Curs für Bergführer** besucht und sich am
heutigen Tage der Prüfung mit Erfolg unterzogen hat.

..... am

Der Vorsitzende der Prüfungs-Commission :
.....

Der Sections-Vorstand :

Prüfungs-Commissäre :
.....
.....

Zur Beglaubigung seitens des Central-Ausschusses des D. u. Oe. Alpenvereins

Der I. Präsident :
.....

Slika 26: Formular diplome vodnika (Johannes Emmer, *Verfassung und Verwaltung des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, str. 101)

O slovesnosti v Ljubljani je v razmeroma dolgi novici poročal tudi osrednji *Laibacher Zeitung*,⁵⁸⁷ medtem ko v *Slovenecu*, *Novicah* in *Slovenskem narodu* v marcu 1894 tovrstne novice ni bilo najti. Uvodoma je v zapisu neimenovane avtorja najti najprej precej hvale na račun delovanja nemškega društva na Kranjskem: »Plodno in uspešno delo Kranjske podružnice DuOeAV pri odpiranju našega veličastnega gorskega sveta širši javnosti, njegovo neutrudno in požrtvovalno prizadevanje za povečanje turizma so tako dobro znani, altruistično delo društva pa tako očitno, da ni treba več razpravljati o njegovi potrebnosti in koristnosti.«⁵⁸⁸

587 »Section Krain«, *Laibacher Zeitung*, 21. 3. 1894, št. 65, str. 543.

588 Prav tam.

Slika 27: Benedikt Lergetporer, Udeleženci vodniškega tečaja v Mojstrani leta 1894 (*Digitalna knjižnica Slovenije*, <http://www.dlib.si>, pridobljeno 14. 3. 2023)

Poleg že znanih dejstev so bili v novici nadalje navedeni točni datumi (11., 18. in 25. februar ter 4., 11. in 18. marec) tečaja. Iz besedila izvemo tudi še nekaj podrobnosti o slavlju v Šviceriji, ki je bila za ta namen okrašena z alpinističnimi emblemi. Pozdravno napitnico, namenjeno cesarju, je imel predsednik podružnice dr. Fritz Suppan. Zdravica se je končala s trikratnim *hoch* in je pri navzočih požela vsesplošno navdušenje. Nato je sledila slavnostna himna. Pred slovesom je v imenu novih vodnikov govoril Franz Skumavc, ki se je s preprostimi, a iskrenimi besedami najprej zahvalil podružnici DuOeAV za skrb ter v imenu vseh vodnikov obljubil zvesto služenje. Vodnike so na koncu slavnostno pospremili na vlak.⁵⁸⁹

⁵⁸⁹ Prav tam.

Izvedba tečaja je omogočila ureditev razmer na področju gorskega in planinskega vodništva, v Mojstrani pa so bili s tem postavljeni temelji centra vodnikov in vodništva na Kranjskem.⁵⁹⁰ Mojstranski tečaj tako predstavlja prelomni trenutek v razvoju vodniškega poklica na Slovenskem. S tem je bil narejen prvi korak k profesionalizaciji te dejavnosti, ki je poslej lahko postala osrednja ali dopolnilna gospodarska aktivnost posameznika. Kvalificiranost vodnikov pa je gotovo prispevala h kvalitetnejšemu delovanju, kar se je posledično odrazilo v modernizaciji turizma alpskega sveta.

Prvi slovenski vodniški tečaj je bil izpeljan več kot deset let pozneje, in sicer leta 1906 v Ljubljani, na njem pa se je izobraževalo 30 pripravnikov iz Mojstrane, Bohinjske Bistrice, Srednje vasi, Žirovnice, Radovne, Rateč, Mlina pri Bledu, Luč, Stahovice pri Kamniku, Begunj in Kranjske Gore.⁵⁹¹ Izčrpna študija o prvih vodnikih na Slovenskem je bila sicer že napisana,⁵⁹² a so bili začetki pri vzpostavljanju vodniškega poklica s strani nemškega planinskega društva iz neznanih razlogov izpuščeni.

Da bi se zaslužek vodništva enakomerno porazdelil na vse mojstranške vodnike, je bil sprejet poseben red. Gorohodec je po svoji lastni želji sicer lahko izbral vodnika, vendar je prednost imel tisti vodnik, ki je v preteklem letu opravil najmanj gorskih tur. Za zagotavljanje transparentnosti se je v ta namen prav tako v Šmercovi gostilni vodila posebna knjiga (slika 28), skrbno shranjena v »lično« izdelani škatli.⁵⁹³ V tej gostilni je bilo tudi skladišče za konzervirano hrano, in sicer mesne in jušne konzerve ter konzerve z zelenjavo, s čimer je bilo oskrbovanje Deschmannove kočice precej olajšano.⁵⁹⁴

Gostilna Šmerc pa ni bila središče in zbirni center samo za nemško usmerjeno gorohodstvo, ampak tudi za slovensko. Poleti leta 1897 so se tako v njej sestali trije častni člani SPD, Jakob Aljaž, Johannes Frischauf in starosta slovenske turistične France Kadilnik. Po poročanju *Planinskega vestnika* je šlo za sestanek »treh imenitnih mož, samih veleturistov«.⁵⁹⁵ Po letu 1908 je tej gostilni konkurenco predstavljalo gostišče Triglav, ki ga je prevzel »znani vodnik Johann Rabic«.⁵⁹⁶

590 »Die Entwicklung der Sektion Krain«, *Festschrift*, str. 24.

591 Lovšin, *Gorski vodniki v Julijskih Alpah*, str. 50.

592 Prav tam.

593 »Die Entwicklung der Sektion Krain«, *Festschrift*, str. 24.

594 »Für Triglavbesucher«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1891, št. 14, str. 196; »Aus dem Triglavgebiet«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1892, št. 14, str. 166.

595 »Shod treh naših častnih članov«, *Planinski vestnik*, 25. 8. 1897, št. 8, str. 127.

596 »Mojstrana«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1908, št. 10, str. 136.

№ _____

Name:

Wohnort: Post:

Land: Section:

Bezirk: Autorisirt (a. V.)

Geburtsort und Jahr:

Zuständig:

Stand:

Beschäftigung:

Kenntnisse: Lesen Schreiben

Sprachen

Vermögensverhältnisse:

Qualification:

Leumund:

Name und Geburtsjahr der Gattin:

Name und Geburtsjahr der Kinder:

.....

.....

Zurückgelegt: Führerzeichen:

Entzogen: erhalten

Gestorben: zurückgestellt

Touren:

Unterstützung aus der Führer-Unterstützungscasse			Anmerkungen (besondere Leistungen)
Jahr	Betrag	Ursache	

Slika 28: Vložni list v knjigi vodnikov (Johannes Emmer, *Verfassung und Verwaltung des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1892, str. 104–105)

Vodnikom je osrednje glasilo društva DuOeAV že zgodaj namenilo precej pozornosti.⁵⁹⁷ V dopisih te vrste je bilo najti imena vodnikov in lokacije njihovega delovanja,⁵⁹⁸ informacije o vrnitvi v dejavnost, potem ko so odslužili triletni vojaški rok, ter tudi o smrtih⁵⁹⁹ in upokojitvah. Leta 1895 se je denimo upokojil eden iz skupine prvih kvalificiranih vodnikov, Mojstrančan Johann Legat.⁶⁰⁰ Zapisali smo že, da so mojstranske vodnike hvalili pisci planinskih vodnikov, neredko so bili omenjeni tudi v novicah slovenskega *Planinskega vestnika*. Tako na primer leta 1895 o njih beremo kar v dveh novicah. Prva se nanaša na »vrlega« Požganca, ki je pred veliko nesrečo obvaroval nekega slovenskega turista. Slednji je namreč v megli in sam hotel po Kugyjevi poti s Triglava v Trento.⁶⁰¹ Druga novica pa govori o številu vodnikov in njihovem zaslužku. Tega leta je iz Mojstrane na Triglav vodilo kar sedem vodnikov, a jih je bilo zaradi številnih turistov včasih še premalo. Njihov zaslužek se je gibal od 150 do 200 fl ali več, kar v tistem času, kot bomo videli, sploh ni bilo malo.⁶⁰²

Zapisi osrednjega glasila društva DuOeAV pa prav tako pričajo o široki aktivnosti posameznih vodnikov. Tako je denimo že omenjeni vodnik Franz Kremser leta 1896 vodil po Kamniških Alpah člane Celovške podružnice,⁶⁰³ pod njegovim vodstvom se je 2. septembra leta 1898 po novi poti na Grintovec povzpel znani zdravnik dr. Max Gnesda.⁶⁰⁴ Pot jih je od Malih vratc vodila levo do

597 »Führerwesen. Verzeichniss der autorisirten Führer in den deutschen und österreichischen Alpen«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1881, št. 7, str. 219; »Weg und Hüttenbau, Deschmannhütte«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 10, str. 124.

598 »Neue Führer in Krain«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1893, št. 3, str. 37; »Führer aus Krain«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1895, št. 3, str. 34; »Führer für die Golic«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1894, št. 14, str. 176.

599 »Führerwesen in Krain«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1899, št. 3, str. 35; »Führer in den Steiner Alpen«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1899, št. 9, str. 114.

600 »Führer aus Krain«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1895, št. 3, str. 34.

601 »Veliko nesrečo je zabranil«, *Planinski vestnik*, 25. 10. 1895, št. 10, str. 156.

602 »Vodnikov na Triglav«, *Planinski vestnik*, 25. 10. 1895, št. 10, str. 156.

603 »Touristische Mittheilungen, Steiner Alpen«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 5, str. 59.

604 Max Gnesda (*10. 9. 1868 Ljubljana; †7. 2. 1948, Wörgl, Tirolska), zdravnik in amaterski slikar. *150 Jahre Künstlerhaus Wien 1861–2011*, <http://www.wladimir-aichelburg.at/kuenstlerhaus/mitglieder/verzeichnisse/mitglieder-gesamtverzeichnis/#g>, pridobljeno 26. 6. 2022.

Dolgih sten prek Malega Grintovca na Velikega.⁶⁰⁵ Kremser je poleg vodenja tudi aktivno sodeloval pri načrtovanju Cojzove kočice na Kokrškem sedlu⁶⁰⁶ ter bil še oskrbnik Frischaufovega doma, za kar je bil javno pohvaljen.⁶⁰⁷

Leta 1893 lahko v nemškem glasilu beremo o upokojitvi prvega in najboljšega »starega« vodnika. Zaradi opešanosti je iz vodniških vrst izstopil Johann Klančnik, ki ni le utiral poti vodniški službi in z navdušenjem opravljal delo vodnika, izkazal se je tudi kot zvest član društva DuOeAV. Zaradi vseh zaslug je bil kot prvi vodnik na Kranjskem upravičen do »vodniške podpore«. Leta 1893 je dobil 20 fl, vsako naslednje leto pa letno 36 fl.⁶⁰⁸ Kljub temu je še tri leta po upokojitvi vodil vojake na Visoko Rogico pod Triglavom. Pri prenočevanju na prostem je »stari Klančnik« slonel in spal ob debeli skali, ki se mu je proti jutri zvalila na hrbet. Vojaki so na njegovo kričanje hitro reagirali in ga rešili.⁶⁰⁹ Vodnik v novici sicer ni imenovan s polnim imenom, a glede na oznako »stari Klančnik« skoraj z gotovostjo lahko zapišemo, da gre za Johanna Klančnika. Kot kaže, vodniki z upokojitvijo torej niso postali nedejavni. Razlog za to je bil verjetno dodatni zaslužek, ki jim je pomagal pri preživetju.

Glasilu društva DuOeAV je poročalo tudi o nesrečah vodnikov. Franz Urbas iz Mojstrane, ki se je leta 1917 pri 55 letih ponesrečil, je bil zadnji član iz skupine prvih kvalificiranih vodnikov. Z njegovo smrtjo so vdova in trije majhni otroci ostali brez vira preživetja.⁶¹⁰ Poleg podatka o samem dogodku nam novica potrjuje ekonomsko težo opravljanja vodniškega poklica, saj je omogočala preživetje tudi celi družini.

Mojstranški oziroma dovški vodniki so bili po Roschnikovih besedah najboljši, a ne le to. Kot je razvidno iz priloge 6, so bili tudi najštevilčnejši.⁶¹¹ Za leto 1908 je bilo iz Mojstrane oziroma Dovjega v okviru društva DuOeAV

605 Dr. Max Gnesda, »Ein neuer Weg auf den Grintovc«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1898, št. 18, str. 228.

606 »Der neue Weg zur Zoishütte«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1898, št. 18, str. 228.

607 H. H., »Aus den Steiner Alpen«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 10, str. 125.

608 »Bergführer Klančnik«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1894, št. 1, str. 9.

609 »Vodnik Klančnik rešen«, *Planinski vestnik*, 25. 9. 1896, št. 9, str. 153.

610 »Führerwesen, Mitgliederstand«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1917, št. 15-16, str. 110.

611 »Winke für die Besucher der Julischen Alpen, Karawanken und Steiner Alpen«, Section ‚Krain‘ des DuOeAV, »Jahresbericht 1907« (16. 1. 1908).

predvidenih največ vodnikov, in sicer devet. Iz Kranjske gore in Bohinja je bilo v istem letu predvidenih pet vodnikov, iz Bleda in Kamniško-Savinjskih Alp trije, iz Rateč ter Trente pa dva vodnika. Istega leta je bilo v okviru SPD največ vodnikov predvidenih v Bohinju, in sicer šest, iz Kamniško-Savinjskih Alp štiri, iz Mojstrane in z Dovjega ter Bleda trije, po dva pa iz Kranjske gore in Rateč ter eden iz Trente. Vidimo torej, da sta Mojstrana in Dovje po številu vodnikov v okviru DuOeAV bila daleč na prvem mestu tudi v primerjavi z vodniki v okviru SPD.

Na Kranjskem se je torej prav zaradi prizadevanj Kranjske podružnice v letih 1893 in 1894 vzpostavil red na področju vodništva, kar je bilo primerljivo z razmerami, ki so vladale v sosednjih deželah. Od leta 1895 je bila v veljavi tako imenovana *Versorgungsliste*: vodnik, ki je bil na tem seznamu, je bil poleg obveznosti deležen tudi vrste ugodnosti, na primer pokojnine.

Omenjena so že bila kaznovanja kršitve vodniških pravil, ki so lahko privedla tudi do prepovedi opravljanja te dejavnosti. Leta 1895 so tako onemogočili vpis na seznam trem vodnikom, ker se niso podredili pravilom. Tudi pozneje je bilo kar nekaj primerov, ko vodniki niso upoštevali pravil ali so s svojimi dejavnji celo škodovali društvu DuOeAV. Odvzem vodniške licence ni bil značilen le za takratni slovenski prostor, glede na novice osrednjega glasila društva je do tega nemalokdaj prišlo tudi drugod po monarhiji.⁶¹²

Vodniki so bili zaradi posebnih dejanj ali zaslug lahko tudi nagrajeni, tako na primer Lorenz Potočnik iz Kamnika in Lorenz Gantar iz Bohinja, ker sta v letih 1898 in 1899 ujela več uničevalcev kažipotov.⁶¹³

O vodniških tarifah

Za lažjo predstavo, koliko je bila vredna letna renta Johanna Klančnika (36 fl) in koliko je bil vreden letni zaslužek mojstranških vodnikov (150–200 fl), poglejmo nekaj cen na prelomu stoletij, ki so se spreminjale v skladu z že omenjenimi denarnimi reformami, ko so goldirnarje (fl) in krajcarje (kr) zamenjale krone (K) in helerji (hel) oziroma na Slovenskem vinarji (vin). Razmerje med staro in novo valuto je bilo 1 : 2, torej za en goldinar (fl) je bilo mogoče dobiti 2 kroni (K).

612 »Führerwesen. Pensionierung und Entziehung des Führerzeichens«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 6, str. 70.

613 »Die Entwicklung der Sektion Krain«, *Festschrift*, str. 26.

Poglejmo nekaj primerov: za 9-urno vodenje od Rablja do Kanina je bilo treba odšteti 6 fl, za pot od istega izhodišča do Mangarta (4 ure) 4 fl, za 10-urno vodenje do Montaža pa 7 fl.⁶¹⁴ Cena Jägrovega planinskega vodnika po Kanalski dolini iz leta 1873 je bila 1 fl 30 kr,⁶¹⁵ cena Rablovega iz leta 1885 pa 2 fl 30 kr.⁶¹⁶ Na marčevski tržnici v Ljubljani je bilo treba leta 1873 odšteti za: bokal (1,5 l) mleka 10 kr, za funt (okoli 500 g) masla 44 kr, vagan (pribl. 61 l) pšenice pa 6 fl 60 kr.⁶¹⁷ Če je bila torej povprečna cena dnevnega vodenja pred letom 1900 med 2 in 3 fl,⁶¹⁸ potem je to dvakrat oziroma trikrat toliko, kolikor je Aljaž plačal za nakup vrha Triglava (1 fl). Za ceno dnevnega vodenja (2 fl) je vodnik pred letom 1900 lahko kupil 12 bokalov (18 l) mleka. Če je 4-urno vodenje stalo 4 fl, potem si je za ta denar vodnik denimo lahko kupil 16 litrov mleka.

Leta 1913 je bilo treba za vodenje iz Mojstrane do Aljaževega doma odšteti 4 K, do konca doline Vrat, kar znese približno 4 ure, pa 5 K. Cena vodenja iz Bohinja do Kredarice, to je približno 5 ur, je stala 10 K, iz Bleda čez Pokljuko na Triglav in nazaj pa 18 K.⁶¹⁹ Badjurov vodnik iz leta 1913 je stal 60 h (vin), za liter mleka je bilo treba odšteti 16 h (vin),⁶²⁰ na ljubljanski tržnici je januarja leta 1900 kilogram masla stal 1 K 80 h (vin), liter mleka pa 16 h (vin).⁶²¹ Če primerjamo cene z vodniškimi tarifami po letu 1900, vidimo, da je vodnik za 4-urno vodenje lahko kupil 31,25 litrov mleka, torej skoraj dvakrat toliko kot pred denarno reformo.

Cene vodniških tur in izdelkov pred letom 1890 in po njem gre vzporejati še z zaslužki v tem obdobju. Seveda gre le za približno orientacijo, saj so se mezde med strokami lahko precej razlikovale.⁶²² Za primerjavo smo vzeli tedensko mezdo tekstilnega delavca, ki je bila pred letom 1900, preračunano v krone,

614 Gustav Jäger, *Touristen-Führer im Kanalthal (Kärnten): Tarbis und Raibl als Standquartiere: mit einer Karte des Kanalthals und der angrenzenden Gebiete* (Wien: Tourist, 1873, str. 55).

615 Prav tam, naslovna stran.

616 Josef Rabl, *Illustrierter Führer durch Steiermark und Krain: mit besonderer Berücksichtigung der Alpengebiete von Obersteiermark und Oberkrain* (Wien; Pest; Leipzig: A. Hartleben, 1885), nepaginirano.

617 »Handel und Volkswirtschaftliches«, *Laibacher Zeitung*, 31. 3. 1873, št. 73, str. 514.

618 Frischauf, *J. Frischauf's Gebirgsführer*, str. 4.

619 Rudolf Badjura, *Na Triglav, v kraljestvo Zlatorogovo! (kažipot na Triglav): 27 fotografičnih posnetkov, 1 zemljevid, 3 načrti* (Ljubljana: H. Badiura, 1913), str. 103.

620 »Handel und Volkswirtschaftliches«, *Laibacher Zeitung*, 31. 3. 1873, št. 73, str. 514.

621 »Volkswirtschaftliches«, *Laibacher Zeitung*, 22. 1. 1900, št. 17, str. 139.

622 Franc Kresal, »Mezde in plače na Slovenskem od novele obrtnega reda 1885 do kolektivnih pogodb 1991«, *Prispevki za novejšo zgodovino*, 35 (1995), št. 1-2, str. 10-13.

okoli 9,6 K, po letu 1913 pa 15,4 K.⁶²³ Za leto 1912 so bile na primer delavske mezde v razponu od 50 do 200 K mesečno, plače uslužbencev od 200 do 800 K mesečno, plače direktorjev pa od 1000 do 2500 K in več.⁶²⁴

Primerjava podatkov o delavskih mezdah in vodniških storitvah nam podobno kot primerjava med cenami izdelkov in vodniškimi tarifami pokaže, da so bile vodniške tarife za preprostega človeka precej visoke. Za približno dvanajst 4-urnih vodenj je vodnik lahko zaslužil mesečno mezdo najmanj plačanega delavca. Vodniške storitve so torej na eni strani lahko prispevale k lepemu dodatnemu zaslužku vodnika, na drugi pa so lahko postale osrednja gospodarska dejavnost posameznika, ki je omogočala preživetje cele družine. Hkrati s tem se posredno ponovno dokazuje, da je bilo v vzpetem svetu srečati gorohodce predvsem iz vrst meščanov, ki so si to dejavnost lahko finančno privoščili.

Cene na štajerskemu koncu, ki jih je bilo najti v Kocbekovem vodniku, so bile zelo natančno opredeljene, saj jim je avtor namenil kar tri strani. Zanimiva je primerjava cen iz obdobja pred letom 1900 in po njem. Za enako turo iz istega izhodišča, Okrešelj–Kamniško sedlo, je bilo leta 1894 treba odšteti 1 fl 30 kr,⁶²⁵ leta 1904 pa 4 K.⁶²⁶ To ne kaže le na podražitev tovrstnih storitev, marveč tudi na to, da si te drage dejavnosti niso mogli privoščiti vsi.

Vodnik je smel zahtevati višjo ceno, če je šlo za vezano turo, in sicer 6 K na dan na »višavi« in 4 K na dan v dolini. Cene vodniških tur v kamniškem in triglavskem pogorju po letu 1900 so bile v celotnem vzpetem svetu današnjega slovenskega območja enotnejše. Razlog za to je bil gotovo v vse boljši pravni ureditvi na tem področju, saj je »cenovnike« določal deželni zakonik iz leta 1874.⁶²⁷

Kocbek je ob tem priložil še Red za planinske vodnike v vojvodini Štajerski,⁶²⁸ katerega določila so se nanašala zgolj na vodnike in ne na »potovalce«. Zanimiv je 11. člen, po katerem je vodnik zavezan, da »potovalcu« nosi do 8 kg prtljage, ga pa slednji »nikakor ne sme siliti, več teže nositi«.⁶²⁹ Zapisano je

623 Prav tam, str. 11.

624 Franc Kresal, »Davki na Slovenskem od avstrijske davčne reforme 1896 do jugoslovanske 1928«, *Zgodovinski časopis*, 49 (1995), št. 3, str. 422.

625 Fran Kocbek in Mihael Kos, *Vodnik za Savinske planine in najbližjo okolico* (Celje: Slovensko planinsko društvo, 1894), str. 94.

626 Fran Kocbek, *Savinske planine: vodnik po gorah in dolinah v Savinskih planinah* (Št. Peter v Savinski dolini: A. Cvenkel, 1903), str. 86.

627 Prav tam, str. 87.

628 Prav tam, str. 98–102.

629 Prav tam, str. 101.

tudi to, da se mora vodnik »hraniti sam ter ne sme zahtevati še drugega plačila razen onega, katero je določeno po tem cenovniku«. ⁶³⁰

O aktualnosti vodništva in vodniških tarif v obravnavanem času pričata tudi dva priročnika, ki sta izšla pri Kranjski podružnici DuOeAV. Gre za priročnika o tarifi gorskih vodnikov po Kamniških Alpah⁶³¹ in po Julijskih Alpah,⁶³² o čemer so bili seznanjeni tudi bralci osrednjega društvenega glasila.⁶³³ V duhu prvotnih tiskanih vodnikov in za boljšo preglednost cen zapisano povzemimo še v obliki »cenovnika« (tabela 14):

Tabela 14: Primerjava cen blaga in storitev pred letom 1900 in po njem

Cene pred letom 1900	fl	kr	Cene po letu 1900	K	h
planinski vodnik	1	30	planinski vodnik		60
polletna naročnina <i>Laibacher Zeitung</i>	7	50	polletna naročnina <i>Laibacher Zeitung</i>	15	
1,5 l mleka		10	1 l mleka		16
500 g masla		44	500 g masla		80
jajca/kos		1 3/7	jajca/kos		7
4-urno vodenje (Okrešelj–Kamniško sedlo)	1	30	4-urno vodenje (Okrešelj–Kamniško sedlo)	4	
izposoja ključa plan. koč		10	ležišče na slami	1	20

Kranjska podružnica je leta 1894 v skladu s prizadevanji DuOeAV v Mojstrani organizirala prvi tečaj na Slovenskem. S tem dejanjem so bili dani temelji za nadaljnji razvoj profesionalnega vodništva pri nas. Prišlo je do poenotenja tarif vodniških tur in pogojev za pridobitev licence, določene so bile dolžnosti in pravice vodnikov, vzpostavljena je kontrola nad njihovim delom. Hkrati se je uveljavil bolj profesionalen odnos med takratnimi gorohodci in lokalnimi vodniki, kar je dvignilo kvaliteto izvajanja turistične dejavnosti. Ob vsem tem ne gre pozabiti osebnih zgodb lokalnih vodnikov. Pridobljena kvalifikacija je omogočala dopolnilno ali celo osrednjo gospodarsko dejavnost, kar je vodnikom in njihovim družinam zagotavljalo lažje preživetje.

630 Prav tam, str. 90.

631 *Bergführer-Tarif für die Steiner-Alpen* (Laibach: Section Krain, 1904).

632 *Bergführer-Tarif für die Julischen Alpen und die Karawanken* (Laibach: Section Krain, 1893).

633 »Der Bergführer-Tarif für die Steiner oder Sannthaler Alpen«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1893, št. 16, str. 201.

NACIONALIZMI VZPETEGA SVETA NA PRELOMU IZ 19. V 20. STOLETJE NA SLOVENSKEM

Oblike nacionalnih ostrenj

Nacionalni prepiri v jugovzhodnem alpskem prostoru in širše v Avstro-Ogrski so v drugi polovici 19. stoletja vedno pogosteje prežemali vsakdanje življenje. Do njih je zlahka prihajalo že zaradi rivalstva med mestnimi »škrici« in kmečko mladino, obstajal pa je tudi še lovski konflikt med meščanskimi lovci in kmeti. O nacionalizmih vzpetega sveta se je že pisalo,⁶³⁴ zato se na tem mestu samo spomnimo glavne slovenske poteze v teh bojih, nakup vrha Triglava in postavitve stolpa na njem⁶³⁵ s strani Jakoba Aljaža.⁶³⁶ Ta poteza in ustanovitev SPD s Franom Orožnem na čelu⁶³⁷ sta bila pogosto omenjena v ohranjeni korespondenci med Kranjsko podružnico in centralnim odborom društva DuOeAV ter odborom avstrijske podružnice.

634 Več o tem gl. Peter Mikša, »Narodnostni boji v planinstvu na Slovenskem do 1. svetovne vojne«, *Zgodovina za vse: vse za zgodovino*, 18 (2011), št. 2, str. 62–63.

635 Peter Mikša, »Da je Triglav ostal v slovenskih rokah, je največ moja zasluga: Jakob Aljaž in njegovo planinsko delovanje v Triglavskem pogorju«, *Zgodovinski časopis*, 69 (2015), št. 1–2, str. 112–123.

636 Jakob Aljaž (*6. 6. 1845, Zavrh pod Šmarno goro; †4. 5. 1927, Dovje), duhovnik, organizator planinstva, skladatelj. *Slovenska biografija*, <https://www.slovenska-biografija.si>, pridobljeno 20. 3. 2020.

637 Fran Orožen (*17. 12. 1853, Laško; †26. 11. 1912, Ljubljana), geograf. *Slovenska biografija*, <https://www.slovenska-biografija.si>, pridobljeno 21. 12. 2020. O SPD gl. Mikša, Ajlec *Slovensko planinstvo*, str. 35–37.

Tudi v časopisih takratnega slovenskega prostora je bila natisnjena vrsta član-
kov, v katerih so tako Nemci kot tudi Slovenci sovražno in kritično nastopali
drug do drugega. Na prva nasprotovanja s slovenske strani naletimo v časopi-
su *Slovenec*,⁶³⁸ v katerem je bil leta 1887, torej skoraj šest let pred nastankom
SPD, objavljen članek z naslovom Od Triglavskega podnožja.⁶³⁹

Spekter oblik nacionalnih ostrenj je bil precej raznolik. Pogoste so bile nepri-
merne izjave v spominskih (vpisnih) knjigah planinskih koč. V vpisni knjigi
Orožnove koč iz leta 1896 lahko preberemo: »Vsi politični štreberji na Slo-
venskem naj postanejo turisti, in edini bodo v ljubezni do domovine.«⁶⁴⁰ V
vpisno knjigo Kocbekove koč se trije nemški dijaki iz Ljubljane navkljub
oskrbnikovemu opozorilu in prenočevanju v koči niso vpisali. Še več, plačali
niso niti pristojbine, pač pa le proviant.⁶⁴¹

Nacionalno obarvani zapisi so v vpisnih knjigah nastajali tudi izpod peres uče-
nih rok. Graški profesor in pisatelj Avrelj Polzer⁶⁴² je avtor zabeležke v knjigi
v Lučah v smislu, naj odnese vrag vse, ki so »nam ukradli zemljo«.⁶⁴³

Poleg neprimernih vpisov so se pojavljale tudi ostrejše oblike nacionalnih iz-
gredov. Tako se je prej omenjeni profesor v Solčavi pri gostilničarju in poštarju
Kristijanu Germelu - Šturmu⁶⁴⁴ znesel nad Frischaufovo skulpturo. Glavo kipa
je prekrizal s črnilom ter nanj zapisal »Windischer Jud«. To je bil razlog za
Šturmovo tožbo na okrajnem sodišču v Gornjem Gradu. Tam je bila 14. de-
cembra 1897 obravnava, ki se je končala v gostilničarjevo korist. Polzer je bil
zaradi poškodovanja tuje lastnine kaznovan s 16 goldinarji denarne kazni.⁶⁴⁵

638 *Slovenec* je bil vodilni časnik političnega katolicizma na Slovenskem, ki je izhajal v letih
1873–1945, najprej tedensko, nato kot dnevnik v založništvu Ljudske tiskarne. *Digitalna knji-
žnica Slovenije*, <https://www.dlib.si>, pridobljeno 8. 11. 2022.

639 Mikša, »Narodnostni boji«, str. 62–63.

640 »Društvene vesti«, *Planinski vestnik*, 25. 1. 1897, št. 2, str. 13.

641 »Razne vesti«, *Planinski vestnik*, 25. 9. 1897, št. 9, str. 146.

642 Aurel Polzer, psevdonim Erich Fels, Arnim Stark (*16. 12. 1848, Feldkirch-Tisis, Vorarlberg;
†2. 5. 1924 Gradec), pesnik, pisatelj in učitelj. *Österreichische Biographie*, [https://www.biogra-
phien.ac.at](https://www.biogra-
phien.ac.at), pridobljeno 15. 5. 2021.

643 »Društvene vesti«, *Planinski vestnik*, 25. 1. 1898, št. 1, str. 12.

644 Kristijan Germel - Šturm (1855–1936), posestnik, poštar in gostilničar. Zelo si je prizadeval za
gradnjo ceste iz Solčave v Luče in od tam na Ljubno, pri čemer so ga podpirali Kocbek in dru-
gi. Vsa ta prizadevanja pa bi bila neuspešna, če ne bi bilo pomoči Johannesa Frischaufa. *Blog
Medgrintovci*, [http://medgrintovci.blogspot.com/1976/07/smrt-zasluznega-gornjesavinjcana.
html](http://medgrintovci.blogspot.com/1976/07/smrt-zasluznega-gornjesavinjcana.html), pridobljeno 15. 5. 2021.

645 »Društvene vesti«, *Planinski vestnik*, 25. 1. 1898, št. 1, str. 12.

V ozadju uničevanj smerokazov in drugih tabel društva DuOeAV prav tako lahko čutimo nacionalne vzgibe. Leta 1899 je osrednje glasilo društva poročalo o izjemno težkem položaju svoje kranjske podružnice, saj je morala na svojem »delovnem področju, katerega prebivalci ji zagotovo dolgujejo veliko hvaležnost«, izvajati »pogumne« akcije. Precej več kot v preteklosti je bilo na njenem območju kraj, na primer dragih kositrnih tabel pri slapu Savica ter obsežnega uničevanja tabel v triglavskem območju in na Golici. Po mnenju neznanega avtorja podružnica ne bo prenehala obnavljati smerokazov, tako da »uničevalci znakov verjetno ne bodo nikoli dosegli svojega namena. Edini rezultat njihovega slepega pustošenja lahko na koncu povzroči škodo lokalnemu turističnemu prometu in avtorji tovrstnih akcij bodo morali spregledati, da so za to odgovorni samo oni.«⁶⁴⁶

Primer uničevanja slovenskih simbolov se je zgodil denimo tudi na Kamnitem lovcu (*Cima del Cacciatore*) jeseni 1900, ko so »zlobne roke podrle drog ter raztrgale in onesnažile« slovensko zastavo, ki jo je ziljska podružnica SPD s trudem in na svoje strošek postavila na vrhu.⁶⁴⁷

Nagajanja z nacionalnim predznakom je bilo mogoče opazovati v delovanju nekaterih vodnikov. Leta 1896 je bilo bohinjskemu vodniku Lorenzu Jelarju odvzeto vodniško dovoljenje zaradi več kršitev. Med drugim je »po nekem drugem naročilu« prebarval markacijo Kranjske podružnice in kljub večkratnim opominom med vodenjem ni nosil znak društva.⁶⁴⁸ Drug tak primer je Michael Uršič iz Kamnika, ki je prav tako izgubil vodniško dovoljenje in podporo, ker je brez dovoljenja nosil vodniški znak drugega društva in ker je markiral pot z barvami drugega društva.⁶⁴⁹

Po vsem zapisanem res ni čudno, da so bile različne oblike nacionalnega nagajanja pogosto predmet dopisovanja med centralo društva DuOeAV in Kranjsko podružnico. Junija leta 1895 je bil na primer obravnavan problem vodništva, ker v posameznih delih Kranjske niti od uradne politike ni doživel podpore. Gre za Katoliško društvo v Radovljici, ki je glede na dopis načrtno onemogočalo izvajanje vodniške dejavnosti:

V zadnjem času smo imeli druge težave pri vodenju. – Katoliško slovensko politično društvo v radovljiškem okrožju, ki ga delno podpira duhovščina, razvija živahno agitacijo, da bi vodnike na njihovo čast obvezali,

646 »Aus Krain«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1899, št. 3, str. 36–37.

647 »Razne vesti«, *Planinski vestnik*, 25. 9. 1897, št. 9, str. 146.

648 »Die Entwicklung der Sektion Krain«, *Festschrift*, str. 25.

649 Prav tam, str. 26.

da ob nedeljah in praznikih ne bi izvajali tur, ampak bi se udeleževali le cerkvenih obredov. – Da ne bi ogrozili turističnega prometa, bi bilo morda najbolje, da se ta postopek sploh ne objavi. – Odbor je v izjavi opozoril lokalnega knezoškofa na škodljive posledice agitacije duhovščine v tej smeri in prosil radovljiško okrajno glavarstvo, naj voditelje ustrezno opomni na njihove uradne dolžnosti. – Koncepti vlog so na zahtevo na voljo na vpogled. – Spoštovani centralni odbor se bo iz njih lahko prepričal, s koliko težavami se moramo spopadati.⁶⁵⁰

Afera Johann Vilmann

Precej bolj razvpit primer nacionalnega ostrenja se je zgodil pod vrhom Triglava in je zaradi široke odmevnosti tudi v takratnem tisku dosegel dimenzije, zaradi katerih ga upravičeno označujemo kot afero. Njena glavna protagonist sta dve popolnoma različni osebi, saj gre na eni strani za dokaj neznanega oskrbnika Deschmannove kočice Johanna Vilmanna,⁶⁵¹ katerega priimek je v slovenskem prostoru še danes prisoten, in na drugi veliko slavnjšega dovškega župnika Jakoba Aljaža.⁶⁵²

Korespondenca znotraj društva DuOeAV je bila prav v času te afere še posebej intenzivna. To je bilo pričakovano, saj je sovpadala z vedno večjo aktivnostjo SPD in posledično z vse večjim nacionalnim ostrenjem v takratnem slovenskem vzpetem svetu. Dopisi, pogosto označeni »zaupno« ali celo »zelo zaupno«, so se vsebinsko skoraj vedno dotikali štirih aktualnih vprašanj: gradnje koč, gradnje oziroma urejanja poti, postavljanja tabel in smerokazov ter markiranja. Pisma s strani Kranjske podružnice centrali društva DuOeAV ali Avstrijski podružnici so bila sicer poslana v imenu podružnice, a so bila pogosto odraz avtorja, takratnega predsednika Rudolfa Roschnika. Ta je denimo 14. maja 1895 precej hitro reagiral na novico o postavitvi stolpa na vrhu Triglava, ki jo je izvedel »iz zanesljivih virov« (slika 29).⁶⁵³

650 *Archiv Alpenverein Innsbruck*, Sektion Krain, OeAV 252.101. fol. 99–102 (13. 6. 1895).

651 »Die Deschmann-Hütte«, *Laibacher Zeitung*, 3. 7. 1895, št. 149, str. 1301; »Section Krain des deutschen und österreichischen Alpenvereines«, *Laibacher Zeitung*, 2. 7. 1896, št. 149, str. 1280.

652 O njem gl. Avgust Delavec in Janez Svobljak, *Jakob Aljaž* (Dovje – Mojstrana: Planinsko društvo, 1989); Igor Grdina, »Jakob Aljaž (6. 7. 1845–4. 5. 1927)«, *Sto duhovnikov, redovnic in redovnikov na Slovenskem*, ur. Karl Gržan (Ljubljana: Prešernova družba, 2006), str. 86–87; Tone Strojini, *Jakob Aljaž v slovenskem planinskem izročilu* (Mojstrana: Planinsko društvo Dovje–Mojstrana, 1980); Peter Mikša, »Aljažev stolp in Jakob Aljaž: najvišji posestnik«, *SLO: časi, kraji, ljudje: slovenski zgodovinski magazin*, 5. 2. 2015, št. 5, str. 30–35.

653 *Archiv Alpenverein Innsbruck*, OeAV SE 252.501 S. Krain Protest 1895.

Spoštovani centralni odbor!

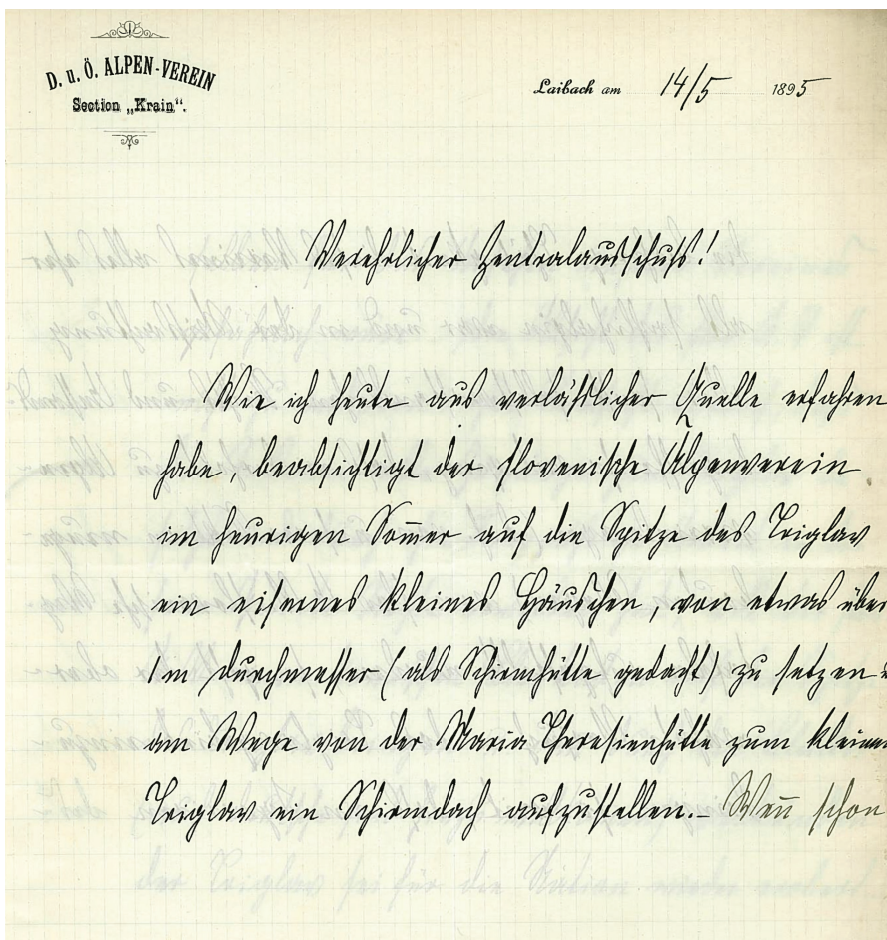
Kot sem danes izvedel iz zanesljivega vira, namerava Slovensko planinsko društvo letos poletni na vrhu Triglava postaviti majhno železno hišico (nekakšno zavetišče) s premerom nekaj več kot 1 m in na poti od kočice Maria Theresien Hütte do Triglava še dodatno nekakšen nadstrešek.

Če so bile dosedanje dejavnosti tega društva vse prej kot tehnično planinske in so ob neupoštevanju vseh sicer samoumevnih pravnih in spodobnih pojmov šle tako daleč, da je SPD večkrat na planinske poti (tj. poti, ki jih je na novo zgradila naša podružnica) postavil svoje table, gre omejenji poskus prodora na območje Triglava tako daleč, da bi bilo njegovo ignoriranje nevarno za ugled našega društva. – Namena SPD ne gre napačno presojati: ne glede na to, da ima Kranjska podružnica v lasti vse dostope do Triglava in da si je na tem območju pridobila pravice s svojim dolgoletnim delom, želi SPD na vrhu Triglava postaviti smešen pločevinasti stolpič in nato prek papirjev (tudi ti so dobrodošli) razglasiti: Za narod je Triglav ponovno osvojen.

Upajmo, da se bodo našli načini, ki bodo prepričali to neverjetno dejanje. Ob upoštevanju interesov DuOeAV je zadevo treba obravnavati precej skrbno in preiščeno, zato menim, da morajo naše aktivnosti biti v popolnem soglasju s spoštovanim centralnim uradom. – V imenu našega vodstva si zato dovolim naprositi cenjeni centralni urad, če bi bili tako prijazni, da bi se posvetovanj o tej problematiki udeležil njegov predstavnik. – Predtem lahko skličemo tudi posvetovalni sestanek. – Celotno posvetovanje lahko žal poteka le tukaj, saj je dotični material dobro imeti pri roki. – Uspešna in hitra rešitev te zadeve bi bila zelo zaželena; skupaj z odborom upam, da nam bo spoštovani centralni urad pri tem pomagal in izpolnil podano zahtevo.

Z največjim spoštovanjem,

Rudolf Roschnik

Slika 29: Roschnikovo pismo centrali društva DuOeAV o Aljaževi nameri
(Archiv Alpenverein Innsbruck, OeAV SE 252.501 S. Krain Protest 1895 – 14. 5.
1895, prva stran)

V dopisu je čutiti tako Roschnikovo skrb, povezano s kranjskim nemštvom in strahom pred nameranim Aljaževim dejanjem, kot splošno nestrinjanje z dejavnostjo SPD. V upanju, predvsem pa v želji po čimprejšnji reitvi perečega problema je Roschnik od centrale društva pričakoval reakcijo, ki naj bi bila sicer po meri centralnega odbora DuOeAV, a vendarle tudi v korist Kranjske podružnice. Pismo nam poleg konkretnega problema dodatno razkriva, da Kranjska podružnica ni zmogla, hotela ali si morda ni upala ukrepati samostojno, saj so bile njene akcije na terenu očitno močno odvisne od soglasja centralnega vodstva.

Dobra dva tedna pozneje, 21. maja 1895, je Roschnik ponovno pozival centralo društva DuOeAV k aktivnejšim reakcijam v zvezi z dejanji SPD. Na to temo je predlagal javno objavo prispevka v glasilu društva oziroma oblikovanje javnega poziva lokalnim političnim oblastem. Po mnenju vodstva podružnice je bilo nujno braniti ugled podružnice in s tem celotnega društva DuOeAV, hkrati pa vse članstvo tudi posvariti pred akcijami SPD. V odgovoru 31. maja, označenem z »zaupno«, se je centrala društva DuOeAV sicer jasno zavedala, da SPD ni društvo, ki bi »resno jemalo alpsko stvar, saj za njegovimi akcijami stojijo predvsem nacionalni interesi«. Centrala je ob tem verjela, da bodo politične oblasti na Kranjskem same prepoznale namere SPD in je hkrati izrazila zaupanje in vero v njihov ustrezen odziv.⁶⁵⁴ Medtem ko je bilo v pismih iz Ljubljane jasno zaznati nervozo in celo strah, je bilo v odgovorih centralnega odbora društva DuOeAV čutiti spravljivejši ton, morda celo tudi odpor proti vključevanju v nacionalna ostrenja. Podoben vtis torej, kot smo ga že dobili ob vprašanju obveznega obiska društvenih koč, ko je bila prošnja podružnice po vpisu te članske obveznosti na jezikovno mešanih območjih s strani centrale zavrnjena. Mogoče se je centrala zavedala, da bi objava te tematike lahko sprožila nenadzorovan plaz obtoževanj in preprirov v prostoru delovanja DuOeAV. V odgovoru Kranjski podružnici se je v ospredju čutilo predvsem željo po pomirjanju strasti in ne po javnem izpostavljanju te pereče problematike. Verjetno bi odziv centrale lahko povezovali tudi z dejstvom, da tovrstnih nacionalnih napetosti niti ni mogla prav razumeti. Njeno bivalno okolje v tem pogledu namreč še zdaleč ni bilo tako neenotno, kot je bil takratni slovenski prostor. Centrala društva DuOeAV je poleg nacionalno enotnega nemškega okolja bila tudi geografsko, torej fizično precej oddaljena od kraja nacionalnih peripetij, kar je verjetno še povečevalo njeno nerazumevanje te problematike.

V ozadju opisanih razmer je hitro lahko prišlo do sporov med gorohodci, obiskovalci koč in njihovimi oskrbniki, s tem pa pridemo do obeh zgoraj omenjenih protagonistov, Aljaža in Vilmanna. Opis dogodka smo sestavili iz Roschnikovega pisma, datiranega s 15. marcem 1896,⁶⁵⁵ in iz novice hrvaškega časopisa *Agramer Tagblatt*, ki jo je objavil pet dni prej.⁶⁵⁶ Oskrbnik

654 *Archiv Alpenverein Innsbruck*, Sektion Krain, OeAV 252.101. fol. 89-93.

655 *Archiv Alpenverein Innsbruck*, OeAV SE 252.101 S. Krain fol. 159-169 (15. 3. 1895).

656 »Der Kampf gegen ‚Slovensko planinsko društvo‘«, *Agramer Tagblatt*, 10. 3. 1896, št. 58, nepaginirano. *Agramer Tagblatt* je dnevni časopis, ki je izhajal od leta 1886. Leta 1922 se je preimenoval v *Zagreber Tagblatt. Stare hrvatske novine*, <http://dnc.nsk.hr/newspapers/LibraryTitle.aspx?id=416faf7b-6577-4b66-8a1c-c769f54be596>, pridobljeno 29. 5. 2022.

Deschmannove kočje naj bi namreč preprečil župniku Aljažu dostop samo zato, ker naj bi »svoje bogate turistične izkušnje podaril SPD«. ⁶⁵⁷ V ozadju časopisne novice, ki jo je Roschnik sicer označil za popolno laž, naj bi bila po njegovem mnenju finančna preračunljivost SPD. V letu 1897 je namreč ta načrtoval gradnjo petih koč, kar je bilo povezano z visokimi stroški. Samo kočja na Triglavu naj bi namreč stala kar 4000 fl in prav za njo se upa, »da bodo tudi med Hrvati našli odprto srce«. ⁶⁵⁸ Po Roschnikovem mnenju so vpisi v knjigo Deschmannove kočje poleg zadovoljstva članov SPD dokazovali tudi večkratne Aljaževe obiske. Cilj njegovih pogostih obiskov kočje je bil po mnenju Roschnika v študiju in preučevanju njene gradnje. Če bi se ta domneva izkazala za resnično, bi bila to za Roschnika še večja nesramnost kot Aljaževa dela na vrhu Triglava ali dejstvo, da je njegove stroške nočevanja v Deschmannovi koči morala poravnati Kranjska podružnica. ⁶⁵⁹

V pismu 2. decembra 1895 je Roschnik ponovno zavrnil očitke v zvezi z odslavljanjem nečlanov DuOeAV v kočah, ki so v njegovi lasti. Oskrbnik Vilmann je namreč prisegel, da se na tak način v preteklosti resnično prav nikoli ni obnašal. ⁶⁶⁰ Iz dopisa je čutiti Roschnikovo naklonjenost oskrbniku, hkrati pa jezo nad natolcevanji in lažmi. Te naj bi SPD služile samo za utemeljevanje in opravičevanje razlogov za gradnjo konkurenčne kočje v bližini Triglava.

V pismu 13. decembra 1895 je Kranjska podružnica Vilmannov primer želela zaenkrat opustiti, a ga je bila v primeru ponovnega javnega natolcevanja pripravljena spet javno odpreti. ⁶⁶¹

V ozadju omenjene korespondence se je skrivala želja Kranjske podružnice po objavi daljšega prispevka v osrednjem glasilu društva DuOeAV *Mitteilungen*, ki bi jasno in podrobno pojasnil okoliščine in (nacionalno) ozračje njenega delovanja.

657 »Der Kampf gegen ‚Slovensko planinsko društvo‘«, *Agramer Tagblatt*, 10. 3. 1896, št. 58, nepaginirano.

658 Prav tam in *Archiv Alpenverein Innsbruck*, OeAV SE 252.101 S. Krain fol. 159–169 (15. 3. 1895).

659 *Archiv Alpenverein Innsbruck*, OeAV SE 252.101 S. Krain fol. 159–169 (5. 12. 1895).

660 *Archiv Alpenverein Innsbruck*, OeAV SE 252.101 S. Krain fol. 136–140 (2. 12. 1895).

661 Prav tam. (13. 12. 1895).

Odnos Kranjske podružnice do Slovenskega planinskega društva

Omenjena nacionalna ostrenja in Vilmannova afer a so konflikt med SPD in Kranjsko podružnico oziroma društvom DuOeAV vse bolj zaostrovala. Kot smo videli, se je to odražalo v časopisih, ki so k še ostrejšemu besednemu boju prispevali tudi z objavami, kot je na primer prispevek v glasilu SPD z naslovom *Triglavska koč a* iz septembra 1895.⁶⁶² Pisanje neznanega avtorja je sprožilo burno dopisovanje med centralo društva DuOeAV in Kranjsko podružnico, ki je epilog končno le doživela z obsežnim člankom v osrednjem glasilu društva DuOeAV *Mitteilungen* v začetku naslednjega leta. A pot do objave je bila dolga in je zahtevala kar precej moči in angažiranja vodstva Kranjske podružnice. Študij virov pa je ob odkrivanju te poti hkrati odkril še nova, doslej neobjavljena dejstva v povezavi z odnosom med SPD in društvom DuOeAV.

Neimenovani avtor slovenskega članka v *Planinskem vestniku* je bil že na samem začetku precej provokativen: »Vsem Slovencem naznanjam preveselo vest, da smo si v staro last zopet pridobili starega velikana slovenskih gor, prečastiti Triglav.«⁶⁶³ Ob takem uvodu druga stran zagotovo ni mogla ostati mirna, pa četudi ni želela razpihovati nacionalnih osti. V že tako razgretem ozračju nacionalnih strasti je bilo tovrstno pisanje za nemško stran le še kaplja čez rob. Kranjska podružnica je Avstrijsko v pismu 14. oktobra 1895 prosila za pomoč in je kot rešitev predlagala izključitev SPD iz društva.⁶⁶⁴ Ta zahteva se je zdel a za nas več kot presenetljiva in je najprej vzbudila precejšen dvom o prebranem. V dosedanji literaturi o SPD povezav med SPD in Avstrijsko podružnico oziroma društvom DuOeAV namreč ni bilo najti. Ob nadaljnjem prebiranju dopisov med Avstrijsko in Kranjsko podružnico je ta dvom vedno bolj blede l, saj je bila povezava SPD z Avstrijsko podružnico in posledično z društvom DuOeAV vedno očitnejša. Ohranjena korespondenca je kazala na močno prepletanje dokazov o tesni povezanosti SPD z nemškim društvom DuOeAV in hkrati na prizadevanja Kranjske podružnice za objavo obširnega članka o razmerah v takratnem slovenskem vzpetem svetu v osrednjem društvenem glasilu.

V uvodnem delu pisma Avstrijske podružnice Kranjski 25. oktobra 1895 je bilo o izključitvi SPD precej jasno zapisano:

662 »Triglavska koč a«, *Planinski vestnik*, 25. 9. 1895, št. 9. str. 138.

663 Prav tam.

664 *Archiv Alpenverein Innsbruck*, Sektion Krain, OeAV 252.1008c.

V nadaljevanju odgovora na vaše spoštovano pismo z dne 14. oktobra tega leta imamo čast vas obvestiti, da je odbor, ki je bil oblikovan na večrajšnji seji, glede na besedilo 4. in 5. člena statuta naše podružnice soglasno sklenil, da ne bo vložil zahteve za izključitev ‚Slovenskega planinskega društva‘ pred arbitražnim sodiščem, saj se po gradivu, ki ste nam ga posredovali, ne izkazuje ‚nečastno delovanje‘ tega društva, prav tako pa ni mogoče trditi, da to društvo s svojim delovanjem ‚prizadeva namene našega društva‘, saj je besedilo 1. člena statuta naše podružnice in splošnega društva ter 2. člena statuta Slovenske planinske zveze bolj ali manj identično.⁶⁶⁵

Prvi člen statuta Avstrijske podružnice poleg položaja kot sestavnega dela društva DuOeAV in sedeža na Dunaju opredeljuje njegov namen: »Širjenje in poglobljanje znanja o Alpah, s posebnim poudarkom na avstrijskih Alpah, spodbujanje ljubezni do njih in omogočanje potovanj.«⁶⁶⁶ Drugi člen potrjenih pravil SPD razlaga samo namen društva, ki leži v spoznavanju slovenskih gora, planin in kraškega sveta. Poleg tega želi pospeševati in olajševati potovanja po Kranjskem, Koroškem, Štajerskem in Primorskem.⁶⁶⁷ Vidimo, da sta bila obema društvoma skupna skrb za Alpe in polahkotenje gorskih tur. Obstajala pa je bistvena razlika v nacionalnih oznakah tega prostora, saj Avstrijska podružnica poudarja avstrijski, SPD pa slovenski vzpeti svet.

Avstrijska podružnica si predvsem zaradi strahu pred morebitnim neuspehom in blamažo na omenjeno sodišče ni želela, zato je v pismu, ki je bilo po njenem mnenju za Kranjsko podružnico povsem premilo, izrazila dvom nad objavljenim prispevkom v *Planinskem vestniku*. V zvezi s tem so zato želeli prevod objavljenega članka, kar je Kranjska podružnica precej hitro tudi storila, a prevodov ni želela avtorizirati, saj bi to po njenem mnenju na Kranjskem dvignilo preveč prahu. Avstrijska podružnica, ki se posveta v Ljubljani na aktualno temo ni mogla (hotela?) udeležiti, je na svoji seji 31. oktobra 1895 sklenila, da bo na SPD poslala pismo, v katerem bo prosila za pojasnilo o objavljenih izjavah in apelirala na vodstvo SPD, naj v bodoče tovrstna natolcevanja pred objavo preveri. Pismo, ki ga je avstrijska podružnica DuOeAV poslala SPD, je datirano z 8. novembrom 1895 in ga navajamo v celoti (slika 30). Razlog leži

⁶⁶⁵ *Archiv Alpenverein Innsbruck*, Sektion Krain, OeAV 252.1008c (25. 10. 1895).

⁶⁶⁶ Verlag der der Section ‚Austria‘ des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins, *Statuten der Section ‚Austria‘ des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins* (Wien: Druck von Emil M Engel, 1893), str. 1.

⁶⁶⁷ Potrjena pravila SPD leta 1893, *Arhiv Republike Slovenije*, register društev, št. 3342. Gl. Mikša, Ajlec, *Slovensko planinstvo*, str. 36.

v njegovem uvodnem delu, saj potrjuje tesne stike SPD z društvom DuOeAV, hkrati pa nam precej natančno sporoča tudi njihov časovni okvir.⁶⁶⁸

Za cenjeno Slovensko planinsko društvo v Ljubljani.

V Vašem cenjenem pismu z dne 17. marca 1893 ste nas obvestili o Vašem konstituiranju in hkrati izrazili željo za sprejem v Avstrijsko podružnico DuOeAV. Bilo nam je v čast, da smo Vas v pismu z dne 21. aprila 1893 lahko obvestili z odločitvijo glavnega odbora našega društva, ki je potrdilo sprejem v društvo. Veselilo nas je, da ste s to odločitvijo sprejeli častno dolžnost, ki je povezana s članstvom v društvu, četudi ni izrecno določena v statutu. Gre za obvezo, da spodbujate prizadevanja našega društva in mu javno ne nasprotujete.

Žal pa nekatere izjave, ki so bile nedavno natisnjene v glasilu Vašega društva, dajejo vtis, da namere Vašega društva do DuOeAV niso preveč prijazne.

Tako so bile v št. 9, str. 138 zapisane besede:

»Hvala Bogu, da bomo spet na našem Triglavu pod svojo streho, da nas ne bodo več brezsravno odrivali, naši domači markovci in naši svoj slovenski rod brezsravno sramoteči, slovensko poštenje naprodaj noseči paraziti. Naš je Triglav in ostane naš na veke.«

In na straneh 140/141:

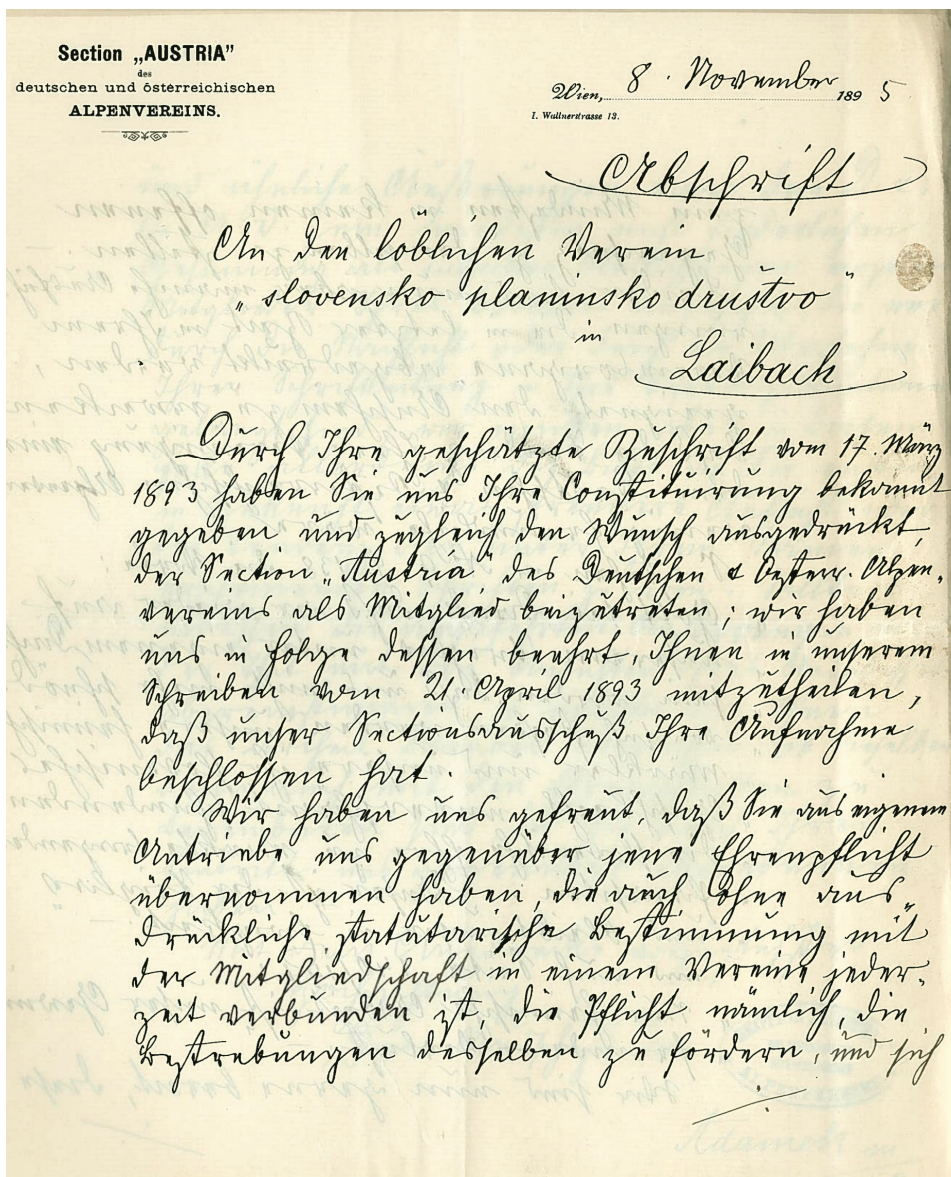
»Le domače delo je naš spas, tuje poguba.«

Zaenkrat smo te in podobne izraze odklonilnega odnosa do DuOeAV pripravljene obravnavati kot subjektivne opazke posameznih članov Vašega društva, ki so se v publikacijah Vašega društva morda znašle samo zaradi popustljivosti ali slabega nadzora uredništva. Vas pa ob tem vendarle moramo naprositi, da v prihodnje nekoliko strožje nadzirate dopise oziroma objave v glasilu, ki ga izdajate. V primeru, da zgornje izjave dejansko sovpadajo s stališči vašega odbora, pa presodite, ali so potemtakem združljive tudi s častnimi dolžnostmi, ki ste jih prevzeli do nas, ko ste se nam pridružili.

Z izrazom najvišjega spoštovanja Avstrijska podružnica DuOeAV

Adamek m. p.

668 *Archiv Alpenverein Innsbruck, Sektion Krain, OeAV 252.1008c (8. 11. 1895).*

Slika 30: Pismo Avstrijske podružnice SPD (Arhiv Alpenverein Innsbruck, DuOeAV 252.1008c – 8. 11. 1895, prva stran)

Avstrijsko podružnico, ki je nastala z združitvijo leta 1862 ustanovljene OAV in Dunajske podružnice DAV, je v letih 1892–1896 vodil pravnik, vitez Carl von Adamek,⁶⁶⁹ ki je tudi podpisal zgornji dopis. Njegov uvodni del nedvomno potrjuje, da je SPD že dobra dva tedna po ustanovnem sestanku 27. februarja 1893⁶⁷⁰ o tem obvestil Avstrijsko podružnico DuOeAV. Hkrati z informacijo o konstituiranju je SPD zaprosil tudi za sprejem v društvo, kar je bilo že 21. marca tudi potrjeno. Kakšen je bil formalnopравни položaj SPD v okviru DuOeAV oziroma v odnosu do Avstrijske podružnice od njegove ustanovitve leta 1893 do 1896, ni povsem jasno. Dejstvo je, da SPD nikoli ni bil samostojna podružnica DuOeAV, kar je razvidno tudi iz seznamov podružnic.⁶⁷¹ Z gotovostjo pa po prebranem pismu lahko trdimo, da ožjih povezav SPD z DuOeAV, predvsem z Avstrijsko podružnico, v začetnem delovanju ni mogoče (več) zanikati. Morda je bil SPD samo njen odsek, tako kot je bil na primer od 1. maja 1907 dalje odsek Jesenice del Kranjske podružnice.⁶⁷² Morda bi te povezave lahko bile povezane s pridobitvami in dosežki SPD, ki v začetku svojim članom v vzpetem svetu ni mogel nuditi ničesar in mu je bila priključitev k drugi podružnici v tem smislu rešitev. Po nekajletnem delovanju SPD so se razmere spremenile oziroma je bilo društvo sposobno samostojnega življenja in delovanja, zato tovrstna povezava ni bila več potrebna. Vsekakor pismo jasno dokazuje tesne stike SPD z DuOeAV, v nasprotju s Kranjsko podružnico pa se je SPD povezoval z avstrijskim delom društva. Kranjska podružnica se je, kot smo videli iz dopisovanja med Bambergom in Petersenom, očitno bolj povezovala z nemškim delom društva.

Da je med SPD in Avstrijsko podružnico obstajala ožja povezava, potrjuje tudi druga korespondenca Roschnika s centralo društva DuOeAV. V pismu centrali je Roschnik 2. decembra 1895 uvodoma zapisal: »Glede na priloženi dopis je Slovensko planinsko društvo izstopilo iz Avstrijske podružnice.«⁶⁷³ Centrala se mu je naslednjega dne zahvalila za obvestilo: »Seznanili smo se z

669 Franz Rudovsky, *Festschrift zum 70jährigen Bestand des Zweiges Austria, des Deutschen und Österreichischen Alpenvereins* (Wien: Verlag des Zweiges Austria, D.u.Ö.A.-V., 1932), str. 254–255; *Alpenverein Österreich*, <https://www.alpenverein.at/portal/der-verein/geschichte/index.php>. Carl Ritter von Adamek (*11. 8. 1838 Mitrowitz; †8. 6. 1900 Dunaj), pravnik, uradnik. »Carl Ritter von Adamek«, *Mittheilungen des Deutschen und Österreichischen Alpenvereins*, 1900, št. 14, str. 162–164.

670 Mikša, Ajlec, *Slovensko planinstvo*, str. 34.

671 »Bestandes – Verzeichnis DUOAV 1894«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1894, št. 7. str. 89–92; »Verwahrung«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, št. 1893, št. 2, str. 14–16.

672 Section ‚Krain‘ des DuOeAV, »Jahresbericht 1907« (16. 1. 1908).

673 *Archiv Alpenverein Innsbruck*, OeAV SE 252.101 S. Krain fol. 136–140 (2. 12. 1895).

vašim obvestilom o umiku Slovenskega planinskega društva in v čast nam je skupaj z zahvalo vrniti priloge vašega spoštovanega pisma z dne 2. tega meseca ter pisma avstrijske podružnice z dne 2. tega meseca.«⁶⁷⁴

V omenjenih pismih so se močno prepletali dokazi o tesnem sodelovanju SPD in DuOeAV s prizadevanji po objavi članka o razmerah v vzpetem svetu takratnega slovenskega prostora. Oblikovanju dopisa, ki je končno obliko doživel v društvenem glasilu *Mitteilungen*, lahko sledimo decembra 1895 in v začetku januarja 1896. V medsebojnem dopisovanju lahko spremljamo popravke z obeh strani, vse skupaj med drugim tudi z vidika izstopa SPD iz nemškega društva. Centralni odbor 17. decembra 1895 piše podružnici pismo, ki med drugim SPD očita tudi to, da gleda alpsko stvar skozi denarne oči:

*V gorah Kranjskih Alp bo tuji turist, ki pride na Kranjsko, kljub dobremu delu slov. plan. društva našel gostoljuben sprejem in dobro namestitev v zavetiščih pravih planinskih društev, ki tu delujejo že stoletja. – Ob poznavanju namenov in nalog slov. plan. društva pa se bo z veseljem ognil njegovim zatočiščem in zlahka pogrješal gostoljubje društva, ki gore razume le kot denar za narodno bogastvo.*⁶⁷⁵

Dopisi med centralo in podružnico o vsebini nameravanega članka v zvezi z dejanji SPD so torej konec leta 1895 začeli dobivati končno podobo. Vodstvo Kranjske podružnice se je 11. januarja 1896 strinjalo s predlagano vsebino prispevka. Roschnik z vsebino dopisa sicer ni bil povsem zadovoljen, saj je želel, da bi bila v njem tudi informacija o izstopu SPD iz Avstrijske podružnice: »Če bi izstop s. p. d. iz Avstrijske podružnice iz posebnih razlogov ostal neomejen, bi morda to lahko omenili v kratki opombi v isti ali naslednji številki?«⁶⁷⁶

V drugi številki *Mitteilungen* leta 1896 je po številnem dopisovanju končno izšel članek z naslovom *Aus den Südosten der Alpen*.⁶⁷⁷ Avtor sicer ni imenovan,

674 »Wir haben Ihre Anzeige der Austritt des slovensko planinsko društvo zur Kenntniss genommen und beehren uns die Beilagen Ihres geschätzten Schreibens vom 2. d. Monats sowie daß uns mitgetheiltes Schreiben der Sektion Austria vom 2. d. M. mit Dank rückzustellen.« *Prav tam*, (3. 12. 1895).

675 *Archiv Alpenverein Innsbruck*, OeAV SE 252.101 S. Krain fol. 123–135 (11. 1. 1896).

676 »Sollte der Austritt der s.p.d aus der sektion Austria nicht aus besonderen Gründen unerwähnt geblieben sein, so könnte hierauf vielleicht in einer kurzen Notiz in denselben oder einer folgenden Nummer verwiesen werden?«, *Archiv Alpenverein Innsbruck*, OeAV SE 252.101 S. Krain fol. 123–135 (11. 1. 1896).

677 »Aus den Südosten der Alpen«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 2, str. 26.

a glede na prej zapisano bi lahko rekli, da gre za dvojno avtorstvo, za centralo DuOeAV in Kranjsko podružnico. V začetku prispevka so sicer statistični podatki o švicarskih gorohodcih, ki so večinoma (podobno kot v Italiji) Nemci in so tamkajšnji prebivalci celotno ponudbo vzpetega sveta prilagodili njim. Iz besedila je bilo razbrati očitke, da se očitno tega povsem logičnega principa v nekaterih delih monarhije ne zavedajo oziroma ga ne razumejo. V nadaljevanju sledijo že znane navedbe o Triglavu in Slovencih iz *Planinskega vestnika*, ki ne morejo povečati obiska nemških turistov na tem območju. Kranjska in Celjska podružnica društva sta na območju Julijskih in Savinjskih Alp od svojih začetkov postorile že precej. Tudi za SPD bi bilo v tem prostoru dovolj dela, a kaj, ko se je SPD lotil tistih delov vzpetega sveta, ki so bili že obdelani. Očitki so leteli na večni kamen spotike: »premarkiranja«, uničevanje nemških tabel oziroma smerokazov in gradnje slovenskih koč poleg že obstoječih, ki so bile v lasti DuOeAV. Čeprav bi tovrstna dejanja lahko vzbudila jezo pri društvu DuOeAV, je »vsak pameten um ob tem le zamahnil z roko, vedoč, da bi bila jeza kljub morebitnim pričakovanjem z druge strani popolnoma odveč«. Dopis se je zaključil v prepričanju, da bo to norenje izzvenelo v njem samem in da bi se zato bilo bolje prepustiti lepotam alpskega sveta in v njih uživati.

Objava prispevka v uradnem glasilu društva je poleg same vsebine večplastna. Na eni strani se bere kot poziv gorohodcem, naj ne nasedajo oblikam nacionalizma in tako ne prispevajo k razraščanju tega »nacionalnega športa« v vzpetem svetu. Posredno pa gre tudi za vabilo v ta del alpskega sveta, saj je obljubljal dobro postrežbo in topel sprejem v kočah nemškega društva.⁶⁷⁸

SPD je na objavo reagiral šele v začetku marca. Javni odgovor z naslovom Slovensko planinsko društvo svojim nasprotnikom je v dveh delih objavil *Slovenski narod*.⁶⁷⁹ Na kratko bi lahko povzeli, da se je slovensko društvo ogradilo in zanimalo vse očitke. Ob tem še omenimo, da je nemška verzija pisma v hrambi innsbruškega arhiva.⁶⁸⁰

V nasprotju s precej nacionalno obarvanimi objavami v takratnem slovenskem prostoru so bile tako kot politika društva DuOeAV tudi objave njegovega osrednjega glasila spravljlivejše, čeravno nemški zapisi zvesto stojijo na strani društva in so izrazito zagovarjali delovanje Kranjske podružnice. Kljub žgoči

678 »Aus den Südosten der Alpen«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 2, str. 26.

679 »Slovensko planinsko društvo svojim nasprotnikom«, *Slovenski narod*, 5. 3. 1896, št. 54, nepaginirano; *Slovenski narod*, 6. 3. 1896, št. 55, nepaginirano.

680 *Archiv Alpenverein Innsbruck*, OeAV SE 252.101 S. Krain fol. 159–169.

nacionalni problematiki so besedila odražala veliko mero spoštljivosti in zlasti visoko raven izražanja. Tako je bila denimo tudi kratka vest o postavitvi Aljaževega stolpa na vrhu Triglava⁶⁸¹ z nemške strani pospremljena z željo, da bi stolp služil dobrim namenom. Precej z distanco napisana novica se je končala s (praktičnim) svarilom, da je ob slabem vremenu treba biti skrajno pazljiv in se ob bliskanju ne zadrževati v stolpu, saj bi to lahko bilo smrtno nevarno. Čeprav se je novica navezovala na dejanje konkurenčnega SPD, v njej ni bilo zaznati nacionalno nastrojenih podtonov. Šlo je bolj za obvestilo o dejanju brez odvečnih komentarjev, kar bi lahko bil še en dokaz o nepolitični naravi Kranjske podružnice v tem obdobju.

Prav v povezavi s tem omenimo še prispevek osrednjega glasila društva z naslovom *Schutzhütte auf dem Kredarcasattel (Triglav)*,⁶⁸² ki se je sicer na eni strani dotikal delovanja SPD, na drugi pa je vabil v kočje Kranjske podružnice. Neznani pisec je člane društva želel spomniti, da je bil SPD tisti, ki je zanesel nacionalne politične boje v alpski svet, čemur Kranjska podružnica ne bo sledila.⁶⁸³

Glede ustanovitve SPD oziroma njegovega odnosa do DuOeAV gre še enkrat omeniti dopis neznanega avtorja v *Agramer Tagblattu*.⁶⁸⁴ V prispevku poleg zadev okoli Vilmanna lahko preberemo še o prvotni nameri SPD, ki ob svoji ustanovitvi ni želel nasprotovati DuOeAV, temveč je nameraval z njim celo sodelovati. O ustanovitvi društva so zato takoj obvestili centralo in Kranjsko podružnico, ki pa, kot je zapisano v prispevku, na pismo ni odgovorila oziroma ga sploh ni upoštevala.⁶⁸⁵ Namera o sodelovanju z nemškim planinskim društvom s strani SPD je torej obstajala, ni pa bilo jasno zapisano, v kakšni obliki.

Dopis, objavljen v hrvaškem časopisu, je bil izrazito nenaklonjen nemški strani. Na precej poučnem primeru odnosov med Kranjsko podružnico in SPD je želel pokazati, kako velikonemška politika področje Cislajtanije z izjemo Dalmacije in Galicije še vedno šteje za njeno carinsko območje in si prizadeva za njeno čimprejšnjo priključitev. Germanski zrak v teh deželah po mnenju pisca

681 »Vom Triglav«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1895, št. 16, str. 203.

682 »Schutzhütte auf dem Kredarcasattel (Triglav)«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 16, str. 202.

683 Prav tam.

684 »Der Kampf gegen ‚Slovensko planinsko društvo‘«, *Agramer Tagblatt*, 10. 3. 1896, št. 58, nepaginirano.

685 Prav tam.

najbolj onesnažujejo Slovenci in Čehi in za preprečitev širjenja se z nemške strani poslužujejo raznovrstnih ukrepov, ki ne obstajajo samo v teoriji, ampak tudi v praksi. Pri tem pomagajo podružnice DuOeAV ter nemška *Südmark* in *Schulverein*.⁶⁸⁶

Podrobnost, ki jo je razkrila ohranjena korespondenca Kranjske podružnice DuOeAV in ki v planinski literaturi doslej ni bila omenjena, se nanaša predvsem na tesne stike SPD z DuOeAV, ki so trajali od njegove ustanovitve do leta 1896. V odnosu do SPD je Kranjska podružnica zelo aktivno branila svoje zgodovinske pravice na območju Julijskih Alp, Karavank in Kamniško-Savinjskih Alp. Centrala DuOeAV je podružnico sicer podpirala, a pri tem ni želela biti ostra in se odločneje postaviti na njeno stran, kar so Kranjskem želeli in tudi pričakovali. Sprva je centrala društva DuOeAV pri podružnici precej diplomatsko umirjala zadeve, saj se je na vsak način želela izogniti sporom in nacionalnih razprtij ni želela obešati na veliki zvon. V reševanje žgočih problemov se je vključevala obotavljajoče in z zamikom. Kot smo že zapisali, centrala DuOeAV zaradi nacionalno enotnega okolja, v katerem je delovala, verjetno niti ni povsem dobro razumela tovrstnih težav. Vztrajanje in pritiski Kranjske podružnice, predvsem njenega predsednika pa so bili na koncu vendarle premočni. Javna objava opisa razmer v takratnem slovenskem delu vzpetega sveta v osrednjem glasilu društva in tudi v drugih takratnih časopisih je širšo bralno publiko seznanila z razmerami v tem delu Alp, posredno pa jih je v ta prostor tudi povabila.

Primer Johanne Stein

Kljub vsemu zapisanemu pa nemško-slovenski odnosi v vzpetem svetu konec 19. stoletja ne bi smeli biti prikazani črno-belo. Lep dokaz za to je navidezno nepomemben primer gorske nesreče, ki zaradi široke odmevnosti na eni strani dokazuje, kako je povsem lokalno gorsko nesrečo popolnoma neznane osebe možno izrabiti za obrambo nacionalnih interesov. Kljub temu pa vendarle kaže tudi na sodelovanje in solidarnost obeh strani kljub drugačni nacionalni naravnosti.

Glavna protagonistka nesreče, katere opis je bilo mogoče sestaviti iz različnih objavljenih prispevkov v takratnem tisku, je bila Johanna (Ivana) Stein, 57-letna (po nekaterih navedbah 55-letna) dunajska osnovnošolska učiteljica, ki je že več let dopustovala v Ratečah. Osebnostno je bila sicer sila »nervozna,

686 Prav tam.

vendar fizično krepka in dobrega srca«, saj je svoje prihodke delila z nečaki, ki so na Dunaju študirali, dajala pa je tudi ubožcem in revnim otrokom. Čeprav ni bila slovenskega rodu, je navdušeno podpirala SPD in med drugim darovala tudi za slovesno otvoritev koč SPD v Planici.⁶⁸⁷ Johanna Stein je poleti leta 1899 ponovno prišla na počitnice v Rateče, kjer je stanovala v hiši št. 104.⁶⁸⁸ Glede na njeno večkratno bivanje v Ratečah in glede na to, da vas vendarle ni bila tako velika, lahko domnevamo, da je poznala večino prebivalcev in tudi tamkajšnjega župnika Josipa Lavtižarja.⁶⁸⁹

Dne 26. avgusta 1899 se je sama odpravila na Visoko Ponco in nato naprej do Klanških (Belopeških) jezer. Na vrh Ponce je sicer srečno prispela, a je v nadaljevanju poti h Klanškima jezeroma zdrsnila v prepad. Neznani pisec novice je tako kot vsi takratni (in sodobni) izkušeni gorohodci odločitev učiteljice imel za popolnoma nerazumno, saj do Klanških jezer ne le, da sploh ni bilo nobene zaznamovane poti, tja si brez vodnika niso upali niti izkušeni turisti.⁶⁹⁰ Johanna Stein so pogrešali že isti dan zvečer in ker je ni bilo niti naslednje jutro, je »poslal domači rateški župnik, gospod Lavtižar, ki je sam jako dober turist in si je že veliko zaslug nabral za ‚Slov. plan. društvo‘, ponjo štiri rateške izkušene može, ki je pa niso dobili.«⁶⁹¹ Reševalno akcijo so zato zastavili širše, in sicer so na pomoč poklicali Radovljiško podružnico SPD, katere člani so nesrečnico po dolgem iskanju in ob hudih naporih tudi prinesli v Rateče. Pokopali so jo na rateškem pokopališču.⁶⁹²

Odmevi na dogodek

Bolj kot sama nesreča so bili za nas pomembni odmevi na ta dogodek. Novico o nesreči so namreč objavili številni časopisi na tej in oni strani Karavank. Poleg že navedenega *Planinskega vestnika* je o nesreči dvakrat poročal osrednji *Laibacher Zeitung*,⁶⁹³ *Laibacher Schulzeitung* je o tragediji »kolegice« pisal še le

687 »Razne vesti«, *Planinski vestnik*, 25. 9. 1897, št. 9, str. 146.

688 *Nadškofjski arhiv Ljubljana*, Sterb-Register, 1899, str. 2.

689 O njem gl. Marija Mojca Peternel, »Nekaj drobcev iz bogate zapuščine Josipa Lavtižarja«, *Prispevki za novejšo zgodovino*, 61 (2021), št. 2, str. 31–42.

690 »Nesreča na Ponci«, *Planinski vestnik*, 25. 9. 1899, št. 9, str. 149.

691 Prav tam.

692 Prav tam.

693 »Absturz in den Alpen«, *Laibacher Zeitung*, 28. 8. 1899, št. 196, str. 1564, »Absturz in den Alpen«, *Laibacher Zeitung*, 29. 8. 1899, št. 197, str. 1570.

sredi septembra,⁶⁹⁴ medtem ko je *Slovenski narod* kratko sporočilo objavil že dva dni po nesreči.⁶⁹⁵ Onstran Karavank sta novico o nezgodi objavila dunajski časopis avstrijskih učiteljic⁶⁹⁶ ter prav tako dunajski *Neue Freie Presse*, v katerem se je sestra ponesrečenke Fanny Stein javno zahvalila radovljiški podružnici za reševanje (verjetno zmotno navedeno) izpod Mangarta in rateškemu župniku Josipu Lavtižarju za vso pomoč in obred.⁶⁹⁷

S tem pa zgodbe še zdaleč ni bilo konec. Slabe tri tedne po nesreči je bil v osrednjem glasilu društva DuOeAV objavljen članek neznanega avtorja z naslovom *Absturz in den Julischen Alpen*,⁶⁹⁸ ki je istega dne izšel tudi v *Deutsche Stimmen aus Krain und Küstenland*, ki je izhajal kot priloga h *Gratzer Tagblattu*.⁶⁹⁹ V splošnem gre za grajo delovanja SPD v vzpetem svetu, predvsem njegovega »malomarnega« markiranja. Glavna kritika pa je bila usmerjena na reševalno akcijo ponesrečenke. Za to naj bi bila namreč odgovorna in pristojna Planinska reševalna služba (*Alpine Rettungsstation für Krain*) s sedežem v Ljubljani, ki pa je bila o nesreči obveščena zadnja. Po mnenju pisca je tako celotno akcijo nestrokovno izpeljala radovljiška podružnica SPD.⁷⁰⁰ Lahko bi zapisali, da so se časopisi ob nesreči malce izživljali, ker v prvi vrsti ne gre za celotno reševalno akcijo, ampak za iznos pokojnice.

Na očitke je reagiral *Slovenski narod* slaba dva tedna pozneje, 28. septembra. Neznani avtor je očitke o nemarkirani poti na Visoko Ponco in zapoznelem obveščanju Planinske reševalne službe označil za neresnične. Menil je, da se na tako zahtevno turo, kot je Visoko Ponco, pač ne hodi brez vodnika. Tudi pri reševanju nesrečnice ne vidi nepravilnosti. Za težavo, ki je nastala med reševanjem, ko se je utrgala vrv, pa reševalci zagotovo niso sami krivi oziroma odgovorni.⁷⁰¹

694 »Verunglückt«, *Laibacher Schulzeitung*, 15. 9. 1899, št. 9, str. 155.

695 »Nesreča«, *Slovenski narod*, 28. 8. 1899, št. 196, nepaginirano; »Nesreča v planinah«, *Slovenski narod*, 29. 8. 1899, št. 197, nepaginirano.

696 »Verunglückte Colleginnen«, *Österreichische Lehrerinnen-Zeitung*, 15. 9. 1899, št. 16-17, str. 284.

697 Fanny Stein, »Danksagung«, *Neue Freie Presse*, 22. 9. 1899, št. 12606, str. 3. Prevod je objavil tudi *Planinski vestnik*: »Zahvala«, *Planinski vestnik*, 25. 9. 1899, št. 9, str. 150.

698 »Absturz in den Julischen Alpen«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1899, št. 17, str. 211-212.

699 »Absturz in den Julischen Alpen«, *Deutsche Stimmen aus Krain und Küstenland, Beilage zur Nr. 253 des »Gratzer Tagblattes«*, 15. 9. 1899, št. 80, str. 11-12.

700 »Alpine Rettungsstation für Krain«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1899, št. 13, str. 163.

701 »Iz Ljubljane«, *Slovenski narod*, 28. 9. 1899, št. 222, nepaginirano.

Priloga graškega časopisa *Deutsche Stimmen aus Krain und Küstenland* je vsebinsko podoben, a malce razširjen dopis objavila celo na naslovni strani. Poleg že omenjenih kritik je neznani avtor končal z razmeroma obsežnim komentarjem, na eni strani naklonjenem nemškemu delovanju v vzpetem svetu. Hkrati pa je navedel številne očitke na račun slovenskega delovanja, ki gorništvu obravnava samo kot nacionalno stvar. Prizadevanja SPD v vzpetem svetu so po njegovem mnenju v prvi vrsti usmerjena v izpodpiranje vsega, kar ni obarvano rdečo-belo-modro, za splošno varnost gorohodcev pa mu ni prav nič mar. Obtoževanja je nato razširil na dogodek, ki se je odvijal ob odprtju koč v Planici. Domnevno naj bi pri tem imel velike zasluge tamkajšnji župnika Josip Lavtižar, še zlasti kar zadeva odkritja domnevno neznane doline in vodnih virov. Avtor se s tem ne strinja, saj meni, da je vse skupaj pred tem bilo v (nemških) specialnih kartah označeno že dolgo pred tem.⁷⁰²

Odzivi na nesrečo Johanne Stein so močno presegle okvire (lokalne) gorske nesreče in so globoko segli na področje nacionalnih sporov. Lahko bi zapisali, da se je nesrečo izrabljalo za ostra nacionalna obračunavanja na obeh straneh. Ob tem še vidimo, da je polarizacija pravzaprav ideološka in ni odvisna od nacionalnega porekla. Med obiskovalci gora takratnega slovenskega prostora so bili namreč tudi Slovencem naklonjeni nemški turisti, ki so SPD celo finančno podpirali. Johanna Stein, pripadnica nemškega naroda, je precej aktivno sodelovala v promociji slovenskih gora in celo finančno podpirala delovanje SPD. Prav tako je sestra ponesrečenke z objavo zahvale v dunajskem časopisu pokazala pogum in se je dvignila nad nacionalne okvire.

Podobno tudi bolj znani Johannes Frischauf, ki je sprva sodeloval z nemškimi planinci, a ker je zagovarjal, da gore pripadajo tistemu narodu, ki pod njimi biva, se je z njimi sprl in je nato aktivno podpiral slovenske. Vodil je gradnjo planinskih poti in koč ter nemalokdaj vse to tudi financiral.⁷⁰³ Ob podpori slovenskih deželnih poslancev je dr. Frischauf denimo dosegel, da se je štajerski deželni odbor naposled odločil za zgradbo ceste Luče–Solčava in Ljubno–Luče. V letih 1892–1894 je bila ta cestna zveza dograjena in s tem Logarska dolina odprta tujskemu prometu.⁷⁰⁴ Ker je »z dobrimi sveti pospeševal društvene namene«, je bil že leto po ustanovitvi SPD imenovan za njegovega

702 »Absturz in den Julischen Alpen«, *Deutsche Stimmen aus Krain und Küstenland, Beilage zur Nr. 253 des »Grazer Tagblattes«*, *Organ der Deutschen Volkspartei für die Alpenländer*, 15. 9. 1899, št. 80, str. 12.

703 Janša, »Zgodovina turizma na Slovenskem«, str. 116.

704 *Blog Medgrintovci*, <http://medgrintovci.blogspot.com/1976/07/smrt-zasluznega-gornjesavin-jcana.html>, pridobljeno 15. 5. 2021.

častnega člana.⁷⁰⁵ SPD mu je bil poleg tega hvaležen tudi za vplivne članke o društvenem delovanju v nemških listih.⁷⁰⁶

Na drugi strani imamo Slovence, župnika Josipa Lavtižarja, ki je sprožil prvo akcijo za reševanje nesrečnice, ter številne druge osebe tostran Karavank, ki so pomagale pri reševanju, ne oziraje se na nacionalno pripadnost ponesrečenke. Šlo je torej za delovanje obeh narodnosti za in v javno dobro, saj je sama akcija presegla okvire nacionalnih nasprotij, ki so bili v tem času izraziti tudi že v vzpetem svetu takratnega slovenskega območja.

Ob vsem tem ne gre pozabiti že večkrat poudarjene druge plati sicer tragične zgodbe. Objave o dogodku v obsežni paleti takratnih časopisov so bile zlasti zunaj takratnega slovenskega prostora za Julijske Alpe posredno tudi velika reklama.

705 »Slovensko planinsko društvo«, *Novice*, 16. 3. 1894, št. 11, str. 105.

706 »Poročilo osrednjega društva o delovanju l. 1895«, *Planinski vestnik*, 25. 3. 1896, št. 3, str. 37.

SECTION KRAIN V TISKU

D elovanje Kranjske podružnice je odmevalo v precej pisanem spektru takratne publicistike po vsej monarhiji. Poplava objavljenih zapisov bi zahtevala kar nekaj študij, zato bomo za občutek o dimenzijah prostora, v katerega so segale informacije o takratnem slovenskem vzpetem svetu, bežen pogled namenili le nekaterim časopisom.

Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins

Kot osrednje glasilo je prinašalo obvestila in novice vseh podružnic društva DuOeAV v takratnem slovenskem prostoru, torej tudi Goriške⁷⁰⁷ in Celjske.⁷⁰⁸ Najštevilčnejše so bile povezane s Kranjsko podružnico in nekaj objav je bilo ob njenih akcijah že omenjenih. V poglavju o uradnem glasilu društva je bila pozornost bolj usmerjena v njegove splošne značilnosti, v tem delu pa bo namenjena zgolj vsebinam iz alpskega sveta takratnega slovenskega prostora. Pred tem naj še enkrat ponovimo časovne ločnice, ki smo jih navidezno postavili med natiskane prispevke. Prvo obdobje je razmejil začetek prve svetovne vojne, drugo njen konec, tretje obdobje pa sega v čas, ko Kranjska podružnica

707 »Kanin Hütte«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1893, št. 3, str. 37; »Arbeiten in der S. Görz«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 6, str. 70.

708 »Weg- und Hüttenarbeiten der S. Cilli«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1887, št. 4, str. 43; »Cilli«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 5, str. 62.

sicer ni več obstajala, a je bilo v glasilu iz prostora njenega preteklega delovanja objavljenih nekaj daljših prispevkov.

Dopisi v obdobju 1873–1913

Pestrost novic se je od prvih skromnih in precej enoznačnih prispevkov povečevala sorazmerno z vse bolj razvejano dejavnostjo Kranjske podružnice. Če je bila v prvem letu izhajanja glasila objavljena le novica o izvedbi predavanja na temo koliščarjev,⁷⁰⁹ je število novic leta 1893 doseglo že številko 12. Prve objave so bile večinoma povezane z javnim podajanjem strokovnih vsebin. Leta 1882 so bile na primer te novice v večini,⁷¹⁰ le zadnji dopis s Kranjske je bil povezan z društvenim vzponom na Grintovec.⁷¹¹

Število objav je naraščalo sorazmerno z odpiranjem koč v Julijskih in Kamniških Alpah ter Karavankah, kar se je posledično odražalo tudi v vsebinskih spremembah natiskanega. V ospredje so vse bolj prihajali zapisi o podružničnih akcijah in drugem dogajanju v tem območju. Med slednje so sodili različno dolgi prispevki o prvih pristopih na vrhove današnjih slovenskih Alp. Prvopristopniki so bili lahko omenjeni le mimogrede ob drugih novicah, denimo v novicah o novih poteh,⁷¹² lahko pa so bili vzponi predmet samostojnega prispevka. Tako je bilo na primer v posebni novici brati o vzponu na Kočno Luise Schütz in njene sestre Paule Schütz iz Celja, ki sta ga v spremstvu vodnika Lorenza Potočnika opravili 21. julija 1896.⁷¹³ Prispevek navajamo zato, ker gre za še en dokaz, da obiskovanje vzpetega svet ni bila več izključno moška domena.

Znani avtorji poročil o vzponih so bili precej različnih profilov in po pravilu moški. Daljša besedila sta tako zapisala pohodnika Otto von Pfisteriz,

709 »Krain in Laibach«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1875, št. 6, str. 282–283.

710 »Krain«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1882, št. 1, str. 6–8; »Krain«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1882, št. 3, str. 73–75; »Bericht, Krain«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1882, št. 4, str. 110–111; »Bericht, Krain«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1882, št. 5, str. 141–142.

711 »Krain«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1882, št. 9, str. 185.

712 »Julische und Steiner Alpen«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 11, str. 137; »Steiner Alpen«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1895, št. 13, str. 161.

713 »Luise Schütz, Vellacher Kočna oder Dreigipfelige Baba«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 24, str. 298.

nemški podjetnik in predsednik DuOeAV iz Münchna,⁷¹⁴ ki se je povzpел na Storžič,⁷¹⁵ ter dunajski profesor, geograf in alpinist dr. August von Böhm iz Dunaja,⁷¹⁶ ki je dosegel vrh Kočne. Omenimo še prispevke člana vodstvenega odbora Kranjske podružnice Floriana Hintnerja o vzponih v Kamniških⁷¹⁷ in Julijskih Alpah.⁷¹⁸

V glasilu društva so bili objavljeni daljši članki različnih vsebin, katerih pisci so izhajali iz takratnega slovenskega prostora. Seizmolog Albin Belar je denimo z zapisi takratne turiste poučeval o smiselnosti uporabe aneroidnega barometra, s katerim je bilo mogoče meriti zračni tlak.⁷¹⁹

Konec osemdesetih let in na začetku devetdesetih let 19. stoletja je bilo natisjenih nemalo besedil Johannesa Frischaufa.⁷²⁰ Prispevki so bili vsebinsko precej pestri in so se dotikali različnih geografskih točk po vsej monarhiji. Poleg daljših je glasilo društva objavljalo tudi njegove krajše zapise, na primer leta 1885 v zvezi s posebnimi oblikami planik, ki jih je sicer imel v zbirki, a jih je že razdal.⁷²¹

714 Otto von Pfister (*4. 6. 1845, Lindau; †18. 12. 1915, München), podjetnik in predsednik DuOeAV v letih 1907–1909. Gidl, *Alpenverein*, str. 89, 376; Gebhard Bendler in Stefan Ritter, »Ausgewählte Biografien«, *Die Berge und wir. 150 Jahre Deutscher Alpenverein* (München: Deutscher Alpenverein, 2019), str. 299.

715 Otto von Pfister, »Krainger Storžic«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1894, št. 23, str. 281–283.

716 August von Böhm, »Ami Boue und die Vellacher Kočna«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1895, št. 11, str. 131–132. August von Böhm (*27. 4. 1858 Dunaj; †19. 10. 1930 Gradec), geograf in alpinist. *Österreichisches Biographisches Lexikon 1815–1950* (Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1957), zv. 1, str. 97.

717 Florian Hintner, »Steiner Alpen«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1895, št. 25, str. 275.

718 Prav tam.

719 Albin Belar, »Winke zum Gebrauche der Aneroidbarometr für Touristen«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1894, št. 22, str. 270–271.

720 Prof. dr. Johannes Frischauf, »Höhewinkel und Aussichtsweite«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1888, št. 6, str. 70; Prof. dr. Johannes Frischauf, »Vermunt vor hundert Jahren«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1888, št. 14, str. 165–166; Prof. dr. Johannes Frischauf, »Die Ivančica 1061«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1888, št. 21, str. 252–253; Prof. dr. Johannes Frischauf, »Touren von der Umgebung von Karlstadt«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1889, št. 24, str. 297–298; Prof. dr. Johannes Frischauf, »Die Insel Arbe in Dalmatien«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1890, št. 6, str. 77–80; Prof. dr. Johannes Frischauf, »Forschung der unterirdischen Wasserläufe«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1890, št. 10, str. 113–115; Prof. dr. Johannes Frischauf, »Auf Cherso«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1890, št. 12, str. 156–159.

721 J. Frischauf, »Edelweiss«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1885, št. 10, str. 121.

V tem obdobju je izšla tudi recenzija njegovega dela *Sannthaler Alpen*.⁷²² Po letu 1890 daljših Frischaufovih člankov ni več zaslediti. Razlog gre verjetno iskati v že omenjeni nacionalni, proslovenski usmeritvi, ki je prišla do izraza tudi v sporu v zvezi s poimenovanjem današnjih Kamniško-Savinjskih Alp. V nakovalu različnih mnenj sta bili imeni Kamniške Alpe (*Steiner Alpen*) in Savinjske Alpe (*Sannthaler Alpen*). Argumente za eno in drugo ime je bilo v dolgih zapisih v glasilu DuOeAV moč brati še v začetku devetdesetih let 19. stoletja.⁷²³ V polemiko so se vključili številni, tudi akademiki, na primer dr. Oscar Gratzy,⁷²⁴ že omenjeni dr. August von Böhm⁷²⁵ ali graški profesor geolog Rudolf Hörnes,⁷²⁶ ki je precej nasprotoval hkratni rabi obeh imen, torej Kamniško-Savinjske Alpe. Spor ni odmeval le v glasilu, ampak tudi širše, saj so bila v dobrobit imena *Steiner Alpen* z nemške strani organizirana celo javna predavanja. V Celovški podružnici denimo 11. februarja 1893, ko je glavno besedo imel koroški poznavalec Karavank in pisec vodnikov Ludwig Jahne.⁷²⁷

Med objavami posameznikov iz takratnega slovenskega prostora je treba gotovo omeniti prispevke Juliusa Kugyja. Njegove, sprva krajše zapise, natisnjene nekje v sredini glasila,⁷²⁸ so pozneje nadomestili daljši članki, večinoma natisnjeni na naslovnica, kot osrednja tema številke.⁷²⁹ Poleg vsebinske

722 Franz Wolf, »Literatur und Kunst, Referate und Recensionen«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1877, str. 175–176.

723 »Zum Namensstreit über die Sannthaler Alpen«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1893, št. 11, str. 75–76.

724 Dr. Oscar Gratzy, »Sannthaler oder Steiner Alpen?«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1891, št. 11, str. 142–152.

725 Dr. August von Böhm, »Zum Kampf um den Namen Steiner Alpen«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1893, št. 23, str. 282–284.

726 Rudolf Hörnes (*7. 10. 1850 Dunaj; †20. 8. 1912 Judendorf-Straßengel), geolog, paleontolog. *Österreichisches Biographisches Lexikon 1815–1950* (Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1959), zv. 2, str. 369–370.

727 Prof. Dr. R. Hörnes, »Zum Namensstreit über die Steiner oder Sannthaler Alpen«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1893, št. 9, str. 118–119.

728 Dr. Julius Kugy, »Julische Alpen«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1884, št. 9, str. 342–343; Dr. Julius Kugy, »Aus den Julischen Alpen«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1889, št. 16, str. 193–194.

729 Dr. Julius Kugy, »Julische Alpen. Gamsmutter«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1886, št. 19, str. 229–230; Dr. Julius Kugy, »Aus der Monte Rosa-Gruppe«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1889, št. 2, str. 17–19; Dr. Julius Kugy, »Neue Touren in den Julischen Alpen«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1886, št. 2, str. 13–14; Dr. Julius Kugy, »Aus den Julischen Alpen«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1890, št. 9, str. 113–115. Dr. Julius Kugy, »Dr. Julius Kugy, Neue Touren in den Julischen Alpen«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1893, št. 24, str. 290–291.

pomembnosti je bil to gotovo tudi izraz naklonjenosti in zaupanja uredništva avtorju.

Pri omembi naslovnih člankov ne gre pozabiti avtorja planinskega vodnika po Polhograjskih dolomitih Johanna Sime⁷³⁰ in Roschnikovega prispevka iz leta 1901 *Bergfahrten zu und von der Vosshütte*.⁷³¹ Po opisu zgradbe in opremljenosti kočice ter njene geografske lege so sledili opisi poti, ki so vodili do kočice in od nje naprej na bližnje vrhove. Na naslovni strani je osrednje glasilo društva objavilo članek Emila Bocka o lekarniški opremljenosti v kočah, v katerem je svetoval vrsto sanitetne opreme, glede na najpogostejše zdravstvene težave gorohodcev. Daleč najpogostejše so bile po njegovem mnenju prebavne težave, sledili sta omotica in izčrpanost. Po njegovem je lekarna v kočah morala biti opremljena še za reševanje zunanjih telesnih težav, torej ran, zlomov itd.⁷³²

Med naslovnimi članki si omembo zasluži še podroben opis plezanja po Severni steni na Triglav, ki je izšel leta 1907 in ki je celo opremljen s skico Severne stene.⁷³³

Takratni slovenski vzpeti svet se je v osrednjem glasilu društva nadalje omejnjal v številnih rubrikah, na primer o gorskih nesrečah⁷³⁴ ali v novicah o novih železniških oziroma cestnih povezavah in z njimi povezanimi ugodnostmi za člane DuOeAV.⁷³⁵ Na pobudo podružnice je na primer Poštna direkcija v Trstu (*k. k. Post und Telegraphendirektion Triest*)⁷³⁶ na poti iz Kranja do Kokre leta 1898 dodala dodaten voz.⁷³⁷

Med obvestili o odprtju nastanitvenih objektov v alpskih dolinah zasledimo vest o možnosti nastanitve v objektu *Touristenhaus* ob Bohinjskem jezeru, ki

730 Johann Sime, »Die Bilichgrazer Dolomitberge«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1893, št. 21, str. 254–256.

731 Roschnik, »Bergfahrten zu und von der Vosshütte«, str. 176–179.

732 Dr. Emil Bock, »Ueber Apotheken in Schutzhütten«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1894, št. 15, str. 184–185.

733 Ing. Hans Reinl, »Die Nordwand des Großen Triglav«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1907, št. 11, str. 134–136.

734 »In Krain«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1901, št. 14, str. 173.

735 »Neue Lokalbahn«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1893, št. 19, str. 239.

736 O pošti gl. Andrej Hozjan, Simona Sajko, Simona Bratuša, *Pošta na slovenskih tleh* (Maribor: Pošta Slovenije, 1997).

737 »Zoishütte«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1898, št. 11, str. 141.

je bila z 18 sobami od 1. avgusta 1887 dalje na voljo »letoviščarjem«. ⁷³⁸ To območje je bilo omenjeno še dobrih deset let pozneje, v zvezi z nastanitvenimi možnostmi ob jezeru in na Rudnici, torej hribu ob njem. ⁷³⁹

Na koncu glasila je bila ves čas izhajanja rubrika o zemljevidih in planinski literaturi. V seznamu slednje prav tako lahko zasledimo avtorje iz takratnega slovenskega prostora: Johanna Simo z vodnikom po Polhograjskem hribovju ⁷⁴⁰ in potepanji po Alpah, ⁷⁴¹ Albina Belarja z delom o ljubljanskem potresu ⁷⁴² in Ludwiga Jahneja kot avtorja vodnika po Karavankah. ⁷⁴³

Nasploh je bilo v obdobju od začetka izhajanja glasila društva do prve svetovne vojne število novic iz takratnega slovenskega območja razmeroma veliko, sploh v povezavi s Kranjsko podružnico. Čeprav avtorji večine njih niso navedeni, domnevamo, da jih je napisal dolgoletni predsednik podružnice Rudolf Roschnik. Domneva temelji na njegovi izraziti aktivnosti v društvu, ki jo izpričujejo tako ohranjena korespondenca s centralo DuOeAV kot tudi številne objave o delovanju podružnice v mnogih časopisih tistega časa, ne le v *Gratzer Tagblatt*. ⁷⁴⁴ Široka paleta ohranjenih pisem in objav ni le dokaz Roschnikove aktivnosti in odgovornosti pri opravljanju predsedniške funkcije, ampak tudi zvestobe ter občutka pripadnosti društvu DuOeAV. Dodaten razlog za številne novice v osrednjem glasilu društva gre verjetno pripisati še dejstvu, da so med navedenimi sodelavci glasila bili tudi iz Kranjske podružnice, med drugim

738 »Touristenhaus am Wocheiner See«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1887, št. 16, str. 194.

739 »Rudnica in der Wochein«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 11, str. 138–139.

740 »Jahresbericht für 1897/1898«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1897, št. 16, str. 200–201.

741 Johann Sima, *Alpenwanderungen* (Wien A. Pichler's Witwe & Sohn, 1894), »Literatur«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 6, str. 73.

742 Albin Belar, »Beiträge zum Erdbeben in Laibach (Wien: im Selbstverlage des Verfassers, 1896), »Literatur«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 18, str. 227.

743 Ludwig Jahne, *Führer durch die Karawanken* (Wien: R. Lechner, 1882), »Literatur«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 12, str. 152. O njem gl. Marija Mojca Peternel, »Ludwig Jahne (1856–1937)«, *Prispevki za novejšo zgodovino*, 60 (2020), št. 1, str. 33–46.

744 Rudolf Roschnik, »Bergfahrten zu und von der Vosshütte«, *Deutsche Stimmen aus Krain, Triest und Küstenland, Beilage zu Nr. 233 des »Gratzer Tagblattes«*, 24. 8. 1901, št. 71, nepaginirano; *Deutsche Stimmen aus Krain, Triest und Küstenland, Beilage zu Nr. 234 des »Gratzer Tagblattes«*, 25. 8. 1901, št. 72, nepaginirano; *Deutsche Stimmen aus Krain, Triest und Küstenland, Beilage zu Nr. 239 des »Gratzer Tagblattes«*, 30. 8. 1901, št. 73, nepaginirano.

Johann Sima, katerega smrt je obeležilo tudi glasilo društva,⁷⁴⁵ in predstavnik glavnega odbora Josef Vesel.⁷⁴⁶

Dopisi v obdobju 1914–1919

Kot smo videli, je prva svetovna vojna za glasilo društva pogosto predstavljala velike ovire. Časopisi so ogledala časa, v katerem izhajajo, zato je bil premik pozornosti glasila k vojni moriji pričakovan. Kranjska podružnica je bila v tem obdobju omenjena redko, kar je sicer res posledica splošnega upada interesa za delovanje podružnic, a je hkrati v tem že tudi tiha napoved njenega konca. Njeno ime najdemo v seznamu članstva DuOeAV⁷⁴⁷ ter v že omenjeni novici o smrti bivšega predsednika podružnice dr. Bocka.⁷⁴⁸

Malenkost več objav iz takratnega slovenskega območja je opaziti v zadnjem letu vojne. Večinoma gre za obvestila o zaprtju koč⁷⁴⁹ ali o nasilnih vdorih vanje, denimo v *Deschmann-Hütte* (Dom Valentina Staniča pod Triglavom) ter *Maria Theresien-Hütte* (Dom Planika pod Triglavom).⁷⁵⁰

Vojna morija v ospredje ni postavljala prostočasnih dejavnosti in tudi delovanje podružnic društva DuOeAV v takratnem slovenskem prostoru je bilo vedno manj živahno. Zadnje, kar smo lahko prebrali o Kranjski podružnici, je bilo obvestilo o prejemu osrednjega glasila društva. Člani društva so ga prejeli direktno iz Münchna, saj je bilo v Ljubljani nemogoče organizirati njegovo razdeljevanje.⁷⁵¹ Objava je še en dokaz več o težkih razmerah takoj po koncu vojne, s katerimi so se soočali člani vodstvenega odbora podružnice.

745 »†Johann Sima«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1898, št. 10, str. 130.

746 »Mitarbeiter«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1893, str. VIII.

747 »Mitgliederstand«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1917, št. 9-10, str. 69.

748 Primož Kuret, »Kronika Ljubljanske filharmonične družbe 1899/1907«, str. 118.

749 »Verschiedenes«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1918, št. 11-12, str. 77.

750 »Verschiedenes«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1918, št. 19-20, str. 127.

751 »Allerlei«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1919, št. 17-18, str. 111.

Dopisi po prvi svetovni vojni

Po koncu prve svetovne vojne se je društvo DuOeAV znašlo v popolnoma drugačnem političnem okolju. Kljub temu in kljub prenehanju delovanja njegovih podružnic pa branje glasila vendarle daje vtis, da so stiki med obema prostoroma še vedno obstajali. Naj za primer samo spomnimo na zelo naklonjen zapis ob smrti Ottomarja Bamberga leta 1934.⁷⁵²

V obdobju do *anšlusa* v glasilu zasledimo zanimivo prošnjo Turistovskega kluba Skala.⁷⁵³ Vabilo je bilo namenjeno vsem prvoprstopnikom v Kamniških in Julijskih Alpah ter Karavankah, ki naj bi sporočili podatke o vzponih, saj bi z njimi želeli posodobiti star alpinistični vodnik.⁷⁵⁴ Apel je povezan s precej odmevnim delom *Naš alpinizem*, ki ga je klub Skala izdal leto pred omenjenim pozivom.⁷⁵⁵ Gre za izčrpen pregled celotnega slovenskega alpinizma od prvih začetkov pri Valentinu Staniču do leta 1932. V delu so opisane vse do takrat opravljene ture »naših in tujih alpinistov«. Večina pomembnejših smeri je bila začrtanih v skicah in zemljevidih, popisane so bile tudi nemarkirane poti in steze ter lažji neplezalni dostopi.⁷⁵⁶ Omenjeni vodnik s svojo natančnostjo in kulturno bogatostjo še vedno daleč presega običajne plezalne vodnike in je eno najpomembnejših kulturnih dejanj našega predvojnega alpinizma.⁷⁵⁷

Poleg novih rubrik, namenjenih tudi mlajšim generacijam, na primer s sezname hostlov, je uradno glasilo društva DuOeAV prinašalo številne potopise z gora. Iz takratnega slovenskega prostora bi želeli poudariti tri, pri čemer bomo najkrajšega, izpod peresa nekega dunajskega gorohodca na Vrtačo, zgolj omenili.⁷⁵⁸

Za širšo bralno publiko je bil precej atraktivnejši zapis iz leta 1926 z naslovom *Winke für deutsche Bergsteiger in Jugoslawien (Steiner Alpen, Karawanken Julische Alpen)*.⁷⁵⁹ Član Münchenske podružnice Adolf Wiegele je nemškimi ljubiteljem

752 »†Ottomar Bamberg«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1934, št. 5, str. 118.

753 Peter Mikša in Elizabeta Gradnik, *Trden kakor skala: kratka zgodovina Turistovskega kluba Skala* (Ljubljana: Planinska zveza Slovenije, 2017).

754 »Bitte an die deutschen und österreichischen Kletterer«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1933, št. 2, str. 50.

755 Mirko Kajzelj, *Naš alpinizem* (Ljubljana: Turistovski klub Skala, 1932).

756 »Naš alpinizem«, *Jutro*, 24. 7. 1932, št. 171, str. 9.

757 Mikša, Gradnik, *Trden kakor skala: kratka zgodovina Turistovskega kluba Skala*, str. 72–73.

758 »Karawanken Vertatscha«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1926, št. 7, str. 80.

759 »Winke für deutsche Bergsteiger in Jugoslawien (Steiner Alpen, Karawanken Julische Alpen)«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1926, št. 12, str. 138.

gora s prispevkom orisal razmere v novi realnosti južnega dela alpskega sveta. Avtor je v prvi vrsti želel preprečiti pozabo nekdanje avstrijske alpske pokrajine na Kranjskem (Slovenije), kot se je to zgodilo takoj po vojni. Po njegovem so območje Julijskih Alp, Karavank in Kamniških Alp pred vojno odprle in urejale aktivne podružnice nemškega društva, kar mora ostati v spominu. Poleg natančnih geografskih prikazov in opisov naravnih lepot, ki so po njegovem povsem primerljive s katerikoli območjem Vzhodnih Alp, se je avtor poglobil v tamkajšnje koč. Navedel je vsa izhodišča do koč in čas, ki je potreben za njihov dostop. Bralcem je sporočil cene nočitev in hrane, ki so po njegovem nižje kot v Nemčiji in Avstriji, kvantiteta in kvaliteta hrane pa precej boljši. Za lažjo komunikacijo in izgovarjavo v tem prostoru je zapisal tudi fonetična pravila za posamezne črke. Za nas so bile še posebno zanimive avtorjeve ugotovitve in izkušnje s tamkajšnjim prebivalstvom. Po njegovem je bilo v tem območju naseljeno večinoma slovensko prebivalstvo in tudi govornica je bila pretežno slovenska. Izjemo mu predstavlja Bohinj, kjer »se zdi, da ljudje bolje govorijo nemško kot slovensko«. Nadalje je ugotavljal, da se nemško govoreči planinec, kljub slovenskemu poreklu prebivalstva, lahko povsod dobro znajde: »Prebivalstvo je sicer nacionalno ponosno, a prijazno in do Nemcev ni čutiti nobene sovražnosti. Predvsem do prebivalcev Münchna je lokalni živelj zelo prijazen.«⁷⁶⁰ Avtor je poudaril še taktnost in korektnost srbskih uradnikov. Kljub prijaznemu in vljudnemu odnosu do Nemcev v tem območju pa na previdnost ne gre pozabiti: »Za Nemce pa tako kot drugod tudi tukaj velja: nobenega izstopajočega vedenja, nobenega nacionalno nedostojnega obnašanja, ampak opreznost na vsakem koraku!«⁷⁶¹ Odnos pisca do nekdanjega prostora skupne države je izrazito prijazen, morda celo nekoliko nostalgichen. Ob poznavanju opisanega območja je prišla do izraza njegova naklonjenost do tamkajšnjih prebivalcev. Takratnim gorohodcem je bil zapis poleg vira konkretnih in praktičnih informacij obenem tudi vabilo v alpski svet takratne Jugoslavije.

Zadnji dopis, ki bi ga iz tega obdobja obravnavali, je bila osrednja zgodba 12. številke leta 1926 z naslovom *Scabiosa Trenta* (slika 31). Šlo je za del besedila iz Kugyjeve knjige *Aus dem Leben eines Bergsteigers*.⁷⁶² Naslov članka je povezan z rastlino, ki jo je v tem koncu Alp našel in krstil že Hacquet, a je do leta 1877 v živo kljub intenzivnemu iskanju številnih še nihče ni videl. Glede na Hacquetove zapiske in študije botanika Wilhelma Vossa gre za rastlino *trentavski*

760 Prav tam.

761 Prav tam, str. 139.

762 J. Kugy, »Scabiosa Trenta«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1926, št. 12, str. 227–230.

grintavec. Na prošnjo botaničnega mentorja Muzia de Tommasinija⁷⁶³ se je 19-letni Kugy odpravil iskat cvetico. To je bil Kugyjev prvi obisk doline Trente, ki ga je z lepotami svojih in bližnjih vrhov takrat očarala za vse življenje. Čeprav rože ni našel, je bil hvaležen za izkušnjo, saj je v tem delu sveta našel »iskreno ljubezen in pravljичni zaklad gora«.⁷⁶⁴ Iskana roža naj bi bila ostanek iz toplejših medledenih dob, ko je kraško rastlinstvo prodrlo globoko v osrčje Alp. Razlog, da je Hacquet našel zadnje primerke te vrste, njegovi nasledniki pa ne več, je verjetno v dejstvu, da je rastlina na zahodnih pobočjih Triglava takrat že izumrla. Razrešitev te skrivnosti je Kugy izvedel šele kasneje, *Scabiosa trenta* pa je postala eden njegovih najlepših pesniških simbolov, ki označuje nedosegljivo, iskano, lepo, mlado ...⁷⁶⁵

Naklonjenost osrednjega glasila Kugyju odsevajo nadalje objave čestitk ob njegovi 70-letnici⁷⁶⁶ in 80-letnici, ki zaradi zgovornega naslova niti ne potrebuje komentarja: *Ein Klassiker des Alpinismus*.⁷⁶⁷ Dreyer, nam že znani pisec spominov na Heřa in na druge znane osebnosti vzpetega sveta,⁷⁶⁸ je v osrednje glasilo sicer poročal o različnih dogodkih, povezanih z DuOeAV.⁷⁶⁹ V spominih na Kugyja mu je na misel najprej prišlo njegovo znano reklo: »Gore lahko odprejo vsa svoja bogastva in globine svoje duše le iskreni ljubezni, saj zahtevajo celega človeka, njegovo popolno predanost, duhovit pogum in pristno navdušenje.«⁷⁷⁰ V besedilu so poudarjeni nerazložljiva Kugyjeva notranja moč, ki ga je neprenehoma gnala v vzpeti svet, ter številni uspehi na alpinističnem in pisateljskem področju.

763 Muzio de Tommasini (*7. 6. 1794 Trst; †31. 12. 1879, Trst), botanik in upravni uradnik. *Slovenska biografija*, <https://www.slovenska-biografija.si>, pridobljeno 22. 12. 2021.

764 J. Kugy, »Scabiosa Trenta«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1926, št. 12, str. 230.

765 Julius Kugy, *Aus dem Leben eines Bergsteigers* (München: Bergverlag Rother, 1935), str. 36; Nada Praprotnik, »Alpski botanični vrt Juliana in sezname rastlin«, *Scopolia: glasilo Prirodoslovskega muzeja*, 2012, št. 75. str. 1–111.

766 »Personalnachrichten«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1928, št. 7, str. 118.

767 Dr. A. Dreyer, »Ein Klassiker des Alpinismus Zum 80. Geburtstag Julius Kugy«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1938, št. 7, str. 170–171.

768 Dr. A. Dreyer, »Theodor Petersen«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1916, št. 5–6, str. 48–49.

769 Dr. A. Dreyer, »Literatur der Alpenvereinsbücherei zu den ‚Neuen Reisezielen‘ des D. u. Ö. Alpenvereins«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1916, št. 13–14, str. 121–122.

770 Dr. A. Dreyer, »Ein Klassiker des Alpinismus. Zum 80. Geburtstag Julius Kugy«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1938, št. 7, str. 170.

Mitteilungen

des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins.

Sür Form und Inhalt der Aufsätze sind die Verfasser verantwortlich / Einfindungsschluss am 1. u. 15. eines jeden Monats

Hauptstiftleitung (Hanns Barth) Wien, 17/2, Dornbacherstraße 64, wozin alle redaktionellen Zuschriften zu richten sind.

Nr. 19

München, 15. Oktober

1926

Bezugsbedingungen für Mitglieder des D. u. O. A. V. Die jeweils am 15. und letzten jeden Monats erscheinenden Mitteilungen sind im Deutschen Reich und in Oesterreich von den Mitgliedern bei ihrem Zustellpostamt zu bestellen. Bezugspreis vierteljährlich G.M. 0.40. Bestellungen über Zustellung sind weder an den Verlag noch an die Schriftleitung, sondern an das Zustellpostamt zu richten.

Inhalt: Scabiosa Trenta. — Ein Herbstausflug in die Tiroler Alpen. — Der Bormioer Berg. — Das Kugbuch. — Antiquarische Bände mit den Hauptplätzen. — Verschiedenes: Hüften und Wege. — Verkehr. — Fahrenserfolge. — Ausrüstung. — Unglücksfälle. — Personalnachrichten. — Von unseren Vereinen, seinen Sektionen und anderen Körperschaften. — Bücher, Schriften und Karten. — Alterlei. — Aus Mitgliedertreffen. — Anzeigen

Scabiosa Trenta¹⁾

Von Dr. Julius Kugy, Triest.

Es war um jene gleiche Zeit, im Sommer 1877, als mich mein alter Gönner Tommasini zu sich bitten ließ. Er erzählte mir von einer Scabiolenart, die Meister Haquet vor bald hundert Jahren in den Bergen der Trenta gefunden, und die er, da sie ganz fremd und unbekannt war, genau beschrieb und Scabiosa Trenta gelaufen habe. Viele Botaniker von Ruf hätten sie seither gesucht, doch keiner habe sie mehr gefunden. Auch er selbst sei vor Jahren auf der Suche nach ihr gewesen. Da die südlische Scabiosa leucantha ihr äußerlich am nächsten komme, so habe er auch einmal ein Blütenköpfchen derselben mit sich genommen und es nebst einer eingehenden Beschreibung der wirklich gefundenen einer Pflanze seines Vertrauens mit dem Versprechen übergeben, er wolle einen Gulden für jedes Exemplar bezahlen, das man ihm von der Pflanze aus jenen Bergen bringe. Tatsächlich sei bald darauf der Pflanzler bei ihm erschienen und habe ihm gemeldet, eine ganze Wagenladung davon stehe auf der Straße vor dem Hause. Freudig erregt sei er hinuntergesprungen, aber bei näherem Zusehen habe es sich herausgestellt, daß es eine reichliche Wagenladung der echten und wahrhaftigen leucantha war, und ein eindringliches Verhör habe dann festgestellt, daß der vielgereiste, aufgeklärte und schlaue Pflanzler die Pflanze nicht aus jenen Bergen, sondern von den Karsthängen bei Udine geholt hatte, wo die leucantha zu Hause ist, und woher auch jenes Blütenköpfchen kam. Tommasini hat mir nicht erzählt, und ich habe nicht gefragt, wie es damals mit dem versprochenen einen Gulden für das Exemplar gewesen sei. So sei die Sache noch immer rätselhaft und das Blumengeheimnis nicht durchdrungen.

(Er brachte mir das alte Werkchen Haquets²⁾ und ich las:

„Primum deprehendi in montibus circa Trenta et in parte occidentali Terglou in declivibus infra montem Ziperis et Trasehim Verch et super Mischelem Verch.“³⁾

Da erhoben die Berge der Trenta ihre weißen, sagenumwobenen Häupter, weit öffneten sich ihre lichterfüllten Höhlen, und über ihnen erstarrte in wunderbarer Größe und Höhe die Riesentupfel des Triglav. Dort sah ich ihre Burg.

„Tola planta glabra est, flosunicus, calix communis compositur ex squamulis albis membranaceis, mucronate aristatis, corollae albae, staminia alba, antherae flavae.“⁴⁾

¹⁾ Mit Erlaubnis des Autors und des Verlegers dem Werke von Dr. Julius Kugy „Aus dem Leben eines Bergsteigers“ entnommen, das im Bergverlag Rud. Moher, München, erschienen ist. Preis M. 16.—

²⁾ Genauer lateinischer Titel: „Plantae alpinae carniolicae“, Baltischer Haquet, Wienae 1782.

³⁾ „Zuerst fand ich sie auf den Bergen um Trenta und im westlichen Teil des Terglou auf den Hängen, zwischen dem Berge Ziperis und dem Trasehim Verch und auf dem Mischelem Verch.“

⁴⁾ „Die ganze Pflanze ist glatt, ein einziges Blütenköpfchen, der gemeinsame Kelch aus weißen, mit Spitzchen versehenen Schuppenhäutchen besetzt, Kronröhre weiß, Staubfäden weiß, Staubköpfchen gelb.“

Zierlich und glatt die Lichtgestalt, ein feiner, silberglühender Spigenkelch, leuchtend weiß das Blütenkleid mit garigoldenen Staubfäden durchsetzt! Schon war es kein Pfingstlein mehr, es war ein Pfingstleinen aus dem lieblichen Zauberland!

Dann schlug er die Tafel auf und ich sah zum erstenmal ihr Bild. Still und bescheiden, von einem leisen Hauch des Fremdartigen und Märchenhaften umflossen, stand es auf dem vergilbten Pergamentpapier, und man sah der überaus feingeführten Zeichnung die zärtliche Liebe und die innige Freude an, mit der es der Meister und Entdecker geschaffen hatte. Scabiosa Trenta!

Als ich so vorbereitet war, sah mich der geistvolle alte Herr scharf und prüfend an und frag mich, ob ich mich Mannes fühle, Dornröschen nach hundertjährigem Schlaf zu erlösen. Er glaube, ich sei der Auserwählte, ich könne der Ritter sein. Noch nie habe ich ein „Ja“ mit freudigerer Inbrunst gesagt als damals im dämmerigen Studierzimmer des Gelehrten.

Am Tag nach dem Jalouc wanderte ich zum erstenmal von Triest nach Udine ins Trentalal. Der Bezirksrichter von Triest, Rosmann, ein kerniger, weithin bekannter Jägersmann, hatte mir einige dankenswerte Andeutungen und einen Begleitmann mitgegeben. Es war ein Trentaner, den er eben von einer Jagdpartei bei Gerich abgeferligt hatte, und der wieder heimwärts zog. Er schritt still an meiner Seite, mit dem geduckten Gang eines Kuchens, die schwarzen Ledertragen immer auf mich gerichtet, als wolle er jede Bewegung des kleinsten Bunzschens in mir erfassen, ängstlich bemüht, mir gut zu dienen, den aufstehenden Kopf fest in einen Leinwandblappen und in ein Tuch gebunden, ein gar armer Mann. Es fehlten ihm Unterkleid und Junge. Der letzte Bär der Trenta hatte ihn in fürchterlichem Nahkampf so schrecklich verstimmt. Das war Anton Logbar, genannti Spit, der berühmteste Gensjäger der Trenta. Es ging von ihm die Sage, daß er sich wie kein anderer ungekostet über die Schutthalben mitten in die Gensrudel heranschleichen könne und so unsehbar seine Beute hole.

Der sinkende Abend, der das Tal mit tiefen Schatten erfüllte, die ungegähnten verstreuten Kreuzlein am Wege, als ziehe man durch eine Gasse des Todes⁵⁾, die erdrückende Höhe der dunkelnden Berge, die brausenden Wasser erfüllten meine Seele mit Andacht und mit schwerer Ehrfurcht. Nach den Jahren der Sehnsucht, an einem der laudendsten Ziele meiner Jugendzeit bin ich nicht jubelnd das geliebte Tal hin-

⁵⁾ Es lagen und hingen damals die kleinen eisernen Kreuze oft lose am Wege, auf Wäldern, an Baumstämmen, wie es der frommen Erinnerung gerade entsprach. Der Aufsatzstrom der späteren Zeit hat viele dieser Kreuze pietätlos verlegt und auch verschleppt. Silber und Churshilf — siehe später — erzählen: „Die Berge zeigten nur ihre weißen, schredhaften Angesichter und Zähne, während kein Dorf oder Haus auf zwei Stunden den Weg belebte. Bilder des Todes waren in der Tat die einzigen Lebendigen und wurden endlich so schrecklich zahlreich, daß man auf die Vermutung kommen mochte, die Einwohner seien alle umgebracht worden.“

Slika 31: Julius Kugy, »Scabiosa Trenta« (Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins, 1926, št. 12, str. 227)

Redke objave v glasilu društva DuOeAV v času med obema vojnama iz alpskega sveta takratnega slovenskega območja so bile zaradi prenehanja delovanja vseh podružnic društva v tem prostoru razumljive in pričakovane. Posamezni daljši prispevki iz tega območja so bili za takratno bralstvo, zlasti pa za gornike poučni in vabljivi. Ne nazadnje so zanimivi tudi za sodobne raziskovalce, saj nam slikajo podobo tega dela sveta pred začetkom druge svetovne vojne.

V zaključnih besedah o osrednjem glasilu društva DuOeAV v letih 1874–1938 ponovimo, da so objave iz takratnega slovenskega prostora predvsem odslikavale delovanje Kranjske podružnice. Njihovo število se je večalo sorazmerno z njenimi aktivnostmi in tudi vsebinski spekter je s pestrejšimi akcijami podružnice postajal vse barvitejši. Prav tako je bil slikovit seznam rubrik, v katerih se je omenjalo njeno področje delovanja. Glede na obsežne geografske dimenzije, v katerih se je glasilo bralo, so prispevki na eni strani širili poznavanje vzpetega sveta takratnega slovenskega prostora, na drugi pa se je posredno z njimi za to območje širila tudi reklama. Vpetosti in povezanosti s tem prostorom nista mogla pretrgati niti prva svetovna vojna niti prenehanje delovanja podružnic društva DuOeAV.

Odmevi v drugih časopisih

Društvo DuOeAV je poleg osrednjega glasila med letoma 1870 in 1940 izdajalo še *Zeitschrift des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*. Analiza vseh 71 letnikov bi bila na tem mestu preobširna, zato pogledimo le v jubilejni 40. zvezek, ki je izšel leta 1909. Razlog za njegov izbor ni zgolj v obletnici, ampak predvsem v objavi obširnejših zapisov o Julijskih Alpah in Karavankah. Slednje so bile v središču prispevka neznanega avtorja, ki se je precej natančno razpisal skoraj o vseh karavanških vrhovih.⁷⁷¹ Slikovitemu opisu je dodano precej zanimivo podpoglavje o vzponu na Košutnikov turm po severni strani.⁷⁷²

771 »Aus den Karawanken von Gau Karawanken«, *Zeitschrift des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1909, str. 271–290.

772 »Eine Ersteigung des Koschutniksturm 2135 m von Nordwesten«, *Zeitschrift des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1909, str. 288–290.

Predsednik Beljaške podružnice Josef Aichinger⁷⁷³ je avtor drugega daljšega prispevka, v katerem se zrcali dobro poznavanje Julijskih Alp in Kugyjevih spisov. Daljšemu uvodu je sledil slikovit opis Triglava,⁷⁷⁴ »ki ga imajo Slovenci za nacionalno svetišče«. ⁷⁷⁵ V nadaljevanju se je pisec sistematično in precej podrobno posvetil opisom gora v okolici Kranjske gore,⁷⁷⁶ Mangarta,⁷⁷⁷ Kanina,⁷⁷⁸ Montaža in⁷⁷⁹ Viša.⁷⁸⁰ Avtorjeva pot in tudi opis sta se končala s spustom v slikovito dolino Zajzera (ital. *Val Seisera*, nem. *Valbruna*). Za takratne ljubitelje vzpetega sveta je bil prispevek precej uporaben in poučen, za sodobne raziskovalce pa je zanimiv vir zlasti pri ugotavljanju razlik med preteklimi in današnjimi razmerami v tem delu Alp.

Onkraj Karavank so se zapisi o Kranjski podružnici DuOeAV ne tako redko pojavljali v izdajah periodičnega tiska. Poleg celovškega časopisa *Freie Stimmen*⁷⁸¹ še v že omenjenem graškem *Grazer Tagblattu*, ki je že s podnaslovom *Organ der deutschen Volkspartei für die Alpenländer* na daleč izkazoval izrazito zanimanje za vse, kar je bilo nemško, torej tudi za Kranjsko podružnico.⁷⁸² Med različnimi, precej nacionalno obarvanimi novicami iz monarhije in tudi širše, je bilo v glavnem delu časopisa pogosto najti rubriko *Aus den deutschen Alpenländern*. V njem so bile priložene številne priloge, a za nas je bila pomembna po obsegu sicer skromna priloga *Deutsche Stimmen aus Krain, Triest und Küstenland*, ki se je na dveh, največ treh straneh posvečala razmeram in delovanju (nemških) društev v takratnem slovenskem prostoru. V tem delu se je poleg daljših člankov precej redno objavljalo različno dolga besedila o

773 J. Aichinger, »Die Julischen Alpen«, *Zeitschrift des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1909, str. 290–318.

774 Prav tam, str. 295–302.

775 Prav tam, str. 295.

776 Prav tam, str. 302–305.

777 Prav tam, 1909, str. 305–311.

778 Prav tam, str. 311–314.

779 Prav tam, str. 314–317.

780 J Prav tam, str. 317–318.

781 »Laibach, (Alpenverein)«, *Freie Stimmen*, 7. 2. 1900, št. 11, str. 4. *Freie Stimmen*, časopis s podnaslovom *Organ der Fortschrittspartei in Kärnten*, je izhajal v letih 1881–1938 in je bil izrazito nacionalistično naravnani. *Österreichische Nationalbibliothek*, https://anno.onb.ac.at/info/spo_info.htm pridobljeno 22. 4. 2022.

782 *Grazer Tagblatt* (1897–1919) je od leta 1891 izhajal dvakrat dnevno. Imel je tri priloge, *Deutsche Stimmen aus Krain und Küstenland* je izhajala v letih 1898–1915. *Österreichische Nationalbibliothek*, https://anno.onb.ac.at/info/gtb_info.htm, pridobljeno 28. 2. 2022.

delovanju vseh podružnic DuOeAV.⁷⁸³ V njem je bilo tako moč brati Roschnikov opis poti od Kepe do Golice⁷⁸⁴ in njegov že znani *Bergfahrten zu und von der Vosshütte*,⁷⁸⁵ pri čemer je šlo za ponatis članka, ki ga je pod istim naslovom deset let prej objavilo osrednje glasilo društva.

Ker so po letu 1900 nacionalna nasprotovanja postajala vse očitnejša, se je graški časopis s prilogo še odločneje postavil na stran vseh nemških društev s Kranjske, tako Nemškega gledališča,⁷⁸⁶ Športnega društva⁷⁸⁷ in tudi Filharmo- nične družbe.⁷⁸⁸ Za našo študijo so bile zlasti zanimive objave po letu 1901, saj v njih poleg letnih poročil Kranjske podružnice najdemo novice o nered- kih nacionalnih izgredih, v katere je bila vpletena. Hudo je bilo denimo leta 1908 zaradi smerokazov. Zgodilo se je na Velem polju, ko je ob navzočnosti radovljiškega župana neki mladenič ob pogledu na nemško zapisano ime na smerokazu pobesnel in se znesel nad postavljeno tablo. Kazensko izgrednik ni odgovarjal, edina naloga je bila postavitev novih tabel. Za neimenovanega pisca se v omenjenem dejanju, še zlasti pa v (ne)reakcijah na ta dogodek zrcali trenuten odnos med nemškim in slovenskim planinskim društvom. Nespreje- mljivo se mu je zdelo, da je župan, ki je bil celo priča dejanju in katerega naloga naj bi bila predvsem skrb za red, izgrednika oprostil brez kazni.⁷⁸⁹

Razburjenje in izrazito nemško simpatiziranje je bilo v omenjenem časopisu čutiti že leto prej. Neimenovani pisec je zapis ob obisku angleških novi- narjev v tem delu vzpetega sveta poleti leta 1907 naslovil s precej ironični- mi besedami: »Zmagoslavja je konec. Ohladil se je tudi topel stisk roke z

783 »Gotscheer Nachrichten«, *Deutsche Stimmen aus Krain, Triest und Küstenland, Beilage zu Nr. 52 des »Gratzer Tagblattes«*, 21. 2. 1907, št. 17, nepaginirano.

784 Dr. R. R., »Vom Mittagsgogel zur Golica. Ein neuer Höhenweg«, *Grazer Tagblatt*, 2. 8. 1899, št. 212, str. 1–3.

785 Rudolf Roschnik, »Bergfahrten zu und von der Vosshütte«, *Deutsche Stimmen aus Krain, Triest und Küstenland, Beilage zu Nr. 239 des »Gratzer Tagblattes«*, 30. 8. 1901, št. 12, nepaginirano.

786 »Theater Verein in Laibach«, *Deutsche Stimmen aus Krain, Triest und Küstenland, Beilage zu Nr. 52 des »Gratzer Tagblattes«*, 21. 2. 1907, št. 17, nepaginirano; »Deutsche Bühne in Laibach«, *Deutsche Stimmen aus Krain, Triest und Küstenland, Beilage zu Nr. 62 des »Gratzer Tagblattes«*, 3. 3. 1907, št. 22, nepaginirano.

787 »Jahreshauptversammlung des Laibacher Turnvereines«, *Deutsche Stimmen aus Krain, Triest und Küstenland, Beilage zu Nr. 31 des »Gratzer Tagblattes«*, 31. 1. 1907, št. 11, nepaginirano.

788 »Philharmonische Gesellschaft«, *Deutsche Stimmen aus Krain, Triest und Küstenland, Beilage zu Nr. 67 des »Gratzer Tagblattes«*, 8. 3. 1907, št. 24, nepaginirano.

789 »Sektion Krain des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins«, *Deutsche Stimmen aus Krain, Triest und Küstenland, Beilage zu Nr. 36 des »Gratzer Tagblattes«*, 6. 2. 1908, št. 11, nepaginirano.

Angleži.«⁷⁹⁰ Avtor je ogorčen nad dejstvom, da v vseh slavnostnih govorih ob tem dogodku ni bilo slišati nobene nemške besede, saj so bili vsi ali v slovenščini ali v angleščini. Poleg tega ga je motilo dejstvo, da o obisku ni poročal niti en angleški časopis.⁷⁹¹ Omenjen dogodek je bil zaveden v letnem poročilu Kranjske podružnice, ki pa je dogodek osvetlil s popolnoma drugačnega zornega kota. Obisk Angležev je bil namreč označen za izrazito pozitivno dejanje, saj bi lahko precej pripomogel k še večjemu odpiranju tega dela Alp svetu. K boljši prepoznavnosti tega območja naj bi poleg obiska angleških novinarjev prispeval tudi obisk saškega kralja, ki mu je Kranjska podružnica omogočila varen, predvsem pa »prijeten in neoviran« pristop na Triglav.⁷⁹² Oba dogodka sta bila torej označena v smislu turistične promocije tega dela alpskega sveta.

Širok spekter periodike onkraj Karavank, ki je z objavami podpiral delovanje Kranjske podružnice, je bil omenjen v njenem letnem poročilu leta 1912.⁷⁹³ Na seznamu so bila imena časopisov, ki so jih brali precej severneje od prostora njenega delovanja: *Tauern Adria Reise Zeitung*,⁷⁹⁴ *Alpenzeitung*, münchenski *Neuesten Nachrichten*⁷⁹⁵ in celo leipziški *Illustrierte Zeitung*.⁷⁹⁶ Seznam izrazito nemško usmerjenih časopisov kaže dimenzije prostora, v katerem je bilo prisotno védenje o dogajanju v južnem delu Vzhodnih Alp. To pa so časopisi, kot je *Agramer Tagblatt*,⁷⁹⁷ širili tudi v južni del monarhije.

790 »Krain«, *Deutsche Stimmen aus Krain, Triest und Küstenland, Beilage zu Nr. 162 des »Grazter Tagblattes*«, 14. 6. 1907, št. 56, nepaginirano.

791 »Krain«, *Deutsche Stimmen aus Krain, Triest und Küstenland, Beilage zu Nr. 162 des »Grazter Tagblattes*«, 14. 6. 1907, št. 56, nepaginirano.

792 »Sektion Krain des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins«, *Deutsche Stimmen aus Krain, Triest und Küstenland, Beilage zu Nr. 36 des »Grazter Tagblattes*«, 6. 2. 1908, št. 11, nepaginirano.

793 Section ‚Krain‘ des DuOeAV, »Jahresbericht 1912« (13. 2. 1913).

794 *Von München zur Adria: Tauernbahn-Führer 1911/12: Illustriertes Handbuch für die Tauern-, Karawanken-, Wocheiner-Bahn bis zur Adria* (Klagenfurt: Verlag der Kärntner Tauern-Adria-Reise-Zeitung, 1911).

795 *Münchener Neueste Nachrichten* (1848–1945) je bil sprva nepolitičen, informativen časopis, namenjen širokim ljudskim množicam, pozneje liberalno usmerjen in se je distanciral od nacistične oblasti. *Historisches Lexikon Bayerns*, https://www.historisches-lexikon-bayerns.de/Lexikon/M%C3%BCnchner_Neueste_Nachrichten, pridobljeno 27. 2. 2022.

796 *Leipziger Illustrierte Zeitung* (1843–1944), predhodnik ilustriranih časopisov. Wolfgang Weber, *Jobann Jakob Weber. Der Begründer der illustrierten Presse in Deutschland* (Leipzig: Lehmanns, 2003), str. 48.

797 »Der Kampf gegen ‚Slovensko planinsko društvo‘«, *Agramer Tagblatt*, 10. 3. 1896, št. 58, nepaginirano.

V širokem časopisnem spektru gre omeniti še časopise v italijanskem jeziku, na primer *Alpi Giulie*,⁷⁹⁸ v katerem so bili med drugim natisnjeni sezname koč in vodnikov.⁷⁹⁹

Kranjska podružnica DuOeAV je bila seveda prav tako zanimiva za tisk to stran Karavank. Kot smo videli, je v osrednjem delu takratnega slovenskega prostora novice o Kranjski podružnici objavljala nemška *Laibacher Zeitung* (slika 32). Omenili smo vsebinsko različne objave, tako poročila o predavanjih in društvenem življenju nasploh, o obiskovalcih koč, obvestila o delovanju koč,⁸⁰⁰ o novih poteh,⁸⁰¹ opise gora⁸⁰² in druge informacije. Med slednjimi je denimo prispevek o vrsti signalnih znakov, ki naj bi jih gorohodec poznal in v sili tudi znal uporabiti. Besedilo je bilo povzeto po članku *Das alpine Nothsignal* iz osrednjega glasila društva.⁸⁰³ Centralni odbor DuOeAV je na predlog angleškega društva *Alpine club* leta 1895 na to temo namreč izdal prav posebna navodila. Za priklic pomoči je bilo treba v intervalu ene minute v enakomernih presledkih šestkrat oddati signal. Po minuti odmora je bilo treba postopek ponoviti. Vse skupaj se je ponavljalo toliko časa, dokler se ni pojavil odgovor. Tudi tega je bilo treba opraviti v intervalu ene minute, in sicer v enakomernih presledkih tri ponovitve. Vrsta signala je bila odvisna od okoliščin, v katerih se je gorohodec znašel. Lahko je uporabil vizualni (vidni) signal, torej zastavo, svetilko ali ogledalo, s katerim lahko odbijamo svetlobo, ali zvočni (slišni) signal.⁸⁰⁴ Celotno besedilo je polno natančnih in podrobnih opisov, kar je razumljivo, saj je šlo za stvari, ki bi gorohodcem lahko rešile življenje. Ker so bile nesreče v alpskem svetu pogoste, je časopis tudi pozneje pozival k previdnosti in rabi omenjenih signalov.⁸⁰⁵ Po branju novic v zvezi s Kranjsko podružnico v *Laibacher Zeitung* je nastal vtis, da je časopis o njej ne samo poročal, ampak je bralno publiko s prispevki tudi poučeval.

798 *Alpi Giulie: rivista bimestrale della Società alpina delle Giulie* je časopis, ki je pričel izhajati v Trstu leta 1896 in izhaja še danes. *Universita degli Studi die Trieste*, <https://www.biblio.units.it>, pridobljeno, 20. 10. 2022.

799 »Rifugi e guide delle Alpi Giulie«, *Alpi Giulie* 7. 6. 1896, št. 2-3, str. 20-23.

800 »Die Eröffnung der Triglavhütte ober dem Kotthale am 31. Juli 1887«, *Laibacher Zeitung*, 3. 8. 1887, str. 1.

801 »Ein neuer Triglavweg«, *Laibacher Zeitung*, 15. 10. 1913, št. 327, str. 2179; *Laibacher Zeitung*, 16. 10. 1913, št. 328, str. 2189, *Laibacher Zeitung*, 17. 10. 1913, št. 329, str. 2197.

802 »Die Steiner Alpen«, *Laibacher Zeitung*, 22. 12. 1890, št. 293, str. 1.

803 »Das alpine Nothsignal«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1895, št. 12, str. 140-141.

804 »Alpine Nothsignal«, *Laibacher Zeitung*, 4. 7. 1895, št. 150, str. 1309.

805 »Zur freundlichen Beachtung für Touristen«, *Laibacher Zeitung*, 19. 8. 1896, št. 189, str. 1632.

Laibacher Zeitung

Verantwortlicher Redakteur: Dr. Wilhelm Schönbauer, am Hofe Nr. 17. Druckort: Laibach. Druckerei: Dr. Wilhelm Schönbauer, am Hofe Nr. 17. Druckkosten: 1/2 Schilling pro Zeile pro Woche. Anzeigen: 1/2 Schilling pro Zeile pro Woche. Abonnement: 1/2 Schilling pro Woche. Preis: 1/2 Schilling pro Woche. Druckkosten: 1/2 Schilling pro Zeile pro Woche. Anzeigen: 1/2 Schilling pro Zeile pro Woche. Abonnement: 1/2 Schilling pro Woche. Preis: 1/2 Schilling pro Woche.

Die „Laibacher Zeitung“ erscheint täglich mit Ausnahme der Feiertage und Sonntage. Die Abonnementspreise sind in der Rubrik „Abonnement“ angegeben. Die Anzeigenpreise sind in der Rubrik „Anzeigen“ angegeben. Die Druckkosten sind in der Rubrik „Druckkosten“ angegeben.

Russischer Theil.

Er. I. und I. Apostolische Majestät haben mit Allerhöchster Entschliessung vom 28. Juli d. J. dem Sectionschef im Innenministerium Dr. Heinrich Ritter von Wittel den Orden der eihernen Krone zweiter Classe kreuzförmig allergnädigst zu verliehen.

Er. I. und I. Apostolische Majestät haben mit Allerhöchster Entschliessung vom 28. Juli d. J. dem Ministerialrath im Ministerium für Cultus und Unterricht Dr. Bruno Ritter von David das Ritterkreuz des Leopold-Ordens kreuzförmig allergnädigst zu verliehen.

Er. I. und I. Apostolische Majestät haben mit Allerhöchster Entschliessung vom 25. Juli d. J. dem Begleitrichter in Wien an der War Karl Sandberger aus Anlass der von ihm erbetenen Verleihung in den kaiserlichen Hofkriegsrath mit Rücksicht der Tage allergnädigst zu verliehen.

Nichtamtlicher Theil.

Die bulgarische Fürstenthum.

Es durch zwei Centennialien, die seit einigen Tagen als jährlich verhängt gemeldet werden, wieder auf die Tagesordnung gelangt. Die einen Nachdenken verleiht: Prinz Ferdinand von Coburg, welcher die Nachfolge auf dem Thron des Peterburgs und Kaiser von Rußland zu erben, den Thron bestiegen und die Bedingungen der bulgarischen Verfassung zu erfüllen. Die anderen Redaktionen, welche offenbar als russische Epoche auf diese Centennialien anzuweisen sind, versichern, daß Rußland den Vorzug gemacht habe: es möge werth ein Regent in der Person des russischen Czaren und Fürsten Amerikansky ernannt werden, welcher der Regentität, dem Ministerium und dem Senat vorzuziehen den Vorzug zu machen und dann mit neuen Ministern und einer neuen National-Verfassung den neuen und rechten Fürsten von Bulgarien, wie es heißt, den General Amerikansky, zu wählen hätte.

Dieser Vorfall wäre für Rußland so ähneln nicht, wenn er nur nicht zwei Gebrüder hätte, die darin be-

stehen, daß ihn weder die Bulgaren noch die Vereinigten Staaten annehmen würden. Wie können wir unter den heutigen Verhältnissen kaum eine in Bulgarien unpopuläre Entscheidung denken, als einen russischen General in der Rolle eines Ordnungs- und Fürstenthums. Der Bericht, daß der genannte General zugleich der Fürstenthumspräsident der Bulgaren wäre, ist offenbar aus verchiedenen Gründen kein Glauben zu gewähren; sogar ist nur so viel, daß Fürst Amerikansky vor allem die Aufgabe hätte, in Bulgarien zu antworten, wie es zur Zeit der Donauflut, Sobolow und Kaulbarsch war. Freilich müßten sich die Bulgaren auch gegen ihren Willen vor dem Vorhaben des Czaren beugen, wenn derselbe unter Zustimmung der Signatarmächte eingesetzt würde. Aber, wie schon dazu ist aus allerlei Ursachen sehr wenig Aussicht vorhanden.

Der genannte General als Regent hätte immerhin den großen Vorzug, daß er Rußland genähert wäre, wodurch also allerdings einer gewissen diplomatischen Unterstützung genügt würde. Aber mit der Regentität eines russischen Regenten ist es viel schlimmer bestellt, als mit der von russischer Seite so sehr verbotenen Regentität des Czaren und der Regentität. Das Sobranje ist nun illegal, weil die Rimeleten in Rußland leben, aber deshalb haben doch die anwendenden bulgarischen Deputierten im Sinne des § 143 der Verfassung die Fürstenthum vorgenommen. Die Regentität ist allerdings nicht ganz legal, weil sie nicht genau nach dem § 30 der Verfassung erfolgt. Aber man möge uns doch einen Artikel des Berliner Vertrages oder einen Paragraphen der bulgarischen Verfassung aufweisen, welcher im Falle der Vacanz des bulgarischen Thrones auch nur die letzte Anweisung auf die Einhebung eines einzigen Czaren über diese Verfassung enthält. Man ist nicht zufrieden, daß die Zeit, da Fürst Dondukow russischer „Commissär“ bis zur Wahl des Vattenbergers gewesen. Aber diese Verfassung wird ganz vollständig durch den Artikel 7 des Berliner Vertrages, welcher ausdrücklich sagt, daß nach der ersten Fürstenthum Bulgarien in den vollen Genuß seiner Autonomie treten, was wohl so viel sagen will, daß jede folgende Fürstenthum nach dem § 143 der bulgarischen Verfassung und nicht, wenn dieselbe irgendwie verletzt worden, nach der Analogie aus der Zeit der griech-

und verfassungsmäßig russischen Occupation zu erfolgen hätte. Der meint man in Rußland, daß, wenn alle Rechte der Regentität und des Sobranje illegal seien, die Majorität eines ungesetzlichen russischen Regenten legal sein könnten?

Wir wissen recht wohl, daß aus der bulgarischen Verfassung auf streng legalen Wege nicht herauszukommen ist, und daß daher der Opportunismus ein gewisser Spielraum gelassen werden müsse. Aber ist nicht die Einhebung eines durchaus illegalen russischen Regenten opportun, nachdem weder die Bulgaren noch die Väter der Verfassung acceptiren werden? Es soll doch endlich einmal Ruß in Bulgarien werden; es soll doch endlich einmal die bulgarische Frage — die sich, nebenbei gesagt, umwilt nur durch die Fehlschritte der russischen Politik so complicirt hat — von der diplomatischen Tagesordnung verschwinden. Wir haben niemals die Berechtigung des russischen Einflusses in Bulgarien bestritten, aber es geht denn doch nicht an, einen nach jeder Richtung ausgeprägten und unerbittlichen Beschick Rußlands aufzulegen, nachdem man gerade in Petersburg viel Maß und Tag eine so durchaus occidentale Vorfälle für die gouvernementale Legalität in Bulgarien an den Tag gelegt hat.

Man kann allerdings darauf erwidern, daß ja auch die Candidatur des Czaren von Coburg keine definitive Lösung der bulgarischen Wirren bedeuere, nachdem Rußland diese Candidatur niemals anerkannt werde. Gemäß ist die eventuelle Thronbesteigung des Czaren Ferdinand keine correcte Lösung, wenn die Lösung eine praktische und lebensfähige werden, wenn der Prinz in vollen und freien Bewußtsein seines Schicksals alle jene individuellen Qualitäten besitzt, welche in der Nachfolge des Vattenbergers so unerlässlich wären. Wir haben in dieser Zeit bereits gesagt, daß der Prinz immer nur vor der Alternative stand: der Candidat als Signatarmächte oder jener des Sobranje zu sein. Wollte er sich nur an das erste halten, dann dürfte er sich mit Rücksicht auf die ungesetzliche Haltung Rußlands gar nicht müssen helfen; wollte er aber der Candidat des bulgarischen Volkes sein, dann müßte er von allem Anfang an in Bereitschaft stehen, auch gegen den Willen Rußlands und Frankreichs den Thron in Sofia zu bestiegen. Verschiedene Meinungen liefern uns schon vor zwei Wochen bekräftigen, als ob dem Prinzen diese Klarheit der Situation nicht ganz gegenwärtig wäre, und auch heute noch müssen

Neuigkeiten.

Die Eröffnung der Triglavhütte ober dem Koththale am 31. Juli 1887.

In den beiden letzten Tagen des verflohenen Monats war die imposante Doppelgipfelhütte an der Nordseite des Triglav, zunächst den ruffischen Schneefedern und dem Gletscher dieses Berges gelegen, der Schanzplatz eines stehenden, von mehr als unvorstellbaren Personen besetzten Festes, welches aus Anlaß der freiwilligen Eröffnung der von der Section »Train« des Deutschen und Österreichischen Alpenvereins höchst erbaute neuen Triglav-Hütte stattfand.

Der feierliche von der Section »Train« geführte Festzug, in einer Stärke von 2200 Mann ein solches Schauspiel zu erbauen, sowohl in einer Höhenlage, welche der Gletscher der Ötztal-Gruppe in den Steiner Alpen nur an etwa 300 Meter nachsteigt, wurde von Kennern des Triglav-Stockes als ein unbeschreibliches Unternehmen bezeichnet; jedoch die Ausdauer der Leiter des Baues und die rege Theilnahme ruffischer, vor allem österreichischer, und deutscher Arbeiter aus der Ostseitigen Mojstrana haben eine wohlthätige und Dank für verlässbare Gehilfen, auch eine mit allem Comfort ausgestattete Unterkunftsstätte zulande gebracht, welche an Solidität und Bequemlichkeit den besten Alpenhütten in jeder Höhenlage nicht nachsteht. Die Hütte liegt ober dem zwei Stunden von Mojstrana entfernten wildromantischen Thalgange des See, am Rande zwischen dem obersten Abflusse der Verbano's Epica und der äußersten geforneten Ma-

rina, welche beiden Doppelgipfeln einen der großartigen und weithin Thälern — »Raf« (die Süde) genannt — einschließt. Der Weg vom Thalgrunde führt anfänglich über ein äußerst heiltes, mit Schnee bedeckenes Gebirge und weiterhin abwechselnd über Schneefedern und Schutthalben am Rande des »Raf«. Von Mojstrana aus gelangt ein guter Fußweg in fünf Stunden zur Schutzhütte, von dort auf die Spitze des Triglav in anderthalb Stunden.

Schon am 30. Juli war die Zahl der Zugeligen eine so bedeutende, daß eine Unterzahl aller Teilnehmer in der nur für etwa 30 Personen eingerichteten Hütte nicht möglich war; man mußte, zur Lösung der neuen Anstaltungen in der Hütte Platz zu gewinnen, von der Sparthor nicht zur Hütte gelangen und das mit dem Nachen beschaffte ruffische weibliche Personal in unterbrechender Tätigkeit war, die vorhandenen Matratzen ins Freie tragen, es dem Angeln überlassen, so gut es gieng, mit Benutzung dieses Platzes und der verlässlichen Beschaffenheit des freien ein Nachtlager zu machen, was in dem Wohlgeschmack für keinen der im freien Campen von allen Nachtlagern begleitet war. Noch tief in die Nacht hinein webeten Schlaflose Männer an. Nur der Wohlgeschmack verlässliche Gehilfen auf einzeln, mit österreichischen, französischen und deutschen Jähnen besetzten Festzügen, Fröhenliche Väter schicken durch die ganze Nacht, auf den Schlaf mußte verzichtet werden.

Um 3 Uhr morgens setzte sich die erste, aus fünf Köpfen bestehende Gruppe zur Eröffnung des Triglav über die Schneefedern gegen den kleinen Triglav in Bewegung. Sie langte um 4 1/2 Uhr auf

der höchsten Spitze an. Die Sonne gieng erst später über der Gletscher auf. Die Beschaffenheit der ganz reinen Doppelgipfel der Centraltheile der ruffischen und juffischen Alpen war eine wunderbare, über der Wälder, in einzelnen Thälern und gegen Osten lagerte ein dichter Nebelhauch.

Während eine flüchtige Touristenreise den höchsten Grat des Triglav bestieg, riefen noch immer unter Begleitung verlässlicher Führer aufgelöste Scherpen auf den Schneefedern zum kleinen Triglav hinan, auf aller Graten und Felsvorsprüngen des kleinen und großen Triglav mimmelte es von Menschen, die sich fernen ruffischen Ansehn, welche die aufsteigende Reize der höchsten Nachtlage zu erlangen bestricht sind. Eine Reue in diesem Gemüthe war in dem Momente eintraten, als der Abgang der Bergsteiger ihren Apparat auf dem kleinen Triglav aufgestellt hatte, um das Bild des höchsten Triglav zu erlangen, welches auf dem Bergsteiger des großen Triglav zu führen, ein großes Bild für alle Teilnehmer sehr wertvolle Erinnerungsbild, das an Originalität der dargestellten Alpen-scenerie feinstenfalls nicht hätte. Noch immer dauerte die Bewegung der Menschen an dem Grate des großen Triglav beim Auf- und Abstieg bis gegen 8 Uhr fort, als bereits die steigende Sonne ihre langensamen Strahlen selbst in diesen Höhen schon fälschbar machte. Im ganzen hatten sich 30 Personen die höchste Spitze des Triglav erlangt.

Am Abend hatten die bei der Hütte zurückgebliebenen Touristen die sehr bequemen Erbauungen der ganz nahe gelegenen Doppelgipfel der Verbano's Epica, des Mojstran's Berg und der Kredarica aufgeführt; von all diesen Punkten geniest man prächtige Fernsichten in

Slika 32: »Die Eröffnung der Triglavhütte ober dem Koththale am 31. Juli 1887« (Laibacher Zeitung, 3. 8. 1887, str. 1)

Od nemških časopisov takratnega slovenskega prostora omenimo še *Laibacher Wochenblatt*, ki je tako kot *Laibacher Zeitung* podpiral delovanje nemškega društva⁸⁰⁶ in mariborski *Südsteierische Post*.⁸⁰⁷ Slednji je v svojih objavah želel predvsem prispevati k pomirjanju vse očitnejših nacionalnih sporov vzpetega sveta. V daljšem dopisu *Der neue Weg zur Zoishütte* s podnaslovom *Ein Beitrag zum alpinen Frieden* je bila ta namera jasno izražena že v podnaslovu.⁸⁰⁸ Neimenovani avtor ni bil kritičen le do vseh argumentov Kranjske podružnice, s katerimi so opravičevali gradnjo poti do Cojzove koč, ampak tudi do številnih kritik v odnosu do SPD, objavljenih v *Mitteilungen*. Po mnenju pisca so tovrstni zapisi precej enostranski in bi jih bilo pred objavo nujno preveriti na terenu. Dopis je sklenil z mislijo, da Kranjska podružnica v precejšnji meri sama nosi odgovornost za slab odnos do Nemcev v alpskem svetu.⁸⁰⁹

Da mariborski časopis ni imel prav naklonjenega odnosa do društva DuOe-AV, odraža tudi kritika dela *Der Hochtourist in den Ostalpen*⁸¹⁰ avtorjev Ludwiga Purtschellerja, avstrijskega alpinista,⁸¹¹ ter Heinricha Heßa, urednika *Mitteilungen*. Neznani pisec je kritiziral predvsem del, ki obravnava območje Alp, poseljeno s Slovenci, češ da je opisano precej površno. Očitek je letel na triglavske poti, ki jih je navajal že »stari« Baedekerjev vodnik, a ga Heß pri svojem pisanju ni upošteval. Prav tako so bili po mnenju avtorja pomanjkljivo sestavljeni sezname poti in koč. V njih so večinoma manjkale poti in koč, ki so bile v lasti OeTC in SPD.⁸¹² Avtor si je torej prizadeval za objektivnost, saj je bila kritika usmerjena v pristranskost avtorjev in posledično v škodljivo zavajanje bralcev. Predvsem gorohodci zato niso imeli popolnih informacij, na katere bi se v vzpetem svetu resnično lahko zanesli.

806 »Ein Volksfest auf den Triglavhöhen«, *Laibacher Wochenblatt*, 6. 8. 1887, str. 1–2.

807 *Südsteierische Post*, časopis, ki je izhajal dvakrat tedensko v Mariboru, in sicer v letih 1881–1900. *Österreichische Nationalbibliothek*, https://anno.onb.ac.at/info/spo_info.htm, pridobljeno 28. 2. 2022. O časopisu gl. Petra Kramberger, »Alle guten Oesterreicher werden unser patriotisches Unternehmen unterstützen«: *Südsteierische Post (1881–1900), nemški časopis za slovenske interese* (Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2015).

808 »Der neue Weg zur Zoishütte. Ein Beitrag zum alpinen Frieden«, *Südsteierische Post*, 21. 12. 1898, št. 102, str. 1–2.

809 Prav tam, str. 2.

810 Ludwig Purtscheller in Heinrich Hess, *Der Hochtourist in den Ostalpen* (Leipzig: Bibliographisches Institut, 1903).

811 Ludwig Putscheller (*6. 10. 1849, Innsbruck; †3. 3. 1900, Bern), alpinist in pisec planinske literature. *Neue Deutsche Biographie*, <https://daten.digital-sammlungen.de/0001/bsb00016339/images/index.html?seite=26>, pridobljeno 20. 2. 2022.

812 »Ein Irreführer in den slovenischen Bergen!«, *Südsteierische Post*, 27. 10. 1900, št. 86, str. 1–2.

Kot smo že omenili, so se zapisi o Kranjski podružnici pojavljali tudi v slovenskih časopisih, *Planinskem vestniku* ter *Slovenskem narodu*.⁸¹³ Predvsem v odnosu med SPD in Kranjsko podružnico smo videli, da so se časopisi v slovenskem jeziku izrazito postavili na stran slovenskega SPD.

Če je bilo časopisje, tiskano v nemškem jeziku, precej nemško orientirano in časopisje, tiskano v slovenskem jeziku, precej slovensko usmerjeno, pa so bili v odnosu do Aljaža vsi precej enotni. Podobno kot *Mitteilungen* je bil tudi *Lai-bacher Zeitung* izrazito na strani Kranjske podružnice, a v odnosu do dovškega župnika oba nista bila sovražna. Precej ažurna objava vesti o postavitvi stolpa na vrhu Triglava je bila prej izraz naklonjenosti. Ker so v novici ljubljanskega časopisa bile uporabljene enake besede o »srečni postavitvi stolpa«⁸¹⁴ kot v osrednjem glasilu društva, bi lahko celo zapisali, da je bil avtor isti. Morda gre ob tem omeniti še dejstvo, da je osrednji ljubljanski časopis kljub izraziti naklonjenosti nemškemu društvu prav tako objavljal vesti o slovenskem SPD.⁸¹⁵

813 »Slovensko planinsko društvo svojim nasprotnikom«, *Slovenski narod*, 5. 3. 1896, št. 54, nepaginirano; *Slovenski narod*, 6. 3. 1896, št. 55, nepaginirano.

814 »Aussichtsturm auf dem Triglaw«, *Laibacher Zeitung*, 8. 8. 1895, št. 180, str. 1562.

815 Prof. dr. Johannes Frischauf, »Wegbauten des Slovenischen Alpenvereines in den Julischen Alpen«, *Laibacher Zeitung*, 2. 12. 1905, št. 277, str. 2489; *Laibacher Zeitung*, 4. 12. 1905, št. 278, str. 2509; *Laibacher Zeitung*, 5. 12. 1905, št. 279, str. 2519; *Laibacher Zeitung*, 6. 12. 1905, št. 280, str. 2527.

SKLEP

Nemško in avstrijsko planinsko društvo je v slovenskem prostoru pustilo precej močne in široke sledi. Njegove podružnice, ki so segale ne le globoko v današnji evropski prostor, ampak so te meje tudi presegle, so dolgo časa delale samo za alpsko stvar, sledile so osnovnemu cilju, zaradi katerega je nastalo društvo, ki se ni oziralo na vse izrazitejše politične tokove. Toda družbeni procesi in vse večja nacionalna nasprotja konec 19. stoletja so društvo sčasoma hočes nočes prisilila tudi v tovrstne opredelitve. Deloma se je to zgodilo že po koncu prve svetovne vojne, še zlasti pa se je to odrazilo po priključitvi Avstrije k Nemčiji. *Anšlus* je za življenje društva pomenil prelomni dogodek, saj je poleg izrazito enoznačnega, socialnacionalističnega ustroja v društvo tako rekoč vnesel tudi začetek njegovega konca. Propad rajha je namreč pomenil tudi propad društva kot takega.

DuOeAV je imel v takratnem slovenskem prostoru osem podružnic: Beljaško, Celjsko, Kranjsko, Mariborsko, Goriško, Primorsko in Slovenjegraško. Naša študija ohlapno obravnava Kranjsko podružnico, ki je bila v okviru celotnega društva ena izmed srednje velikih podružnic. V primerjavi z drugimi društvi takratnega osrednjeslovenskega prostora številčnost njenega članstva ni bila nezanemarljiva in je tudi v tej primerjavi sodila med srednje velika društva.

Vodstveni odbor, v katerem so v obdobju 1874–1878 tudi imena oseb, ki so bila izrazito na strani slovenstva, so po ponovnem zagonu podružnice, torej po letu 1881, sestavljala večinoma imena kulturno nemško orientiranih posameznikov. Njihova skupna značilnost je precej široka družbena angažiranost, ki so jo izkazovala članstva v številnih društvih tistega časa.

Poleg prevlade nemških imen je po letu 1881 spremembo v društvu odražal premik v usmeritvi oziroma orientaciji Kranjske podružnice. Čuti se, da po tem letu podružnica ni več nastopala v slogaških prizadevanjih v imenu dežele Kranjske. V ospredju njenih prizadevanj je sicer res še vedno bila alpska stvar, a so poslej poteze podružnice zaradi vse bolj nacionalno nabitega družbenega konteksta vedno pogosteje izhajale iz precejšnje naklonjenosti nemštvu. Zgolj zaradi socialnega elitizma, poudarjenega meščanstva in nemškega nacionalizma je čedalje bolj tonila v trdno nemštvo in se v bistvu odtujevala teritoriju, zaradi katerega je nastala. Predvsem se je to odražalo v ostrenju odnosov s slovenskim SPD, ki ji je v tem prostoru predstavljal veliko konkurenco. Na podlagi doslej neobdelanih virov gre ob tem vendarle omeniti do sedaj še nepoznane tesne stike SPD z DuOeAV.

Kranjska podružnica je bila druga največja podružnica DuOeAV na Slovenskem, kar je glede na majhnost prostora, v katerem je delovala in iz katerega je izhajala, lep dosežek. Za to je gotovo zaslužno njeno vodstvo, v katerem je bilo kar precej članov (visoko) izobraženih. Med predsedniki Kranjske podružnice gre na tem mestu omeniti dva. Prvi predsednik, Karl Deschmann, je notranjemu življenju in delovanju podružnice utrl pot in dal zgled za njen prihodnji aktivizem. V obdobju predsedovanja Rudolfa Roschnika pa je podružnično delovanje doseglo višek. Intenzivne akcije v vzpetem svetu so se nanašale zlasti na gradnjo koč, postavljanje smerokazov ter markiranje poti in urejanje vodništva. V njegov čas sodi še precej odmeven spor s SPD, o katerem so bili seznanjeni vsi člani DuOeAV, ki so brali eno od publikacij društva, to je uradno glasilo *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*. Poleg zaslug Josefa Vesela, sodelavca glasila, je verjetno prav Roschnikova zasluga, da je bilo v njem natisnjenih mnogo prispevkov iz takratnega slovenskega prostora, večinoma povezanih z akcijami Kranjske podružnice. Glede na geografsko razširjenost društva DuOeAV in s tem tudi osrednjega glasila je bila objava dopisov za južni del alpskega prostora posredno tudi lepa reklama za ta del Alp. Branje prispevkov in vesti daje vtis, da sta časopis in s tem centrala DuOeAV ne samo v programu, ampak tudi v resnici v obdobju do prve svetovne vojne delovala izključno za alpsko stvar. Dopisi v glasilu so bili večinoma korektni in so ohranjali dostojno komunikacijo, čeravno so zagovarjali interese društva oziroma rezultate delovanja njegovih podružnic. Dikcija nemškega glasila je bila v primerjavi z nekaterimi slovenskimi časopisi tistega časa precej manj nacionalno napihnjena in je ves čas poskušala ohraniti raven zgledne komunikacije.

Delovanje Kranjske podružnice se je po zgledu društva DuOeAV sicer navezovalo na alpski svet, a tudi kulturnega in znanstvenega področja niso zemarjali. Društveni večeri so zaradi strokovnih in znanstvenih predavanj znanih

osebnosti, tudi iz prostora onkraj Karavank, daleč presegle okvire družabnosti. V ta namen so bili organizirani izleti in drugi dogodki zabavnih vsebin.

V okviru akcij Kranjske podružnice, predvsem gradnje planinskih koč, utrjevanja poti, markiranja in skrbi za meteorološke postaje, ne gre pozabiti ureditev razmer na področju vodništva. Organizacija prvega vodniškega tečaja na Slovenskem je namreč pomenila velik korak v smeri profesionalizacije tega poklica. Posledično je to prispevalo k izboljšanju kakovosti takratnega turizma pri nas, lokalno prebivalstvo pa si je z opravljanjem te dejavnosti lahko precej izboljšalo svoj ekonomski položaj. Vodenje takratnih turistov je družinam na tem območju lahko pomenilo dodatni, v mnogih primerih pa celo osrednji vir preživetja.

Na koncu gre poudariti še vestnost in občutek vodstva Kranjske podružnice pri arhiviranju in dokumentiranju njenega gradiva. Čeravno to ni ohranjeno prav v celoti, je razkrilo številne zanimivosti v življenju društva in precej olajšalo pisanje te knjige.

Čeprav je društvo DuOeAV živelo do začetka druge svetovne vojne, je delovanje vseh podružnic na Slovenskem ustavil že začetek prve svetovne vojne. Uraden konec večine njih pa je bil šele leta 1919.

Gradnja koč in vzdrževanje ter markiranje poti v alpskem svetu na prelomu iz 19. v 20. stoletje v izvedbi Kranjske podružnice so vidni in v močni rabi še danes, zato bi bile dodatne besede o pomenu delovanja DuOeAV v tem delu Alp odveč. Po ponovnem odkritju zdravilnih in estetskih učinkov vzpetega sveta na človeka v širokem delu današnje družbe se z njimi srečujejo vsi sodobni gorohodci, med katerimi še zdaleč niso samo lokalni prebivalci.

Zadnje vrstice tega dela naj se izpojejo v željah, ki so se porajale pri pregledu virov in literature. Glavni namen študije je v predstavitvi Kranjske podružnice, ki naj bi hkrati pomenila izhodišče za nadaljnje raziskave. Na voljo je namreč še dovolj nepregledanega gradiva innsbruškega arhiva, predvsem pa širok in pisan nabor časopisnih virov iz obdobja njenega delovanja.

Društvo DuOeAV je bilo do sedaj v slovenskem zgodovinopisju redko predmet znanstvenih razprav. Glede na vso njegovo dediščino, ki jo danes uživamo številni ljubitelji gora in je precej znana v širšem evropskem prostoru, bi lahko zapisali, da po krivici. Morda je gledanje nanj bilo obarvano preveč nemško nacionalno, kar pa ni bil namen njegovega nastanka.

Vse zapisano naj pripomore k širšemu gledanju na Nemško in avstrijsko planinsko društvo, ki s svojo dediščino ostaja del naše preteklosti in je, skrito v ozadju sodobnih oblik gorohodstva, še vedno precej živo.

ZUSAMMENFASSUNG

Der *Deutsche und Oesterreichische Alpenverein* (DuOeAV) hat in Slowenien eine tiefe Spur hinterlassen. Seine *Sectionen*, die nicht nur tief in die heutigen europäischen Grenzen hineinreichten, sondern auch darüber hinaus, verfolgten sehr lange das grundlegende Ziel, für das sie gegründet worden waren und ignorierten die sich immer deutlicher abzeichnenden politischen Strömungen. Sie folgten den grundlegenden Leitlinien des Vereins, nämlich die Kenntnisse der Alpen, besonders der österreichischen, zu verbreiten und zu erweitern, die Liebe zu den Alpen zu fördern und ihre Bereisung zu erleichtern.

Doch die gesellschaftlichen Prozesse und die wachsenden nationalen Widersprüche am Ende des 19. Jahrhunderts zwangen den Verein, im Bezug darauf auch eine politische Entscheidung zu treffen. Dies war teilweise bereits nach dem Ende des Ersten Weltkriegs der Fall. Besonders ausgeprägt war diese Entwicklung jedoch nach dem Anschluss Österreichs an das Deutsche Reich. Der Anschluss war ein einschneidendes Ereignis im Vereinsleben, denn er brachte nicht nur eine eindeutige nationalsozialistische Orientierung mit sich, sondern signalisierte schon den Anfang vom Ende des Vereins. Der Zusammenbruch des Dritten Reiches bedeutete schließlich auch den Zusammenbruch des Vereins als solcher.

Der DuOeAV hatte bis zum Ersten Weltkrieg acht *Sectionen* in dem von Slowenen besiedelten Raum. Die vorliegende Studie befasst sich in groben Zügen mit einer von ihnen, der *Section Krain*, die zu den mittelgroßen *Sectionen* gehörte. Im Vergleich zu den anderen Vereinen im damaligen zentralen slowenischen Gebiet war seine Mitgliederzahl nicht unbedeutend. Sie gehörte

zu den mittelgroßen Vereinen. Sie verband ein recht breites soziales und gesellschaftliches Engagement, das sich durch die Mitgliedschaft in zahlreichen Vereinen der damaligen Zeit zeigte.

Der Vorstand der *Section Krain*, dem in der Zeit von 1874 bis 1878 auch Mitglieder mit slowenischen Namen gehörten, bestand nach der Neugründung der Niederlassung, also nach 1881, hauptsächlich aus kulturell deutsch orientierten Personen. Neben der Vorherrschaft deutscher Namen machte sich Veränderung nach 1881 auch durch einen Wandel in der Orientierung der *Section* bemerkbar. Zwar stand die alpine Sache immer noch im Vordergrund der Bemühungen, doch stützten sich ihre Aktionen angesichts des zunehmend national geprägten gesellschaftlichen Umfelds immer häufiger auf eine große Sympathie für das Deutschtum. Aufgrund ihres sozialen Elitismus, ihres Bürgertums und ihres deutschen Nationalismus versank sie zunehmend in einem Deutschtum und entfremdete sich im Wesentlichen von der Idee, für die sie geschaffen worden war. Dies machte sich insbesondere durch eine Verschärfung der Beziehungen zum Slowenischen Alpenverein (*Slovensko planinsko društvo – SPD*) bemerkbar, der ein wichtiger Konkurrent in diesem geographischen Raum war. Auf der Grundlage von bis dato noch nicht untersuchten Quellen sind jedoch die bisher unbekanntenen engen Kontakte zum DuOeAV zu erwähnen.

Der DuOeAV lebte bis zum Beginn des Zweiten Weltkriegs zwar weiter, aber mit dem Ausbruch des Ersten Weltkriegs wurde die Tätigkeit aller *Sectionen* in Slowenien eingestellt. Das offizielle Ende der meisten *Sectionen* erfolgte erst 1919.

Die *Section Krain* war die zweitgrößte *Section* im damaligen slowenischen Gebiet, was angesichts der geringen Größe des Gebiets, in dem sie tätig war, eine bemerkenswerte Leistung ist. Dies war sicherlich auf ihren Vorstand zurückzuführen, dem eine große Anzahl (hoch) gebildeter Mitglieder angehörte. Unter den Vorsitzenden der *Section* sind zwei besonders zu erwähnen. Der erste, Karl Deschmann, ebnete den Weg für das innere Leben und die Arbeit der *Section* und diente als Beispiel für ihr zukünftiges Engagement. Unter der Präsidentschaft des zweiten, Rudolf Roschnik erreichte die Tätigkeit der *Section* schließlich ihren Höhepunkt. Die intensiven Aktivitäten in den Alpen bestanden vor allem im Hüttenbau, dem Aufstellen von Wegweisern, der Markierung von Pfaden und der Organisation von Führungswesen. Er war auch in einen ziemlich öffentlichkeitswirksamen Streit mit der SPD verwickelt, von dem alle DuOeAV-Mitgliedern Kenntnis erlangten, die offiziellen *Mitteilungen des Deutschen und oesterreichischen Alpenvereins*, eine der

Vereinspublikationen lasen. Abgesehen von Josef Vesel, einem Mitarbeiter der genannten Publikation, ist es wohl Roschniks Verdienst, dass viele Beiträge aus dem damaligen slowenischen Gebiet, die sich meist auf die Aktionen der *Section Krain* bezogen, in ihr abgedruckt wurden. In Anbetracht der geographischen Ausdehnung des DuOeAV und damit auch der *Mitteilungen* waren die Veröffentlichungen aus den südlichen Teilen des Alpenraums indirekt auch eine schöne Werbung für dieses Gebiet.

Die in den *Mitteilungen* veröffentlichten Artikel erweckten den Eindruck, dass die Publikation und damit der DuOeAV in der Zeit vor dem Ersten Weltkrieg auch tatsächlich ausschließlich für die alpine Sache tätig war. Die Veröffentlichungen im Mitteilungsblatt waren meist korrekt und pflegten einen respektvollen Ton, auch wenn sie eigene Interessen oder die Ergebnisse ihrer *Sectionen* verteidigte. Die Diktion dieses deutschen Mitteilungsblattes war weit weniger nationalistisch als die einiger slowenischer Zeitungen jener Zeit, und das Blatt bemühte sich durchweg um ein vorbildliches Kommunikationsniveau.

Die Aktivitäten der *Section Krain* waren nach dem Vorbild des DuOeAV mit den Alpen verbunden, aber auch kulturelle und wissenschaftliche Bereiche wurden nicht vernachlässigt. Die Abendveranstaltungen der Gesellschaft dienten weit mehr als nur der Geselligkeit, und boten fachliche und wissenschaftliche Vorträge bekannter Referenten, die sich nicht nur mit den Karawanken und den Alpen beschäftigten. Außerdem organisierte die *Section* auch Ausflüge und andere Unterhaltungsveranstaltungen.

Im Zusammenhang mit den Aktivitäten der *Section Krain*, sollte neben dem Bau von Berghütten, der Konsolidierung von Wanderwegen und ihrer Markierung, auch der Aufbau einer Bergführerorganisation nicht vergessen werden. Die Veranstaltung des ersten Kurses für Bergführer war ein wichtiger Schritt zur Professionalisierung dieses Berufs. Dadurch erhöhte sich die Qualität des damaligen Tourismus in den mit Slowenen besiedelten Gebieten, wodurch die wirtschaftliche Situation der örtlichen Bevölkerung erheblich verbessert werden konnte. Das Führen von Touristen wurde nämlich eine zusätzliche, in vielen Fällen sogar die wichtigste Einnahmequelle für Familien in der Region.

Zuletzt ist auch die Gewissenhaftigkeit der Leitung der *Section Krain* bei der Archivierung und Dokumentation ihres Materials hervorzuheben. Letztere ist zwar nicht vollständig erhalten geblieben, hat aber viele interessante Fakten über das Leben der *Section* offenbart und das Schreiben dieses Buches sehr erleichtert.

Der DuOeAV war in der slowenischen Geschichtsschreibung bisher kaum Gegenstand wissenschaftlicher Recherchen. In Anbetracht seines Erbes, das heute von vielen Bergfreunden genossen wird und das auch im weiteren europäischen Raum recht bekannt ist, könnte man meinen, dass dies zu Unrecht so ist. Der DuOeAV könnte in nationaler Hinsicht als »zu deutsch« angesehen worden sein, was bei weitem nicht die Absicht war, die hinter seiner Gründung stand.

Die letzten Zeilen der vorliegenden Arbeit werden Wünschen gewidmet, die sich bei den Recherchen der Quellen und der Literatur herauskristallisiert haben. Der Hauptzweck der Studie besteht zwar darin, die *Section Krain* vorzustellen, sollte aber auch als Ausgangspunkt für weitere Forschungen dienen. Es gibt nämlich noch viel Material aus dem Innsbrucker Archiv und vor allem eine breite und bunte Palette von Zeitungsquellen aus der Zeit der *Section*, die noch nicht recherchiert wurden.

Schließlich sollte diese Studie dazu beitragen, den Blick auf den DuOeAV zu weiten, der mit seinem Erbe ein Teil der slowenischen Vergangenheit bleibt und durch moderne Formen des Bergsteigens immer noch sehr lebendig ist.

PRILOGE

Priloga 1: Popis gradiva za Section Krain (Archiv Alpenverein Innsbruck)

Invent. št.	Naslov	Obdobje	Opis	Avtor/ udeleženec
OeAV SE 252.1	Kranjska podružnica		<p>Navodila za uporabo spisov (<i>Alten</i>) podružnice: Kronološko je bilo razporejeno gradivo do leta 1903, takrat zopet na novo, in sicer:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ustanovitev in statuti 2. volitve in poročila 3. različno gradivo 4. koč 5. poti 6. kjuči koč <p>Od zgornje razdelitve odstopajo le posamezni primeri. Seznam vsebuje gradivo do vključno leta 1979 in se hrani v arhivu. Deloma se korespondenca s podružnicami, na primer letna poročila, hranijo kot posebne enote.</p>	Kranjska podružnica

Invent. št.	Naslov	Obdobje	Opis	Avtor/ udeležence
OeAV SE 252.101	Koresponden- ca glavnega odbora	1874–1897	<p>dr. Alois Valenta, dr. Alfons Moschè in Ottomar Bamberg: »An die geehrten Alpenfreunde Krains.« (poziv in vabilo na ustanovitev Kranjske podružnice, l. 3.1874, tiskano).</p> <p>4: Bambergov dopis: »Dr. Th. Petersen« (Ljubljana, 31. 3. 1874), ustanovitev Kranjske podružnice 30. 3. 1874, št. članov: 45</p> <p>Statuti podružnice:</p> <p>15. 1. 1883 (tiskano, 1 izvod, št. 12)</p> <p>2. 4. 1889 (tiskano, 1 izvod, št. 17)</p> <p>1892, spremembe statuta (št. 41–44)</p> <p>Letna poročila in volitve za leto:</p> <p>1875/76 (poročilo)</p> <p>1891 (poročilo)</p> <p>1893 (volitve: dr. Emil Bock)</p> <p>1893 (poročilo)</p> <p>1894 (tiskano vabilo na letno skupščino)</p> <p>1894 (poročilo)</p> <p>1895 (volitve: dr. Rudolf Roschnik)</p> <p>1895 (poročilo)</p> <p>1896 (volitve: Roschnik)</p> <p>1896 (poročilo)</p> <p>1897 (volitve: Roschnik)</p> <p>V tem delu še:</p> <p>10: program izleta Kranjske in Primorske podružnice ob generalnem zasedanju društva (1885, tiskano)</p> <p>14: osmrtica Karla Deschmanna († 11. 3. 1889)</p> <p>25: dopis Kranjske podružnice centrali DuOeAV (6. 11. 1891), da se blejski odsek odcepi od Avstrijskega kluba in se pridruži Kranjski podružnici DuOeAV</p> <p>61: osmrtica dr. Friedricha Suppana († 28. 4. 1894)</p> <p>84–88: spisi: Kranjska podružnica, dobrodelna akcija (1895) ob ljubljanskem potresu s tiskanim povabilom k donaciji</p> <p>89–102: trije spisi: Kranjska podružnica, Slovensko planinsko društvo – SPD (1895): pomisleki v zvezi z delovanjem SPD, ki se ga označuje za konkurenco</p> <p>103: vodniška pravila za Kranjsko (brez datuma, tiskano)</p> <p>104: <i>Bergführer-Tarif für die Steiner Alpen (Santibaler Alpen)</i>, Laibach: Section Krain, 1893.</p> <p>105: <i>Bergführer-Tarif für die Julischen Alpen und die Karawanken</i>, Laibach: Section Krain, 1893.</p> <p>106–115: spisi za Deschmannovo kočjo (1895).</p> <p>116–119: spisi: Kranjska podružnica, markiranje poti (1895)</p> <p>120–145: spisi: Kranjska podružnica in SPD (1895–1896): med drugim tudi v zvezi z izstopom SPD iz Avstrijske podružnice; tudi Roschnikov dopis »Die Thätigkeit des slovenschen Alpenvereins in Krain« kot podlaga objave v časopisu <i>Mittheilungen des DuOeAV</i></p> <p>153–155: spisi: Kranjska podružnica, udeležba oficirjev v planinskem društvu (1896)</p> <p>159–169: spisi: Kranjska podružnica, SPD (1896): tudi prevod pisma SPD kot odgovor na objavo v <i>Mittheilungen des DuOeAV</i> št. 2 (25. 2. 1896)</p>	Kranjska podružnica, Avstrijska podružnica, Karl Deschmann

Invent. št.	Naslov	Obdobje	Opis	Avtor/ udeležence
OeAV SE 252.102	Kranjska podružnica	1898–1911	<p>Statuti Kranjske podružnice: 31. 1. 1905 (3 izvodi; tudi spremembe glej št. 61–64)</p> <p>Letna poročila in volitve za leto: 1897 (poročilo) 1898 (volitve: dr. Rudolf Roschnik) 1899 (poročilo) 1900 (volitve: Roschnik) 1901 (poročilo) 1901 (volitve: Roschnik) 1901 (poročilo) 1902 (volitve: dr. August v. Plachki) 1902 (poročilo) 1903 (volitve: Roschnik) 1903 (poročilo) 1904 (volitve: Roschnik) 1905 (poročilo) 1906 (poročilo) 1907 (volitve: Roschnik) 1907 (poročilo) 1908 (volitve: Roschnik) 1908 (poročilo) 1909 (volitve: Roschnik) 1909 (poročilo) 1910 (poročilo)</p> <p>V tem delu še: 10: spis: Kranjska podružnica, pogodba za Kočevje (1899) 15: spis: Kranjska podružnica, markiranje poti na specialkah (1900) 24: osmrtnica Rudolfa Kirbischa († 24. 7. 1901) 41: »Alpines Fest der Section Krains«, <i>Tagespost Graz</i>, 19. 1. 1903 43: spis: Kranjska podružnica, diapozitivi (1903); menjalnica Fa. Beyer & Sohn Leipzig 51: stanje članstva 12. 9. 1903 (310 članov) 53: poziv Kranjske in Celjske podružnice k bojkotu SPD (tiskano, dec. 1903, 3 izvodi) 57: slika ljubljanskega gradu, 364 m (osnutek in slika dr. R. Roschnik in P. V. Zhuber, tisk R. v. Waldheim Dunaj, izdano pri Kranjski podružnici 1904, 2. naklada) 80: popis poti (Kranjska podružnica, tiskano, maj 1907, 3 izvodi) 84: spis: Kranjska, Celjska, Bejska in Primorska podružnica – podpora centralnemu odboru DuOeAV v zvezi z obiskom koč in še posebej koč na jezikovno mejnih območjih (1907) 101: »Deutscher und Osterreichischer Alpenverein in SPD«, <i>Slovenski narod</i>, 2. 12. 1910 (z nemškimi prevodom) 102: vabilo na planinsko zabavo v koči <i>Maria-Theresien-Hütte</i> 1. 2. 1911 (tiskano)</p>	Kranjska podružnica, koča <i>Maria-Theresien-Hütte</i> (Dom Planika pod Triglavom), P.H. Beyer & Sohn

Invent. št.	Naslov	Obdobje	Opis	Avtor/ udeležence
OeAV SE 252.103	Kranjska podružnica, korespondenca	1912–14. 7. 1941	<p>Letna poročila in volitve za leto: 1912 (volitve: Heinrich Ludwig) 1912 (poročilo) 1913 (vabilo na generalno skupščino, tiskano) 1913 (poročilo) 1914 (volitve: Ludwig; tudi vabilo na skupščino, tiskano) 1914 (poročilo) 1915 (volitve: Ludwig) 1915 (poročilo, 3 izvodi) 1916 (poročilo, 2 izvoda) 1917 (poročilo, 2 izvoda) 1918 (poročilo, tipkano, poleg nagovora Walterja Rizzija, predsednika, podružnice Bruck a. d. Mur)</p> <p>V tem delu še: 10: Kranjska podružnica (2. 9. 1913), rokopisno vabilo k odprju poti Ottomarja Bamberga 13: dopis Kranjske podružnice centrali DuOeAV (25. 12. 1913), koča Hubertus v Vratih, je na voljo Kranjski podružnici 17: vabilo Kranjske podružnice k odprju koč Hubertus v Vratih (tipkano, Ljubljana, 21. 6. 1914)</p> <p>Drugo: – dopis Heinricha Ludwiga centrali društva DuOeAV (29. 3. 1920), razmišljanje o prestavitvi sedeža v Beljak – dopis Walterja Rizzija (10. 7. 1941) v zvezi z razpustitvijo Kranjske podružnice in o vračilu koč: »Rizzi an DuOeAV« (10. 3. 1920), izčrpano o razpustitvi in usodi Kranjske podružnice in o nemstvu v Sloveniji (s številnimi prilogami) – protest Kranjske podružnice proti odločbi v zvezi z nadzorom nad delovanjem in nepremičninami, ki so ga izvajale oblasti SHS (29. 5. 1919) – spis v zvezi z zaplenbo premoženja (1919) – dopis DuOeAV Klebelsbergu (5. 12. 1922) v zvezi z izročitvijo koč na Kranjskem</p>	Kranjska podružnica

Invent. št.	Naslov	Obdobje	Opis	Avtor/ udeležencec
OeAV SE 252.104	Kranjska podružnica, statuti	1873–1907	Statuti Kranjske podružnice: Kranjska podružnica, 25. 3. 1874 (rokopis, 5 izvodov, tiskano), poleg uradnih dopisov. Statuti Avstrijske podružnice, 14. 11. 1877 (tiskano, 2 izvoda), vedno z rokopisnimi prilagoditvami za statut Kranjske podružnice. Kranjska podružnica, 15. 1. 1883 (tiskano, 2 izvoda). Kranjska podružnica, 2. 4. 1889 (tiskano, 2 izvoda), poleg uradnih dopisov. Kranjska podružnica, 2. 4. 1889 (tiskano, 5 izvodov), vedno z rokopisnimi prilagoditvami, potrjenimi s strani centralnega odbora (23. 1. 1892). Kranjska podružnica, 2. 4. 1889 (tiskano), z rokopisnimi prilagoditvami. Kranjska podružnica, 28. 12. 1891 (tiskano, 3 + 1 izvod). Kranjska podružnica, 31. 1. 1905 (tiskano). Seznam koč, poti Kranjske podružnice (maj 1907, tiskano). Knjižnica – seznam, sestavil dr. August v. Plachki, <i>Deutscher und Österreichischer Alpenverein Section Krain</i> . (Laibach: Kleinmayr, 1901). Statuti DuOeAV, brez lemice. Statuti DuOeAV: DuOeAV, 14. 12. 1873 (tiskano). DuOeAV, 9. 9. 1876 (tiskano, 13 izvodov). DuOeAV, 1876: drugi osnutek revidiranega statuta DuOeAV (tiskano, 2 izvoda). Statuti drugih podružnic: Beljaška podružnica, 1883 (tiskano, 2 izvoda). Celovška podružnica, 14. 3. 1891 (tiskano). Seznam stanja DOeAV 1887, 1888, 1889. Uredba o gradnji koč in poti DuOeAV, 19. 8. 1879.	Beljaška podružnica, Kranjska podružnica, Celovška podružnica

Invent. št.	Naslov	Obdobje	Opis	Avtor/ udeleženec
OeAV SE 252.401	Kranjska podružnica, 4. koč (spisi): <i>Desch-</i> <i>mann-Hütte</i> (Dom Valenti- na Staniča pod Triglavom)	1884–1906	Spisi o posojilih in drugi denarni pomoči za leto: 1884, 1886, 1887, 1892–1896, 1904, 1906. V tem delu še: Zemljevidi in načrti: 45–46: gradbeni načrt za Deschmannovo kočo 76: skica razširive Deschmannove koč (okoli 1894) – gradbeni načrt za razširive Deschmannove koč (merilo 1 : 100, 1894) – gradbeni načrt Deschmannove koč – izgradnja (merilo 1 : 100, 1905, 2 izvoda) Fotografije: 58–60: 12 fotografij: otvoritev (velik format) koča s treni osebnimi številni turisti pri vzponu na Triglav posnetki gora Drugo: 1: Karl Deschmann, Promemoria v zvezi z gradnjo koč pod Triglavom (20. 3. 1884) 9–19: ekspertiza gradnje koč (1884) 36–37: hišni red in pristojbine za obiskovalce <i>Triglav-Hütte</i> (julij 1887, tiskano) 39: odprtje <i>Triglav-Hütte</i> 31. 7. 1887 (tiskano) 40: dr. Fritz Keesbacher, »Im Rette <i>Triglav's</i> , pozdrav ob otvoritvi <i>Triglav-Hütte</i> Kranjske podružnice 31. 7. 1887 (tiskano) 41: »Die Eröffnung der Triglavhütte ober dem Korthale am 31. Juli 1887«, <i>Laiabacher Wochenblatt</i> , 6. 8. 1887, str.1–2 42: »Ein Volksfest auf den Triglavhöhen«, <i>Laiabacher Wochenblatt</i> , 6. 8. 1887, str.1–2 50: dnevnik gradnje Deschmannove koč (1885–1887) 52: »Die Eröffnung der Triglavhütte ober dem Korthale am 31. Juli 1887«, (12 strani, tiskano) 74: kupna pogodba zemljišča pri Deschmannovi koči 1893 (kopija) – 4 uradne odločbe v zvezi z zemljiškopravnimi vpisom (1895) – opis Kranjske podružnice članom (junij 1896) v zvezi s knjižnico in fotoaparatom podružnice (12 str., tiskano). – objava v zvezi z obnašanjem v primeru (domnevne) gorske nesreče, DrOeAV (tiskano, slovensko, nemško) – vabilo k odkritju spomenika in Deschmannove slike ob zaključku razširitev del 16. 8. 1896 (tiskano) – Dr. R. K., »Die Eröffnung des erweiterten Deschmann-Schutzhüttes und des neuen Brata-Weges zu derselben«, <i>Laiabacher Zeitung</i> , 22. 8. 1896, št. 192, str. 1655–1658. – Rudolf Roschnik, »Die Hütten und Wege der Section 'Kraun' des deutschen und österreichischen Alpenvereines« (separat iz <i>Deutschen Kalender für Krain</i> , 1896; 13 strani s prilogo) – letno poročilo Kranjske podružnice 1905.	Kranjska podružnica <i>Desch-</i> <i>mann-Hütte</i> (Dom Valenti- na Staniča pod Triglavom) Karl Desch- mann

Invent. št.	Naslov	Obdobje	Opis	Avtor/ udeleženec
OeAV SE 252.402	Kranjska podružnica, 4. kočje (spisi): <i>Kahlte- gel-Hütte</i> (Koča na Golici)	1892–1905	Spis o posojilih in drugi denarni pomoči za leto: 1892 1893 1902. V tem delu še : Zemljevidi in skice : 3: skica po zemljevidu v merilu 1 : 75 000 (okolica Beljaka in Trbiža) s pogledom na mesto gradnje kočje na Golici 31: skica lege <i>Golice-Hütte</i> in okoliških poti 33: gradbeni načrt za <i>Golica-Hütte</i> (okoli 1892) 34: nakupna pogodba s situacijskim načrtom (oktober 1892) 17a (1902): gradbeni načrt razširitve <i>Golica-Hütte</i> (16. 1. 1902) Fotografije: 37: slovesnost ob odprtju <i>Golica-Hütte</i> 28. 8. 1892 41: <i>Golica-Hütte</i> s Triglavom na severni strani (1892/1893) Drugo: 24: vabilo na otvoritev <i>Golica-Hütte</i> 28. 8. 1892 (tiskano) 34: kupna pogodba s situacijskim načrtom (oktober 1892) 40: hišni red in pristojbine za obiskovalce <i>Golica-Hütte</i> (avgust 1892, tiskano) 46: izjava in uradno obvestilo kranjske podružnice v zvezi s <i>Golica-Hütte</i> (junij 1893) 18: vabilo na odprtje razširjene <i>Golica-Hütte</i> 14. 9. 1902 (tiskano) 19: račun <i>Golica-Hütte</i> (okoli 1905, tiskano)	Kranjska podružnica, <i>Golica-Hütte</i> (Koča na Golici)

Invent. št.	Naslov	Obdobje	Opis	Avtor/ udeleženec
OeAV SE 252.403	Kranjska podružnica, 4. koč (spisi): <i>Zois-Hütte</i> (Cojzova koč na Kokrskem sedlu)	1889–1898	Spisi o posojilih in drugi denarni pomoči za leto: 1891–1893 1896–1898. V tem delu še: Zemljevidi in načrti: 1: lega projektirane koč – zemljevid <i>Železne Kaple</i> in <i>Kokre</i> , cona 20, Col. XI (merilo 1 : 75.000 (K. k. militär-geogr. Institut 1881, 1891), z ročno vnesenim krajem izgradnje koč in poti – osnutek <i>Zois-Hütte</i> (merilo 1 : 100, 1896) Fotografije: – <i>Zois-Hütte</i> , verjetno na dan odprtja (velik format) Drugo: – statut Kranjske podružnice, 2. 4. 1889 (tiskano) 14: »Zur Frage der Erbauung einer Alpenvereins-Hütte an der Südseite der Steiner Alpen«, <i>Mittheilungen des DIOAV</i> , 1894, št. 2, str. 18 – kupna pogodba za zemljišče <i>Zois-Hütte</i> (1. 9. 1896) – intabulacija kupne pogodbe (1897) – vabilo na odprtje <i>Zois-Hütte</i> na Kokrskem sedlu v Kamniških Alpah 29. 8. 1897 (tiskano)	Kranjska podružnica, <i>Zois-Hütte</i> (Cojzova koč na Kokrskem sedlu)
OeAV SE 252.404	Kranjska podružnica, 4. koč (spisi): <i>Vossera kača</i> (Erjavčeva koča na Vršču)	1901–1913	Spisi o posojilih in drugi denarni pomoči za leto: 1901 1909 1912 1913 V tem delu še Zemljevidi in načrti: 3: gradbeni načrt za <i>Voss-Hütte</i> 5: 4 gradbeni načrti za razširitev <i>Voss-Hütte</i> Fotografije: 1: 2 fotografiji <i>Voss-Hütte</i> (1902 ali starejše) Drugo: 1: hišni red <i>Versecc-Hütte</i> (marec 1900, tiskano), <i>Versecc</i> prečrtan in ročno popravljen na <i>Voss</i> – na zadnji strani tiskanega hišnega reda 2: račun <i>Voss-Hütte</i> (1905) 4: reverz <i>Voss-Hütte</i> (18. 2. 1909)	Kranjska podružnica, <i>Voss-Hütte</i> (Erjavčeva koča na Vršču), <i>Zois-Hütte</i> (Cojzova koč na Kokrskem sedlu)

Invent. št.	Naslov	Obdobje	Opis	Avtor/ udeleženc
OeAV SE 252.405	Kranjska podružnica, 4. koč (spisi): <i>Maria-Theresien-Hütte</i> (Dom Planika pod Triglavom), <i>Triglavseen-Hütte</i> (Koča pri Triglavskih jezerih), <i>Valvasor-Hütte</i> (Valvasorjev dom pod Stolom)	1902–1909	Spisi o posojilih in drugi denarni pomoči za leto: 1904–1909 V tem delu še: Zemljevidi in načrti: 21: gradbeni načrt izgradnje <i>Maria-Theresien-Hütte</i> 22: gradbeni načrt <i>Maria-Theresien-Hütte</i> (1909) Fotografije: 1a: razglednica <i>Maria-Theresien-Hütte</i> (začetek 20. stol.) 1a: razglednica <i>Triglavseen-Hütte</i> (začetek 20. stol.) Drugo: 1a: pogajanja z Avstrijskim turističnim klubom v zvezi s prodajo koč: <i>Maria-Theresien-Hütte</i> , <i>Triglavseen-Hütte</i> , <i>Valvasor-Hütte</i> na podlagi ponudbe z dne 12. 12. 1902 10a: letno poročilo Kranjske podružnice za 1904 (tiskano) 22: letno poročilo Kranjske podružnice za 1908 (tiskano) 25: spis: Kranjska podružnica, prevzem <i>Maria-Theresien-Hütte</i> (1909); nakupna pogodba koč <i>Maria-Theresien-Hütte</i> in <i>Siebensseen-Hütte</i> (= <i>Erzherzog-Franz-Ferdinand-Hütte</i>); reverz in izjava v zvezi z <i>Maria-Theresien-Hütte</i> (1909)	Kranjska podružnica, koče: <i>Valvasor-Hütte</i> (Valvasorjev dom pod Stolom), <i>Tri- glavseen-Hütte</i> (Koča pri Triglavskih jezerih), <i>Maria-Theresien-Hütte</i> (Dom Planika pod Triglavom); Oesterreichischer Touristenklub
OeAV SE 252.406	Kranjska podružnica, 4. koč (spisi): <i>Maria-Theresien-Hütte</i> (Dom Planika pod Triglavom)	1911–1913	Spisi o posojilih in drugi denarni pomoči za leto: 1911 1913 V tem delu še: Fotografije – razglednica koč <i>Maria-Theresien-Hütte</i> Drugo: – vabilo s prijavnico za dopolnsko svečanje v <i>Maria-Theresien Hütte</i> 13. 8. 1911 (tiskano) – vabilo k odpravi nove <i>Maria-Theresien-Hütte</i> 13. 8. 1911 (tiskano) – letno poročilo Kranjske podružnice za 1909 – letno poročilo kranjske podružnice za 1910	Kranjska podružnica, <i>Maria-Theresien-Hütte</i> (Dom Planika pod Triglavom)

Invent. št.	Naslov	Obdobje	Opis	Avtor/ udeleženc
OeAV SE 252.407	Kranjska podružnica, 4. koč (spisi): Tri- <i>glawesen-Hütte</i> (Koča pri Triglavskih jezerih)	1912–1919	Spisi o posojilih in drugi denarni pomoči za leto: 1912 1913 1919 V tem delu še: zemljevidi in načrti: - gradbeni načrt za razširitev <i>Triglawesen-Hütte</i> (merilo 1 : 100, 1912) Drugo: - zapisnik seje glavnega odbora DOeAV 4. 9. 1918 v Passauu (tiskano)	Kranjska podružnica, Tri- <i>glawesen-Hütte</i> (Koča pri Triglavskih jezerih)
OeAV SE 252.501	Kranjska podružnica, 5. spisi o poteh	1888–1905	Glavni spis, Kranjske podružnice, gradnja poti: spisi o posojilih in drugi denarni pomoči za leto: 1888–1905 V tem delu še: 18: »Die Steiner Alpen«, <i>Laihaaber Zeitung</i> , 22. 12. 1890, str. 1 - dopis Kranjske podružnice DuOeaV (14. 5. 1895): protest proti nameram SPD, da bo na vrhu Triglava postavi- la »najhjen železen stolpič« premera pribl. 1 m 4: Statuti Kranjske podružnice, 15. 1. 1883 47: L. J., »Vom Mirtagskogel« (tiskano brez letnice) 49: spisi: Kranjska podružnica, gradnja koč na Vršickem sedlu (1899) z načrtom lege projektirane koč 51: vabilo na odprje <i>Voss-Hütte</i> 14. 7. 1901 (tiskano) 52: spisi: Kranjska podružnica, nakup Frischautfove koč (1900): s prepisom kupne pogodbe (prodajalec: podružnica Avstrijskega kluba Železna Kapla) 36 (1902): vodniške tarife za Julijske Alpe in Karavanke (tiskano, 1893) Zemljevidi in načrti: - zemljevid Radovljice, cona 20, Col. X (merilo 1 : 75.000, K. k. militär-geogr. Institut, 1881, (1891), na njej ročno vrisane poti Kranjske podružnice 47: zemljevidi Železne Kaple in Kokre, cona 20, Col. XI (merilo 1 : 75000, K. k. militär-geogr. Institut, 1881, (1896), na njih ročno vrisane poti Kranjske podružnice 47: del zemljevida Radovljice, cona 20, Col. X (merilo 1 : 75.000, K. k. militär-geogr. Institut), na njej ročno vrisane poti Kranjske podružnice 35 (1901): skica načrta obstoječih in načrtovanih poti na območju Mojstrovke (merilo 1 : 75.000) Korespondenca	Kranjska podružnica, <i>Voss-Hütte</i> (Erjavčeva koča na Vršču)
OeAV SE 252.601	Kranjska podružnica, 6. ključni koč	4. 1. 1895–18. 3. 1916		Kranjska podružnica

Invent. št.	Naslov	Obdobje	Opis	Avtor/ udeleženec
OeAV SE 252.1001	Kranjska podružnica, knjižga koč	1896–1912	<p>Kranjska podružnica je vodila knjige v kočah:</p> <p>I. <i>Deschmann-Hütte</i> II. <i>Golica-Hütte</i> III. <i>Zois-Hütte</i> IV. <i>Voss-Hütte</i></p> <p>V njih vedno: zgodovina objekta opis koč stroški čas gradnje lastnina (drugo) poti pravica nasledstva skupnega premoženja društva število obiskovalcev</p> <p>Drugo: – tiskovine, ki se nanašajo na koč (hišni red, računi ...) – časopisni članki – popis imeja – fotografije, razglednice, upodobitve koč – pregled prihodkov in odhodkov – gradbeni načrt – določila o gospodarjenju in upravljanju</p> <p>V tem delu še: – pogodbe o oskrbovanju <i>Zois-Hütte</i> – dokument: bivša Frischaufova koč v Alpanh Egger; kratka zgodovina koč, opis, lastniški odnosi, gradbeni načrt</p>	Kranjska podružnica, <i>Voss-Hütte</i> (Ejavčeva koča na Vršču), <i>Desch-</i> <i>mann-Hütte</i> (Dom Valenti- na Stanica pod Triglavom), <i>Golica-Hütte</i> (Koča na Golici), <i>Zois-Hütte</i> (Ojzova koč na Kokrskem sedlu)
OeAV SE 252.1002	Kranjska podružnica, zadeva Kriz	1903–1914	<p>Spisi podružnice: Kriz, načrtovana gradnja koč na Krških podih, Plachki (korespondenca)</p> <p>V tem delu še: – prof. dr. Johannes Frischauf – »Wegbauten des Slovenischen Alpenvereines in den Julischen Alpen«, <i>Laibacher Zeitung</i>, v nadaljevanjih: 2., 4., 5., 6. 12. 1905 – situacijski načrt za razdelitev parcele 821/2, občina Kranjska Gora (12. 7. 1903, 3 izvodi) – kupna pogodba v zvezi s parcelo 821, občina Kranjska Gora (3 osnutki) – 2 situacijska načrta mesta, kjer se bo zgradila koč na Krizu (okoli 1903)</p>	Kranjska podružnica, Johannes Frischauf

Invent. št.	Naslov	Obdobje	Opis	Avtor/ udeležencec
OeAV SE 252.1003	Kranjska podružnica, poti-zemljiška knjiga	1891-1911	<p>Spisi podružnice: poti – zemljiška knjiga, okolica Ljubljane (1891–1907).</p> <p>poti – zemljiška knjiga, Julijske Alpe in Karavanke: mapa s potmi po Julijskih Alpah in Karavankah</p> <p>poti – zemljiška knjiga, Julijske Alpe V njeji: – fotografija slapa Šum z mostom – skice poti – seznam smerokazov po Julijskih Alpah (vložen 1905)</p> <p>poti – zemljiška knjiga, Karavanke V njeji: – Dr. R. R. [= Roschnik], »Vom Mitragkogel zur Golica. Ein neuer Höhenweg«, <i>Grazer Tagblatt</i>, 2. 8. 1899, (separat) – skice poti</p> <p>poti – zemljiška knjiga, Kamniške Alpe V njeji: – mapa s potmi Kamniške Alpe: zemljevidi Železne Kaple in Kokre, cona 20, Col. XI (merilo 1 : 75.000, K. k. militär-geogr. Institut 1881, 1897) z ročno vrisanimi potmi pregled poti – zemljiška knjiga</p> <p>smerokazi (1908–1909) V njih: – osnutek informacijske table Kranjske podružnice za okolico Bohinjskega jezera – osnutek informacijske table Kranjske podružnice Jeseniškega okrožja za okolico <i>Golica-Hütte</i></p> <p>smerokazi (1911) pregled smerokazov</p> <p>prazni formularji za poti – zemljiška knjiga</p>	Kranjska podružnica

Invent. št.	Naslov	Obdobje	Opis	Avtor/ udeleženc
OeAV SE 252.1004	Kranjska podružnica, poti (spisi podružnice)	1895–1916	Spisi podružnice: poti – listine (1895–1916): – izvlečki iz zemljiške knjige – gradnja poti – dovoljenja – dovoljenja za smerokaze in orientacijske table V tem delu še : – skica Triglava in potni (merilo 1 : 20.000, 1902) – skica poti na območju Konjščice (merilo 1 : 20.000, 1908) – skica načrta za prevoz poti v Martuljkovem grabnu (1911) – situacijska skica postavitev orientacijske table na železniškem postajališču Bohinjska Bistrica (1911) – situacijska skica postavitev table z markiranimi potmi na postajališču Bled (1909)	Kranjska podružnica
OeAV SE 252.1005	Kranjska podružnica, poti (spisi podružnice)	1913–1913	Spisi podružnice: pot Otromarja Bamberga (1913) V njem: – pogodba o gradnji poti (22. 6. 1913) – korespondenca o odprtju poti (avgust–september 1913) z ročno napisanim vabilom na odprtje 8. 9. 1913 – »Ein neuer Triglawweg«, <i>Laibacher Zeitung</i> , 15–17. 10. 1913	Kranjska podružnica
OeAV SE 252.1006	Kranjska podružnica, poti (spisi podružnice)	1901–1905	Spisi podružnice: nove poti od <i>Voss-Hütte</i> (korespondenca 1901–1905) Dokumenti o posojilih in drugi denarni pomoči za obdobje: 1901–1905 V tem delu še: – skica načrta plezalnega dela v območju Pišnice (merilo 1 : 17.280, 1901) – skica poteka poti z mejnimi parcelami – račun <i>Voss-Hütte</i> (1905, tiskano)	Kranjska podružnica
OeAV SE 252.1007	Kranjska podružnica, poti (spisi podružnice)	1908–1909	Spisi podružnice: poti, 1908/1909 Spisi o posojilih in drugi denarni pomoči za leto: 1908 1909 V tem delu še – skica gradnje jahalne poti do <i>Doschmann-Hütte</i> (merilo 1 : 25.000, 1909)	Kranjska podružnica

Invent. št.	Naslov	Obdobje	Opis	Avtor/ udeleženc
OeAV SE 252.1008	Kranjska podružnica, SPD	1893–1908	Spisi podružnice: odnos do SPD (korespondenca 1893–1908) V tem delu še: – poročilo Kranjske podružnice o obisku Jesenic, 31. 5. 1908, pravila ravnanja proti SPD (3 str., tiskano, 3 izvodi) – poziv podružnic Celje, Kranjske podružnice, Primorske in Beljaške podružnice, Podružnic Karavank in Zelenze Kaple, Nemaškega turističnega kluba, da je treba dati prednost nemaškim kočam, stezam/notem in vodnikom ter tudi nastanitvam, ki so v lasti DuOeAV, pred slovenskimi; podpisan Josef Aichinger kot predsednik jeseniške skupščine 1908 in predsednik Beljaške podružnice (Beljak, poletje 1908, 3 izvodi) – predavanje Kranjske podružnice na seji predstavnikov južnoalpskih podružnic na Jesenicah 31. 5. 1908 proti SPD (ročno napisan koncept, 20 str.) – korespondenca Kranjske podružnice z Avstrijsko podružnico o SPD (1895). – statut SPD – seznam poti, ki jih je napravila SPD (tiskano) – Kranjska podružnica in SPD (koncept, Ljubljana, junij 1895) – statut Avstrijske podružnice, 25. 2. 1893 (tiskano) – dopis SPD Avstrijski podružnici (kopija, 13. 11. 1895), obvestilo o izstopu SPD iz Avstrijske podružnice – več časopišnih člankov, med njimi: Ludwig Jahne, »Auf dem Tscherna Prst«, <i>Freie Stimmen. Deutsche Kärntner Landes-Zeitung</i> , 27. 6. 1908, str. 19 – poročila nemaških časopisov o SPD (1895–1900)	Kranjska podružnica, SPD
OeAV SE 252.1009	Kranjska podružnica, koče (spisi): <i>Maria-Theresien-Hütte</i> (Dom Planika pod Triglav- vom)	1905–1911	Spisi podružnice: <i>Maria-Theresien-Hütte</i> : – zemljiska knjiga koč, vložen list stare <i>Maria-Theresien-Hütte</i> , z nalepljeno fotografijo – priloga: koncesija, 1905, tloris – vabilo na odprtje nove koč <i>Maria-Theresien-Hütte</i> 12. 8. 1911 – več pozdravnih pisem podružnic – kuverta »načrti nove <i>Maria-Theresien-Hütte</i> «: korespondenca o novogradnji; slovenski opisi mizarških del, nemaški opisi lesenih konstrukcij, številni načrti različnih formatov	Kranjska podružnica, <i>Maria-Theresien-Hütte</i> (Dom Planika pod Triglav- vom)
OeAV SE 252.1010	Kranjska podružnica, koče (spisi): <i>Zois-Hütte</i> (Čojzova koč na Kokrskem sedlu)	1896–1897	Spisi podružnice, <i>Zois-Hütte</i> : – kupna pogodba s situacijskim načrtom, 24. 8. 1896/1. 9. 1896/21. 10. 1896 – pogodba v slovenskem jeziku, 27. 8. 1897 – poenostavljen načrt <i>Zois-Hütte</i> , 3 listi. – korespondenca in izračunavanja, »prvotni, pozneje poenostavljeni načrt <i>Zois-Hüttes</i> «, 4 listi., z opisom gradnje.	Kranjska podružnica, <i>Zois-Hütte</i> (Čojzova koč na Kokrskem sedlu)

Invent. št.	Naslov	Obdobje	Opis	Avtor/ udeležencec
OeAV SE 252.1011	Kranjska podružnica, koče (spisi): <i>Frischauf- Hütte</i>	1900–1900	Spisi podružnice, <i>Frischauf-Hütte</i> : – akvizicija <i>Frischauf-Hütte</i> , Podružnice Železna Kapla Avstrijskega turističnega kluba, kupna pogodba, 16. 5. 1900/19. 6. 1900, zraven še korespondenca	Kranjska podružnica, <i>Frischauf- Hütte</i> , stara
OeAV SE 252.1012	Kranjska podružnica, koče (spisi): <i>Valvasor-Hütte</i> (Valvasorjev dom pod Stolom)	1903–1904	Spisi podružnice, <i>Valvasor-Hütte</i> : – zemljiška knjiga koče – vložen list z nalepljeno razglednico – kupna pogodba med Kranjsko industrijsko družbo in Avstrijskim turističnim klubom, 25. 1. 1883/31. 1. 1883, – inventar <i>Valvasor-Hütte</i> , napravljen 8. 11. 1903, vložen načrt tlorisa z zunanjim pogledom, 1 načrt barvni, 1 načrt tlorisa s stranskimi pogledi, koncesija, 1904 – korespondenca, delno slovenska, obisk <i>Valvasor-Hütte</i> 14. 8. 1904, kupna pogodba med Avstrijskim turističnim klubom in DuOeAV, 1903, kopija	Kranjska podružnica, <i>Valvasor-Hütte</i> (Valvasorjev dom pod Stolom)
OeAV SE 252.1013	Kranjska podružnica, koče (spisi): <i>Tri- glavsen-Hütte</i> (Koča pri Triglavskih jezerih)	1913–1914	Spisi podružnice, <i>Triglavsen-Hütte</i> : – zemljiška knjiga koče – vložen list z nalepljeno razglednico – razširjena gradnja 1913/14: opis gradnje, več načrtov, različni pogledi	Kranjska podružnica, <i>Tri- glavsen-Hütte</i> (Koča pri Triglavskih jezerih)

Priloga 2: Premožensko stanje Kranjske podružnice leta 1895

Premoženjsko stanje Kranjske podružnice leta 1895 in predvideni stroški za leto 1896
(Archiv Alpenverein Innsbruck, OeAV SE 252.101 S. Krain fol. 141-150, Voranschlag)

Vermögens-Stand	
der Section «Krain» des deutschen und österreichischen Alpenvereines am Ende des Jahres 1895.	
1 Hütten-Antheilschein der Section «Gastein»	fl. 10.—
Sparcasse-Einlage auf Büchel Nr. 206.419	1770.—
Vorrath an Schlossberg-Panoramen	29-15
» » Billichgrazer Berge	64-88
» » Umgebungskarte von Laibach	11-06
» » Vereinszeichen	5.—
» » Conserven	157-17
Rückständige Mitgliederbeiträge	79.—
Rückstände an «Östalpen»	1-80
Cassarest	26-69
Guthaben bei der Centrale für vorausbezahlten Beitrag zur Führer-Versorgungscasse	15.—
	fl. 2169-75
Laibach am 21. December 1895.	
	Rudolf Kirbisch m. p. <small>Cassier.</small>
Geprüft und richtig befunden:	
Moriz Roschnik m. p. <small>Schriftführer.</small>	Dr. Rudolf Roschnik m. p. <small>Vorstand.</small>
	Otto Fischer m. p. <small>Cassier-Stellvertreter.</small>
Voranschlag für das Jahr 1896.	
Erfordernis:	
Für die Centrale	fl. 800.—
Kosten der Vorträge	40.—
Porto und sonstige Auslagen	100.—
Bibliothek	100.—
Anschaffung eines photographischen Apparates	150.—
Unvorhergesehene Auslagen	100.—
Wege	200.—
Einrichtung eines Dachzimmers in der Deschmann-Hütte, Aufstellung eines Deschmannbildes und einer Erinnerungstafel zu Ehren der krainischen Sparcasse in derselben	800.—
Neues Bettzeug für die Golica-Hütte	400.—
Triglavwege	600.—
Vorarbeiten für einen Hüttenbau in den Steiner Alpen	750.—
	fl. 4040.—
Bedeckung:	
Überschuss vom Jahre 1895	fl. 1796-69
Rückständige Mitgliederbeiträge	79.—
Rückstände für «Östalpen»	1-80
Guthaben bei der Centrale	15.—
Durch Verkauf von Vereinsveröffentlichungen und Abzeichen	15.—
215 Mitgliederbeiträge	1075.—
Subvention der Centrale für Triglavwege	600.—
	fl. 3582-49
	verbleibt ein Abgang von fl. 457-51
für dessen Deckung der Ausschuss durch außerordentliche Einnahmen zu sorgen haben wird.	
Laibach am 21. December 1895.	
Dr. Rudolf Roschnik m. p. <small>Vorstand.</small>	Rudolf Kirbisch m. p. <small>Cassier.</small>

Priloga 3: Člani glavnega odbora Kranjske podružnice 1874-1918⁸¹⁶

1874

predsednik: Ottomar Bamberg
zapisnikar: Christian Klauser
blagajnik: dr. Alfons Mosche
člana: dr. Alois Valenta, dr. Julius v. Vesteneck

1875

predsednik: Ottomar Bamberg
zapisnikar: Christian Klauser
blagajnik: dr. Alfons Mosche
člana: prof. Wilh. Linhart, dr. Julius v. Vesteneck

1876-1877

predsednik: Ottomar Bamberg
zapisnikar: Christian Klauser
blagajnik: dr. Alfons Mosche
člana: prof. Wilh. Linhart, prof. Michael Wurner

1881-1883

predsednik: Karl Deschmann
namestnik predsednika: prof. Michael Wurner
zapisnikar: Johann v. Feyrer
blagajnik: Ernst Stöckl
namestnik blagajnika: Jakob Witt

1884

predsednik: Karl Deschmann
namestnik predsednika: prof. Wilhelm Voß
zapisnikar: Johann v. Feyrer
blagajnik: Ernst Stöckl
namestnik blagajnika: Jakob Witt

1885-1887

predsednik: Karl Deschmann
namestnik predsednika: prof. Wilhelm Voß
zapisnikar: Johann v. Feyrer
blagajnik: Ernst Stöckl
namestnik blagajnika: Ottomar Bamberg (tudi oskrbnik koč)

816 Do leta 1901 so podatki iz »Die Sectionsausschüsse von 1874 bis 1901«, *Festschrift*, str. 41-42, potem v letnih poročilih Kranjske podružnice. Za leto 1915 letnega poročila ni bilo mogoče dobiti. V seznamu so funkcije članov izpisane iz virov.

1888

predsednik: Karl Deschmann
 namestnik predsednika: Markwart baron Schönberger
 zapisnikar: Albin R. von Luschan
 blagajnik: Ernst Stöckl
 namestnik blagajnika: Heinrich Gallé (tudi nadzornik koč)

1889–do 2. 5. 1889 (se ni sestala)

Karl Deschmann †11.3.1889
 dr. Martin Ruch
 Albin R. von Luschan
 Armand Fröhlich
 Heinrich Gallé

1889

predsednik: prof. Wilhelm Voß
 namestnik predsednika: Ottomar Bamberg
 zapisnikar: Albin R. von Luschan
 blagajnik: Ernst Stöckl
 namestnik blagajnika: Heinrich Gallé (tudi nadzornik koč)

1890

predsednik: Anton R. v. Gariboldi
 namestnik predsednika: dr. Emil Bock
 zapisnikar 1: prof. Florian Hintner
 zapisnikar 2: Johann Sima
 blagajnik 1: Rudolf Kirbisch
 blagajnik 2: Ernst Stöckl
 nadzornik koč: Georg Hentschl

1891

predsednik: dr. Emil Bock
 namestnik predsednika: prof. Wilhelm Voß
 zapisnikar 1: Johann Sima
 zapisnikar 2: Viktor Naglas
 blagajnik 1: Rudolf Kirbisch
 blagajnik 2: Ubald v. Trnkóczy
 nadzornik koč: Georg Hentschl
 v tem letu sta se pridružita še Moriz Roschnik in prof. Josef Vesel

1892

predsednik: dr. Emil Bock
 namestnik predsednika: dr. Franz Heinz
 zapisnikar 1: dr. Rudolf Roschnik
 zapisnikar 2: prof. Josef Vesel
 blagajnik 1: Rudolf Kirbisch

blagajnik 2: Ubald v. Trnkóczy
nadzornik koč: Moriz Roschnik

1893

predsednik: dr. Emil Bock
namestnik predsednika: dr. Rudolf Roschnik
zapisnikar 1: Moriz Roschnik
zapisnikar 2: Ubald v. Trnkóczy
blagajnik 1: Rudolf Kirbisch
blagajnik 2: Albert Schäffer
nadzornik koč: prof. Josef Vesel

1894

predsednik: dr. Fritz Suppan †28. 4. 1894
namestnik predsednika: dr. Rudolf Roschnik
zapisnikar 1: Moriz Roschnik
zapisnikar 2: prof. Josef Vesel
blagajnik 1: Rudolf Kirbisch
blagajnik 2: Ubald v. Trnkóczy
nadzornik koč: Ignaz Elsner

1895-1896

predsednik: dr. Rudolf Roschnik
namestnik predsednika: prof. Josef Vesel
zapisnikar 1: Moriz Roschnik
zapisnikar 2: Hans Janesch
blagajnik 1: Rudolf Kirbisch
blagajnik 2: Otto Fischer
nadzornik koč: Ignaz Elsner

1897

predsednik: dr. Rudolf Roschnik
namestnik predsednika: prof. Josef Vesel
zapisnikar 1: Moriz Roschnik
zapisnikar 2: Hans Janesch
blagajnik 1: Rudolf Kirbisch
blagajnik 2: Otto Fischer
nadzornik koč: prof. Albin Belar

1898-1899

predsednik: dr. Rudolf Roschnik
namestnik predsednika: prof. Josef Vesel
zapisnikar 1: prof. Florian Hintner
zapisnikar 2: Otto Fischer
blagajnik 1: Rudolf Kirbisch
blagajnik 2: Anton Ječminek
nadzornik koč: prof. Albin Belar

1900

predsednik: dr. Rudolf Roschnik
 namestnik predsednika: prof. Albin Belar
 zapisnikar 1: prof. Florian Hintner
 zapisnikar 2: dr. August v. Plachki
 blagajnik 1: Rudolf Kirbisch
 blagajnik 2: prof. Josef Vesel
 nadzornik koč: Anton Ječminek (in vodja reševalne postaje)

1901

predsednik: dr. Rudolf Roschnik (odstopil 10. 7. 1901)
 namestnik predsednika: dr. August v. Plachki
 zapisnikar 1: dr. Rudolf Thomann
 zapisnikar 2: prof. Albin Belar
 blagajnik 1: Rudolf Kirbisch † 24. 7. 1901
 blagajnik 2: Otto Fischer
 nadzornik koč: Anton Ječminek

1902⁸¹⁷

predsednik: dr. August v. Plachki
 namestnik predsednika: dr. Rudolf Thomann
 zapisnikar 1: Konrad Stöcklinger
 zapisnikar 2: Karl Tschech
 blagajnik 1: Otto Fischer
 blagajnik 2: Anton Ječminek (vodja reševalne postaje)
 nadzornik koč: Vincenc Effenberger

1903⁸¹⁸

predsednik: dr. Rudolf Roschnik
 namestnik predsednika: dr. Rudolf Thomann
 zapisnikar 1: dr. Karl Galle
 zapisnikar 2: Konrad Stöcklinger
 blagajnik 1: Anton Ječminek
 blagajnik 2: Karl Tschech
 nadzornik koč: Vincenc Effenberger

1904⁸¹⁹

predsednik: dr. Rudolf Roschnik
 namestnik predsednika: dr. Rudolf Thomann
 zapisnikar 1: dr. Karl Galle
 zapisnikar 2: Franz Schwingenschuß

817 Section ‚Krain‘ des DuOeAV, »Jahresbericht 1902« (31. 1. 1903).

818 Section ‚Krain‘ des DuOeAV, »Jahresbericht 1903« (31. 1. 1904).

819 Section ‚Krain‘ des DuOeAV, »Jahresbericht 1904« (18. 1. 1905).

blagajnik 1: Anton Ječminek
blagajnik 2: Karl Tschech
nadzornik koč: Vincenc Effenberger

1905⁸²⁰

predsednik: dr. Rudolf Roschnik
namestnik predsednika: dr. Rudolf Thomann
zapisnikar: dr. Karl Galle
blagajnik 1: Anton Ječminek
blagajnik 2: Karl Tschech
nadzornik koč: Ottomar Bamberg
Za dograditev *Deschman-Hütte*: ing. Franz Schwingenschuß

1906⁸²¹

predsednik: dr. Rudolf Roschnik
namestnik predsednika: dr. Rudolf Thomann
zapisnikar: dr. Karl Galle
blagajnik 1: Anton Ječminek
blagajnik 2: Karl Tschech
nadzornik koč: Ottomar Bamberg
Za dograditev *Deschman-Hütte*: ing. Franz Schwingenschuß

1907⁸²²

predsednik: dr. Rudolf Roschnik
namestnik predsednika: dr. Rudolf Thomann
zapisnikar: dr. Karl Galle
blagajnik 1: Anton Ječminek
blagajnik 2: Karl Tschech
nadzornik koč: Franz Schwingenschuß in Max Klementschtsch

1908⁸²³

predsednik: dr. Rudolf Roschnik
namestnik predsednika: dr. Rudolf Thomann
zapisnikar: dr. Rudolf Rothaug
blagajnik 1: Ottomar Bamberg
blagajnik 2: Karl Tschech
nadzornika koč: Max Klementschtsch

820 Section ‚Krain‘ des DuOeAV, »Jahresbericht 1905« (17. 1. 1906).

821 Section ‚Krain‘ des DuOeAV, »Jahresbericht 1906« (14. 1. 1907).

822 Section ‚Krain‘ des DuOeAV, »Jahresbericht 1907« (16. 1. 1908).

823 Section ‚Krain‘ des DuOeAV, »Jahresbericht 1908« (21. 1. 1909).

1909⁸²⁴

predsednik: dr. Rudolf Roschnik
 namestnik predsednika: dr. Rudolf Thomann
 zapisnikar: dr. Rudolf Rothaug
 blagajnik 1: Karl Tschech
 blagajnik 2: ing. Karl Kos
 nadzornik koč: Max Klementsčitsch in Heinrich Ludwig

1910⁸²⁵

predsednik: Heinrich Ludwig
 namestnik predsednika: Emil Schmidt
 zapisnikar: dr. Rudolf Rothaug
 blagajnik 1: Karl Tschech
 blagajnik 2: ing. Karel Kos
 nadzornik koč 1: Max Klementsčitsch
 nadzornik koč 2: Walter Rizzi

1911⁸²⁶

predsednik: Heinrich Ludwig
 namestnik predsednika: Walter Rizzi
 zapisnikar: Karl Kos in dr. Fritz Lukmann
 blagajnik 1: Karl Tschech
 blagajnik 2: Wilhelm Thielmann
 nadzorniki koč: Leo Hamann, Emil Klauer, Max Klementsčitsch

1912⁸²⁷

predsednik: Heinrich Ludwig
 namestnik predsednika: Walter Rizzi
 zapisnikar: prof. dr. Heinrich Swoboda
 blagajnik: Karl Tschech
 član: ing. Nikolaus Polyak
 nadzorniki koč: Wilhelm Thielmann, Max Klementsčitsch, Leo Hamann in Emil Klauer

1913⁸²⁸

predsednik: Heinrich Ludwig
 namestnik predsednika: Walter Rizzi
 zapisnikar: ing. Nikolaus Polyak
 blagajnik: Karl Tschech
 nadzorniki koč: Max Klementsčitsch, Leo Hamann, Wilhelm Thielmann in Emil Klauer
 član: Josef Klauer

824 Section ‚Krain‘ des DuOeAV, »Jahresbericht 1909« (14 .1. 1910).

825 Section ‚Krain‘ des DuOeAV, »Jahresbericht 1910« (10. 2. 1911).

826 Section ‚Krain‘ des DuOeAV, »Jahresberich 1911« (13. 3. 1912), str. 9.

827 Section ‚Krain‘ des DuOeAV, »Jahresbericht 1912« (13. 2. 1913).

828 Section ‚Krain‘ des DuOeAV, » Jahresbericht über das 32. (39) Vereinsjahr« (26. 2. 1913).

1914⁸²⁹

predsednik: Heinrich Ludwig
namestnik predsednika: Leopold Bürger
zapisnikar: Walter Rizzi
blagajnik: Karl Tschsch
nadzorniki koč: Max Klementsčitsch, Josef Klauer, Wilhelm Thielmann in Emil Klauer
član: Leo Hamann

1916⁸³⁰

predsednik: Heinrich Ludwig
namestnik predsednika: Leopold Bürger,
blagajnik: Karl Tschsch
nadzorniki koč: dr. Georg Sauseng, Max Klementsčitsch, Emil Klauer, Walter Rizzi
član: Leo Hamann

1917⁸³¹

predsednik: Heinrich Ludwig
namestnik predsednika: Leopold Bürger,
zapisnikar: dr. Georg Sauseng
blagajnik: Karl Tschsch
člani: Max Klementsčitsch, Emil Klauer, Josef Klauer, Walter Rizzi, dr. Franz Poje (zadnji štirje so bili na fronti)

1918⁸³²

predsednik: Heinrich Ludwig
namestnik predsednika: Leopold Bürger,
zapisnikar: Dr. Georg Sauseng (v vojski)
blagajnik: Karl Tschsch
člani: Max Klementsčitsch, Emil Klauer, Josef Klauer, Walter Rizzi, dr. Franz Poje (zadnji štirje so bili na fronti)

829 Section ‚Krain‘ des DuOeAV, »Jahresbericht 1914,« (13. 3. 1915).

830 Section ‚Krain‘ des DuOeAV, »Jahresbericht 1916« (23. 2. 1917).

831 Section ‚Krain‘ des DuOeAV, »Jahresbericht 1917« (april 1917).

832 Section ‚Krain‘ des DuOeAV, »Jahresbericht 1918« (23. 3. 1919).

Priloga 4: Društveni večeri in letne seje Kranjske podružnice (1881 – 1919)⁸³³

1881

25. november: ustanovna seja
 12. december: Karl Deschmann: *Balthasar Hacquet*
 27. december: Anton R. von Gariboldi: *Das Trentathal*. Karl Deschmann: *Die Reste einstiger Gletscher in Oberkrain; das Alpenglühen*

1882

16. januar: Timon Labacensis: *Gedichte auf Alpenpflanzen*; Karl Deschmann: *Krainische Berg- und Alpensagen*
 30. januar: prof. Michael Wurner: *Das Brockengespenst*; Ernst Stöckl: *Ein Winterausflug auf den Monte Maggiore*; Karl Deschmann: *Erinnerung an den 100. Geburtstag des Erzherzogs Johann*
 14. februar: Hans Tauber iz Merana: *Land und Leute in Tirol*; Karl Deschmann: *Über Nauportus*
 5. marec: Karl Deschmann: *Die Bilichfang in Krain*; Ernst Stöckl: *Ausflug zu den Sieben Seen*
 20. marec: dr. Fritz Keesbacher: *Alpine Diätetik*
 26. april: dr. Adolf Schaffer: *Reisebilder aus Palästina*
 15. maj: Ernst Stöckl: *Ausflug auf den Javornik*; Karl Deschmann: *Über zwei Alpenpflanzen Saxifraga petrea und Pedicularis acaulis*; Major R. von Födransperg: *Ausflug in die Ischkaschlucht*; Theodor Rüll: *Ausflug auf den Mokrizberg*; Karl Konschegg: *Baumbachs Dichtung*
 14. junij: Karl Deschmann: *Die Alpenkrähe (Fregilus garralus)*; Theodor Rüll: *Ein Pfingstmorgen auf der Germada*; Johan Belé: *Die Golica ober Asling*
 20. november: dr. Heinrich Gartenauer: *Der IV. Alpina Congress und der IX. Generalversammlung des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereines in Salzburg*; Karl Deschmann: *Über Taubengrotten und deren Bewohner in Krain und Küstenland*
 20. december: Karl Deschmann: *Die Niederschläge im September und Oktober 1882 in den Südalpen*

1883

15. januar: seja glavnega odbora
 29. januar: prof. Emmerich Nedwed: *Die Alpen im Vergleiche zu einigen der wichtigsten Gebirgssysteme der Erde*; Karl Deschmann: *Verschiedenes (Der Rackelhahn; Dante in Tolmein)*
 26. februar: dr. Heinrich Gartenauer: *Entstehungsgeschichte der Kalkalpen*
 12. marec: prof. Edward Samhaber: *Die Alpen im Lichte deutscher Dichtung*; Karl Deschmann: *Periodische Überschwemmungen in den krainischen Kesselthälern; die ältesten*

833 Podatki do leta 1901 so prepisani iz spominskega zbornika (*Festschrift*), »Die Vereinsabende der Section Krain von 1881–1901«, str. 42–46. Od leta 1901 do 1919 so podatki iz letnih poročil podružnice.

Ansiedlungen in der Wochein; Ernst Stöckl: Ausflug durch das Kankerthal auf den Grintouc und Hochobir

- 10. april: dr. Fritz Keesbacher: *Der Mensch in den Alpen*
- 28. april: župnik August Knießner: *Die hohe Tatra*; Karl Deschmann: *Nachruf für Bergrath Lipold*
- 7. maj: Ottomar Bamberg: *Auerhahnjagden in Krain*; Karl Deschmann: *Eisgrotten in Krain*
- 2. oktober: pogovori o društvenih zadevah
- 12. november: prof. Wilhelm Linhart: *Die Friedrichsteiner Eisgrotte*; Karl Deschmann: *Zur Kartographie Krains*
- 26. november: Karl Deschmann: *Brockengespenft am Laibacher Schlossberge am 25. November 1888*; *Humphry Davys Reisen in Krain*
- 10. december: prof. Wilhelm Voß: *Über die Fauna Krains*; dr. J. J. Binder: *Die Ersteigung der Karalpe*

1884

- 13. januar: seja glavnega odbora
- 28. januar: Theodor Rüll: *Wanderungen im Karstgebiet*; Karl Deschmann: *Die Meteorologie und der Alpenverein*
- 18. februar: prvi humoristični večer
- 10. marec: Karl Deschmann: *Verschiedene Mittheilungen (Literatur der Ersteigung des Großglockners; Orographie des Stanig itd.)*
- 31. marec in 28. april: Anton N. v. Gariboldi: *Schilderungen aus dem Wurznertal, I und II*
- 18. maj: pogovori o društvenih zadevah
- 10. november: Johann Sima: *Bericht über die Generalversammlung*; Wilhelm Voß: *Mineralogie von Steiermark*
- 24. november: prof. Wilhelm Wurner: *Sommernachtssturm*; Karl Deschmann: *Elmsfeuer in Krain*
- 16. oktober: Josef Stussiner: *Streifzüge in Thessalien*

1885

- 19. januar: seja glavnega odbora
- 8. februar: Karl Klementsčitsch: *Ersteigung des Großglockners*
- 17. februar: drugi humoristični večer
- 8. marec: prof. Edward Samhaber: *Mönch Huchbald, alpine dramatische Dichtung*
- 28. marec: Johann Sima: *Die oberitalischen Seen*
- 17. april: Franz Kraus: *Das Grottensystem des Poik- und Unzgebietes*
- 4. maj: Karl Deschmann: *Die neueste geologische Durchforschung des Triglav- und Manhartgebietes durch Diener; Quellenforschungen in Krain*
- 10. junij: pogovori o društvenih zadevah
- 20. avgust: društveni večer v čast slavnostnih gostov Beljaške podružnice
- 14. november: pogovorni večer (*Hochwasser in Oberkrain*)

1886

- 25. januar: Anton R. v. Gariboldi: *Über die Vertheilung der Sammelgelder anlässlich des Hochwassers*

- 8. februar: glavna skupščina
- 22. februar: Karl Deschmann: *Sanct Elmsfeuer am Jantschberge*
- 9. marec: tretji humoristični večer
- 18. april: Julius Schmidt: *Ausflüge im Quarnero*
- 25. oktober: pogovori o društvenih zadevah
- 22. november: Johann Sima: *Ausflug nach Lichtenstein, Land und Leute daselbst*
- 6. december: Julius Schmidt: *Alpensagen in Oberkrain*; Karl Deschmann: *Meteorologie in den Alpen*

1887

- 14. februar: glavna skupščina
- 17. februar: prvi plesni večer
- 29. marec: pogovori o društvenih zadevah; Karl Deschmann: *Über Wilhelm Puticks; neue Forschungen am Karst; über mehrere alte Urkunden*
- 18. julij: pogovorni večer: slovesnosti ob odprtju triglavske koče
- 17. oktober: dr. Adolf Schaffer: *Über den 25jährigen Bestand der Section Austria*; Karl Deschmann: *Über St. Kanzian bei Divacca und Rakek*
- 7. november: pogovori o društvenih zadevah
- 5. december: Karl Deschmann: *Die Steiner Alpen (Relief und photographische Aufnahmen)*
- 19. december: seja glavnega odbora

1888

- 1. februar: drugi plesni večer
- 3. marec: prof. Wilhelm Voß: *Das Edelweiß*
- 12. marec: Johann Sima: *Von den Ligurischen Alpen zum Apennin*
- 26. marec: Victor Gallé: *Reise- und Jagdbilder aus dem Orient*
- 16. april: Anton N. v. Gariboldi: *Schilderungen aus den Julischen Alpenthälern; alpines Wesen in Krain*
- 16. april: dr. J. J. Binder: *Parthenais oder die Alpenreise zur Jungfrau, idyllisches Epos von Jens Baggesen*
- 17. december: Otto Detela: *Ein Besuch des Sonnblick bei Rauris*

1889

- 7. januar: dr. Adolf Hauffen: *Spaziergänge, Reisen und Naturbeobachtungen der Deutschen im Mittelalter*
- 28. januar: Victor Gallé: *Die Gemse und deren Jagd*
- 18. februar: glavna skupščina
- 25. februar: župnik August Knießner: *Ein Ausflug zur Szepes-Belaer Tropfsteinhöhle in der hohen Tatra*
- 28. marec: dr. Fritz Keesbacher: *Gedenkrede an Karl Deschmann*; prof. Wilhelm Voß: *Die floristische Thätigkeit Karl Deschmanns*
- 2. april: glavna skupščina
- 28. oktober: prof. Wilhelm Voß: *Naturhistorisches aus den Karawanken*
- 18. november: Johann Sima: *Das Rockgebiet*
- 8. december: prof. Wilhelm Hallada: *Ojstrica*
- 28. december: Albin Belar: *Das Triglavgebiet*

1890

13. januar: glavna skupščina
 10. februar: dr. Emil Bock: *Die Grotten von Groß-Otok*
 8. marec: Moriz Topolanski: *Über meteorologische Wetterkarten*
 17. marec: Ottomar Bamberg: *Eine Ersteigung des Eiffelthurmes*
 17. april: Anton N. v. Gariboldi: *Die Nothweinklamm*
 24. november: prof. Wilhelm Voß: *Die Poklukaschlucht*
 1. december: dr. Emil Bock: *Ein Ausflug in den Martulikgraben und nach Zaakam*; dr. Fritz Keesbacher: *Eine Großvenediger-Fahrt vor 40 Jahren*
 15. december: Ernst Stöckl: *Die Steiner Alpen und die Aufgabe der Section Krain in denselben*

1891

7. januar: glavna skupščina
 18. januar: dr. Heinrich Gartenauer: *Das Wandern der Vögel*
 4. februar: Moriz Topolanski: *Über das Wetter*
 18. februar: prof. dr. Oskar Gratzy: *Die Steiner Alpen*
 2. marec: nadporočnik G. Hentke: *Vorarbeiten und Herstellung der Specialkarte.*
 16. marec: Friedrich Müller (Trst): *Die Grotten von St. Kanzian.*
 6. april: Johann Subic: *Amateur-Photographie.*
 7. avgust: sprejem gostov iz Gradca.
 14. november: Anton N. v. Gariboldi: *Das Iser- und Riesengebirge, I.*
 28. november: dr. Heinrich Gartenauer: *Vulcane*
 9. december: Anton N. v. Gariboldi: *Das Iser- und Riesengebirge, II.*
 28. december: glavna skupščina

1892

11. januar: prof. dr. Heinrich Gartenauer: *Die Falb'sche Theorie und Erdbeben*
 24. januar: dr. J. Kugy (Triest): *Eine Besteigung des Montblanc von der italienischen Seite*
 4. marec: Josef Vesel: *Der Tourist als Landschaftsmaler*
 28. marec: dr. Fritz Suppan: *Wanderungen in Gottschee und an der Kulpa*
 4. april: Johann Sima: *Über die Billichgrazer Dolomiten*
 21. april: dr. Franz Heinz: *Das mährisch-schlesische Gesenke*
 7. november: dr. Oskar Gratzy: *Eine Radfahrreise durch das Veltlin*
 28. november: Heinrich Schollmayer: *Über das Schneeschublaufen*

1893

11. januar: seja glavnega odbora
 25. januar: dr. Emil Bock: *Über den Luknapass durch die Trenta nach Kronau*
 25. februar: pogovorni večer; *Über Unglücksfälle in den Alpen und deren Verhütung*
 11. marec: prof. Florian Hintner: *Alpenscheu und Naturfreude im deutschen Mittelalter, I*
 22. marec: prof. Florian Hintner: *Alpenscheu und Naturfreude im deutschen Mittelalter, II*
 9. november: Josef Vesel: *Eine Besteigung des Großglockners und Bramkofels*
 29. november: dr. Emil Bock: *Ein Octobertag in den Julischen Alpen*
 22. december: dr. Fritz Keesbacher: *Eine Wagenfahrt in den Dolomiten*

1894

18. januar: seja glavnega odbora
 7. marec: Heinrich Schollmayer: *Das Schneeberggebiet*
 27. marec: Albin Belar: *Wanderung durch die Lika und zu den Plitwicer Seen*
 26. maj: Gustav Bois de Chesne: *Das Matterhorn*
 15. november: dr. Emil Bock: *Streifzüge durch die Geschichte der Alpen*
 21. december: Victor Dolenz: *Aus den Wocheiner Bergen*

1895

10. januar: seja glavnega odbora
 3. marec: dr. Camillo Baumgartner (Gradec): *Aus den Julischen Alpen*
 21. marec: dr. Julius R. v. Payer (Dunaj): *Die neue Nordpolexpedition*
 8. april: prof. Adolf Gstirner: *Die Wischberggruppe*
 7. november: dr. Emil Bock: *Die Bergkrankheit*
 19. december: dr. J. J. Binder: *Bergfahrten in Griechenland, I*

1896

3. januar: dr. J. J. Binder: *Bergfahrten in Griechenland, II*
 7. januar: seja glavnega odbora
 27. februar: prof. Florian Hintner: *Ein Papsttourist aus den Tagen des Humanismus*
 24. marec: dr. Igo Kaup (Gradec): *Eine führerlose Traversierung des Matterhorns*
 16. in 23. april: dr. Emil Bock: *Erste Hilfeleistung bei Unglücksfällen im Gebirge mit Demonstrationen*
 1. december: dr. Emil Bock: *Eine Besteigung des Vesuvs*

1897

14. januar: seja glavnega odbora
 3. april: Friedrich Müller (Trst): *Die Erforschung des Riesenschlundes der Kačna jama*
 3. maj: dr. Emil Bock: *Ein Tag in Pompeji*
 18. december: prof. Albin Belar: *Eine Besteigung des Ätna, I*

1898

18. januar: seja glavnega odbora
 12. marec: prof. Albin Belar: *Ein Morgen am Ätnakrater*
 22. marec: prof. Arthur Achleitner: *Alpin-humoristischer Vortrag* (v sodelovanju z orkestrom Ljubljanskega kolesarskega kluba)
 10. maj: Alba Hintner: *Eine vergessene Ecke der Julischen Alpen*
 29. november: dr. Emil Bock: *Wandertage in Sicilien, I. Taormina, Syrakus*

1899

24. januar: seja glavnega odbora
 18. april: Leopold Pettauer: *Was verdanken die Geographie und die Naturwissenschaften der Thätigkeit des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereines?*
 16. november: dr. Emil Bock: *Wandertage in Sicilien, II. Girgenti und Palermo*
 16. december: dr. Richard Tschech: *Bilder aus den Julischen Alpen*

1900

29. januar: seja glavnega odbora
 14. marec: Karl Mulley: *Bergfahrten im Dienste der Pflanzenkunde*
 25. april in 9. maj: Frau Alba Hintner: *Berggänge an der kärntisch-krainischen und krainisch-steirischen Länderscheide, I. (Karawanken), II. (Steiner Alpen)*
 8. december: prof. Albin Belar: *Eine Reise durch die Schweiz zur Generalversammlung in Straßburg*

1901

3. januar: prof. dr. Heinrich Gartenauer: *Bilder aus Tirol*
 31. januar: seja glavnega odbora
 19. marec: Heinrich Ludwig: *Eine Bergfahrt auf den Ortler*
 6. maj: dr. Emil Bock: *Ein Ausflug zur Vofshütte, Schattenbilder vom Rhein*

1902⁸³⁴

15. januar: seja glavnega odbora
 v prvi polovici leta: dr. Julius R. v. Payer (Dunaj): *Die neue Nordpolexpedition*; Notar Tschellbüll (Beljak): *Verse und Erzählungen*; prof. Ernst Gstirner (Gradec): *Über Manhart*

1903⁸³⁵

17. januar: planinsko praznovanje v kazinski dvorani
 31. januar: seja glavnega odbora
 20. oktober: dr. Kurt Boeck: *Über indische Gletscherfahrten im Himalayagebiete*

1904⁸³⁶

31. januar: seja glavnega odbora
 7. maj: prof. Josef Vesel: *Über eine Besteigung des Großvenedigs*

1905⁸³⁷

18. januar: glavna skupščina

1906⁸³⁸

17. januar: seja glavnega odbora
 2. marec: Karl Wipplinger (Gradec): *Über die Eis- und Dolomitenwelt Tirols*
 20. april: dr. Otto Jauker: *Bosnien und Herzegowina*

1907⁸³⁹

14. januar: seja glavnega odbora

834 Section ‚Krain‘ des DuOeAV, »Jahresbericht 1902« (31. 1. 1903).

835 Section ‚Krain‘ des DuOeAV, »Jahresbericht 1903« (31. 1. 1904).

836 Section ‚Krain‘ des DuOeAV, »Jahresbericht 1904« (18. 1. 1905).

837 Section ‚Krain‘ des DuOeAV, »Jahresbericht 1905« (17. 1. 1906).

838 Section ‚Krain‘ des DuOeAV, »Jahresbericht 1906« (14. 1. 1907).

839 Section ‚Krain‘ des DuOeAV, »Jahresbericht 1907« (16. 1. 1908).

9. marec: dr. Emil Bock: *Über einen Tag in Tunis*

4. maj: dr. Emil Bock: *Über einen Tag in Tunis*

1908⁸⁴⁰

16. januar: seja glavnega odbora

16. januar. prof. Otto Jauker: *Über Griechenland* in *Über die österreichischen Kalkalpen*

9. april: Albert Blattmann (Dunaj): *Über die Ersteigung der Triglavnordwand*

1909⁸⁴¹

21. januar: seja glavnega odbora

1910⁸⁴²

14. januar: seja glavnega odbora

13. marec: dr. Otto Jauker: *Über eine Reise von Kairo nach Assuan*

1911⁸⁴³

1. februar: alpine Fest

10. februar: seja glavnega odbora

1912⁸⁴⁴

13. marec: seja glavnega odbora

1913⁸⁴⁵

13. februar: seja glavnega odbora

24. januar: prof. Theodor Prossen: *Über Bergfahrten in den Mallnitzer Tauern*

9. marec: Vasco Taglia-Pietra: *Wunder der Andenwelt*

18. april: Emil Klauer: *Über die krainische Bergwelt*

1914⁸⁴⁶

18. januar: seja glavnega odbora

1915

13. marec: seja glavnega odbora

1916⁸⁴⁷

23. februar: seja glavnega odbora

840 Section ‚Krain‘ des DuOeAV, »Jahresbericht 1908« (21. 1. 1909).

841 Section ‚Krain‘ des DuOeAV, »Jahresbericht 1909« (14. 1. 1910).

842 Section ‚Krain‘ des DuOeAV, »Jahresbericht 1910« (10. 2. 1911).

843 Section ‚Krain‘ des DuOeAV, »Jahresbericht 1911« (13. 3. 1912).

844 Section ‚Krain‘ des DuOeAV, »Jahresbericht 1912« (13. 2. 1913).

845 Section ‚Krain‘ des DuOeAV, »Jahresbericht über das 32. (39) Vereinsjahr« (26. 2. 1913).

846 Section ‚Krain‘ des DuOeAV, »Jahresbericht 1914« (13. 3. 1915).

847 Section ‚Krain‘ des DuOeAV, »Jahresbericht 1916« (23. 2. 1917).

1917⁸⁴⁸

23. februar: seja glavnega odbora

1918⁸⁴⁹

april: seja glavnega odbora

1919

23. marec: seja glavnega odbora

848 Section ‚Krain‘ des DuOeAV, »Jahresbericht 1917« (april 1917).

849 Section ‚Krain‘ des DuOeAV, »Jahresbericht 1918« (23. 3. 1919).

Priloga 5: Obiskovalci koč po nacionalnih oznakah (1908–1913)

Tabela 1: Vrsta in število obiskovalcev koč leta 1908⁸⁵⁰

Ime koč	Člani DuOeAV	Drugi Nemci	Slovani*	Italijani	Drugi	Skupno	Nočitve
<i>Deschmann.</i>	258	206	56	23	25	568	374
<i>Maria Ther.</i>	163	95	44	16	9	327	102
<i>Siebenseen.</i>	77	45	54	/	3	179	45
<i>Voss.</i>	302	204	116	35	43	700	223
<i>Zois.</i>	62	55	113	7	1	238	107
<i>Golica</i>	268	283	34	47	36	668	215
<i>Valvas.</i>	47	35	20	25	4	131	61
Skupno	1177	923	437	153	121	2811	1127

*pretežno dnevni gostje

Tabela 2: Vrsta in število obiskovalcev koč leta 1909⁸⁵¹

Ime koč	Člani DuOeAV	Drugi Nemci	Slovani	Italijani	Drugi	Skupno	Nočitve
<i>Deschmann.</i>	231	170	56	31	4	492	357
<i>Maria Ther.</i>	150	140	47	10	2	349	105
<i>Siebenseen.</i>	39	68	35	1	/	143	72
<i>Voss.</i>	377	182	111	30	/	700	172
<i>Zois.</i>	59	55	84	/	11	209	96
<i>Golica</i>	323	317	62	22	33	752	237
<i>Valvas.</i>	55	26	17	20	4	122	44
Skupno	1234	958	412	114	54	2772	1083

850 Section 'Krain' des DuOeAV, »Jahresbericht 1908« (21. 1. 1909).

851 Section 'Krain' des DuOeAV, »Jahresbericht 1909« (14. 1. 1910).

Tabela 3: Vrsta in število obiskovalcev koč leta 1910⁸⁵²

Ime koč	Člani DuOeAV	Drugi Nemci	Slovani	Italijani	Drugi	Skupno	Nočitve
<i>Deschmann.</i>	335	221	33	37	3	629	413
<i>Maria Ther.</i>	245	81	37	7	8	378	123
<i>Siebenseen.</i>	78	38	40	3	2	161	50
<i>Voss.</i>	248	152	113	94	1	608	121
<i>Zois.</i>	65	44	90	/	11	210	113
<i>Golica</i>	341	366	56	15	9	787	226
<i>Valvas.</i>	66	38	21	34	3	162	62
Skupno	1378	940	390	190	37	2935	1108

Tabela 4: Vrsta in število obiskovalcev koč leta 1911⁸⁵³

Ime koč	Člani DuOeAV	Drugi Nemci	Slovani	Italijani	Drugi	Skupno	Nočitve
<i>Deschmann.</i>	400	251	47	12	8	718	454
<i>Maria Ther.,</i> stara	127	142	30	6	/	305	119
nova	202	132	52	14	10	410	149
<i>Siebenseen.</i>	119	85	71	18	/	293	116
<i>Voss.</i>	332	271	175	100	6	884	261
<i>Zois.</i>	83	64	111	3	/	261	126
<i>Golica</i>	349	423	38	28	30	868	283
<i>Valvas.</i>	47	44	18	10	1	120	52
Skupno	1659	1412	542	191	55	3859	1560

852 Section 'Krain' des DuOeAV, »Jahresberich 1910« (10. 2. 1911).

853 Section 'Krain' des DuOeAV, »Jahresberich 1910« (10. 2. 1911).

Tabela 5: Vrsta in število obiskovalcev koč leta 1912⁸⁵⁴

Ime koč	Člani DuOeAV	Drugi Nemci	Slovani	Italijani	Drugi	Skupno	Nočitve
<i>Deschmann.</i>	280	143	30	34	5	492	317
<i>Maria Ther.</i>	251	130	32	26	/	439	205
<i>Siebenseen.</i>	106	43	63	21	/	233	104
<i>Golica</i>	338	410	48	59	33	888	266
<i>Valvas.</i>	107	57	17	12	4	197	57
<i>Voss.</i>	433	294	45	35	11	818	276
<i>Zois.</i>	87	73	90	4	/	254	160
Skupno	1602	1150	325	191	53	3321	1385

Tabela 6: Vrsta in število obiskovalcev koč leta 1913⁸⁵⁵

Ime koč	Člani DuOeAV	Drugi Nemci	Slovani	Italijani	Drugi	Skupno	Nočitve
<i>Deschmann.</i>	367	216	51	23	/	687	468
<i>Maria Ther.</i>	356	202	44	9	3	614	249
<i>Siebenseen.</i>	191	89	63	11	/	354	132
<i>Voss</i>	485	426	16	58	2	987	390
<i>Zois.</i>	105	67	121	/	/	293	123
<i>Golica</i>	435	605	72	22	13	1147	226
<i>Valvas.</i>	79	44	20	15	8	166	49
Skupno	2018	1679	387	138	26	4248	1637

854 Section 'Krain' des DuOeAV, »Jahresbericht 1912« (13. 2. 1913).

855 Section 'Krain' des DuOeAV, »Jahresbericht über das 32. (39.) Vereinsjahr« (26. 2. 1913).

Priloga 6: Seznam poti in vodnikov za leto 1908

Seznam poti in vodnikov za leto 1908 (»Winke für die Besucher der Julischen Alpen, Karawanken und Steiner Alpen«, Section ‚Krain‘ des DuOeAV, »Jahresbericht 1907« (16. 1. 1908))

Deutscher und Österr. Alpenverein.

(Aus dem Kalender für 1908.)

Winke für die Besucher der Julischen Alpen, Karawanken und Steiner Alpen.

Deutsche Reisende werden zur Vermeidung von Verwechslungen und Irreführungen aufmerksam gemacht, daß in den Krainischen und den angrenzenden Gebirgen neben den Hütten des Deutschen und Österreichischen Alpenvereins vielfach Konkurrenzhütten des deutschfeindlichen „Slovensko planinsko društvo“ (slovenischen Alpenvereines) bestehen. Desgleichen gibt es Konkurrenzwege, Konkurrenzmarkierungen, slovenische Gipfelbücher neben deutschen; slovenische Bergführer neben jenen des D. u. Ö. Alpenvereins.

D. u. Ö. Alpenverein:
 Deschmannhaus am Triglav, S. Krain.
 Maria Theresienhütte am Triglav, S. Krain.
 Kalkkogelhütte (Gohlschhütte) in den Karawanken, Gau Aßling.
 Klagenfurter Hütte, Karawanken und Valvasorhütte, Gau Aßling am Hochstuhl.
 Koroschihütte auf der Ojstriza, S. Gili.

Urata-Triglavweg zum Deschmannhaus, S. Krain.
 Steig Deschmannhaus-Kredarzsattel, S. Krain.
 Steig Urata-Luknjana, südlicher alter Steig, markiert von der S. Krain.
 Steig Luknjana-Javoralpe-Sadma (Trental), S. Krainland.

Slovenische Konkurrenz:
 Kredaricahütte.
 Vodnikhütte in Beilopjeje.
 Kadlinichütte am Kalkkogel.
 Präsernhütte am Hochstuhl im Gau.
 Kocbekhütte a. d. Ojstriza.

Tominšekweg z. Kredaricahütte.
 Parallelweg (oberer Steig).
 Nördlicher Konkurrenzsteig.
 Südlicher Konkurrenzsteig.

D. u. Ö. Alpenverein:

Skokweg, markiert von der S. Krain und Eneyweg der S. Krainland.
 Steig Rinkafall-Okreschelhütte, S. Gili.

Deutsch. Gipfelbuch des Triglav.
 „ d. Grintonz.
 „ d. Ojstriza.

Bergführer unter Aufsicht des D. u. Ö. Alpenvereins:

in Weissenfels: Eichletter J., Juvan J.
 „ Kronau: Kosmač Johann, Koschir Alois, Otiz Mich., Petschar Joh., Rogar Joh.
 „ Lengenfeld-Mojstrana: Hiebalna Klem. und Jos., Kováč Peter, Lah Gregor, Orehovnik Joh., Rabič Joh. und Peter, Skumavc Franz, Urbas Franz.
 „ Jauerburg-Veldes: Ausseneck Franz, Plemel Val., Vovk Anton.
 „ der Wochtein: Arn Matth., Boltar Joh., Uclar Lorenz, Logar Kaspar, Skantar Lorenz.
 im Trentatal: Komac Andr. und J., Sore Joh.
 in den Steiner Alpen: Deschmann Franz, Kremser Franz, Pototschnik Lor.

Slovenische Konkurrenz:

Komarsteig.

Linker Steig: Rinkafall-Okreschelhütte.

Slovenische Gipfelbuch.

Slovenische Konkurrenzführer:

in Weissenfels-Ratschach: Kuri Joh., Petraš Joh.
 „ Kronau: Zerjav, Gregor und Johann.
 „ Lengenfeld-Mojstrana: Brtoncelj Val., Košir Joh. sen. u. Jun., Jakej Josef.
 „ Jauerburg-Veldes: Pogacar Franz, Siaz Jan, Zima Josef.
 „ der Wochtein: Logar Lorenz, Rozman Val., Ravnik Josef, Grm Anton, Stare Val., Langus Martin.
 im Trentatal: Tožbar Anton.
 in den Steiner Alpen: Prelesnik Franz, Pečovnik Jakob, Krč Bartol, Uršič Mich.

VIRI IN LITERATURA

Literatura

- Achrainer, Martin, Ritter, Stefan in Trojer, Florian. »Erschließung und Erhaltung. Fundamente für Hütten und Wege«, Deutscher Alpenverein, Österreichischer Alpenverein, Alpenverein Südtirol, *Hoch hinaus! Wege und Hütten in den Alpen*. Wien, Köln, Weimar: Böhlau, 2016, zv. 1, str. 49–112.
- Achtschin, Albin Carl. *Dienstes-Ordnung und Uebungs-Vorschriften für die krainischen Verbands-Feuerwehren*. Ljubljana: Kranjska deželna zveza gasilnih društev, 1894.
- Achtschin, Albin in Kastner, Gustav. *Wegweiser durch Krain u. Küstenland für Radfahrer: mit 82 Bildern und einer Strassenkarte*. Laibach: Laibacher Bicycle-Club, 1895.
- Akademischen Sektion Graz des DOUAV-V. *Die akademische Sektion Graz DUOAV-V 1896–1901*. Graz: Im Verlage des Deutschen und Oesterreichischen Vereins - Druckerei Graz, 1901.
- Anderson, Ben. »The Construction of an Alpine Landscape. Building, representing and affecting the Eastern Alps«, *Journal of Cultural Geography*, 29 (2012), št. 2, str. 155–183.
- Badjura, Rudolf. *Na Triglav, v kraljestvo Zlatorogovo!: (kažipot na Triglav): 27 fotografičnih posnetkov, 1 zemljevid, 3 načrti*. Ljubljana: H. Badiura, 1913.
- Baedeker, Karl. *Südbaiern, Tirol und Salzburg: Österreich, Steiermark, Kärnten, Krain und Küstenland; Handbuch für Reisende*. Leipzig: Baedeker, 1878.
- Batagelj, Borut. »Mira Marko Debeljak«, Alenka Šelih et al., *Pozabljena polovica: portreti žensk 19. in 20. stoletja na Slovenskem*. Ljubljana: Tuma: SAZU, 2007, str. 396–399.
- Batagelj, Borut. »Odkritje gora: strukturne spremembe v dojemanju gora na Slovenskem do začetka 20. stoletja«, *Ekonomika i ekohistografija*, 6 (2010), št. 1, str. 124–142.
- Bedin, Vera. »Von Hüttenwanzen, Proviantkörben und Rosshaarmatratzen. Alltag auf alpinen Schutzhütten«, Deutscher Alpenverein, Österreichischer Alpenverein, Alpenverein Südtirol, *Hoch hinaus! Wege und Hütten in den Alpen*, Wien-Köln-Weimar: Böhlau, 2016, zv. 1, str. 211–243.

- Bendler, Gebhard in Ritter, Stefan. »Ausgewählte Biografien«, *Die Berge und wir. 150 Jahre Deutscher Alpenverein*. München: Deutscher Alpenverein 2019.
- Bendler, Gebhard. »by fair means‘ Wie sollen Routen erschlossen werden?« Deutscher Alpenverein, Österreichischer Alpenverein, Alpenverein Südtirol, *Hoch hinaus! Wege und Hütten in den Alpen*. Wien-Köln-Weimar: Böhlau, 2016, str. 309–347.
- Bergführer-Tarif für die Julischen Alpen und die Karawanken*. Laibach: Section Krain, 1893.
- Bergführer-Tarif für die Steiner-Alpen*. Laibach: Section Krain, 1904.
- Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*. Wien: Kaiserlich-königliche Hof- und Staatsdruckerei, 1884, zv. 49.
- Blažič, Mileva Milena. »Dva modela ženskega pravljničarstva na Slovenskem – pisateljice in pripovedovalke«, *Studia mythologica slavica*, 2016, št. 19, str. 237–250.
- Bömches, Friedrich (ur.). *Bericht über die Weltausstellung im Jahre 1873*. Selbstverlag der Küstenländischen Ausstellungs-Commission. Triest: Buchdruckerei des Österreichisch-Ungarischen Lloyd, 1874.
- Bruckmüller, Ernest. »Nove raziskave zgodovine avstrijskega meščanstva«, *Zgodovinski časopis*, 3 (1991), str. 369–389.
- Bruckmüller, Ernest. *Sozialgeschichte Österreichs*. Wien, München: Böhlau Verlag Wien 2001.
- Čepič, Zdenko et al. *Slovenska novejša zgodovina 1848–1992*. Ljubljana: Mladinska knjiga: Inštitut za novejšo zgodovino, 2005.
- Cigoj Krstulovič, Nataša. *Zgodovina, spomin, dediščina: ljubljanska Glasbena matica do konca druge svetovne vojne*. Ljubljana: Založba ZRC, 2015.
- Club Ausschuss. *Gedenblatt des Laibacher Bicycle Club, aus Anlass des Feiers seines fünfjährigen Jubiläums*. Laibach: Buchdruckerei R. Millitz, 1890.
- Costa, Henrik. *Reiseerinnerungen aus Krain*. Laibach: Druck der Eger’schen Gubernial-Buchdruckerei, 1848.
- Cvirn, Janez. »Kdor te sreča, naj te sune, če ti more, v zobe plune: Dragotin Dežman in slovenstvo«, *Zgodovina za vse*, 14 (2007), št. 2, str. 38–56.
- Cvirn, Janez. »Vražji Dežman, kaj si storil«, *Slovenska kronika XIX. stoletja*. Ljubljana: Nova revija, 2001–2003, zv. 2, str. 36–38.
- Cvirn, Janez. *Razvoj ustavnosti in parlamentarizma v Habsburški monarhiji: dunajski državni zbor in Slovenci (1848–1918)*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za zgodovino, 2006.
- Cvirn, Janez. *Trdnjavski trikotnik: politična orientacija Nemcev na Spodnjem Štajerskem (1861–1914)*. Maribor: Obzorja, 1997.
- Czermack, Reginald. *Oesterreichs Feuerwehr- und Rettungswesen am Anfang des 20. Jahrhunderts*. Teplitz-Schönau: Verlag des ständigen österreichischen Feuerwehr-Ausschusses, Druck von C. Weigend 1903.
- Dalmatiner, Klaus in Helmut, Lang. »Der Villacher Alpenverein und seine Geschichte 1870–2020«, *Sonderbeilage zum Magazin 01/2020 anlässlich 150-Jahr Bestandsjubiläum*, str. 4–7.
- Delavec, Avgust in Svovljšak, Janez. *Jakob Aljaž, Dovje - Mojstrana*: Planinsko društvo, 1989.
- Der Deutsche und Oesterreichische Alpenverein: ein Blick auf seine Ziele und bisherige Leistungen*. Graz: Verlag von Leuschner und Lubensky, k. k. Universitäts-Buchhandlung, 1879.

- Der österreichische Alpenverein und die Sektion Austria 1862–1912*. Wien: Verlag der Sektion »Austria«, 1912.
- Dežman, Jože. *Slovensko meščanstvo: od vzpona nacije do nacionalizacije (1848–1948)*. Celovec: Mohorjeva, 2008.
- Dolenc, Ervin. »Turizem v slovenskih hribih in gorah«, *Razvoj turizma v Sloveniji: zbornik referatov*. Ljubljana: Zveza zgodovinskih društev Slovenije, 1996, str. 136–147.
- Drobesh, Werner. »Deutscher Schulverein: njegova ideologija, notranja struktura in delovanje s posebnim ozirom na Slovenijo«, *Zgodovinski časopis*, 46 (1992), št. 2, str. 187–196.
- DuOeAV, Section Austria. *Der Österreichische Alpenverein und die Sektion Austria des Deutschen u. Österreichischen Alpenvereins 1862–1912*. Wien: Verlag der Sektion Austria, 1912.
- Emmer, Johannes. »Geschichte des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins«, *Zeitschrift des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1894, str. 177–438.
- Emmer, Johannes. *Verfassung und Verwaltung des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*. Berlin: Verlag des DuOeAV, 1892.
- Erjavec, Fran. *Zgodovina katoliškega gibanja na Slovenskem*. Ljubljana: Prosvetna zveza, 1928.
- Erster Nachtrag zum Verzeichniss der Mitglieder des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins 1882*, Wien: Verlag des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins 1882.
- Fenzl, Eduard. »Erste (constituirende) Versammlung - Eröffnungsrede«, Paul Grohmann et al.: *Verhandlungen des Oesterreichischen Alpenvereins*. Wien: Wilhelm Braumüller, 1864, str. 14–20.
- Fischer, Hermann. *Johann Christoph Friedrich Schiller. Allgemeine Deutsche Biographie*, Leipzig: Duncker & Humblot, 1890, zv. 31, str. 215–245.
- Frischauf, Johannes. *Die Kreuzer-Alpe bei Stein (1837–1924)*. Laibach: Kleinmayr & Bamberg, Verfassers, [med 1877 in 1900].
- Frischauf, Johannes. *Die Sannthaler Alpen. Mit einer Karte und einem Panorama*. Wien: Brockhausen & Bräuer, 1877.
- Frischauf, Johannes. *J. Frischauf's Gebirgsführer. Steiermark, Kärnten, Krain und die angrenzenden Theile von Oesterreich, Salzburg, Tirol*. Graz: Leuschner & Lubensky, 1874.
- Gidl, Anneliese. *Alpenverein. Die Städter entdecken die Alpen*. Wien, Köln, Weimar: Böhlau Verlag, 2007.
- Globočnik, Damir. »Julij Fränzl vitez Vesteneck«, *Zgodovinski časopis*, 72 (2018), št. 1–2, str. 146–193.
- Granda, Stane. »Kranjska hranilnica«, *Slovenska kronika XIX. stoletja*. 2001, zv. 1: 1800–1860, str. 146.
- Granda, Stane. »Viri akumulacije kapitala na Slovenskem v 19. stoletju«, *Prispevki za novejšo zgodovino* 34 (1994), št. 1, str. 19–34.
- Grdina, Igor. »Jakob Aljaž (6. 7. 1845 – 4. 5. 1927)«, *Sto duhovnikov, redovnic in redovnikov na Slovenskem* (ur. Karl Gržan). Ljubljana: Prešernova družba, 2006, str. 86–87.
- Grieshofer, Franz. »Das Vereinswesen in Wien. Ein volkskundlicher Aufriss«, *Verband Österreichischer Geschichtsvereins: Bericht über den vierzehnten österreichischen Historikertag in Wien veranstaltet vom Verband Österreichischer Geschichtsvereine in der Zeit vom 3. bis 7. April 1978* (ur. Lorenz Mikoletzky). Wien: Verband Österr. Geschichtsvereine 1979, zv. 22, str. 221–232.

- Grupp, Peter. *Faszination Berg. Die Geschichte des Alpinismus*. Wien-Köln-Weimar: Böhlau Verlag Köln, Weimar, 2008.
- Guggenberger, Michael. »150 Jahre Hüttengeschichte«, Deutscher Alpenverein, Österreichischer Alpenverein, Alpenverein Südtirol: *Hoch hinaus! Wege und Hütten in den Alpen*. Wien-Köln-Weimar: Böhlau Verlag Köln, Weimar, 2016, zv. 2, str. 11–28.
- Guggenberger, Michael. »Die Hütten, Biwaks und Aussichtswarten des Alpenvereins. Zentrale Ostalpen«, Deutscher Alpenverein, Österreichischer Alpenverein, Alpenverein Südtirol: *Hoch hinaus! Wege und Hütten in den Alpen*. Wien-Köln-Weimar: Böhlau 2016, zv. 2, str. 128–201.
- Hacquet, Baltazar. *Hacquet's mineralogisch-botanische Lustreise, von dem Berg Terglou in Krain, zu dem Berg Glokner in Tyrol, im Jahr 1779 und 81*. Wien: im Verlage der Johann Paul Krausischen Buchhandlung, 1784.
- Hacquet, Baltazar. *Physikalisch-politische Reise aus den Dinarischen durch die Julischen, Carnischen, Rhätischen in die Norischen Alpen, im Jahre 1781 und 1783 unternommen von Hacquet: mit Kupfern*. Leipzig: Adam Friedrich Böhme, 1785.
- Hallama, Doris. »Hüttenbauen im Hochalpinen. Zur Architektur der Schutzhütten«, Deutscher Alpenverein, Österreichischer Alpenverein, Alpenverein Südtirol, *Hoch hinaus! Wege und Hütten in den Alpen*. Wien-Köln-Weimar: Böhlau, 2016, zv. 1, str. 121–201.
- Holl, Peter. *Alpenvereinsführer Ortleralpen. Ein Führer durch Täler, Hütten und Berge*. München: Bergverlag Rother, 2003, str. 196–227.
- Holz, Eva. *Razvoj cestnega omrežja na Slovenskem ob koncu 18. in v 19. stoletju*: predelana doktorska disertacija. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 1994.
- Hozjan, Andrej, Sajko, Simona in Bratuša, Simona. *Pošta na slovenskih tleh*. Maribor: Pošta Slovenije, 1997.
- Hribar, Ivan. *Kranjska hranilnica*. Ljubljana: Narodna Tiskarna, 1909.
- Jäger, Gustav. *Touristen-Führer im Kanalthal (Kärnten): Tarbis und Raibl als Standquartiere: mit einer Karte des Kanalthals und der angrenzenden Gebiete*. Wien: Tourist, 1873.
- Jahne, Ludwig. *Führer durch die Karawanken*. Wien: R. Lechner, 1882.
- Janša Zorn, Olga in Wraber, Tone. »Muzejsko društvo za Kranjsko.« *Enciklopedija Slovenije*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1993, str. 256.
- Janša Zorn, Olga. »Odnos slovenske politike do turističnih organizacij«, *Zbornik Janka Pleterškega*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2003, str. 213–228.
- Janša, Olga. »Zgodovina turizma na Slovenskem«, *Turistični vestnik: strokovni časopis za turizem in gostinstvo*. Ljubljana: Turistična zveza Slovenije, 1968, str. 26, 73, 115, 154, 193, 247.
- Jogan, Jernej. »Flora Ljubljanskega gradu stoletja po Vossu«, *Hladnikia*. Ljubljana: Botanična sekcija Društva Biologov Slovenije, 2013, št. 32, str. 53–66.
- K. u. k. Oberst Prybila. »Verzeichniss der Hütten des DuOeAV, anderer Vereine, der Alpen-Wirthshäuser und Warten«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1897, str. 1–5.
- Kajzelj, Mirko. *Naš alpinizem*. Ljubljana: Turistovski klub Skala, 1932.
- Kanzler, Ch. »Stüdl Johann«, *Österreichisches Biographisches Lexikon 1815–1950*. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2010, zv. 13, str. 442.
- Keesbacher, Friedrich. »Karl Deschmann†«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1889, št. 7, str. 85–87.

- Keesbacher, Friedrich. *Alpine Diätetik. Ein Vortrag, gehalten den 20. März 1882 am siebenten Vereinsabende der »Section Krain« des deutschen und österreichischen Alpenvereins zu Laibach*. Laibach: Ign. V. Kleinmayr & Fed. Bamberg, 1882.
- Kocbek, Fran in Kos, Mihael. *Vodnik za Savinske planine in najbližjo okolico*. Celje: Slovensko planinsko društvo, 1894.
- Kocbek, Fran. *Savinske planine: vodnik po gorah in dolinah v Savinskih planinah*. Št. Peter v Savinski dolini: A. Cvenkel, 1903.
- Kramberger, Petra. »Alle guten Oesterreicher werden unser patriotisches Unternehmen unterstützen«: *Südsteirische Post (1881–1900), nemški časopis za slovenske interese*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2015.
- Kresal, Franc. »Davki na Slovenskem od avstrijske davčne reforme 1896 do jugoslovanske 1928«, *Zgodovinski časopis*, 49 (1995), št. 3, str. 421–425.
- Kresal, Franc. »Mezde in plače na Slovenskem od novele obrtnega reda 1885 do kolektivnih pogodb 1991«, *Prispevki za novejšo zgodovino*, 35 (1995), št. 1–2, str. 7–31.
- Kugy, Julius. *Aus dem Leben eines Bergsteigers*. München: Bergverlag Rother, 1935.
- Kuret, Primož. »Kronika Ljubljanske filharmonične družbe 1899/1907«, *Muzikološki zbornik* 51 (2015), št. 1, str. 115–128.
- Kuret, Primož. *Ljubljanska filharmonična družba: 1794–1919: kronika ljubljanskega glasbenega življenja v stoletju meščanov in revolucij*. Ljubljana: Nova revija, 2006.
- Lačen Benedičič, Irena, et al. *Gozdovi Kranjske industrijske družbe*, Jesenice: Gornjesavski muzej Jesenice, 2014.
- Lenhoff, Arthur. »Der verbotene Weg: ein juristischer Versuch von Arthur Löwy«, *Der Naturfreund: Mitteilungen des Touristen-Vereines, Die Naturfreunde' in Wien*, 13 (1909), zv. 7, str. 144–151 in zv. 8, str. 177 – 182.
- Lesti, Andreas. *Das ist doch der Gipfel: Geschichten von den Bergen der Welt*. Benevento: Bergwelten Verlag, 2020.
- Lončar, Dragotin. *Politično življenje Slovencev (Od 4. januarja 1797 do 6. januarja 1919)*. Ljubljana: Slovenska Matica, 1921.
- Lovšin, Evgen. *Gorski vodniki v Julijskih Alpah*. Ljubljana: Planinska založba, 1961.
- Martell, Frank. *Die Cholera-Epidemie in München in dem Jahre 1873/74: nach amtlichen Quellen dargestellt*. München: Literarisch-artistische Anstalt (Th. Riedel), 1875.
- Melik, Vasilij. »Nekaj o cenah, plačah in kulturi v predmarčni dobi: referat na posvetovanju o zgodovini denarstva in bančništva na Slovenskem. Ljubljana, 11. in 12. december 1984«, Ljubljana: Zgodovinski časopis, 1985.
- Melik, Vasilij. »Slovenska politika v drugi polovici sedemdesetih let 19. stoletja«, *Zgodovinski časopis*, 28 (1974), št. 3–4, str. 269–277.
- Melik, Vasilij. *Slovenci 1848–1918: razprave in članki*. Maribor: Založba Litera, 2002.
- Messner, Robert. »Das Wiener Militärgeographische Institut. Ein Beitrag zur Geschichte seiner Entstehung aus dem Mailänder Militärgeographischen Institut«, *Jahrbuch des Vereins für Geschichte der Stadt Wien*. Wien: Verlag Ferdinand Berger & Söhne, OHG Horn, 1967/69, zv. 23/25, str. 206–292.
- Mihelič, Jože. »Albin Belar v Julijskih Alpah: idejni oče našega edinega narodnega parka«, *Planinski vestnik*, 102 (2002), št. 7–8, str. 56–59.
- Mikša, Peter in Ajlec, Kornelija. *Slovensko planinstvo skozi čas*. Ljubljana: Planinska zveza Slovenije, 2022.

- Mikša, Peter in Ajlec, Kornelija. *Slovensko planinstvo*. Ljubljana: Planinska zveza Slovenije, 2011.
- Mikša, Peter in Gradnik, Elizabeta. *Trden kakor skala*. Ljubljana: Planinska zveza Slovenije, 2017.
- Mikša, Peter in Vehar, Maja. »Telovadba, šport in ženske na Slovenskem: čas do 1. svetovne vojne«, *Retrospektive*, 1 (2018), str. 10–38.
- Mikša, Peter in Zorn, Matija. »Nacionalno markiranje slovenskih gora pred prvo svetovno vojno«, *Igra ustvarjalnosti: teorija in praksa urejanja prostora*. Ljubljana: Fakulteta za arhitekturo, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo, 2018, št. 6, str. 22–29.
- Mikša, Peter. »Aljažev stolp in Jakob Aljaž: najvišji posestnik«, *SLO: časi, kraji, ljudje: slovenski zgodovinski magazin*, 5. 2. 2015, št. 5, str. 30–35.
- Mikša, Peter. »Da je Triglav ostal v slovenskih rokah, je največ moja zasluga: Jakob Aljaž in njegovo planinsko delovanje v Triglavskem pogorju«, *Zgodovinski časopis*, 69 (2015), št. 1–2, str. 112–123.
- Mikša, Peter. »Kako so nemške planinske kočice postale slovenske in kako so jim spremenili imena«, *Zgodovina.si*, <http://zgodovina.si/kako-so-nemske-planinske-koce-postale-slovenske-in-kako-so-jim-spremenili-imena/?fbclid=IwAR2ACsECmkjmxG9IPjIvFev5tcTGCY9-XzvMASwizD9Emkt9zsJEW0ALQhk>, pridobljeno 2. 1. 2022.
- Mikša, Peter. »Narodnostni boji v planinstvu na Slovenskem do 1. svetovne vojne«, *Zgodovina za vse: vse za zgodovino*, 18 (2011), št. 2, str. 62–63.
- Mikša, Peter. »Nemška ali slovenska – planinske kočice v slovenskih gorah do prve svetovne vojne«, *LC tim: interni časopis skupine*, 2016, št. 6, str. 26–32.
- Mikša, Peter. »Prvi raziskovalci slovenskih gora in prvi dokumentirani pristopi nanje«, *Zgodovinski časopis*, 67 (2013), št. 3–4, str. 390–405.
- Mikša, Peter. *Matica planinstva: ob 120-letnici Planinskega društva Ljubljana-Matica*. Ljubljana: Planinsko društvo Ljubljana-Matica, 2013.
- Mlač, Bine (ur.). *Planinski terminološki slovar*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2002.
- Mlakar, Janko. *Iz mojega nahrbtnika*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1972.
- Mlinar, Janez. »V senci gora. Oblikovanje Zgornjesavske doline kot turistične destinacije«, *Triglav 240*. Ljubljana: Založba ZRC, 2018, str. 179–185.
- Oesterreichische Nationalbank, *Oesterreichische Geldgeschichte. Vom Mittelalter bis Euro*. Wien: Geldmuseum der Oesterreichischen Nationalbank, 2000.
- Österreichisches Biographisches Lexikon 1815–1950. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1957, zv. 1, 2, 9, 13.
- Pančur, Andrej. »Kranjska industrijska družba«, *Slovenski veliki leksikon*. Ljubljana: Mladinska knjiga Založba, 2003–2005, zv. 2, str. 356.
- Payer, Julius. *Die österreichisch-ungarische Nordpol-Expedition in den Jahren 1872–1874, nebst einer Skizze der zweiten deutschen Nordpol-Expedition 1869–1870 und der Polar-Expedition von 1871*. Wien: Alfred Hölder, 1876.
- Pazze, Peter August in Müller, Friedrich. *Neuer kleiner Wegweiser für die Besucher der St. Kanzianer Grotten*. Triest: Selbstverlag der Sektion Küstenland, 1907.
- Pazze, Peter August. *Chronik der Section Küstenland des deutschen und österreichischen Alpenvereins. Fest-Publication zur Vollendung des XX Vereinjahres*. Triest: Selbstverlag der Section Küstenland, 1893.

- Perovšek, Jurij. *Slovenska osamosvojitve v letu 1918: študija o slovenski državnosti v Državi Slovencev, Hrvatov in Srbov*. Ljubljana: Modrijan, 1998.
- Peternel, Marija Mojca. »Ludwig Jahne (1856–1937)«, *Prispevki za novejšo zgodovino*, 60 (2020), št. 1, str. 33–46.
- Peternel, Marija Mojca. »Nekaj drobcev iz bogate zapuščine Josipa Lavtičarja«, *Prispevki za novejšo zgodovino*, 61 (2021), št. 2, str. 31–42.
- Peternel, Marija Mojca. *Knjige za gorohodce: prvi planinski vodniki na Slovenskem*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2020.
- Plachki, dr. August. *Deutscher und Österreichischer Alpenverein Section Krain*. Laibach: Kleinmayr, 1901.
- Plachki, dr. August. *Die Deutschen in Untersteiermark. Geschichte und Schicksal des steirischen Unterlandes*. Graz: Verlag der Alpenland-Buchhandlung Südmärk, 1928.
- Poklukar, Janez. »Zgodovina«, *Čebelarska zveza Slovenije*, <https://www.czs.si/content/A2>, pridobljeno 10. 11. 2022.
- Pott, Emil. *Die Biertreber als Futtermittel und deren Conservirung. Für Bierbrauer und Landwirthe*. München: Verlag Theodor Ackermann, 1882.
- Pott, Emil. *Die Braugerste*. München: Verlag Theodor Ackermann, 1883.
- Praprotnik, Nada. »Alpski botanični vrt Juliana in sezname rastlin«, *Scopolia: glasilo Prirodoslovnega muzeja*, 2012, št. 75. str. 1–111.
- Preinfalk, Miha. »Grofica Marija Auersperg Attems in njena družina«, Ines Babnik et al., *Presek ustvarjene krajine, arhitekture in likovne umetnosti: primer Marije Auersperg Attems: zbornik recenziranih prispevkov*. Volčji Potok: Arboretum, 2020, str. 9–19.
- Purtscheller, Ludwig, in Hess, Heinrich. *Der Hochtourist in den Ostalpen*. Leipzig: Bibliographisches Institut, 1903.
- Rabl, Josef. *Illustrierte Führer durch Steiermark und Krain: mit besonderer Berücksichtigung der Alpengebiete von Obersteiermark und Oberkrain*. Wien, Pest, Leipzig: A. Hartleben, 1885.
- Radics, Peter. »Ein Katechismus für Bergsteiger aus den Tagen Kaiser Josephs«, *Österreichische Touristenzeitung*, 1883, št. 3, str. 61–66.
- Radics, Peter. *Führer durch Krain. Die Landeshauptstadt Laibach und die schönsten Touren in Oberkrain, Innerkrain und Unterkrain für Reisende und Einheimische*. Laibach: J. Giontini, 1885.
- Radics, Peter. »Katechismus für Bergsteiger aus den Tagen Kaiser Josef II«, *Bergfahrten in Österreich, Eins und Jetzt 1363–1887*. Augsburg und Leipzig: Amthor'sche Verlagsbuchhandlung, 1888, str. 45–66.
- Rahten, Andrej, et al. *Velikih pet in nastanek Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev = Les cinq grands et la création du Royaume des Serbes, Croates et Slovènes*. Loka pri Mengšu: Center za evropsko prihodnost; Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2011.
- Rajšp, Vinko. »Slovenski protestantizem, uraška tiskarna in cene«, *Zgodovina denarstva in bančništva na Slovenskem: posvetovanje ob štiridesetletnici Denarnega zavoda Slovenije, Ljubljana, 11. in 12. decembra 1984*, (ur. Peter Kos et al). Ljubljana: Zveza zgodovinskih društev, 1987, str. 33–36.
- Ritter, Florian. »Wegbau der Alpenvereine im Wandel der Zeit«, *Deutscher Alpenverein, Österreichischer Alpenverein, Alpenverein Südtirol, Hoch hinaus! Wege und Hütten in den Alpen*. Wien-Köln-Weimar: Böhlau, 2016, zv. 1, str. 289–308.

- Roschnik, Rudolf. »Die Hütten und Wege der Section ‚Krain‘ des deutschen und österreichischen Alpenvereines«, *Deutscher Kalender für Krain*. Laibach: Ig. von Kleinmayr & Fed. Bamberg, 1896, str. 96–109.
- Roschnik, Rudolf. *Der Triglav: mit 17 Abbildungen, 2 Karten und 1 Umrisszeichnung*, Stuttgart. Leipzig: Deutsche Verlags-Anstalt, 1906.
- Roschnik, Rudolf. *Die österreichischen Stempel- und Gebührenvorschriften*. Wien: k. k. Hof- und Staatsdruckerei, 1917.
- Roschnik, Rudolf. *Führer durch die Julischen Alpen: mit fünfzehn Vollbildern, einer Rundschau, sieben Einzel und eine Übersichtskarte und mehreren Handrissen*. Klagenfurt: Joh. Heyn, 1914.
- Rudovsky, Franz. *Festschrift zum 70jährigen Bestand des Zweiges Austria, des Deutschen und Österreichischen Alpenvereins*. Wien: Verlag des Zweiges Austria, D.u.Ö.A.-V., 1932.
- Scharfe, Martin. »Wege ins Behauste, Wege ins Offene. Das große Erschließungsprojekt des Alpenvereins, seine Geschichte und seine Probleme«, Deutscher Alpenverein, Österreichischer Alpenverein, Alpenverein Südtirol, *Hoch hinaus! Wege und Hütten in den Alpen*. Wien-Köln-Weimar: Böhlau, 2016, zv. 1, str. 11–47.
- Section Krain des deutschen und österreichischen Alpenvereines. *Festschrift zur Feier des zwanzigjährigen Bestehens seit der Neugründung im Jahre 1881*. Laibach: Selbstverl. der Section Krain des deutschen und österreichischen Alpenvereines, Ig. V. Kleinmayr & Bamberg, 1901.
- »Slovenska cesta skozi čas«, *Arhitektov bilten: AB: mednarodna revija za teorijo arhitekture*, 43 (2013), št. 197–198, str. 11–28.
- Sima, Johann. *Alpenwanderungen*. Wien: A. Pichler's Witwe & Sohn, 1894.
- Sima, Johann. *Im Billichgrazer Gebirge. Berg- und Thalwanderungen von Johann Sima mit einer Uebersichtskarte von Laibach mit markierten Wegen*. Bamberg, Laibach: Verlag der Section »Krain« des deutschen und österreichischen Alpenvereins, In Commission bei Ig. V. Kleimayer & Bbg., 1892.
- Skoberne, Peter. »Predlog Albina Belarja za zavarovanje Doline Triglavskih jezer (1908)«, *Triglav 240*. Ljubljana: Založba ZRC, 2018, str. 167–177.
- Soukup, Rudolf Werner. »...zum Frommen der Wissenschaft und zum genaueren Verständnis der Natur der Alpen‘. Bedeutende Naturwissenschaftler als Gründungsväter europäischer alpiner Vereine«. *Rudolf-Werner-Soukup*, www.rudolf-werner-soukup.at/Publikationen/Dokumente/Gruendungsvaeter_alpiner_Vereine.pdf, pridobljeno 1. 10. 2021
- Stepišnik, Drago. *Kolesarstvo na Slovenskem: ob devetdesetletnici*. Ljubljana: Kolesarska zveza Slovenije, 1979.
- »Südliche Ostalpen. Julische Alpen«, Deutscher Alpenverein, Österreichischer Alpenverein, Alpenverein Südtirol, *Hoch hinaus! Wege und Hütten in den Alpen*. Köln, Weimar, Wien: Böhlau Verlag, 2016, str. 221–223.
- Štih, Peter, Simoniti, Vasko in Vodopivec, Peter. *Slovenska zgodovina: družba – politika – kultura*. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino: Sistory 2008.
- Strojin, Tone. »Zgodba okrog prvega triglavskega zavetišča na Prodih«, *Planinski vestnik*, 103 (2003), št. 3, str. 12–15.
- Strojin, Tone. *Jakob Aljaž v slovenskem planinskem izročilu*. Mojstrana: Planinsko društvo Dovje-Mojstrana, 1980.

- Svoljšak, Petra in Antoličič, Gregor. *Leta strahote: Slovenci in prva svetovna vojna*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 2018.
- Tiefenhalter, Helmut. »Wandern und Wanderwege in der Anfangszeit des Voralerberger Fremdenverkehrs.« *Sonderdruck aus Montfort, Vierteljahrsschrift für Geschichte und Gegenwart Vorarlbergs*, 55 (2003), zv. 1, str. 44–48.
- Valenčič, Vlado. »Oblikovanje Ljubljane v prvi polovici 19. stoletja«, *Kronika: časopis za slovensko krajevno zgodovino*, 14 (1966), zv. 3 str. 141–152.
- Valenčič, Vlado. *Zgodovina ljubljanskih uličnih imen*. Ljubljana: Zgodovinski arhiv, 1989.
- Vidrih, Renato, in Mihelič, Jože. *Albin Belar: pozabljen slovenski naravoslovec*. Radovljica: Didakta, 2010.
- Vodopivec, Peter. »Velika gospodarska kriza 1873 in Slovenci«, *Prispevki za novejšo zgodovino* 39 (1999), št. 2, str. 25–38.
- Von München zur Adria: Tauernbahn-Führer 1911/12: Illustriertes Handbuch für die Tauern-, Karawanken-, Wocheiner-Bahn bis zur Adria*. Klagenfurt: Verlag der Kärntner Tauern-Adria-Reise-Zeitung, 1911.
- Vovko, Andrej. »Članstvo Slovenske matice v Ljubljani do prve svetovne vojne«, *Otorepčev zbornik*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2005, str. 447–464.
- Vovko, Andrej. »Delovanje društva Südmark na slovenskem Štajerskem do leta 1914«, *Zbornik Janka Pleterskega* (ur. Otto Luthar in Jurij Perovšek), Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2003, str. 230–251.
- Vrhovnik, Ivan. *Gostilne v stari Ljubljani*, Ljubljana: Jutro, 1926.
- Weber, Wolfgang. *Johann Jakob Weber. Der Begründer der illustrierten Presse in Deutschland*. Leipzig: Lehmann, 2003, str. 48.
- Wurzbach, Constantin von. »Fenzl, Eduard«, *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*. Wien: L. C. Zamarski, C. Dittmarsch & Comp, 1858, zv. 4, str. 179–181.
- Wurzbach, Constantin von. *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*. Wien: Kaiserlich-königliche Hof- und Staatsdruckerei, 1860, zv. 6, str. 280–287.
- Wurzbach, Constantin von. *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*. Wien: Kaiserlich-königliche Hof- und Staatsdruckerei, 1861, zv. 7, str. 163–165.
- Wurzbach, Constantin von. *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*. Wien: Kaiserlich-königliche Hof- und Staatsdruckerei, 1870, zv. 22, str. 155–157.
- Žigon, Tanja. »Laibacher Wochenblatt – ljubljanski tednik za korist in zabavo (1804–1810 in 1814–1818)«, *Zgodovinski časopis*, 55 (2001), št. 1, str. 67–91.

Časopisni viri

- »†Johann Sima«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1898, št. 10, str. 130.
- »†Ottomar Bamberg«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1934, št. 5, str. 118.
- »†R. Kirbisch«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1901, št. 15, str. 185.
- »Absturz in den Alpen«, *Laibacher Zeitung*, 28. 8. 1899, št. 196, str. 1564.
- »Absturz in den Alpen«, *Laibacher Zeitung*, 29. 8. 1899, št. 197, str. 1570.

- »Absturz in den Julischen Alpen«, *Deutsche Stimmen aus Krain und Küstenland, Beilage zur Nr. 253 des »Grazer Tagblattes«*, 15. 9. 1899, št. 80, str. 11–12.
- »Absturz in den Julischen Alpen«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*«, 1899, št. 17, str. 211–212.
- »Allerlei«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1919, št. 17–18, str. 111.
- »Alpenverein«, *Laibacher Zeitung*, 12. 12. 1881, št. 282, str. 2394.
- »Alpine Nothsignal«, *Laibacher Zeitung*, 4. 7. 1895, št. 150, str. 1309.
- »Alpine Rettungsstation für Krain«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1899, str. 163.
- »Arbeiten in der S. Görz«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 6, str. 70.
- »Arbeiten in der S. Krain«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1895, št. 3, str. 30.
- »Aufruf an die Mitglieder des DuOAV«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1915, št. 11 in 12, str. 128.
- »Aufruf!«, *Mittheilungen des Deutschen Alpenvereins*, 1938, št. 4, str. 93.
- »Aufruf!«, *Mittheilungen des Deutschen Alpenvereins*, 1938, št. 9, nepaginirano.
- »Aus dem Triglavgebiete«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1892, št. 14, str. 166.
- »Aus den Karawanken von Gau Karawanken«, *Zeitschrift des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1909, str. 271–290.
- »Aus den Steiner Alpen«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1900, št. 13, str. 153.
- »Aus den Südosten der Alpen«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 2, str. 26.
- »Aus Krain«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1899, št. 3, str. 36–37.
- »Ausflug nach Krain«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1897, št. 16, str. 194.
- »Aussichtsturm auf dem Triglav«, *Laibacher Zeitung*, 8. 8. 1895, št. 180, str. 1562.
- »Bergführer Klančnick«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1894, št. 1, str. 9.
- »Bericht, Krain«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1882, št. 4, str. 110–111.
- »Bericht, Krain«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1882, št. 5, str. 141–142.
- »Bestandes-Verzeichnis DUOAV 1894«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1894, št. 7, str. 89–92.
- »Bestandkarte der Sectionen«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1891, št. 24, str. 313.
- »Bestandverzeichnis des DUOAV 1890«, *Beilage zur Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1890, št. 8, str. 113.
- »Bitte an die deutschen und österreichischen Kletterer«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1933, št. 2, str. 50.

- »Carl Ritter von Adamek«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins* 1900, št. 14, str. 162–164.
- »Cilli«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 5, str. 62.
- »Circular No. 59 des Central-Ausschusses«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1881, št. 10, str. 342.
- »Das Alpine Museum des DuOeAV«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1909, št. 4, str. 53.
- »Das alpine Nothsignal«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1895, št. 12, str. 140–141.
- »Das Triglav-Fest«, *Laibacher Zeitung*, 18. 8. 1896, št. 188, str. 1624.
- »Der Ausflug nach Triest«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1897, št. 16, str. 194.
- »Der Bergführer-Tarif für die Steiner oder Sannthaler Alpen«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1893, št. 16, str. 201.
- »Der Generalversammlungs-Ausflug nach Triest«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1897, št. 17, str. 199–200.
- »Der Kampf gegen ‚Slovensko planinsko društvo‘«, *Agramer Tagblatt*, 10. 3. 1896, št. 58, nepaginirano.
- »Der neue Weg zur Zoishütte. Ein Beitrag zum alpinen Frieden«, *Südsteierische Post*, 21. 12. 1898, št. 102, str. 1–2.
- »Der neue Weg zur Zoishütte«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1898, št. 18, str. 228.
- »Der Triglav«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1895, št. 13, str. 164.
- »Deschmannhaus«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1889, št. 3, str. 17–19.
- »Deschmannhaus«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1898, št. 11, str. 168.
- »Deschmannhaus«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1889, št. 22, str. 275.
- »Deschmann-Hütte«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1888, št. 2, str. 22.
- »Deschmann-Hütte«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1888, št. 19, str. 231.
- »Deschmannhütte«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1892, št. 14, str. 165.
- »Deschmannhütte«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1895, št. 16, str. 199–200.
- »Deschmannhütte«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 19, str. 242.
- »Deutsche Bühne in Laibach«, *Deutsche Stimmen aus Krain, Triest und Küstenland, Beilage zu Nr. 62 des ‚Gratzer Tagblattes‘*, 3. 3. 1907, št. 22, nepaginirano.
- »Deutscher und österreichischer Alpenverein«, *Laibacher Zeitung*, 15. 7. 1895, št. 159, str. 1390.

- »Die Deschmann-Hütte«, *Laibacher Zeitung*, 3. 7. 1895, št. 149, str. 1301.
- »Die Deschmannhütte«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1895, št. 13, str. 161.
- »Die Eröffnung der Triglavhütte ober dem Kotthale am 31. Juli 1887«, *Laibacher Zeitung*, 3. 8. 1887, št. 174, str. 1.
- »Die Eröffnung der Triglavseen-Hütte«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1914, št. 15, str. 208.
- »Die Höhe des Deschmannhauses«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 3, str. 36–37.
- »Die Hütten der S. Krain«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1904, št. 12, str. 147.
- »Die Hütten und Wege der Section ‚Krain‘ des deutschen und österreichischen Alpenvereines«, separat iz *Deutscher Kalender für Krain*, Laibach: Ig.von Kleinmayr & Fed. Bamberg, 1896, str. 96–109.
- »Die Mojstrokahütte«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1900, št. 17, str. 203.
- »Die Schutzhütten der S. Krain«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1907, št. 13, str. 164.
- »Die Section ‚Krain‘ des deutschen und oesterreichischen Alpenvereins«, *Laibacher Zeitung*, 31. 1. 1882, št. 24, str. 218.
- »Die Section ‚Krain‘ des deutschen und oesterreichischen Alpenvereins«, *Laibacher Zeitung*, 12. 3. 1883, št. 58, str. 496.
- »Die Steiner Alpen«, *Laibacher Zeitung*, 22. 12. 1890, št. 293, str. 1.
- »Die Valvasorhütte auf dem Hochstuhl«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1904, št. 19, str. 230.
- »Določila o zaznamovanji potov ‚Slov. plan. Društva‘«, *Planinski vestnik*, 25. 4. 1895, št. 4, str. 58–60.
- »Domača obrtnija«, *Slovenski narod*, 27. 8. 1878, št. 195, nepaginirano.
- »Domače stvari«, *Slovenski narod*, 1. 8. 1887, št. 172, nepaginirano.
- »Dopisi: iz Ljubljane«, *Novice gospodarske, obrtnijske in narodske*, 21. 10. 1863, št. 42, str. 342.
- »Dr. Emil Bock†«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1917, št. 1 in 2, str. 10–11.
- »Dr. Rudolf Roschnik. Gebührengesetzte«, *Die Arbeit*, 26. 7. 1916, št. 1442, str. 2.
- »Društvene vesti«, *Planinski vestnik*, 25. 1. 1897, št. 2, str. 13.
- »Edelweisseexport«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1893, št. 3, str. 38.
- »Ein Engländer über Tiroler Schützhütte und Berge«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1893, št. 4, str. 49.
- »Ein Irreführer in den slovenischen Bergen!«, *Südsteierische Post*, 27. 10. 1900, št. 86, str. 1–2.
- »Ein neuer Triglavweg«, *Laibacher Zeitung*, 15. 10. 1913, št. 327, str. 2179, *Laibacher Zeitung*, 16. 10. 1913, št. 328, str. 2189 in *Laibacher Zeitung*, 17. 10. 1913, št. 329, str. 2197.
- »Ein Volksfest auf den Triglavhöhen«, *Laibacher Wochenblatt*, 6. 8. 1887, št. 365, str. 1–2.

- »Eine Erststeigung des Koschutniksturm 2135m von Nordwesten«, *Zeitschrift des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1909, str. 288–290.
- »Eröffnung der Golica Hütte«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1892, št. 15, str. 177.
- »Eröffnung der Golica Hütte«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1892, št. 16, str. 209.
- »Eröffnung der Golica-Hütte«, *Laibacher Zeitung*, 31. 5. 1895, št. 124, str. 1071.
- »Eröffnung des erweiterten Deschmannhauses und des neuen Urataweges am Triglav«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 16, str. 201–202.
- »Frischauf Haus«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1887, št. 14, str. 171.
- »Führer aus Krain«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1895, št. 3, str. 34.
- »Führer für die Golica«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1894, št. 14, str. 176.
- »Führer in den Steiner Alpen«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1899, št. 9, str. 114.
- »Führerwesen in Krain«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1899, št. 3, str. 35.
- »Führerwesen, Mitgliederstand«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1917, št. 15–16, str. 110.
- »Führerwesen. Pensionierung und Entziehung des Führerzeichens«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 6, str. 70.
- »Führerwesen. Verzeichniss der autorisirten Führer in den deutschen und österreichischen Alpen«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1881, št. 7, str. 219.
- »Für Triglavbesucher«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1891, št. 14, str. 196.
- »Glavno zborovanje Nemskega in avstrijskega planinskega društva«, *Planinski vestnik*, 25. 9. 1897, št. 9, str. 146.
- »Golicahütte«, *Laibacher Zeitung*, 2. 7. 1895, št. 148, str. 1293.
- »Golicahütte«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1902, št. 19, str. 235.
- »Golicahütte«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1897, št. 15, str. 180.
- »Golicahütte«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1898, št. 10, str. 128.
- »Gotscheer Nachrichten«, *Deutsche Stimmen aus Krain, Triest und Küstenland, Beilage zu Nr. 52 des »Gratzer Tagblattes*«, 21. 2. 1907, št. 17, nepaginirano.
- »Grintovc-Skutogradsteig in den Steiner Alpen«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1899, št. 20, str. 245.
- »Handel und Volkswirtschaftliches«, *Laibacher Zeitung*, 31. 3. 1873, št. 73, str. 514.
- »Hochwasser in Oberkrain Oberkrain«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1891, št. 18 str. 248.

- »Hubertushütte der S. Krain«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1914, št. 11, str. 160.
- »Hütte und Wege, Arbeiten der S. Krain«, *Mittheilung des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 12, str. 147.
- »Hütten der S. Krain«, *Mittheilung des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1902, št. 11, str. 135.
- »Hütten und Wege der S. Krain 1903«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins* enverein, 1904, št. 3, str. 34.
- »In Krain«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1901, št. 14, str. 173.
- »Inhaltsverzeichnis«, Sektionsberichte, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1910, str. VII.
- »Iz Ljubljane«, *Slovenski narod*, 28. 9. 1899, št. 222, nepaginirano.
- »Jahresbericht 1«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1899, št. 16, str. 196–198.
- »Jahresbericht 1895/1896«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 17, str. 208–210.
- »Jahresbericht für 1884–85«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1885, št. 20, str. 236–239.
- »Jahresbericht für 1884–85«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1885, št. 20, str. 236–238.
- »Jahresbericht für 1892/1893«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1893, št. 14, str. 172–174.
- »Jahresbericht für 1897/1898«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1897, št. 16, str. 200–201.
- »Jahreshauptversammlung des Laibacher Turnvereines«, *Deutsche Stimmen aus Krain, Triest und Küstenland, Beilage zu Nr. 31 des »Gratzer Tagblattes«*, 31. 1. 1907, št. 11, nepaginirano.
- »Julische und Steiner Alpen«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 11, str. 137.
- »Kanin Hütte«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1893, št. 3, str. 37.
- »Karawanken Vertatscha«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1926, št. 7, str. 80.
- »Koroschitsca-Hütte«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenverein*, 1881, št. 9, str. 259.
- »Krain in den Steiner Alpen«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1900, št. 18, str. 218.
- »Krain in Laibach«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1875, št. 6, str. 282–283.
- »Krain«, *Deutsche Stimmen aus Krain, Triest und Küstenland, Beilage zu Nr. 162 des »Gratzer Tagblattes«*, 14. 6. 1907, št. 56, nepaginirano.
- »Krain«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1903, št. 9, str. 115.
- »Krain«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1904, št. 6, str. 75.
- »Krain«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1904, št. 6, str. 75.

- »Krain«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1905, št. 12, str. 147.
- »Krain«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1908, št. 7, str. 100.
- »Krain«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 2, str. 28.
- »Krain«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1901, št. 4, str. 50–51.
- »Krain«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1882, št. 1, str. 6–8.
- »Krain«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1882, št. 3, str. 73–75.
- »Krain«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1882, št. 9, str. 185.
- »Laibach (Alpenverein)«, *Freie Stimmen*, 7. 2. 1900, št. 11, str. 4.
- »Lengenfeld-Mojstrana«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1895, št. 19, str. 241.
- »Literatur«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 12, str. 152.
- »Literatur«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 6, str. 73.
- »Literatur«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 18, str. 227.
- »Luise Schütz, Vellacher Kočna oder Dreigipfelige Baba«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 24, str. 298.
- »Mitarbeiter«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1893, str. VIII.
- »Mitgliederstand«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1917, št. 9–10, str. 69.
- »Mojstrana«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1908, št. 10, str. 136.
- »Naš alpinizem«, *Jutro*, 24. 7. 1932, št. 171, str. 9.
- »Nesreča na Ponci«, *Planinski vestnik*, 25. 9. 1899, št. 9, str. 149.
- »Nesreča v planinah«, *Slovenski narod*, 29. 8. 1899, št. 197, nepaginirano.
- »Nesreča«, *Slovenski narod*, 28. 8. 1899, št. 196, nepaginirano.
- »Neue Führer in Krain«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1893, št. 3, str. 37.
- »Neue Lokalbahn«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1893, št. 19, str. 239.
- »Neue Schutzhütte im Triglavgebiet«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1914, št. 10, str. 143.
- »Občni zbor Muzejskega društva za Kranjsko«, *Carniola: Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko*, 5 (1914), št. 3, str. 188.
- »Od Triglavskega podnožja«, *Slovenec*, 4. 8. 1887, št. 175, nepaginirano in *Slovenec*, 5. 8. 1887, št. 176, nepaginirano.
- »Personalien«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1877, št. 1, str. 20.
- »Personalien«, *Österreichische Zeitschrift für Verwaltung*, 2. 4. 1914, št. 14, str. 60.
- »Personalien«, *Österreichische Zeitschrift für Verwaltung*, 28. 6. 1900, št. 26, str. 18.
- »Personalnachrichten«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1928, št. 7, str. 118.

- »Personalnachrichten«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1917, št. 1-2, str. 10–11.
- »Personalnachrichten«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1916, št. 13–16, str. 43.
- »Philharmonische Gesellschaft«, *Deutsche Stimmen aus Krain, Triest und Küstenland, Beilage zu Nr. 67 des »Grazter Tagblattes«*, 8. 3. 1907, št. 24, nepaginirano.
- »Poročilo osrednjega društva o delovanju l. 1895«, *Planinski vestnik*, 25. 3. 1896, št. 3, str. 33–37.
- »Razne vesti«, *Planinski vestnik*, 25. 9. 1897, št. 9, str. 146.
- »Rifugi e guide delle Alpi Giulie«, *Alpi Giulie*, 7. 6. 1896, št. 2-3, str. 20–23.
- »Rudnica in der Wochein«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 11, str. 138–139.
- »Rudolf Kirbisch«, *Deutsche Stimmen, Beilage zu Nr. 213 des »Grazter Tagblattes«*, 4. 8. 1901, št. 64, nepaginirano.
- »Satzungsänderung«, *Mitteilungen des Deutschen Alpenvereins*, 1938, št. 6, str. 140–145.
- »Schutz dem Edelweis«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1902, št. 2, str. 22.
- »Schutz dem Edelweis«, *Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1903, št. 24, str. 294.
- »Schutz der Hütten gegen Brände«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 5, str. 61–62.
- »Schutzhütte auf dem Kredarcasattel (Triglav)«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 16, str. 202.
- »Section ‚Krain‘ des deutschen und österreichischen Alpenvereines«, *Laibacher Zeitung*, 9. 8. 1898, št. 179, str. 1456.
- »Section ‚Krain‘ des deutschen und österreichischen Alpenvereines«, *Laibacher Zeitung*, 26. 7. 1900, št. 196, str. 1405.
- »Section ‚Krain‘ des deutschen und österreichischen Alpenvereines«, *Laibacher Zeitung*, 2. 7. 1896, št. 149, str. 1280.
- »Section ‚Krain‘ des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins«, *Laibacher Zeitung*, 21. 3. 1894, št. 65, str. 543.
- »Section Krain des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins«, *Deutsche Stimmen, Beilage zu Nr. 29 des »Grazter Tagblattes«*, 30. 1. 1902, št. 8, nepaginirano.
- »Sektion Krain des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins«, *Deutsche Stimmen aus Krain, Triest und Küstenland, Beilage zu Nr. 36 des »Grazter Tagblattes«*, 6. 2. 1908, št. 11, nepaginirano.
- »Sektion Krain des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins«, *Deutsche Stimmen*, 3. 2. 1910, *Beilage zu Nr. 30 des »Grazter Tagblattes«*, št. 10, nepaginirano.
- »Shod treh naših častnih članov«, *Planinski vestnik*, 25. 8. 1897, št. 8, str. 127.
- »Skozi Vrata na Triglav«, *Planinski vestnik*, 25. 8. 1896, št. 8, str. 137.
- »Slovensko planinsko društvo svojim nasprotnikom«, *Slovenski narod*, 5. 3. 1896, št. 54, nepaginirano in *Slovenski narod*, 6. 3. 1896, št. 55, nepaginirano.
- »Slovensko planinsko društvo«, *Novice*, 16. 3. 1894, št. 11, 105, str. 105.
- »Spenden«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1895, št. 14, str. 176.

- »Steiner Alpen«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1895, št. 13, str. 161.
- »Steiner Alpen«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 5, str. 59–60.
- »Sudetenland deutsches Reichsgebiet«, *Mittheilungen des Deutschen Alpenvereins*, 1938, št. 10, nepaginirano.
- »Theater Verein in Laibach«, *Deutsche Stimmen aus Krain, Triest und Küstenland, Beilage zu Nr. 52 des »Gratzer Tagblattes«*, 21. 2. 1907, št. 17, nepaginirano.
- »Touren, Triglav«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1888, št. 16, str. 190.
- »Touristenhaus am Wocheiner See«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1887, št. 16, str. 194.
- »Triglav-Besteigung«, *Laibacher Zeitung*, 28. 6. 1895, št. 146, str. 1274.
- »Triglav-Hütte«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1877, št. 5, str. 197–198.
- »Triglav-Hütte«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1887, št. 14, str. 170.
- »Triglavska koča«, *Planinski vestnik*, 25. 9. 1895, št. 9, str. 138.
- »Über die Weg- und Hüttenverhältnisse am Triglav«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1895, št. 8, str. 96.
- »Über einen Akt sonderbaren Benehmens«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1903, št. 19, str. 237.
- »Veliko nesrečo je zabranil«, *Planinski vestnik*, 25. 10. 1895, št. 10, str. 156.
- »Verbot des Edelweisshandels in der Schweiz«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1893, št. 17, str. 214.
- »Verbotenen Wege für Touristen«, *Zeitschrift des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1909, str. 267–268.
- »Vereins- und Volksversammlungen. Neuer Verein«, *Morgen-Post*, 26. 4. 1869, št. 115, str. 4.
- »Vereinsangelegenheiten«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1917, št. 17–18, str. 123.
- »Vereinshütten und Unterkunftshäuser. Wegbauten«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1880, št. 5, str. 171–172.
- »Verschiedenes«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1918, št. 11–12, str. 77.
- »Verschiedenes«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1918, št. 19–20, str. 127.
- »Verunglückt«, *Laibacher Schulzeitung*, 15. 9. 1899, št. 9, str. 155.
- »Verunglückte Collegeninnen«, *Österreichische Lehrerinnen-Zeitung*, 15. 9. 1899, št. 16–17, str. 284.
- »Verwahrung«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1893, št. 2, str. 14–16.
- »Vodnik Klančnik rešen«, *Planinski vestnik*, 25. 9. 1896, št. 9, str. 153.
- »Vodnikov na Triglav«, *Planinski vestnik*, 25. 10. 1895, št. 10, str. 156.
- »Volkswirtschaftliches«, *Laibacher Zeitung*, 22. 1. 1900, št. 17, str. 139.

- »Vom Triglav«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1895, št. 16, str. 203.
- »Von unseren Mitgliedern fanden den Heldentod auf dem Felde der Ehre«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1917, št. 3 in 4, str. 27–28.
- »Weg- und Hüttenarbeiten der S. Cilli«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1887, št. 4, str. 43.
- »Weg und Hüttenbau der S. Cilli«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1895, št. 2, str. 20.
- »Weg und Hüttenbau, Deschmannhütte«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 10, str. 124.
- »Weg und Hüttenbau, Golicaöhütte«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 10, str. 124.
- »Weg und Hüttenbau«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1897, št. 12, str. 143.
- »Wegarbeiten der S. Krain auf der Golica (Karawanken)«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 13, str. 163.
- »Wegarbeiten in der S. Krain«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1899, št. 20, str. 245.
- »Wegarbeiten in der S. Krain«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 2, str. 24.
- »Wegbauten auf dem Triglav«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1895, št. 15, str. 189.
- »Wege auf den Steinersattel«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1886, št. 19, str. 230.
- »Wege der S. Krain«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1900, št. 20, str. 238.
- »Wege der S. Krain«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1897, št. 14, str. 168.
- »Wegmarkierungen der S. Krain«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1893, št. 3, str. 36–37.
- »Weissenfelsser Seen und Manhart«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1895, št. 15, str. 189.
- »Winke für deutsche Bergsteiger in Jugoslawien (Steiner Alpen, Karawanken Julische Alpen)«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1926, št. 12, str. 138–139.
- »Zahvala«, *Planinski vestnik*, 25. 9. 1899, št. 9, str. 150.
- »Zeitschrift des deutschen u. oesterreichischen Alpenvereins 1896«, *Planinski vestnik*, 25. 5. 1897, št. 5, str. 78.
- »Zentralbibliothek«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1902, št. 20, str. 245.
- »Zoishütte«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1897, št. 15, str. 180.
- »Zoishütte«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1898, št. 11, str. 141.
- »Zum Anfang«, *Zeitschrift des Deutschen Alpenvereins*, 1869, zv. 1, str. 1–6.

- »Zum Namensstreit über die Sannthaler Alpen«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1893, št. 11, str. 75–76.
- »Zum Schutze der Alpenpflanze etc«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1893, št. 17, str. 214.
- »Zur Frage der Erbauung einer Alpenvereins-Hütte an der Südseite der Steiner Alpen«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1894, št. 2, str. 18.
- »Zur freundlichen Beachtung für Touristen«, *Laibacher Zeitung*, 19. 8. 1896, št. 189, str. 1632.
- Aichinger, J. »Die Julischen Alpen«, *Zeitschrift des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1909, str. 290–318.
- Belar, Albin. »Winke zum Gebrauche der Aneroidbarometr für Touristen«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1894, št. 22, str. 270–271.
- Blodig, dr. Karl. »Heinrich Heß und die Veröffentlichungen des DuOAV (Anlässlich seiner 31jährigen Tätigkeit als Schriftleiter und des Erschienenens des 50. Bandes der Zeitschrift)«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1920, št. 9–12, str. 22.
- Bock, dr. Emil. »Ueber Apotheken in Schutzhütten«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1894, št. 15, str. 184–185.
- Böhm, August von. »Ami Boue und die Vellacher Kočna«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1895, št. 11, str. 131–132.
- Böhme, dr. August von. »Zum Kampf um den Namen Steiner Alpen«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1893, št. 23, str. 282–284.
- Debelak - Deržaj, Mira Marko. »Triglavska kronika«, *Planinski vestnik*, 1947, št. 6–8, str. 165–171, *Planinski vestnik*, 1947, št. 9–10, str. 219–221, *Planinski vestnik*, 1947, št. 11–12, str. 269–227, *Planinski vestnik*, 1948, št. 5–7, str. 164–170, *Planinski vestnik*, 1948, št. 3–4, str. 104–112, *Planinski vestnik*, 1948, št. 8–9, str. 230–245, *Planinski vestnik*, 1948, št. 10, str. 299–304, *Planinski vestnik* 1948, št. 11–12, str. 336–345, *Planinski vestnik* 1949, št. 2, str. 45–54, *Planinski vestnik*, 1949, št. 3, str. 80–84, *Planinski vestnik*, 1949, št. 4, str. 114–118, *Planinski vestnik*, 1949, št. 5–7, str. 152–159, *Planinski vestnik*, 1949, št. 8–9, str. 197–209, *Planinski vestnik*, 1949, št. 10–12, str. 225–242. Navedeni časopisi niso bili datirani.
- Dreyer, dr. A. »Ein Klassiker des Alpinismus Zum 80. Geburtstag Julius Dreyer«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1938, št. 7, str. 170–171.
- Dreyer, dr. A. »Literatur der Alpenvereinsbücherei zu den ‚Neuen Reisezielen‘ des D. u. Ö. Alpenvereins«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1916, št. 13–14, str. 121–122.
- Dreyer, dr. A. »Theodor Petersen«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1916, št. 5–6, str. 48–49.
- Dreyer, dr. A. »Verschiedenes«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1937, št. 12, str. 322–323.
- Dr. R. R., »Die Eröffnung des erweiterten Deschmann-Schutzhüttes und des neuen Bra-ta-Weges zu derselben«, *Laibacher Zeitung*, 22. 8. 1896, št. 192, str. 1655–1658.
- Frischauf, J. »Edelweiss«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1885, št. 10. str. 121.

- Frischauf, prof. dr. Johannes. »Auf Cherso«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1890, št. 12, str. 156–159.
- Frischauf, prof. dr. Johannes. »Die Insel Arbe in Dalmatien«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1890, št. 6, str. 77–80.
- Frischauf, prof. dr. Johannes. »Die Ivančica 1061«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1888, št. 21, str. 252–253.
- Frischauf, prof. dr. Johannes. »Forschung der unterirdischen Wasserläufe«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1890, št. 10, str. 113–115.
- Frischauf, prof. dr. Johannes. »Höhewinkel und Aussichtsweite«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1888, št. 6, str. 70.
- Frischauf, prof. dr. Johannes. »Touren von der Umgebung von Karlstadt«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1889, št. 24, str. 297–298.
- Frischauf, prof. dr. Johannes. »Vermunt vor hundert Jahren«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1888, št. 14, str. 165–166.
- Frischauf, prof. dr. Johannes. »Wegbauten des Slovenischen Alpenvereines in den Julischen Alpen«, *Laibacher Zeitung*, 2. 12. 1905, št. 277, str. 2489, *Laibacher Zeitung*, 4. 12. 1905, št. 278, str. 2509, *Laibacher Zeitung*, 5. 12. 1905, št. 279, str. 2519, *Laibacher Zeitung*, 6. 12. 1905, št. 280, str. 2527.
- Gnesda, dr. Max. »Ein neuer Weg auf den Grintovc«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1898, št. 18, str. 228.
- Gratzy, dr. Oscar. »Sanntaler oder Steiner Alpen?«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1891, št. 11, str. 142–152.
- H. H. »Aus den Steiner Alpen«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 10 str. 125.
- Hintner, Alba. »Berggänge an der kärntisch-krainischen und krainisch-steirischen Länderscheide«, *Laibacher Zeitung*, 4. 5. 1900, št. 102, str. 831 in *Laibacher Zeitung*, 5. 5.–15. 5. 1900, št. 103–111.
- Hintner, Florian. »Steiner Alpen«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1895, št. 25, str. 275.
- Hörnes, dr. Rudolf. »Zum Namensstreit über die Steiner oder Sanntaler Alpen«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1893, št. 9, str. 118–119.
- Kocbek, Fran. »O opravi planinskih koč«, *Planinski vestnik*, 25. 6. 1897, št. 6, str. 91–92 in *Planinski vestnik*, 25. 7. 1897, str. 99–100.
- Kocbek, Fran. »O stavbi planinskih koč«, *Planinski vestnik*, 25. 9. 1896, št. 9, str. 148–150 in *Planinski vestnik*, 25. 10. 1896, str. 164–166.
- Kugy, dr. Julius. »Aus den Julischen Alpen«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1890, št. 9, str. 113–115.
- Kugy, dr. Julius. »Aus den Julischen Alpen«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1889, št. 16, str. 193–194.
- Kugy, dr. Julius. »Aus der Monte Rosa-Gruppe«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1889, št. 2, str. 17–19.
- Kugy, dr. Julius. »Julische Alpen. Gamsmutter«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1886, št. 19, str. 229–230.
- Kugy, dr. Julius. »Julische Alpen«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1884, št. 9, str. 342–343.

- Kugy, dr. Julius. »Neue Touren in den Julischen Alpen«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1886, št. 2, str. 13–14.
- Kugy, J. »Scabiosa Trenta«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1926, št. 12, str. 227–230.
- Laibacher Zeitung*, 5. 7. 1875, št. 149, naslovnica.
- Mittheilungen des Deutschen Alpenvereins*, 1938, št. 4, naslovnica.
- Mittheilungen des Deutschen Alpenvereins*, št. 12. 1938, naslovnica.
- Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1894, št. 23, str. 281–283.
- Mittheilungen des Oesterreichischen Alpenvereins*, št. 1, 1946, naslovnica.
- Oglas, *Primorski list*, 6. 9. 1894, št. 17, str. 146.
- Oglas, *Soča*, 13. 4. 1888, št. 15, nepaginirano.
- Petersen, dr. Theodor. »Vom Triglav in das Isonzothal«, *Zeitschrift des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1874, str. 86–90.
- Pfister, Otto von. »Krainer Storzic«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1894, št. 23, str. 281–283.
- Pott, dr. Emil. »Ausbildung zum Sport«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1899, št. 22, str. 269–270.
- Pott, Emil. »Bierauschank in den Schatzhäusern und in den Alpenwirthshäusern«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 12, str. 146–147.
- Pott, Emil. »Unsere Schützhütten«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1892, št. 21, str. 241–245.
- Pott, Emil. »Zur Verproviantierung unserer Schutzhütten im Jahre 1901«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1901, št. 14, str. 87–89.
- Pott, Emil. »Zur Verproviantierung unserer Schützhütten im Jahre 1900«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1900, št. 14, str. 164–165.
- Pott, Emil. »Zur Verproviantierung unserer Schützhütten im Jahre 1903«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1903, št. 7, str. 88–89.
- Pott, Emil. »Zur Verproviantierung unserer Schützhütten im Jahre 1903«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1903, št. 10, str. 133–134.
- Pott, Emil. »Zur Verproviantierung unserer Schutzhütten und Errichtung von Proviantdepots im Jahre 1901«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1901, št. 10, str. 121–122.
- Pott, prof. dr. Emil. »Neue Schutzhüttenbauten«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1903, št. 4, str. 41–43.
- R. »Die Höhe des Deschmannhauses«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1898, št. 1, str. 8.
- R. dr. R. »Vom Mittagkogel zur Golica. Ein neuer Höhenweg«, *Grazer Tagblatt*, 2. 8. 1899, št. 212, str. 1–3.
- Reinl, Ing. Hans. »Die Nordwand des Großen Triglav«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1907, št. 11, str. 134–136.
- Rizzoli, Alojz. »Iz mojih spominov«, *Tovarniški vestnik*, 15. 8. 1937, št. 16–17, str. 4.
- Roschnik, Rudolf. »Bergfahrten zu und von der Vosshütte«, *Deutsche Stimmen aus Krain, Triest und Küstenland, Beilage zu Nr. 233 des »Gratzer Tagblattes*«, 24. 8. 1901, št. 71, nepaginirano, *Deutsche Stimmen aus Krain, Triest und Küstenland, Beilage zu Nr. 234 des »Gratzer Tagblattes*«, 25. 8. 1901, št. 72, nepaginirano, *Deutsche Stimmen aus Krain,*

- Triest und Küstenland, Beilage zu Nr. 239 des »Grazzer Tagblattes«, 30. 8. 1901, št. 73, nepaginirano.*
- Roschnik, Rudolf. »Bergfahrten zu und von der Vosschütte«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1901, št. 15, str. 177–179.
- Roschnik, Rudolf. »Führerlehkurs in Mojstrana«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1894, št. 7, str. 83–84.
- Rosenthal, dr. Joseph. »Die Schützhütten im Jahre 1897«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenverein*, 1898, št. 2, str. 16–18.
- Savan. »Potni spomini na Logarsko dolino«, *Nova doba*, 10. 7. 1920, št. 83, str. 1, *Nova doba*, 15. 7. 1920, št. 84, str. 1, *Nova doba*, 17. 7. 1920, št. 85, str. 1, *Nova doba*, 20. 7. 1920, št. 86, str. 1, *Nova doba*, 22. 7. 1920, št. 87, str. 1.
- Sima, Johann. »Die Bilichgrazer Dolomitberge«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1893, št. 21, str. 254–256.
- Slovenski narod*, 24. 4. 1875, št. 92, naslovnica.
- Stein, Fanny. »Danksagung«, *Neue Freie Presse*, 22. 9. 1899, št. 12606, str. 3.
- Steinach, Helmut. »Über Hüttenbau«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 24, str. 295–297.
- Steinach, Helmut. »Über Hüttenbau«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1896, št. 23, str. 283–286.
- Steinach, Helmut. »Unsere Schutzhütten«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1892, št. 23, str. 269–270.
- T. O. »Stoletnica planinskega biltena«, *Planinski vestnik*, 1975, št. 10, str. 630.
- Vesel, Josef. »Die Goliča in Krain«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1893, št. 7, str. 88–89.
- Welter, D. »Aus den Julischen Alpen«, *Der Alpenfreund*, 1876, št. 9, str. 202.
- Wolf, Franz. »Literatur und Kunst, Referate und Recensionen«, *Mittheilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins*, 1877, str. 175–176.
- Wölfling, Ljudevit. »Nekaj o turistiki«, *Planinski vestnik*, 25. 10. 1895, št. 10, str. 150–151.

Arhivski viri

Archiv Alpenverein Innsbruck:

- OeAV SE 252.101 Bamberg Petersenu.
- OeAV SE 252.101 S. Krain fol. 123–135.
- OeAV SE 252.101 S. Krain fol. 159–169.
- OeAV SE 252.102_10 S. Krain Gottschee.
- OeAV SE 252.103 (10. 6. 1919).
- OeAV SE 252.103 (15. 11. 1919).
- OeAV SE 252.103 (18. 9. 1919).
- OeAV SE 252.103 (19. 4. 1919).
- OeAV SE 252.103 (24. 5. 1919).
- OeAV SE 252.102_84 S. Krain Hüttenbesuch 1907.
- OeAV SE 252.103 Krain Rizzi (10. 3. 1920.)
- OeAV SE 252.103 Krain Rizzi (10. 7. 1941).

- OeAV SE 252.103 Krain Rizzi (24. 4. 1919).
 OeAV SE 252.103 pismo Ludwiga (29. 3. 1920).
 OeAV SE 252.103 Rizzijevo pismo (10. 3. 1920).
 OeAV SE 252.103 protest (19. 4. 1919).
 OeAV SE 252.103 protest (29. 5. 1919).
 OeAV SE 252.104 Krain Statuten 1874.
 OeAV SE 252.101 S. Krain fol. 141–150 (Vermögens-Stand und Voranschlag).
 OeAV SE 252.401, Sektion Krain, 4. Hüttenakten: Deschmann-Hütte, 1884–1906 (45–46: gradbeni načrt, 76: skica načrta razširitve, načrt v merilu 1 : 100 iz leta 1894).
 OeAV SE 252.401, hišni red in pristojbine za obiskovalce Triglavske koč (julij 1887).
 OeAV SE 252.402, hišni red in pristojbine za obiskovalce koč na Golici (avgust 1892).
 OeAV SE 252.404, hišni red Vossove koč (marec 1900).
 Section Krain des DuOeAV, »Jahresbericht 1901« (15. 1. 1902).
 Sektion Krain des DuOeAV, »Jahresbericht 1911« (13. 3. 1912).
 Sektion Krain des DuOeAV, »Jahresberich 1910« (10. 2. 1911).
 Sektion Krain des DuOeAV, »Jahresbericht 1902« (31. 1. 1903).
 Sektion Krain des DuOeAV, »Jahresbericht 1903« (31. 1. 1904).
 Sektion Krain des DuOeAV, »Jahresbericht 1904« (18. 1. 1905).
 Sektion Krain des DuOeAV, »Jahresbericht 1905« (17. 1. 1906).
 Sektion Krain des DuOeAV, »Jahresbericht 1906« (14. 1. 1907).
 Sektion Krain des DuOeAV, »Jahresbericht 1907« (16. 1. 1908).
 Sektion Krain des DuOeAV, »Jahresbericht 1908« (21. 1. 1909).
 Sektion Krain des DuOeAV, »Jahresbericht 1909« (14. 1. 1910).
 Sektion Krain des DuOeAV, »Jahresbericht 1912« (13. 2. 1913).
 Sektion Krain des DuOeAV, »Jahresbericht 1914« (13. 3. 1915).
 Sektion Krain des DuOeAV, »Jahresbericht 1916« (23. 2. 1917).
 Sektion Krain des DuOeAV, »Jahresbericht 1917« (april 1917).
 Sektion Krain des DuOeAV, »Jahresbericht 1918« (23. 3. 1919).
 Sektion Krain des DuOeAV, »Jahresbericht über das 32. (39.) Vereinsjahr« (26. 2. 1913).
 Sektion Krain, OeAV 252.1008c.
 Sektion Krain, OeAV 252.101. fol. 89–93.
 Sektion Krain, OeAV 252.101. fol. 99–102.
 Sektion Krain, OeAV SE 252.101 Aufruf.
 »Winke für die Besucher der Julischen Alpen, Karawanken und Steiner Alpen«, Section ‚Krain‘ des DuOeAV, »Jahresbericht 1907« (16. 1. 1908).

Arhiv Republike Slovenije:

Register društev, št. 3342.

Gornjesavski muzej Jesenice:

Arhiv KID, t. e. 60, a. e. 501.

Arhiv KID, t. e. 63, a. e. 511.

Gorenjski muzej Kranj:

Zbirka starih razglednic.

Nadškofjski arhiv Ljubljana:
Sterb-Register, 1899.

Elektronski viri

- Alpenverein Villach*, file:///C:/Users/UPORAB~1/AppData/Local/Temp/2020-01-AV-Magazin-Beilage-Geschichte-Web.pdf.
Alpenverein, Österreich, <https://www.alpenverein.at>.
Alpine club, <http://www.alpine-club.org.uk>.
Alpines Museum, <https://www.muenchen.de/sehenswuerdigkeiten/orte/119227.html>.
Archiv Alpenverein Innsbruck, <https://bibliothek.alpenverein.de>.
Austria-Forum, <https://austria-forum.org>.
Austrian literature online, <http://www.literature.at>.
Blog Medgrintovci, <http://medgrintovci.blogspot.com/1976/07/smrt-zasluznega-gornje-savinjcana.html>.
Čebelarska zveza Slovenije, <https://www.czs.si>.
Deutsche Biographie, <https://www.deutsche-biographie.de>.
Deutsche Gedichtbibliothek, <https://gedichte.xbib.de>.
Deutscher Alpenverein, <https://www.alpenverein.de>.
Digitalna knjižnica Slovenije, <http://www.dlib.si>.
Frankfurter Hauptfriedhof, <https://frankfurter-hauptfriedhof.de>.
Friedrich Ebert Stiftung, <https://library.fes.de>.
Göttinger Digitalisierungszentrum, <https://gdz.sub.uni-goettingen.de>.
Graz Museum, <https://www.grazmuseum.at>.
Hathi Trust Digital Library, <https://babel.hathitrust.org>.
Historische österreichische Zeitungen und Zeitschriften, <http://anno.onb.ac.at>.
Historisches Lexikon Bayerns, <https://www.historisches-lexikon-bayerns.de>.
Historisches Lexikon der Schweiz, <https://hls-dhs-dss.ch/de>.
Hribi.net, <https://www.hribi.net>.
Internet Archive, <https://archive.org>.
Literaturportal – Bayern, <https://www.literaturportal-bayern.de>.
Locuto – prva slovenska literarna on-line revija, <https://www.locutio.si>.
Matricula, <https://data.matricula-online.eu/de>.
Neue Deutsche Biographie, <https://daten.digital-sammlungen.de>.
Oesterreichisches Biographisches Lexikon, <https://www.biographien.ac.at>.
Österreichische Nationalbibliothek, Alex, Historische Rechts- und Gesetzestexte, <https://alex.onb.ac.at>.
Österreichischer Bibliothekenverbund, <https://search.obvsg.at>.
Österreichisches Biographisches Lexikon, <https://www.biographien.ac.at>.
Planinska zveza Slovenije, <https://www.pzs.si>.
Planinski vestnik, <http://www.planinskivestnik.com>.
Platforma za odprte podatke, <https://data.bnf.fr/en>.
Projekt Gutenberg-de, <https://www.projekt-gutenberg.org>.

- Rudolf-Werner-Soukup*, »... zum Frommen der Wissenschaft und zum genaueren Verständnis der Natur der Alpen. Bedeutende Naturwissenschaftler als Gründungsväter europäischer alpiner Vereine«, www.rudolf-werner-soukup.at.
- Servis italijanske nacionalne knjižnice*, <https://opac.sbn.it>.
- Seznam odvetnikov odvetniške zbornice Slovenije 1918–2018*, <http://www.odv-zb.si>.
- Slovarji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU*, <https://fran.si>.
- Slovenska biografija*, <http://www.slovenska-biografija.si>.
- Stare hrvatske novine*, <http://dnc.nsk.hr>.
- Università degli Studi di Trieste*, <https://www.biblio.units.it>.
- Universität Wien*, <https://gedenkbuch.univie.ac.at>.
- Wladimir Aichelburg, 150 Jahre Künstlerhaus Wien 1861–2011*, <http://www.wladimir-aichelburg.at>.
- Zgodovina.si*, <http://zgodovina.si>.

Ustni viri

Dušan Škodič (19. 2. 2022).

Drugi viri

- Deutscher Kalender für Krain 1901*. Laibach: Ig. von Kleinmayr & Fed. Bamberg, 1901.
- Deutscher Kalender für Krain 1903*. Laibach: Ig. von Kleinmayr & Fed. Bamberg, 1903.
- Schematismus der k. k. Finanzbeamten des österr. Kaiserstaates. Als Beilage des Jahrbuches für den Gebrauch der k. k. Finanz- und Rechnungs-Kontrollbeamten, dann der k. k. Finanzwache, nach den neuesten Organismen und Personalständen zusammengestellt*. Graz: Joseph A. Kienreich, 1858.
- Totenbuch der Pfarre Salzburg-Maxglan* (1. 1. 1916–31. 12. 1929), Pfarramt Maxglan, 1916, zv. 2.
- »Zakon o napravljanju in vzdrževanju javnih neerarskih cest in potij« (28. 7. 1889), *Österreichische Nationalbibliothek, Alex, Historische Rechts- und Gesetzestexte*, <https://alex.onb.ac.at/>.
- »Zakon o planinskih poteh«, *Uradni list Republike Slovenije*, št. 61/07 in 92/21.
- »Zakon o varstvu planik in kraljeve rože« (25. 5. 1898), *Österreichische Nationalbibliothek, Alex, Historische Rechts- und Gesetzestexte*, <https://alex.onb.ac.at/>, pridobljeno 19. 6. 2022.
- Zweiter Jahresbericht des k. k. Staats-Untergymnasium zu Gotschee, veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1897/1898*. Gotschee, Laibach: Verlag des k. k. Staatss-Untergymnasium Buchdruckerei Ig. V. Kleinmayr & Fed. Bamberg, 1898.

IMENSKO KAZALO

A

Achleitner, Arthur 235
 Achrainer, Martin 9, 17, 99, 100, 243
 Achtschin, Carl Albin 124, 243
 Adamek, Carl von 167, 169, 253
 Aichinger, Josef 191, 221
 Ajlec, Kornelija 44, 48, 53, 62, 81,
 157, 166, 169, 247, 248
 Aljaž, Jakob 105, 149, 154, 157, 163,
 164, 248, 250
 Anderson, Ben 100, 243
 Antoličič, Gregor 83, 251
 Auersperg Attems, Marija 55, 249
 Außenech, Franz 145

B

Babnik, Ines, 55, 249
 Badjura, Rudolf 154, 243
 Baedeker, Karl 141, 196, 243
 Ball, John 14, 130
 Bamberg, Otto (Ottomar) 47, 48, 51,
 52, 53, 55, 61, 62, 74, 75, 119,
 134, 169, 186, 209, 211, 220,
 224, 225, 228, 232, 234, 251, 264
 Batagelj, Borut 13, 104, 243

Baumabach, Rudolf 105, 231
 Baumgartner, Camillo 97, 235
 Bedin, Vera 100, 243
 Belar, Albin 67, 93, 138, 181, 184,
 226, 227, 233, 235, 236, 247,
 250, 251, 261
 Belé, Johan 231
 Bendler, Gebhard 17, 131, 181, 244
 Benedičič Lačen, Irena 44, 247
 Berger, Ferdinand 56, 247
 Binder, J. J. 232, 233, 235
 Blattmann, Albert 237
 Blažič, Mileva Milena 97, 244
 Blodig, Karl 33
 Bock, Emil 64, 65, 72, 96, 112, 115,
 145, 146, 183, 185, 209, 225,
 226, 234, 235, 236, 237, 254,
 261
 Boeck, Kurt 236
 Böhm, August von 181, 182, 261
 Bois Chesne, Gustav de 235
 Bömches, Friedrich 19, 244
 Bratuša, Simona 183, 246
 Bruckmüller, Ernest 15, 38, 244
 Bürger, Leopold 230

C

Cankar, Ivan 74
 Cigoj Krstulovič, Nataša 80, 244
 Costa, Henrik 15, 244
 Cvirn, Janez 38, 62, 244
 Czermack, Reginald 124, 244

D

Dalmatiner, Klaus 41, 78, 244
 Davy, Humphry 63, 232
 Debelak Deržaj, Mira Marko 104,
 114, 119, 261
 Delavec, Avgust 160, 244
 Deschmann, Karl 55, 62, 63, 95, 96,
 98, 109, 200, 204, 209, 213, 224,
 225, 231, 232, 233, 246
 Dežman, Jože 38, 245
 Doberlet, Franc 53
 Dolenc, Ervin 47, 245
 Dolenz, Victor 235
 Dreyer, Aloys 33, 188, 261
 Drobosch, Werner 44, 245

E

Effenberger, Vincenc 227, 228
 Eichletter, Johan 145
 Elsner, Ignaz 226
 Emmer, Johannes 20, 32, 47, 50, 57,
 58, 67, 102, 116, 123, 128, 133,
 136, 142, 147, 150, 245

F

Fenzl, Eduard 16, 245
 Feyrer, Johann von 224
 Fischer, Hermann 48, 245
 Fischer, Otto 226, 227
 Franc Ferdinand 114
 Franc Jožef, 71

Frischauf, Johannes 38, 107, 142,
 143, 149 154, 176, 181, 182, 197,
 218, 245, 261, 262

G

Gallé, Heinrich 225
 Galle, Karl 227, 228
 Gallenstein Gall, Jenny (Jenni von
 Gall) 55
 Gallenstein Gall, Jožef 55
 Gallenstein Gall, Marija Ana 55
 Gantar, Lorenz 153
 Gariboldi, Anton von 64, 225, 231,
 232, 233, 234
 Gartenauer, Heinrich 231, 234, 236
 Germel, Kristijan 158
 Gidl, Anneliese 14, 15, 16, 17, 19,
 20, 21, 22, 23, 25, 30, 31, 43, 59,
 78, 79, 99, 100, 101, 181, 245
 Globočnik, Damir 62, 245
 Gnesda, Max 151, 152, 262
 Gradnik, Elizabeta 186, 248
 Granda, Stane 17, 44, 245
 Gratzy, Oskar 182, 234, 262
 Grdina, Igor, 160, 245
 Grieshofer, Fran 15, 245
 Grupp, Peter 99, 100, 101, 182,
 246
 Gržan, Karl 160, 245
 Gstirner, Adolf 235
 Guggenberger, Michael 99, 101,
 246

H

Hacquet, Balthasar 15, 96, 141, 187,
 188, 231, 246
 Hallada, Wilhelm 233
 Hallama, Doris 99, 100, 246
 Haller, Albrecht Viktor von 13

Hamann, Leo 229, 230
 Heinz, Franz 234, 225
 Hentke, G. 234
 Hentschl, Georg 225
 Heß, Heinrich 32, 33, 188, 196, 249,
 261
 Hintner, Alba 97, 235, 236, 262
 Hintner, Florian 111, 181, 225, 226,
 227, 234, 235, 262
 Hlebajna, Clemens 145
 Hlebajna, Josef 145
 Holl, Peter 97, 246
 Holz, Eva 132, 246
 Hörnes, Rudolf 182, 262
 Hozjan, Andrej 183, 246
 Hribar, Ivan 44, 246
 Hrovatin, Makso 88

J

Jäger, Gustav 154, 246
 Jahne, Ludwig, 182, 184, 246, 249
 Jaki, Barbara 55, 249
 Janesch, Hans 226
 Janša Zorn, Olga 38, 63, 66, 176, 246
 Jauker, Otto 236, 237
 Ječminek Anton 67, 134, 226, 227,
 228
 Jogan, Jernej 63, 246
 Johann Babtist Josef Fabian
 Sebastian 99
 Juvan, Johann 145

K

Kadilnik, Franc 53, 149
 Kajzelj, Mirko 186, 246
 Kanzler, Ch. 100, 246
 Kastner, Gustav 124, 243
 Keesbacher, Friedrich 62, 63, 96, 213,
 231, 232, 233, 234, 246, 247

Kirbisch, Rudolf 56, 68, 69, 71, 111,
 145, 146, 210, 225, 226, 227,
 251, 258
 Klančnik (Klančnick), Johann 145,
 152, 153, 252, 259
 Klančnik, Anton 122,
 Klauer, Emil 229, 237
 Klauer, Josef 229, 230
 Klauser, Christian 48, 134, 224,
 Klementsčitsch, Max 228, 229, 230
 Knießner, August 232, 233
 Kocbek, Fran 102, 107, 155, 158,
 247, 262
 Kos, Karl 229
 Kos, Mihael 155, 247
 Kos, Peter 43, 249
 Kosevski Vesel, Janez 127
 Kosler, Johann 119
 Kovac, Peter 145
 Kozler, Peter 112
 Kramberger, Petra 196, 247
 Kremser, Franz 134, 151, 152
 Kresal, Franc 154, 155, 247
 Kugy, Julius 96, 108, 127, 136, 151,
 182, 187, 188, 189, 191, 234,
 247, 262, 263
 Kuret, Primož 65, 68, 185, 247

L

Labacensis, Timon 231
 Lang, Helmut 41, 78, 244
 Lavtžar, Josip 174, 175, 176, 177,
 249
 Legat, Johann 145
 Lenhoff, Arthur 132, 133, 247
 Lergepporter, Benedikt 148
 Lesti, Andreas 142, 247
 Linhart, Wilhelm 65, 66, 134, 224,
 232

Lipold, Mark Vincenc 53, 232
 Lončar, Dragotin 38, 247
 Lovšin, Evgen 141, 149, 247
 Ludwig, Heinrich 73, 84, 85, 87, 88,
 90, 91, 93, 211, 221, 229, 230,
 236, 265
 Lukmann, Fritz 229
 Luschan, Albin von R. 225
 Luthar, Otto 44, 251

M

Mailänder, Nicholas 25
 Mallner, Henrik 44
 Martell, Frank 19,
 Melik, Vasilij 29, 43, 247
 Mencinger, Valentin 140
 Messner, Robert 56, 247
 Mihelič, Jože 93, 251
 Mikša, Peter 7, 37, 44, 48, 53, 61, 62,
 81, 104, 119, 141, 157, 158, 160,
 166, 170, 186, 247, 248
 Mlač, Bine 140, 248
 Mlakar, Janko 37, 248
 Mlinar, Janez 15, 248
 Mosche, Egon 66
 Moschè, Alfons 47, 48, 49, 66, 134,
 209, 224
 Mugerle, Marko 44
 Müller, Friedrich 234, 235, 146
 Mulley, Karl 236

N

Naglas, Viktor 225
 Nedwed, Emmerich 31

O

Orožen, Fran 157, 158

P

Pančur, Andrej 44, 248
 Payer, Johannes Ludovicus 97, 98,
 235, 236, 248
 Pazze, Peter August 115, 146,
 248
 Perovšek, Jurij 44, 83, 249, 251
 Peternel, Marija Mojca 5, 7, 38, 174,
 184, 249
 Petersen, Carl Theodor 32, 51, 52,
 75, 169, 188, 209, 261, 263
 Pettauer, Leopold 235
 Pfisteriz, Otto von 180
 Plachki, August 116, 210, 212, 218,
 227, 249
 Pleml, Valentin 145
 Poje, Franz 90, 230
 Poklukar, Janez 80, 249
 Polyak, Nikolaus 229
 Polzer, Avrelj 158
 Potočnik, Lorenz 153, 180
 Pott, Emil 101, 111, 115, 122, 123,
 124, 249, 263
 Preinfalk, Miha 55, 249
 Prossen, Theodor 237
 Prybila 104, 106, 107, 246
 Purtscheller, Ludwig 196, 249

R

Rabic, Johan 145
 Rabl, Josef 154, 249
 Radics, Peter 141, 142, 249
 Rahten, Andrej 83, 249
 Rajšp, Vinko 43, 249
 Reinl, Hans 183, 263
 Richter, Eduard 108,
 Ritter, Stefan 17, 99, 100, 134, 181,
 243

- Rizzi, Vincenc 73
 Rizzi, Walter 10, 73, 84, 85, 86, 88, 90,
 92, 93, 94, 211, 229, 230, 264, 265
 Rizzoli, Alojz 44, 263
 Rogar, Johann 145
 Roschnik, Moritz 145, 146
 Roschnik, Rudolf 9, 10, 43, 56, 65, 70,
 71, 72, 73, 96, 97, 111, 112, 113,
 118, 134, 135, 136, 138, 139, 143,
 144, 145, 146, 152, 160, 161, 162,
 163, 164, 169, 170, 183, 184, 192,
 200, 204, 205, 209, 210, 213, 219,
 225, 226, 227, 228, 229, 250, 254,
 263, 264
 Rosenthal, Joseph 101, 264
 Rothaug, Rudolf 228
 Rudovsky, Franz 169, 250
 Rüll, Theodor 231
- S**
- Sajko, Simona 183, 246
 Samhaber, Edward 231, 232
 Sauseng, Georg 230
 Savan 107, 264
 Schäffer, Albert 226
 Scharfe, Martin 99, 250
 Schenk, Agnes 122
 Scheuchzer, Johan Jakob 13
 Schiller, Friedrich 48
 Schmidt, Emil 229
 Schollmayer, Heinrich 234, 235
 Schütz, Luise 180, 257
 Schütz, Paula 180
 Schwingenschuß, Franz 227, 228
 Sima, Johann 65, 68, 143, 183, 184, 185,
 225, 232, 233, 234, 250, 251, 264
 Skantar, Joseph 51
 Skoberne, Peter 93, 250
- Skumavc, Franz 145, 148
 Soukup, Rudolf Werner 14, 250
 Stanič, Valentin 186,
 Stein, Fanny 175, 264
 Stein, Johanna 173, 174, 176
 Steinach, Helmut 101, 264
 Stepišnik, Drago 64, 250
 Stöckl, Ernst 55, 109, 224, 225, 231,
 232, 234
 Stöcklinger, Konrad 227
 Strojin, Tone 61, 160, 250
 Stüdl, Johann 100, 246
 Subic, Johann 234
 Suppan, Fritz (Friedrich) 65, 145,
 146, 148, 209, 226, 234
 Svoljšak, Janez 160, 244
 Svoljšak, Petra 83, 251
 Swoboda, Heinrich 229
- Š**
- Šelih, Alenka 104, 243
 Šenoa, Avgust 66
 Škodič, Dušan 94, 267
 Švigelj, Denis 84, 85, 92, 94
- T**
- Taglia Pietra, Vasco 237
 Tauber, Hans 231
 Thielmann, Wilhelm 229
 Thomann, Rudolf 227, 228
 Tiefenthaler, Helmut 14
 Tominšek, Fran 93, 119, 136
 Tommasini, Muzio de 188
 Topolanski, Moriz 234
 Trautwein, Theodor 32,
 Trnkóczy, Ubald von 66, 67, 112,
 225, 226
 Trojer, Florian 17, 99, 100, 243

Tschech, Karl 85, 88, 90, 227, 228,
229, 230,
Tschech, Richard 235

U

Urbas, Franz 145
Uršič, Michael 159

U

Valenčič, Vlado 73, 88, 251
Valenta, Alois 47, 48, 49, 209, 224
Vehar, Maja 37, 248
Vesel, Josef 68, 111, 115, 127, 145,
185, 200, 205, 225, 226, 227,
234, 236, 264
Vesteneck, Julius Fränzel von 48,
62
Vidrih, Renato 93, 251
Vilmann, Johann 160, 163, 164, 165,
172
Vodopivec, Peter 17, 250
Voss, Wilhelm 63, 64, 187, 224, 225,
232, 233, 234, 246
Vovko, Andrej 44, 64, 68, 251
Vrhovnik, Ivan 68, 251

W

Weber, Wolfgang 193, 251
Welter, D. 144, 264
Wiegele, Adolf 186
Wipplinger, Karl 236
Witt, Jakob 224,
Wolf, Franz 182, 264
Wölfging, Ljudevit 141, 264
Wurner, Michael 231
Wurzbach, Constantin von 15, 16,
97, 99, 251

Z

Zeppezauer, Moritz 108
Zorn, Matija 61, 248

Ž

Žigon, Tanja 62, 251